

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Kadir Akın

SOSYALİZMİN
KRİZİ

Birlik ve
Yeniden
Kuruluş

RÖPORTAJLAR

pencere
yayınları

Kadir Akın Röportajlar

Kadir Akın, Sosyalist Parti Genel Başkan Yardımcılığının
yanısıra Halkların Demokratik Kongresi genel meclis üyeliği ve
Sosyalist Yeniden Kuruluş merkezi ortak kurulunda
bulunmaktadır

Bu kitabın Yayın hakları
Pencere Yayınlarına aittir
Birinci Baskı: Şubat 2012
Kapak: Şener Yıldırım
Röportaj Çözümü: Nuran Ağan
Baskı ve cilt: Yön matbaacılık Güven San Sit. B Blok No 336
Topkapı - İstanbul
Tel: 0212 544 66 34

Yayın Yönetmeni: Muzaffer Erdoğan

ISBN 978-605-4049-57-8

PENCERE YAYINLARI: 280
pencereyayinlari@hotmail.com

Osmanağa Mah. Pavlonya Sok. Nuhoglu İşhanı No. 10/6
Kadıköy / İSTANBUL TEL: (0216) 414 64 41

Kadir Akın

Röportajlar

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Önsöz Yerine	17
Vedat Türkali	51
Sevim Belli	65
Mahir Sayın	81
Ertuğrul Kürkçü	122
Hüseyin Hasançebi	143
Yaşathak Aslan	175
Figen Yüksekdağ	193
Kenan Kalyon	203
Oğuzhan Kayserilioğlu	223

SUNUŞ

Sosyalistlerin birlik -yeniden yapılanma- sorunu bir sorun olarak epeydir gündemimizi işgal ediyor. Bu konunun atılmış adımlara, denenmiş ve hemen hepsi başarısızlıkla sonuçlanmış girişimlere rağmen aktüelliğini koruyor olmasını, birliğin hâlâ yakıcı bir ihtiyaç olarak kendisini dayatması ile izah edebiliriz. Sosyalist hareketin ve onunla paralel olarak sınıf hareketinin yaşadığı krizle doğrudan alakalı olan bu konuya, sosyalistlerin yaklaşımlarında da farklılıklar var.

Bu yaklaşım farklılığının esasını, yeni bir çağın başladığını gören, anlayan ve bunu analiz eden sosyalistlerle, durumun tam da ne olduğunu kavrayamayan sosyalistler arasındaki fark olarak görmek gerekiyor. Bu farklılığı oluşturan kümelerin öncülerini ise krizin kendisini bütün ağırlığıyla hissettirdiği 90 yılından önce görmek mümkündü. Sosyalist hareketi dünya ölçeğinde bölen SBKP ve ÇKP zıtlığının herhangi bir tarafında yer alanların, bu merkezlerin uyguladıkları 'sosyalizmin' ne tür bir sosyalizm olduğunu analiz edebilmeleri olanaklı değildi. Bugün bu 'merkezler' yerinde yok. Ama dün bunlara göre kendilerini kurmuş ve var etmiş örgütlerin devamcıları yerinde duruyor! Dolayısıyla sosyalizmi doğma olarak algılayan ve somut şartların somut tahlilini görmezden gelenlerin de, bu

konuyu tarihten pay alarak çözümlenebilecek bir sorun olarak ele alanların da yaşanan krizi saptama şanslarının olmadığını söyleyebiliriz. *“Karl Marx, 1848 Devrimleri’nin başarılı bir proleter devrimine dönüşmesine ilişkin sonuncu umudunun da Fransa’da III. Napoleon’un darbesi ile yıkılmasının ardından girdiği bir genel muhasebe olan Louis Bonaparte’ın 18 Brumaire’i’nde şunları yazmıştı: İnsanlar, tarihlerini kendileri yaparlar, ama bunu, kendi keyiflerine göre, kendi seçtikleri koşullar içinde değil, doğrudan verili olan ve geçmişten miras kalan koşullar içinde yaparlar. Ölü kuşakların bütün geleneği, olanca ağırlığıyla yaşayanların zihinleri üzerine çöker ve onlar kendileriyle birlikte kendi dışlarındaki dünyayı bir başka biçime dönüştürmekle, yepyeni bir şey yaratmakla uğraşır göründükleri zaman bile, özellikle devrimci bunalım dönemlerinde, korkuyla geçmişteki ruhları kafalarında canlandırırlar... Proletarya devrimleri, 19. yüzyıl devrimleri olarak durmaksızın kendilerini eleştirir, ilerleyişleri boyunca kendi gelişmelerini sürekli yarıda keser, tamamlanmış olana geri dönerek onu tazelemek ve canlandırmak için ilk girişimlerinin kararsızlık, zaaf ve zavallılığını acımaksızın didik didik ederler... kendi amaçlarının muazzam sonsuzluğu karşısında her türlü geri çekilişi artık olanaksız kılıncaya kadar her seferinde yeniden gerilerler ve sonunda bizzat koşullar kendilerine haykırır: ‘Hic Rhodus, Hic salta!’”* (Ertuğrul Kürkçü. Yaşayan Marksizm Dergisi sayı:1 Komünist Manifesto: Teorinin Pratiği, Pratiğin Teorisi. s. 21-22)

Kuşkusuz yeni bir çağ dönüşümünden söz ederken; ezme ve ezilme ilişkisinin, emek ve sermaye çelişkisinin, bu saptamanın yapıldığı ve adının konduğu günkü kadar hakikat ve geçerli olduğunu, Paris Komünü’nün ve Ekim Devrimi’nin gerekçelerinin yerli yerinde durduğunu belirtmeliyim. Yıkılanın sosyalizm idealinin kendisinin ve hatta Marks ve Lenin’in geliştirdiği teorinin ana yapısının değil,

bu teoriye eski sistemden ödünç alınıp monte edilmiş, esas olarak zorunluluklarla temellendirilmiş yanlış uygulamaları olduğunu bilerek, onlardan gereken dersleri çıkararak ilerlemenin, gelecek toplum tasavvurumuzu kirlerinden arındıracağını ve bize yeni bir praksis kazandıracağını düşünüyorum. Çünkü bu “zorunluluklar”a kapı bir kez açıldıktan sonra özne nesne ilişkisinin nasıl başladığının örneklerini sürekli parçalanan yapılarda bugünde görüyoruz. Dolayısıyla bu durumu geçmişte kalmış bir “kötülük” olarak değerlendiremeyiz. Bu çalışmada da başından beri “ikamecilik” olarak nitelediğimiz “öncülerin” kendilerini işin öznesi, toplumu da nesnesi olarak görmeye başladıkları bir devrimcilik türü hâlâ güncelliğini koruyor. Öncünün yaptığı her işi toplum adına kutsadığı ve akla uydurduğu, sık tekrarlanan ifadesiyle, işi genel sekreterin kendisine kadar dalaran bir tekelleşmeye sürüklediği monolitik mantık çerçevesinin sosyalizmin krizine neden olan olgulardan olduğunu da görmeliyiz.

Berlin duvarının yıkılışından beş-altı ay sonra bu kente gitmiştim. Duvarın yıkılışı sonrası binlerce Doğu Berlin’linin yıkılan duvarın kalıntıları arasından Batı’ya geçişini, onlara dağıtılan çikolata ve muzların nasıl kapışıldığını bunu yaşayan arkadaşların hüznünlü anlatımlarından dinlemiştim. Her köşede yıkılan duvardan küçük parçalar hatıra olarak satılıyordu. Berlin’in doğusunda Alexanderplatz’da Marks ve Engels’in heykellerinin bulunduğu kaidenin altında gördüğüm spreya boya ile yazılmış yazı beni etkilemişti. Kaidenin bir yanında ‘*olan bitenden biz sorumlu değiliz*’ yazarken diğer yanında ise ‘*gelecek sefere her şey daha güzel olacak*’ diye yazıyordu. “*Ancak Paris Komünü kendisini toplumsal bir sistem olarak şekillendirmeye olanak bulamadan uluslararası gerici bir kampanya ile ortadan kaldırıldı. Gerçekleştirdikleri, geliştirilecek olan pozitif örnek, zaafı da negatif örnek olarak değerlendirilip*

Marks ve Lenin tarafından sistemleştirildi. Ne var ki, Paris Komünü'nün anlattıkları yeni bir dünyanın kuruluşu açısından o kadar azdı ki. Ekim Devrimi bu deneyin ışığında gerçekleştirilmiş olmasına rağmen, bürokratizm ve monolitizm illetinden kurtulamadı. Tarihin garip cilvesi olarak; birincisi, burjuvaziye karşı yeterli tedbirleri alamadığı için uluslararası kampanyaya karşı kısa zamanda yenilirken, ikincisi de burjuvaziye karşı almaya kalkıştığı tedbirleri tüm topluma karşı genişleterek kendisini uluslararası gerici kampanya karşısında teslimiyete sürükledi” (Mahir Sayın. Sosyalist Demokrasi. 1. Baskıya önsöz. s.13)

Sosyalizmin içine düştüğü kriz, özellikle 90'lı yılların başında kapitalizme ideolojik ve politik alanda üstünlük sağladı. Birçok burjuva iktisatçısı ve düşünürü, tarihin sonunu ilan etti. Uluslararası medya, sosyalizmin artık iflah etmeyeceğini ve öldüğü yargısını geliştirdi. Bütün dünya-daki sosyalistler için savunma siperlerine çekildiği yıllardı o yıllar. Milyonlarca insanın zihninde gelecek toplum tasavvuru olarak sosyalizm bir seçenek olmaktan çıkmış, hegemonya kaybedilmişti. Ülkemizde bu durum, 12 Eylül siyasal gericiliğinin sosyalistler üzerinde yarattığı tahribatla birleşince süreç katmerli yaşandı diyebiliriz.

80'li yılların sonunda ve 90'lı yıllarda sosyalistlerin en yakıcı gündemi birlik konusu oldu. Birçok girişimde bulunuldu, partiler kuruldu. Bunların en kitlesel ve etkili olanı kuşkusuz ÖDP idi. Ne var ki, büyük umutlarla bir araya gelinilen bu partide yaşananlar büyük bir hayal kırıklığı yarattı. Üstelik hiçbir gurubun, geleneğin doğrudan başarısına bağlanamayacak bu girişim, yan yana gelme arzusuyla binlerce sosyalisti birleştirmiş ve bir güç odağı yaratmıştı. Üstünden bir on yıl geçmiş olmasına rağmen hâlâ bu yıkıntının izlerini bu sürece katılmış sosyalistlerin üzerinde görmek mümkündür sanıyorum. Aynı şey tekrar tekrar yapıp, sonuçta da geriye sadece yıkıntı kalınca, denilebilir ki bu

kader oldu. Tanrıların cezalandırdığı Sisifos'un kaderi sanki bir kez de bizim için yazılmıştı!

Sosyalist hareketin yeniden yapılanmasını, diğer bir deyişle kuruluşunu, bütün bu yaşanan girişimlerin tecrübesini arkalayan, önde duran yıkıntıları ise temizleyerek yeni bir temel kazısı için alan açan perspektifle ele alamazsak, geçmişte ne yaşanmışsa aynısının yaşanacağından şüphe etmemek lazım. Dünya planında olduğu gibi ülke ölçeğinde de durumu böyle görmek gerekiyor. 20. yüzyılda yaşanmış Sosyalizmin deneylerini 21. yüzyıl Sosyalizmi için ihtar haline getirebilme becerisi gösterilemezse krizden çıkışın daha da gecikeceğini söylemek kötümserlik olmaz sanırım. Sosyalist hareketin krizini salt örgütsel zaafılar ve yol kazası olarak değerlendiren zihniyete ise gerçekten denebilecek hiçbir şey yok.

Sistem çöktüğünde Fukuyama ve Huntington'un nedenli 'öngörülü' olduğu lafları kendisine sosyalist diyenlerden de yükselmişti. Neo-liberalizmin iflası denebilecek ve 29 buhranı ile kıyaslanan 2007 krizi kapıya geldiğinde bütün bu laflar ortadan silinip gitti ama izlerinin hâlâ etkili olduğunu kabul etmek gerekiyor. Sistemin çökmüş olmasının getirdiği ideolojik saldırılar sol-sosyalist kesim üzerinde küçümsenmeyecek etkiler bıraktı. Bu etki iki türlü tezahür etti diyebiliriz. Sosyalist hareketin yaşadığı krizi anlamayan ve yaşananlardan ders çıkarmayanlar bu saldırılar karşısında ciddi bir savrulma yaşadılar. Olanı biteni anlamayan bir diğerleri ise savrilmaya karşı savunma refleksi içinde bir anlamda donup kaldılar. Donup kalanların savrulanlardan daha 'iyi' pozisyonda olduğu iddiası ise tümüyle rölatifdir. Örneğin 12 Eylül öncesi sosyalist hareketin durumunu ve verili örgütleri o günün koşulları içinde değil de bu güne uyarlayarak hasretle anmak, hatıralar üzerine bu günün gerçeğine hiç uymayan politikalar inşa etmeye kalkmak komik olduğu kadar trajiktir de.

Bu çalışmaya 1 yıl önce karar verip başladığımda aslında bunun gecikmiş bir çalışma olduğunu görmüştüm. Çalışmam öngöremediğim aksaklıklarla karşılaştı. 12 Haziran seçim süreci ve hemen arkasından gelen Halkların Demokratik Kongresi hazırlıkları nedeniyle ara vermek zorunda kaldım. Röportaj yapmayı tasarladıklarımın tümüyle konuştuğumu söyleyemem. Çalışmaya başlarken farklı geleneklerden gelen, farklı tarih yaşamış insanlarla konuşmaya ve yeniden kuruluş çabası içinde olmalarına dikkat ettim. Röportajların büyük bölümü karşılıklı konuşmalar içinde şekillendi. Bunu okurken göreceksiniz. Çözümlenen röportajlar metin halinde yeniden gözden geçirildi ve sahipleri tarafından da redakte edildi. Bu arada eklemeler yapıldı yeniden düzenlendi. Röportajların sonundaki tarihler yapıldığı değil, son halinin verildiği zamanı gösteriyor.

Vedat Türkali ile daha öncede söyleşi yapmıştım. 2010 Temmuz'unda yapılan bu röportajı farklı bir çok internet sitesinde okuyabilmek mümkün. Ben o röportaja bu kitapta da yer verdim. Kendisiyle sosyalizmin krizi, Türkiye sosyalist hareketinin durumu, Kürt sorunu konularını her ziyaretimde konuştuk. Sonunda Vedat abiye yazılı olarak sorularda sordum. Hatta bunların bir kısmına yanıtlarda vermişti. Sonra tüm soruları ve verdiği cevapları bir tarafa bıraktı ve bu çalışmada okuyacağınız yazıyı yazdı. Yazı, röportaj gibi görünmese de sorulmuş birçok soruya yanıtlar içermekte. Epey bir titizlenerek yazdığı yazı, genel bir değerlendirmenin ötesinde Türkiye Komünistlerinin serüvenine ilişkin ciddi tarihsel bir kesit de sunuyor. Benim için Vedat Türkali'nin yazısı yaptığım bu çalışmaya önsöz niteliği taşıyor.

Sevim Belli ise bu konuları çok sık konuştuğum insanların başında geliyor. V. Türkali ziyaretlerini birlikte yaparken de bu konuları hep konuştuk. Kuşkusuz Mihri Belli ile de konuşmak, ona sorular sormak istedim. Ne yazık ki bu

çalışmaya başladığımda Mihri abinin sağlığı böyle bir çalışmaya el vermeyecek kadar kötü idi. Sevim Belli, sahip olduğu tarihsel tecrübe ile sorularıma yanıtlar verdi. Yanıtları sosyalist hareketin çok parçalılığına itirazları içinde barındırıyor.

Mahir Sayın, bu çalışmaya temel teşkil edecek fikirleri yıllardır savuna geliyor. Yazdığı ‘Sosyalist Demokrasi’ kitabı ile sosyalist hareketin yeniden yapılanması tartışmalarına ciddi katkılar sunan, bu katkılarını bugünde yazdığı makaleler ve yazılarla sürdüren Mahir Sayın, özellikle bu röportaja verdiği yanıtlarla, kurucusu olduğu geleneğin ve sosyalist hareketin durumunu sorguluyor. Mahir Sayın’la bu röportajı, bir tür “andıç” diyebileceğim ve başına ikinci kez gelen kurgulanmış suçlamalar nedeniyle yaşadığı İsviçre’nin Basel kentinde yaptık.

Ertuğrul Kürkçü, Emek Özgürlük Demokrasi Bloğunun yanı sıra Sosyalist Yeniden Kuruluş’un da adayı olarak girdiği 12 Haziran seçimlerinde Mersin milletvekili seçildi. Uzun yıllardır sosyalist hareketin yeniden kuruluşunun gerekliliğine işaret eden yazılarıyla ve konuşmalarıyla bu konuyu aktüel kılan Ertuğrul Kürkçü, sosyalist hareketin krizini, nedenlerini ve krizden çıkış imkanlarını anlattı. Yaşanan birlik deneylerinden alınması gereken dersler üzerinde durdu.

Hüseyin Hasançebi ile tanışıklığım ve sosyalist hareketin sorunları üzerine konuşmalarım, 89 yılının sonlarında Kuruçeşme toplantıları olarak bilinen Birlik Tartışmalarını Düzenleme Kurulu (BTDK) sırasında başladı. Aradan 20 yıldan fazla bir zaman ve birçok girişim-parti geldi, geçti. Sorun hâlâ yerinde duruyor. Çebi ile bu girişimleri ve sosyalist hareketin durumunu, Kürt sorununu konuştuk.

Yaşathak Aslan’la bu röportajı, yaşamını zorunlu olarak sürdürdüğü İsviçre’nin Basel kentinde gerçekleştirdik. Sosyalizmin ve devrimci mücadelenin yeniden atak yapabil-

mesinin imkanlarını, geçmiş deneylerin ışığında konuştuk. Yaşathak Aslan, “yeniden kuruluş” a mesafeli durmakla beraber, içinden geldiği geleneğin sorunlarını, yakın tarihimizdeki girişimleri değerlendirdi.

Figen Yüksekdağ ile yaptığım röportajda, sosyalist hareketin krizini yapısal bir sorun olarak gördüğünü ve sosyalist hareketin bir tür geçiş döneminde olduğunu anlattı. Kendilerinin de tartışma süreci içinde bulunduklarını, sorduğum birçok sorunun kendi gündemlerinde olduğunu ve bu sorulara kolektif olarak yanıtlar üretme çabası içinde olduklarını vurguladı.

Kenan Kalyon Marksizm zemininde yaratıcı bir yenilenme arayışına giren, bunu kendi örgütlenmesine ve politikasına sınırlı ölçeklerde tercüme etmeye çalışan bir eğilimin temsilcisi olarak, yıllardır sosyalist hareketin yeniden kuruluşuna ilişkin yazılar yazıyor. Röportajda sosyalist hareketin yaşadığı krizden çıkış imkanlarını ve sosyalist yeniden kuruluşun gerekliliği üzerine konuştuk.

Oğuzhan Kayserilioğlu ile yaptığım röportajla bu çalışmayı bitirdim. O da uzun yıllardır paradigma değişikliğinden ve sosyalist hareketin yeniden yapılanmasının zorunluluğundan söz ediyor, sosyalistlerin birliğini savunuyordu. Kurgulanmış iddialarla tutuklandığı davadan tahliye olur olmaz konuştuk.

Sosyalist hareketin çok parçalılığı ve bölünmüşlüğü içinde bulunduğumuz momente ait bir durum değil. 74 yılından sonra bu çok parçalılık farklı fikirlerin gereği olan çoğulculukla açıklanamayacak bir noktaya gelmişti. O zamanda bir problem olarak değerlendirilmesi gereken bu durum, gerek sahip olunan sosyalizm anlayışı sebebiyle, gerekse bu bölüntülerin bu günle kıyaslanmayacak oranda sahip oldukları kitlesellik nedeniyle gözlerden kaçıyordu. Kırk küsur gruptan bahsedilen yerde bunların ne savunduğu, ne yaptıkları ne tür değişimler geçirdiğini takip etmek

bile çok güç. “Sendikalar Üzerine” adlı kitapta Marks, Bolte’ye yazdığı mektubunda şunlara yer veriyordu: *“Sosyalist grupçuklar ortamının gelişmesi her zaman gerçek işçi sınıfı hareketinin gelişmesine ters orantılı olmuştur. Grupçuklar (tarihi olarak) varlıklarını haklı çıkarabiliyorlarsa işçi sınıfı bağımsız tarihi eylemi için henüz olgunlaşmamış demektir. İşçi sınıfı bu olgunluğa ulaşır ulaşmaz bütün grupçuklar zorunlu olarak gerici olurlar. Yine de tarihin her yerde kanıtladığı Enternasyonal içinde tekrarlanmıştır: eskinin kalıntıları yeni ulaşılan biçim içerisinde de kendilerini uydurup yaşamaya çalışırlar... Bu grupçuklar başlarda hareketin düzenleyicileri görünümündedirler; ancak hareket onları aştığı zaman, artık gerici bir duruma düştükleri zaman hareketin önünde bir engel olurlar... Enternasyonalin kurulabilmesi için proletaryanın böyle bir dönemden geçmesi gerekliydi. Çılgınlık ve post kavgalarıyla dolu sektör örgütlerin tersine, Enternasyonal kapitalistlere ve top-
rak sahiplerine, bunların devlet içerisinde örgütlenmiş sınıf iktidarına karşı ortak mücadelelerinde birleşen tüm dünya proleterlerinin gerçek ve militan örgütüdür”* (Marks-Engels-Lenin, Sendikalar Üzerine, “Marx’tan Bolte’ye Mektup”, Bilim Yay. s. 88-92) Kuşkusuz 1870’li yıllarda ve I. Enternasyonalin toplanmasının sonrasında değiliz. İşçi sınıfının olgunlaşmış bağımsız güçlü eyleminden de söz edemeyiz. Ama Türkiye sosyalist hareketinin durumuna ve mevcut grupların haline bakınca, Marks’ın bu söylediklerini yeniden hatırlamamak mümkün değil. Söz konusu grupların, geleneklerin geleceğe taşınacak iyi ve güzel yanları var elbette. Yeniden kuruluşunda bu grupların çabası içinde mayalandığını biliyoruz. Ne var ki, bu çabaların sonucunda her türlü rüçhan hakkının geride bırakıldığı, eşitlenmenin sağlandığı ve eskinin devamcısı grupların kendilerini çoğulculuğun gereği yeni fikri kümelerin oluşumu için sö-nümlendirdikleri bir mantık çerçevesine varılamazsa; geliş-

kin yönlerinin ortak sürecin kazanımına dönüştürülmesi başarılamazsa, yeniden kuruluşun kapısı da aralanmış olmaz.

Ankara Tekel direnişi, 1 Mayıs gösterileri ve katılımın yüksek olduğu kitlesel eylemlilikler; sosyalist kamuoyunun büyük çoğunluğunun, mevcut grup ve partilerin hegemonyası dışına çıktığını gösteriyor. Dolayısıyla bir yeniden kuruluştan bahsedeceksek eğer, mevcut grupları aşan; onların denetimi dışında bulunan bir başka rezervinde harekete geçirilmesinden söz ediyoruz demektir. Gruplar arasında kalan, bireysel olarak tanımlanabilecek bu gücün yeniden yapılanma sürecine çekilebilmesi, eski grupların kendilerini yeniden kuruluş sürecinde söndürmektirmeye hazır hale gelmesi ile mümkün olabilir. Çünkü başarısızlıkla sonuçlanmış ve bir 20 yıla yayılmış tüm birlik girişimlerinin, benzer her girişimi “inandırıcılık” sorunuyla karşı karşıya bıraktığını baştan kabul etmeliyiz.

Bu çalışmayla sosyalist hareketin bir öbeğinin ve onların temsilcilerinin görüşlerini öğrenme; sosyalist hareketin yaşadığı sıkıntı ve sorunları nasıl değerlendirdiklerini, çözümü nerede gördüklerini okuma fırsatı yarattığımı düşünüyorum. Sorduğum sorularla yıllardır devam eden tartışmalara katkıda bulunmaya çalıştım. Katkımı sadece durumu tarif etmeyle sınırlamayıp, sorduğum sorularla yeniden kuruluşun gerekli ve mümkün olduğunu da göstermeye çalıştım. Umarım bu uğraşımla, sosyalist hareketin yeniden yapılanma çabalarının temellerine bir parça harç atabilirim.

Aralık 2011

ÖNSÖZ YERİNE VEDAT TÜRKALİ

Aklımda kaldığına göre Moskova'daki Devrim Müzesi'nde Lenin'in şöyle bir sözü asılıydı: “Öyle anlaşılıyor ki, bugün dünyayı kuşatmış Finans Kapital Emperyalizmi, koloni, yarı koloni ülkelerden “ulusal kurtuluş” savaşlarıyla kovulup metropollere kapatılmadıkça “Dünya Devrimi” olmayacaktır. Evet, çelişkili bir durum! Ancak zihnimizdeki değil, yaşamdaki çelişkidir bu.” İkinci Dünya Savaşı'ndan dünya ölçüsünde vurgunlarla çıkan tekelci sermayenin elinde bir de tarihin en yıkıcı silahı, atom bombası vardı. Aynı dünya savaşından yanıp yıkılarak çıkmış sosyalist ülkelerin önüne önce bununla dikildiler. Silahta denge sağlanınca, “siz kullanmasanız da biz bu silahı kullanacağız” diye acımasız gerçek kimliklerini ortaya koydular! Tarihin en canavar egemen sınıfının elinde tarihin en yok edici gücü var bugün: Termonükleer silahlar, kimyasal silahlar, biyolojik silahlar. “Bizden sonra tufan” deyip çılgınlığa kalkacak kişiler ve giderek beklenmeyen bir kaza, tüm canlıları yok edip dünyayı boşlukta dönen bir cansız topağa dönüştürebilir. Soğuk Savaş döneminde Çernobil kazasının yarattığı korkunç sonuç, Sovyet yöneticilerini temelde bu kaygıyla yarışmadan çekilmek zorunda bırakmıştı.

Bugünkü Globalizm dönemi, Finans Kapitalizmi'nin

kozmpolit yaygın bir tüketim kültürüyle bağımlı kıldığı tüm ülkelerde işbirlikçi sömürü ortakları edinmesini sağladı. “Şeytanın imparatorluğu” diye adlandırdıkları sosyalist ülkeler topluluğuna karşı açılan saldırgan soğuk savaş dönemi, sosyalist ülkeleri yalıtarak işbirlikçi dünyayı oluşturma, Amerika merkezli gerçek “Şeytan İmparatorluğunu” kurma yolunu açtı.

Dünyamız canavarların elinde bugün. Kanadalı gazeteci Naomi Klein’in son günlerde bizde de yayınlanan “Şok Doktrini” adlı kitabını herkese salık veririm. Bugünkü dünyamızın röntgeni. Hiçbir tarihsel-sosyo-ekonomik sorunu çözemeyen, giderek yaşamı çözümsüzlüklerden vurgunlar sağlama peşinde, Chicago Boys ekonomik doktrincilerinin Friedmancı dehşet kapitalizminden kurtulabilmek için insanlığın sosyalist dünyayı bir biçimde yaratmasından başka bir yolu olmadığı görülüyor. Dünyayı en geri aşamaya zorlayan Reagan-Thatcher “bireyci” şarlatanlık dönemi çoktan karaya vurdu. Sosyalist çözüm, yeğlemenin de ötesinde, “You have to do, or not to be!”dir bugün. Yoksa ne Hamlet kalacak, ne de “Poor Yorick!”in kafatası! İnsanlığın böylesi bir zorunlulukla karşılaştığı bu dönemde tek çözüm dünya devrimi de olsa bu işin ille de gerçekleşeceğini söylemek ne Marksist, ne de onun tekelci emperyalist çağı açıklayan Leninist yorumuna uygun düşmez. Onlar kimyasal, biyolojik, termonükleer felaketlerin ağırlığı altındaki dünyaya yetişmediler.

Marks-Engels bilimsel yöntemle yaklaştıkları tarihsel olayları değerlendirirken, sosyalist bir toplumun nasıl kurulacağı üstüne doğal ki bir şey söylemediler. Sosyal gerçeklere dayanmayan, düş ürünü, “ütopik sosyalizm”in işiydi o. İlk tarihsel sosyalist atılım olan Paris Komününü uzaktan izledi Marks; Londra’daydı. Komün (Paris Belediyesi Yönetimi) Anarşist Proudhoncuların ve kendisi o günler Marsilya Cezaevinde tutuklu olduğu için Paris Komünü

kırım kıyımından kurtulan, tarihin en saygın devrimcilerinden Louis Auguste Blanqui yanlılarının yönetimindeydi, Marks'a yakın sadece bir kişiden söz edilir. Yenilgiyi değerlendirme konusunda dostu Kugelman'a yazdığı mektupta Marks, "Öyle anlaşıyor ki, sosyalist devrimin başarıya ulaşması için, burjuva devlet aygıtının kırılıp parçalanması (zerbrechen), yerine yeni bir devlet yapısının oturtulması gerekiyor" demiş. Marks'ın dediği bu devlet yapısının "işçi-köylü-asker"lerden oluşan "Sovyet"lerin bağlaşıklığı biçiminde gerçekleşebileceğini öngören Lenin'dir. Marksizm'i emperyalist döneme uygulayan devrimcidir Lenin. Kapitalizmin, dünyaya salt metropollerdeki sanayi ürünlerini satma yarışındaki özgür girişimci dönemi aştığını, yer yüzünü finans sermayesi tekelleriyle kuşatma çağını başlatan "Finans Kapital Emperyalizmi" dönemine geçtiğini saptar. Tekelci Birinci Dünya Savaşının gelişini yıllar öncesinden görür.

Bu tekelci yeni dönemin çelişkilerini şöyle sıralar:

- 1- Tekelci emperyalist devletlerarası çelişki.
- 2- Sömürge-Yarı sömürge ülke halklarıyla Emperyalist Devletler arası çelişki.
- 3- Metropollerdeki işçi sınıfıyla kapitalistler arası çelişki

Lenin, devrimin ille de endüstriyel bakımdan gelişmiş metropollerde, işçilerin kapitalist yönetimleri yıkarak yönetimi ellerine geçirmeleri biçiminde gerçekleşmesini beklemenin çağ gerisi olacağını belirtir. Kapitalist emperyalizm tüm dünyayı kuşatan bir sistemdir; bu zincirin hangi halkası zayıfsa oradan kırılması tarihsel bir olasılıktır artık. Koloni, yarı koloni ülkelerde, kiminde dinsel inanç çatışmaları örtüsü altındaki baş kaldırmaları da dinsel yanıyla değil anti emperyalist savaşçı yanıyla değerlendirmek gerektiğini belirtir. Söz gelimi, Endonezya'da İslam inançlarına sımsıkı bağlı köylü yığınlarıyla işbirliğine girişen En-

donezya Komünist Partisi Lideri Tan Malaka'nın tutumunu, Enternasyonal'de, gerici İslâm'a karşı savaş öneren Hindistan delegeşi Roy'a karşı savunur, destekler.

Böylece ille de ileri endüstri ülkeleri işçi sınıflarının sınıf savaşlarına bağımlı bir sosyalist devrim anlayışı yerine, tüm dünyada, işçilerin, köylülerin, sömürülen tüm emekçi katmanların emperyalist dünyanın soygunu, yağması sonucu geri bıraktırılmış ülkelerin ortak dayanışmalarıyla yürütecekleri kavgaların doğuracağı sosyal devrim, "Leninist" çizgi olarak, orak-çekiçli simgesiyle tarihteki yerini aldı.

Bugün Marks'a karşı çıkışta önde gelen eleştirel sav, Marks'ın "mezar kazıcı" olarak belirlediği işçi yığınlarının o dönemdeki yığinsal ağırlığını, etkisini yitirdiği; artık milyonların emeğine bağımlı bir üretim biçimine dayalı kapitalizmin yerini, çok az sayıda seçkin üretim uzmanlarının, teknoloji kadrolarının, bilim insanlarının, mühendislerin aldığı, böylece de Marks'ın kurguladığı devrimin gerçekliğini yitirdiği savıdır.

Marks, çağındaki kapitalizmin artık-değerlere konarak gelişmesiyle oluşan süreci gözlemledi. İlkel birikim yağması içinde küçük mülk sahiplerinin soygununu, "mülksüzleştirmeyi- expropriasyonu", atölye döneminden fabrikalara geçiş serüvenini anlattı. Saptadığı temel olgu da, Kapitalist dünyanın soygunsuz, sömürsüz "expropriasyon"suz var olamayacağı gerçeği idi. Bilim, teknoloji akıl almaz ölçülerde gelişmeler gösterip sömürü artınca "görece artık-değer" yığını da, bir uzman kişinin düğmeye basmasıyla yarattığı metallerin satış alanlarınca, pazarlarca tüketilebilmesi kanalları tıkanmış oluyordu. Kapitalizm geniş yığnlara dağıttığı ücretlerle kendi piyasasını, pazarını da oluşturur. Masaldaki, her tuttuğu altın olan prensin yiyeceklerden yoksun düşüp ölüme yazgılı olması gibi; dünya ölçüsünde akıl almaz varlıkları eline geçiren finans devleri de "açlık!" içinde kıvranmaya başlamışlardı. "Üretimin yı-

ğınsal, mülkiyetin bireysel” olması Kapitalizmin aşılama-
yan temel çelişkisiydi. Bu temel çelişkiyi aşamamak yazgı-
sından özellikle Finans Kapitalizmi soyguncularının kur-
tulması olası değildir. Chicago Boys ekonomistlerinin, Fri-
edmancı planlarıyla, burjuva demokrasisinin yerine, sömü-
rünün, talanın, soygunun acımasızca ve engelsiz egemen
olduğu gizli-açık faşist yönetim biçimlerini yaygınlaştır-
maya çalışılmaktadır. Söz gelimi, çözemediği, kolayca da
çözemeyeceği ağır finansal ekonomik sorunlar içinde bata
çıkta ayakta kalmaya çalışan emperyalist Amerika’nın, bir
dünya savaşına ihtiyacı olduğu artık saklanmıyor bile.

Bugün çok kullanılan deyim olarak, bu dara düşme
olayları, gelip geçici gösterilme çabasıyla “konjonktürel”
deyimi ile geçiştirilmeye çalışılıyor. Hangi büyük tarihsel
olay konjonktürel değildir ki? Almanya Fransa’yı Sedan’da
yenip Paris’i kuşatmasa, Louis Napoleon (Napolyon) yurt
dışına kaçmasa, egemen güçler Versay’a çekilmeseler Paris
Komünü olur muydu? Söz gelimi, bizim tarihimizdeki
Şeyh Bedrettin kalkışmasını doğuran Yıldırım Beyazıt’ın
Timur’a yenilgisinden sonra Osmanlı’daki Şehzadeler arası
kavganın yarattığı durum da konjonktürel değil midir? Bir
Osmanlı Paşası’nın, Mustafa Kemal’in, Cumhuriyet devle-
tini kurması da konjonktürel durumu akıllıca değerlendiri-
mesinden kaynaklanmamış mıdır? Bir sürü örneği var ta-
rihte. Ancak içinde yaşadığımız “Finans Kapitalist Emper-
yalizm” çağı, uzlaşmaz çelişkiler, “antagonizmalar” içinde-
ki yapısıyla sık sık düştüğü doğum sancılarını kanlı düşük-
lerle atlatmanın yollarına bakar. Ekim Devrimi, böyle bir
“konjonktürel” durumu görüp “Ayağımıza kadar gelmiş
öyle bir fırsatı, ‘devrim şansını’ (Konjonktürel durumun
getirdiği momentumu!) kaçırırsak tarih bizi bağışlamaz
yoldaşlar!” diyen Lenin’in yanlış karar verdiği yolundaki
bu tarihsel sava karşı çıkma davranışının egemen kılınmak
istendiği görülüyor bugün. “Momentum”lar “konjonktürel

dönemlerde saklıdır. Onu görüp değerlendirmek, devrimci teoriyi iyi bilen, praksise geçirilmesi için “Dün erkendi, yarın geç” Momentum’unu bilinçli uyanıklıkla bekleyen örgütlerin işidir! Uzlaşmaz çıkarların antagonizmalarıyla dünya ölçüsünde kıvranıp duran bu günün Finans Kapital dünyası, doğaldır ki, konjonktürel denilen ortamlarda çeşitli “devrim momentumları”nı atlatıp geçiştirmenin bir yolunu bulma çabasında olacaktır. Günün liberal demokrat serinkanlılığı güzel bir yatıştırma yoludur. Yok olmanın eşikteki gerilimli dünyamızdaki insanlık, kavga, çatışma ölçüsünü kaçırıp her şeyin yitirilmesi ürpertisiyle “liberal demokratik” yöntemle alabileceği kadarıyla yetinmek zorunda görünüyor bugün. Kuşkusuz bu da bir toplumsal birikimdir. Yirminci yüzyıldaki sosyalist toplum yaratma kavgaları, “reel sosyalizm” adıyla ulaşılmış bir yapıdan, birçok insanlık değerinden özveri zorunda bırakılmış insan yığınlarını bu günlere getirdi. Bu kavga sürüp gidecektir. Bugün her şeyin yok olmaması dileğindeyiz. Yetmiş yıllık sosyalist dönemde -Leninizm adına yapılan tüm “Stalinist” çarpık uygulamalara karşın- emekçi halklara kurtuluşun yolunun açılmasında nice değerli deneyimler yaşandı. Yapılması “kaçınılmaz” olanla “yapılmaması” zorunlu olanı kavramanın bilinci peşindeyiz. Bu gerçek, egemen karanlık güçlerce ne denli örtbas edilse de yok edilemiyor. Yetmiş yıl dayanan o sosyalist toplumun üstünden tarihin en vahşi saldırılarından biri, Nazi ordularının İkinci Dünya Savaşındaki acımasız canavar silindiri geçti. Benzerleri, kimi bin-be-terleri tüm emperyalist dünyada yaşandı, yaşanıyor.

Bütün gerçek Marksistler gibi Lenin de dünya devriminin gerçekleşmesi yolunun, deneme-yanılma birikimiyle bulunacağını biliyordu. O birikimlerle, ortaya çıkan tarihsel moment’leri, konjonktürel durumları, emekçi yığınların zincirlerini parçalaması, iktidara el koyması için örgütlü Parti yoluyla, evet, şiddet kullanmaktan kaçınmaması ge-

rektiğini savundu. Altı bin yıllık sınıflı toplum aşamasından sosyalist bir topluma geçmenin Marksist bilimsel yollarını araştırıyordu. Yukarıda değindiğimiz bugünkü dünya koşullarını yaşasa, bu şiddet konusuna kuşku yok ki, çağa uygun bir bakış açısıyla yaklaşacaktı. Tarihte benzeri olmayan sosyalist bir toplumun kuruluşunda, Marksist bir yöntemle Lenin yetmiş günlük Paris Komünü denemesinden, yetmiş yıllık yaşayacak sosyalist toplumun kuruluşuna öncülük etti. Aynı bilimsel yöntemle bu yetmiş yıl incelendi mi, yedi yüz yıllık sosyalist bir aşamaya geçilemez mi? Böyle bir soruyu gündeme oturtan sorumluluk, bugün varılan “Finans Kapitalist Emperyalizm” aşamasının uygarlığı, daha da ötesi tüm canlı dünyayı yok edilme tehlikesi ile yüz yüze getirmiş olmasıdır. Yaşamını bir biçimde uzatmış kapitalist toplum birçok sorunlar koydu ortaya. Kadın hakları sorunu, cinsellik-eşcinsellik sorunu, hayvan hakları sorunu, doğa kirlenmesi sorunu, işkence sorunu v.b.

Aslında sosyalist bir toplumda çözümü sorun olmayacak türden olgular bunlar. Ortaya attığı bu sorunların hepsi de kapitalizme bir biçimde yeni sömürü alanları açıyor. Bugünkü düzenin üstüne oturduğu yapı, kapitalizmin, sömürde bir ölçüde pay ayırabildiği orta sınıfların, atılım özgürlükçüsü mutluluk masallarına dayanıyor. Kozmopolit bir dünyaya kapatılmış yığınlar, sözde bilimsel, kültürel, sanatsal kurgulamalarla kandırılıp duruyordu. Soygunun vardığı bu günkü aşamada Emperyalist Finans Kapitalist düzen onu da tüketmiş durumda. Bu yazının yazıldığı günlerde emperyalist atlasın hemen de tüm coğrafyasında kan gövdeyi götürüyor. En büyük soyguncu metropol New York’ta, Finans Kapital’in çete başı mağarası yığınların kuşatmasında bugün. Gerçi, bugünkü atılımcılar, lümpen, yarı lümpen, madde bağımlısı, anarşist, anarko goşist, snop aydın ve yarı-aydınların oluşturduğu kalabalıklar görünümündedir. Marksistlik savındaki Herbert Marçuse, dünya

sömürüsünden pay kopararak yaşayan “proletaryanın devrimciliğine artık umut bağlanamaz” savındadır. Değişim umudu bu uyumsuz kalabalıklardadır Marcuse’e göre. Aslında bunlarla nereye varılacağı, kazanılan konumun nasıl korunacağı karanlıktadır.

Düzenin sorunları çözemediği, bu çıkmazdan nasıl sıyrılacağını bilemediği de apaçık bir olgudur. En azılı nefreti gösterenler arasında da Finans Kapital’in acımasız soygunundan yaka silken endüstri kapitalistleri. Bu günkü medyada bu canı yanıklardan birinin ironik bir uyarısı vardı. Bu iş kötüye gidiyormuş, “Merhametli” bir kapitalizme geçmek gerekiyormuş! Merhamet nereden geldi aklınıza Sultanım! Kolay idiyse yabancı sömürü-soygun günlerinizde siz niye yapmadınız? Söyleyene değil, söyletene bak! Dinsel inanca bağlı halk “Allah söyletti!” der, Biz “tarih söyletiyor” diyoruz. Tarihin bizim ülkemizde de bu konuda söyleyecek sözü var. Bizim “endüstri kapitalistlerimiz” de aslında çoktan beri -içlerinden- Evliya Çelebi’mizin şaşkınlığıyla “Merhamet ya Resulullah!” deyip duruyorlar. Tekelci kapitalizmin, daha on dokuzuncu yüzyıl sonunda kapital ihracına ilk giriştiği ülke Osmanlı toprağıdır. O maya çeşitli biçimlerde dönüşmesine karşın yapının temeline oturmuştur. Türkiye bugün büyük toprak, arsa, arazi sahiplerinin, büyük bankaların, rant vurguncularının, ithalat, ihracat tekellerinin egemenliğindedir. Sanayici denen gruplar da onların merhametine kalmıştır. Hiçbir sosyo-ekonomik sorunu çözemeyen bu tarihsel düzenin, bilenler için, tüm dünyada nereye varacağı belli de, nasıl varacağını kestirmek güç.

Biraz eskilerden alalım. Birinci Dünya Emperyalist Paylaşım Savaşı, emperyalist dünyayı yeniden iki cepheye bölmüştü. 1929 ekonomik bunalımı, kolonileri olmayan, ya da olanı savaşta kaptırmış olan ülkelerde sınıf çatışmalarını keskinleştirdi en gerici egemen güçler ülkelere faşizmi

getirdiler. İtalya'da Mussolini, Almanya'da Hitler'ci Nazi egemenliği, İspanya'da Franko, Japonya'da TOJO rejimi, birçok küçük ülkelerde benzerleri, devlet yönetimlerine el koydular. Emperyalist Finans Kapital dünyası yeni bir dünya savaşının düzenlenme yarışmasındaydı, burjuva demokrasisi geleneklerine bağlı kalmaya çalışan İngiltere, Fransa, A.B.D. çelişkiler içinde çırpınıp duruyorlardı. Amerika'daki kimileri, işsizlik sorununu çözememenin, yığınların patladı-patlayacak kalkışmalarının ürkütücü ağırlığı altında Hitler Almanyası'ndaki Nazi uygulamalarını örnek almak üzere araştırma gezilerine çıkıyorlardı artık. (Ünlü çizer Walt Disney'in de Nazi Almanya'sındaki uygulamaları incelemelere gelenler arasında olduğu bilinir.) Doktrinin verdiği açık ortadaydı. Liberal ekonomi çarkı, belliydi ki, kendi kendini düzenleyip sürdürme yapısında değildi. Bu konuyu gündeme oturtup kişi haklarına Nazi yöntemli duvarlar çekmeden liberal bir ölçüde "devletçi düzenleme"lerle yürütmenin zorunluluğunu Keynes ortaya attı. Bu önlemler alınmazsa işler çok daha kötüye gidecekti. Bin dokuz yüz otuz iki'lerde, Amerika, grevler, iç kavgalarla sarsıldığı dönemde Demokrat Parti'nin Cumhurbaşkanı adayı olan Roosevelt bu Keynes'çi yaklaşımla "New Deal" (Yeni Ticari Paylaşım) denen bir program uygulamaya koydu. Tarım ürünlerini değerlendirip sanayi ürünlerinde indirimlere gidilerek yığınların satın alma gücünü geliştirmeye çalıştı. Bu nedenle endüstri alanında geniş işçi yığınlarının ücretlerine sendikalar desteğiyle zamlar sağladı. Devlet memurlarının maaşlarında indirimler yaptı. Devlet yatırımları olarak birçok doğal alanlarda barajlar, setler, büyük karayolları, köprüler, geniş ölçüde sosyal yapılarla büyük iş alanları yaratılmaya çalışıldı. İkinci Dünya Savaşı'na gelindiğinde Amerikan toplumu bu önlemlerle suyun yüzünde sallanır durumdaydı artık. Pearl Harbour baskını, Avrupa'da dünyayı kana bulayan emperyalist savaş, emperyalist Ameri-

ka'ya dünya soygununun tüm kapılarını açtı. Hiro Şima ve Nagazaki' de patlatılan atom bombalarıyla yeni bir dönem açılmıştı tarihte.

Dördüncü Nokta, Truman Doktrini, Marshall Planı dünya soyguncusu Amerikan Tekellerine tüm kapitalist toplumların kapısını ardına kadar açmıştı. Roosevelt'in ani ölümü, yerine Truman'ın geçmesiyle açıktan gerileme dönemi başlamıştı. İlerici güçler Roosevelt döneminin ticaret bakanı Henry Wallace yönetiminde, bir "Terakkiperver Parti" kurma çabasına giriştiler. Amerikan Komünist Partisi'nin desteğindeydi bu girişim. Wallace'ın okuduğu program da el altından Amerikan Komünist Partisince yazılmıştı. Komünist önderler yasadışı gizli çalışmakla suçlanarak yargıya çıkarıldılar. Savcıya tanıklık eden kişi Phil Brick, Komünist Partisi Merkez Komitesine gizlice sokulmuş bir gizli devlet ajanıydı. Parti kapatılıp yöneticilere ağır cezalar verildi. İlerici akım daha ilk adımda ezilmiş oldu. McCarthy Dönemi başlıyordu. "Soğuk Savaş"ın da yolu açılmıştı artık!

Başlarda uzunca değindiğimiz bu günkü Tekelci "dehşet kapitalizmi" Finans Kapital Amerika'sının geçmişi de kısaca bu. Bundan sonrası için, bakalım ayine-i devran ne suret gösterir?

Gelelim III. Enternasyonal'e bağlı, bizim tarihsel Marksist-Leninist TKP'mizin serüvenine. Aslında benim dört kitaptan oluşan Güven romanını okuyanlar bu konuda temel bilgileri edinmiş olacaklardır. Yinelemeyeceğim. Orada kullanılan yazıların tümü uzun araştırmalardan sonra ele geçirilmiş Komintern belgelerine dayanır. Eldeki tarihsel belgeler değerlendirilirken şu temel ilkenin hiç atlanmadan göz önünde tutulması gerekir: III. Enternasyonal'e bağlı tüm Komünist Partileri gibi, Türkiye Komünist Partisi de ulusallık savında bir parti değildi, olamazdı. III. Enternasyonal'in bir alt kesimiydi seksiyon (section). Her konuda

son kararı orası verirdi. Bu temel ilkeye aykırı tutum, kimden, nereden gelirse gelsin, kesin biçimde, -gereğinde Komintern'den çıkarılmaya varacak biçimde- cezalandırılır; dışlananların yeri de daha uygun birilerince tez elden doldurulurdu. II. Enternasyonal'in karşı devrimci şoven sapkınlığına karşı yaşamsal nitelikte bir önlemdi bu. Bu tarihsel sapkınlığı II. Enternasyonal'e üye olan Alman Sosyal Demokrat Partisi, I. Emperyalist Dünya Savaşı kapıdayken yapılan bütçe görüşmeleri sırasında savaş bütçesini desteklemekle sınıfsal hainliğin tarihsel örneğini vermiş oldu. III. Enternasyonal'in kuruluşunda benimsenmiş teorik temel bir ilkedir bu. Bu tarihsel süreci öğrenmeden bu dönemde kendini solcu bilen kimileri özellikle Kürt sorununda olur olmaz, aykırı savlara kalkışıyorlar. Doğru olmuyor. Konuya biraz daha eğilelim.

TKP'nin bir tür ön tarihi sayılabilecek Bakü Kongresi'nden sonra, Ankara'nın bilgisiyle izinli olarak Türkiye'ye giren Mustafa Suphi on beş yoldaşıyla yol boyu, görevli provokatörlerce saldırılara, hakaretlere uğratıldıktan sonra Trabzon Limanı'nda bindirildikleri motor içinde öldürüldüler. Onu izleyen dönemdeki Ankara'da gizli kurulan "Halk İştirakiyun Partisi" de yaşatılamadı. Sultan Galiyef'çi rengiyle "Yeşil Ordu" çıkışlı örgütlenme, Çerkez Ethem'e giderek Mustafa Kemal'e bağlanmak istendi. O da yürümedi. Ardı sıra Mustafa Kemal'in emriyle kurdurulan "Komünist Partisi" oyununu da kimse yutmadı. 1936'da o günün tarihsel koşulları gereği "desantralizasyon" kararıyla ülkeye, yasadışı çalışmanın yasaklandığı yeni çizgide çalışma yolu gösterilerek geri yollanan resmi TKP, eski örgütlerden arta kalanların da katılımı ve İstanbul'daki ilerici Ermeni, Rum örgütlerinin de desteğiyle 1925'de Beşiktaş Akaretlerde Dr. Şefik Hüsnü Değmer'in evinde toplanıp ilk kongresini yaparak kurulduktan sonra Komintern'e alınan T.K.P. (Türkiye Komünist Partisi)dir. Birkaç satırla geçmi-

şine şöyle bir değindiğimiz olgu bugün de -özellikle tam açıklığa kavuşmamış eski yanlarıyla- koca bir tarih parçasıdır. Üzerinde söylenecek çok şey var daha.

Komintern üyesi TKP Kemalist devletle “sınıf sınıfa karşı” çizgisinde acılarla dolu kavgayı uzun yıllar yürüttü. Sürekli tutuklamalar, acımasız işkenceler, öldürmeler v.b. Başta gelen çatışma konularından biri Kürt sorunuydu. TKP Leninist çizgide oluşmuş programında “İktidara gelirse ülkede yoğun olarak yaşayan azınlıklara, özellikle Kürtlere, Lazlara eğer isterlerse ayrı bir devlet kurma hakkını bahşeder” diye yazan ilk siyasal partidir Türkiye’de. Kemalist devletin böyle bir örgüte nasıl bakacağını söylemeye gerek yok. Bu günlerde hesaplaşma kavgasına girilmiş militarist yapılanmaya karşı da “ordunun kaldırılıp yerine ‘milis’ örgütlenmelerinin oturtulmasını” öngörüyordu bir de o günkü TKP! Ordusu elinden gitmiş bir Mustafa Kemal, o günlerde elinde tekersiz araba bile kalmamış yapayalnız bir güçsüz Osmanlı Paşası demekti. Ancak bu tür ağır savlar yüklenmiş TKP’nin de asker yapılı devlet terörü karşısında, kimi temel konularda etkili gücü olmadı. Genel Müfettişliklerle yönetilen Kürdistan bölgesine değil örgütlenmek, gezi için gitmek bile yaşamsal engellerle doluydu. Ülkenin öteki bölgelerindeki kimi büyük kentlerde çoğu sokak hücresi düzeyinde örgütlenmekten, ara sıra işçilere kaçak bir iki bildiri dağıtmaktan öte etkinlik yürütülemiyordu. Komintern çizgisindeki bu büyük özverili çabaların faturası da, pro-faşist devletçe ölçüsüz biçimde ağır ödetiliyordu.

Osmanlı’da kurulmuş İttihatçı örgütlenmenin Ermenilere uyguladığı kırımları bu dönemde de Kürtlere karşı Kemalist devlet, “ulus-devlet” kurma yolunda asimilasyoncu kırım kıyımlara dönüştürmüştü. Daha İstiklal Savaşı günlerinde KOÇGİRİ olayında bölgeye gönderilen Sakallı Nurettin Paşa, hiç de başkaldırmamış suçsuz bölge halkını,

yaşlı, çoluk çocuk, kadın demeden kırım kıyımlarla yıldırıp gözdağı vermek için militarist kişiliği ile yapmadık vicdansızlık koymamıştır. “Bu ülkede ‘zo’ diyenleri temizlediler, ‘lo’ diyenleri de ben bitireceğim” sözü ünlüdür. Meclis’te haklı tepkiyle baş kaldıran Kürt Milletvekillerine karşı canavar ruhlu Sakallı Nurettin Paşa’yı Mustafa Kemal korumuştur. Bu günkü PKK ayaklanmasının Kürdistan’daki 29. ayaklanma olduğu devletin ağzından açıklandı. Kürt halkı adına başlatılan, ilerici solcu ilkelere dayalı ilk baş kaldırma bu P.K.K. (Partiya Kerkara Kurdistan) Kürdistan İşçi Partisi ile olmuştur. On dokuzuncu-Yirminci yüzyıllar arası dönemlerde Ortadoğu’da, Irak, İran, Suriye, Türkiye’nin biri birine yakın-uzak bölgelerinde, çeşitli aşiret başkanları, Tarikat şeyhleri, ağalar, din-mezhep önderleri, feodal ailelerin yönetiminde (Berzenci-Barzani-Talabani v.b.) kiminde bölgedeki egemen devletlere, kiminde birbirlerine karşı savaşlar yürütüp durdular. Petrol’ün emperyalist dünyaca tutkuyla göz dikilen temel madde olmasıyla, başta İngiliz, özellikle İkinci Cihan Savaş’ından sonra Amerikan emperyalizminin yirmi birinci yüzyılda da sürdürdüğü kirli, kanlı oyunlarla Ortadoğu-Mezopotamya- bugün de yeryüzünün en karmaşık sorunlarıyla yüklü bir tarih-coğrafya bölgesidir. Böyle çelişkilerle kıvranan yörede, Türkiye sınırları içinde çeyrek yüzyılı aşkın süreden beri savaş yürüten en ilerici siyasal kuruluş da P.K.K.’dir.

Müslüman Kürtlüğü, Türklere en yakın halk olarak devletin yedek gücü gibi görme düşüncesi II. Abdülhamit’in-dir. 1894-1896 yıllarında toplam iki yüz bin Ermeni’nin kafilelerle taşınıp öldürtülerek kırsala gömüldüğü kentler Kürdistan bölgesindeydi. Kürtlerden Hamidiye Alayları kurdurup bu bölgeyi doğrudan şahsına bağlayan Abdülhamit’in Kürtler arasındaki adı “Bav-i Kurdan” Kürtlerin babasıdır. Bu “baba devlet” İttihat Terakki dönemindeki kırım kıyımla birlikte Ermeni halkının mallarının mülkleri-

nin, topraklarının yağmalamasında Kürt aşiret varlıklarının ortak desteğine dayanmıştır. Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı için örgütlenmeye girişirken ilk kongreyi Erzurum'da yapması önce Kürt egemenlerinin dayanışmasını sağlamak içindir. Sivas Kongresi başlatılacağı günlerde bir Kürt atlı birliğinin başındaki Kürt komutanlarla, Kürdistan Bölgesinde İngiliz egemenliği kurmanın tutkusuyla dola-
nan İngiliz Binbaşı Noel birlikteydiler. Baskınla dağıtmayı düşündükleri Sivas Kongresini engellemeyi başaramadılar, kaçtılar. İngiliz Başbakanı Lloyd George'un, Lozan anlaş-
masından sonra da uzun süre, Irak'taki Musul- Kerkük-Sü-
leymaniye bölge sorunu çözülemediği için Dışişleri Bakanı Lord Curzon'u uyardığı bilinir. Lord Curzon Petrol Tekel-
lerinin ortaklarından. Bu yolda istediğini elde etmenin savaşını vermiştir.

Lozan'da, Irak Kürdistanı'ndaki Musul-Kerkük-Süley-
maniye bölgesi sınır dışı bırakılınca B.M.M. deki Kürt Milletvekilleri "Bizi parçaladınız" diye ayağa kalkmışlardı. Mustafa Kemal meclisteki konuşmasında, "O sınırı ortada bıraksaydık İngilizlerle sürekli bir çatışma sürüp gidecekti. Çok zarar verecekti bize" der. Ancak, Kemalistlerin daha sonraki ulus-devlet yapılanması görülünce, yeni devletin kuruluşunda "Kürt çoğunluktan bir biçimde kurtulmak" oyunu da akla gelebilir. O günlerde Türkiye ile yakın dost-
luk içindeki Sovyet yöneticiler, temelde doğal ki Komintern, Kemalistlerin ödücü yaklaşımıyla, Kerkük-Mu-
sul bölgesini İngilizlere bırakmasını, bir de "Düyun-u Umumiye" Osmanlı Devletinin borçlarını ödemeyi üstlen-
mesini ağır biçimde eleştirmişlerdir. Güney Anadolu'da saldırgan Fransızlara karşı vatan savunması yapıp bölgeyi düşmandan temizleyenler, kurtuluştan sonra Kemalist dev-
letin en acımasız saldırılarıyla kıyımlara uğrayacak olan Kürt halkıdır. Devlete satılarak Meclis çatısı altında toplan-
mış şıhların, aşiret başkanlarının egemenliğindeki Kürt

emekçi yığınları yıllar yılı kandırılmışlardır. Yukarıda değindiğimiz gibi bütün ilerici savaşına kaşın TKP de önemli bir etkinlik gösterememiştir. AĞRI baş kaldırışı üstüne Komintern'deki TKP başkanı Dr. şefik Hüsnü'de acı bir yakınlamayla özeleştiri yapmıştır sadece. O günkü TKP Merkez Komitesi toplantılarında Kürt Sorunu gündemdedir belli ki. Merkez Komitesi üyesi Dr. Hikmet Kıvılcımlı "İhtiyat Kuvvet Milliyet-şark" adlı kitabını bu nedenle yazmıştır. Bu konuda Türkiye'de yazılan ilk temel kitaptır. Konuyu tamamlamak için Kürt halkının tarihten gelen bir başka temel talihsizliğine değinmek gerekir. O dönemlerde ortaya atılan tüm Kürt örgütleri Sosyalist Sovyetler Birliğinin, onun temel politikasını belirlediği varsayılan Komintern'in kuşkuyla baktığı, başta İngiliz emperyalistleri olmak üzere tüm kapitalist dünyaya yakınlıkla suçlu görünümlüdür.

Söz gelimi ünlü Kürt siyasal önderlerinden Nuri Dersimi anılarında İngilizlerden para, yardım alındığını açıkça söyler. Kürtlerin Hoybun adıyla kurdukları örgütte Sovyet devletinin Ermenistan Sovyet Cumhuriyeti için en duyarlı tepki göstereceği Taşnakyan faşistleriyle işbirliğine kalkışmaları Sovyet dostu diye tanınan Kemalist devlete destek sağlamaktan başka sonuç vermemiştir. Kürt halk yığınları yapılarından kaynaklanan bu talihsizliği kara yazgı gibi yıllar yılı taşıyıp durdu. Bu günkü PKK örgütlenmesine kadar. Bugün Türkiye Cumhuriyeti, tarihinin üst üste yığılmış kirli çamaşırları üstünde oturmaktadır. Ermeni soykırımını yeni yeni tartışmaya açıldı bir ölçüde. '38'lerdeki Dersim kıyımını da, gündeme yerleşmiş PKK tartışmalarından ortaya döküldü. Türkiye toplumunun tarihsel gelişiminde Kemalizm'in vurduğu ağır damganın etkileyici gücü en sinsi biçimde Marksist-Leninist devinimde odaklandı. Bu günleri doğru anlamak için "desantralizasyon" olgusu üstünde yoğun durmak gerekiyor.

Yukarda değindiğimiz, faşist iktidarların egemenlik kurmalarıyla emperyalist dünyada hızlanan savaş hazırlıklarına karşı Komintern, 1935’de yaptığı 7. Kongresinde, yaklaşan savaşa karşı önlemler konusunda tüm ülkeleri “savaşta çıkarı olanlarla, çıkarı olmayanlar” diye ayırdı. Kemalist Türkiye “savaşta çıkarı olmayanlardan” görülmüştü. Sovyetlerin desteğiyle kurulmuş Kemalist devletin ilk günden o günkü temel politikası, biçimsel de olsa, Sovyet dostluğuna dayanıyordu. Emperyalist kapitalist düşman dünyaca “sağlık kordonu” önlemi olarak çepeçevre küçük düşman devletlerle kuşatılmış yeryüzündeki ilk sosyalist ülkeyle en geniş, en yaşamsal coğrafyada konumlu bulunan Kemalist Türkiye’nin savaş dışı kalması, ilerici dünyanın göz ardı edilemeyecek kazanımı sayılırdı. ‘36’da Komintern’ce alınan “desantralizasyon” kararı ile TKP, Kemalist devleti, “savaşa karşı-barışçı, işçi-emekçi haklarına saygılı, Sovyetlerle yakın dostluk çizgisinde” bir politika gütmeye; salt açık yasal yollarla ve barışçı eylemlerle görevlendirildi. TKP yönetiminin bildirisinde, bu tutumlarının devletçe yürütülen baskıyı kaldıracağı, ya da azaltacağına sanılmaması gerektiği vurgulanıyordu. Yerinde bir saptamaydı bu. Egemen devlet, komünistlerce savunulan ileri düşünceleri alıp kullanırken de komünistleri, komünizmi ülke için başıslanamaz hayınlık olarak yaymayı sürdürüyordu. Ülkeyi, ilkeleri altı okla gösterilen Kemalist tek parti, C.H.P yönetiyordu. Ülke için ne gerekliyse o partide toplanmış kişilerce düşünülüp verilmiş kararların ulusal çıkarlara en yararlı biçimde uygulandığına da inanılırdı. Laiklik devletin temel ilkesiydi. Önceleri iki dereceli, İkinci Dünya Savaşı ardından tek dereceli, çok partili seçimlerle yürütülen bu oyunun gelişme çizgisi Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluştan bu yana yaşanmış tarihini oluşturur. Düz çizgide oluşmuş bir tarih de değildir bu. 19. yüzyılda, Avrupa’daki finansal sermayenin aşırı birikimiyle dış pazarlara endüstri ürünleri ye-

rine finans sermayesi yatırımlarının yapılmaya başlandığı ilk ülke Osmanlı İmparatorluğuna değindik. Ortadoğu'nun tarihten gelen en eski tefeci-bezîrgân ekonomisi ile emperyalist çağın dünyayı çevreleyen en gerici düzeni, Finans Kapitalist yapısı, bu topraklarda kurulan Cumhuriyet'e temel kalıt olarak damgasını vurmuştu. Daha Lozan konuşmaları sürerken İzmir'de yapılan İktisat Kongresine, ülkenin dört bir yanından çeşitli sınıflardan, katmanlardan, sanatlardan, meslek birliklerinden çok sayıda kişiler çağrılıp toplanmıştır. İstanbul'da daha TKP Başkanı olmadan, politika dünyasında tanınan biri olarak Dr. Şefik Hüsnü de bu kongreye çağrılıdır. Yol paraları gelenlerce ödenen bu kongreye, Doktor vapur bilet parasını ancak bulabildiği için kongrenin ikinci gününe katılabilmıştır. Kongreye sunduğu bildiride, yeni kurulacak devletin yönetiminde işçi sınıfının çıkarları gereği hangi varlıklı sınıflarla birlikte olacağı üzerine önerdiği savlar, daha sonra Komintern yöneticilerinin (Kolarof yakınlarının) ağır eleştirilerine uğramıştı. "Sınıfa karşı sınıf" dönemi başlamıştı çünkü. Batıdaki emperyalist-kapitalist dünyaya yakınlık gösterisi niteliğinde bir atılımdır bu. Yukarda sözü geçen, Lozan'da Osmanlı borçlarının yeni devletçe üstlenilmesi olayının pek de yadırganamayacağını görölmesi gerekir.

Kemalist devletin oluşma sürecinde birbirini bir biçimde tamamlayan iki evre vardır. 1. Baş kurucu Mustafa Kemal dönemi, 2. İsmet Paşa dönemi.

Birinci dönemin olaylarına yukarıda değindik. TKP kuruluşundan 36 yılına dek Komintern'in o günkü "Ortodoks!" çizgisinde "sınıfa karşı sınıf" kavgası yürütölürken ülkede, büyük tutuklamaların öncesi, sonrasında çıkan parti içi kavgalar, didişmeler çeşitli boyutlarda ayrılıklar, bölünmeler yaratmıştır. İlk büyük kopma, Kemalistlerin sözde "devrimci" edimlerinin dümen suyuna kapılmış Merkez Komitesi'deki "Menşevik!" çarpıklıkların temizlenmesi

için Komintern’ce gönderilen TKP Genel Başkanı Şefik Hüsnü ile Genel Sekreteri Vedat Nedim ve onun destekçisi Şevket Süreyya çevresindekiler arasında oldu. İstanbul’a gizli kimlikle gelmiş Dr. Şefik Hüsnü, Vedat Nedim’in poliste ele vermesiyle yakalanınca örgüt tepeden çökertildi. Şefik Hüsnü’ye karşı çıkan bu yöneticiler, sonraki dönemde Kemalist devletin desteğiyle, “Kadro” adlı bir dergi çevresinde kendilerince “devrimci!” çizgide yayına koyuldular. Sağ saldırılar karşısında hükümet yayını durdurdu; dergideki sorumlu kişi, Halk Partisinin güvenli adamlarından Yakup Kadri İsviçre’ye elçi atanarak uzaklaştırıldı. Dergi kapandı.

(“Menşevik” sözcüğü, Rus Sosyal Demokrat Partisi’nin 1905’te Londra’daki Parti Konferansında “azınlık”ta kalmış önderler -Plehanov, Dan, Martov, Axelrod v.b. için kullanılmıştır. Çoğunluğun, “Bolşevik”lerin başında Lenin vardı. Menşevikler gerçek “devrimci” Leninistlere karşıydılar ama Marksist savlı sosyalistler idiler. Lenin son ana kadar onlardan ayrılmadı. “R.S.D.P.” Rus Sosyal Demokrat Partisi (Bolşevik) adıyla kaldı. O günkü TKP Merkez komitesindeki kişiler için bu sözcük kullanılırken iyi düşünülmalıdır. Temeli sivil-asker bürokratlarca atılan devlet gücünün emrine giren yılgınlara bu ad verilebilir mi? Ankara’daki İstiklal Mahkemesine yandaşlarıyla çıkarılan Şevket Süreyya savunmasında, “Siz de ‘ingilap’çısınız biz de” biçiminde ki sığınma girişimine ağır hapis cezasını okuyan “Kel Ali” yumruğunu “nah” biçiminde kürsüye güm diye indirirken “Al sana ingilap” der. Rusya devrimci tarihinde “hutozovlst: kuyrukçu” diye geçen bir deyim de kullanılır kimi yerde. Aslında, kendine özgü yapıdaki toplumun kavgalarında ortaya atılmış deyimleri küçük benzeşmelere bakarak başka ülkede kullanmaya kalkışmanın her durumda uygun olup olamayacağını iyi düşünmek gerekir. Baskıcı asker-ordu emrindeki Kemalist devrim için çoğu

kez kullanılan “Jakoben” sözü ne kadar uygunsa Rus devrimindeki kimi deyimler de ülkemizdeki TKP tarihi için o kadar yerinde sayılabilir.)

Sovyet dostluğuna dayalı politik çizgiyi kollayan Kema-
list politika, Mustafa Kemal döneminde sosyo-ekonomik,
kültürel kimi reformları gerçekleştirme çabasıyla emekçi
halk yığınlarını ağır baskılar altında tuttu. Ulus-devlet kur-
ma temelinde kapitalist burjuva toplumu yaratma için bas-
kıcı bir yöntem uygulama çabasında oldu. Ağır sömürü al-
tındaki Türk emekçileriyle birlikte, ülkede yüzyıllardır
Türklerle yaşayan tüm öteki etnik gruplar yabancı yadsıma
acılarına yazgılı tutuldular. Bu bilinen gerçeklere karşın,
İkinci Dünya Savaşı öncesi koşullarda Komintern, Yedinci
Kongresinde TKP için yukarıda sözünü ettiğimiz “desant-
ralizasyon” kararı ile tüm militan komünistleri, yasal yolda
politik eylemler için Türkiye’ye gönderdi. Mustafa Kemal
ölüp de İsmet İnönü Cumhurbaşkanı olduktan kısa süre
sonra İkinci Dünya Savaşı Avrupa’da başladığında pek
beklenmeyen bir olguyla karşılaşıldı. Savaşa tutuşmuş Na-
zi Almanya’sı, Stalin yönetimindeki Sovyetler Birliği ile
saldırmazlık anlaşması imzalamıştı. Sovyetler Birliği sal-
dırgan Faşist devletlere karşı İngiltere, Fransa gibi burjuva
demokratik birikimleriyle ortak cephe kurabileceklerini dü-
şündükleri devlet egemenlerinin, saldırgan Nazi Alman-
ya’sını Sovyetler Birliği’yle savaşa kışkırtma oyunları için-
de oldukları saptanmıştı. Bu oyunu Hitler’ciler de görmüş,
Saldırmazlık anlaşmasını onlar önermişlerdi. Stalin daha
sonra bu olguyu “Barış öylesine üstün insanlık değeridir ki,
komşudaki Naziler gibi canavarlardan bile gelse geri çevi-
remezsiniz” diye açıklamıştı.

Komintern’ce alınan “desantralizasyon” kararı, TKP
içinde yıllardır süre gelen Merkez Komitesi ile Parti içi
muhalefeti (Başlarda Zeki Baştımar, İsmail Bilen’in de

içinde olduğu, ancak Komintern'in Şefik Hüsnü yönetimini desteklemesiyle herkesin çekilip Nazım Hikmet'e bıraktığı "İşçi Muhalefeti") arasındaki çatışma eski gerginliğini sürdüremez görünüyordu. Ancak '36'larda Nazi Almanya'sıyla ticaret ilişkilerini geliştiren, temelinde antikomünist olan Kemalist devletin, Alman ordusuyla çok eskilere giden militarist bağlantısı da yeniden güç kazanmaya başlamıştı. Dr.Hikmet Kıvılcımlı'nın Marksist kitaplar dizisiyle tam KAPİTAL çevrisine girdiği, Nazım'ın şiirlerini yayınlayıp oyunlarını sahnelettiği bir olumlu dönemde tepeden iner gibi Nazım'a Harp Okulu davası, ardından hemen sonra Nazım'ın da karıştırıldığı, Dr. Hikmet çevresindekilere Donanma davaları "Orduyu başkaldırmaya kışkırtma" ağır suçlamalarıyla ülkeye kapkara örtü çekti. O günlerde Genel Kurmay Başkanlığında bir Alman Kurmay Albay'ın bu tutuklamalarda yol göstericilik yaptığı söylenir. TKP'nin en yumuşak çizgide etkinliklerle görevlendirerek ülkeye gönderildiği bir dönemde, değil Doktor'un, Nazım'ın, aklı başında hiçbir devrimcinin böyle bir çılgınlığa kalkışması düşünülemez. Nice yıllar geçmesine karşın bu konuda hiçbir inandırıcı belge ortaya çıkmamıştır. O günlerde özellikle ordu içinde yayılan "Harp Okulu'nda, mutfakta kazanlara ağı koyarken bir Rus Binbaşının yakalandığı" yalanı da oyunun rezil çapını açıklamaya yararlı oluyor.

"Harbiye", "Donanma" yargılamalarıyla Marksist sola asker devletçe indirilen acımasız, hukuk dışı darbe ülkede içten içe, sinsî, yönü kaypak, politik çatışmaları tetiklemişti. Nazım'ın, suç ortağı saydıkları Harbiyelilerle Dikmen sırtlarında kurşuna dizmeye kalkışıldığı söylencesi dolanıyordu. Bu cinayeti önlemek için Başbakan Celal Bayar'ın hasta yatağında başvurduğu Cumhurbaşkanı Atatürk'ün sağlıksız durumunu belirtip Başbakana, Genel Kurmay Başkanına başvurması yolunu gösterdiği bilinir. Özellikle,

çok sevilen bir büyük şair olarak Nazım'ın bu haksız ağır hapsi, tek partili dönemde devlet katlarında ağırlıklı kimi politikacıların etkisiyle bir sağlık raporu düzenlenerek salıverildiler bir ara, Nazım, ülkedeki TKP Genel sekreteri Reşat Fuat'a başvurup Parti ile arasındaki kendine yönelik ağır suçlama sorunun çözülmesi isteğinde bulundu. Sadece sanatla uğraşmak istiyordu artık. Reşat'ın bu konuda SIT-KI kod adıyla Merkeze yazdığı mektubu Moskova'da gördüm. Reşat Fuat sorunun kapatılmasını öneriyor, Partinin bu büyük şairden sanatsal konularda yararlanması gereğini savunuyordu. TKP, bu bırakılma olayına bayağı inanmıştı!

Mehmet Bozışık, o günlerde İstanbul'da yaptıkları gizli bir M.K. toplantısında Reşat Fuat'ın "Burjuvazi yanlısını anladığı için düzeltme yoluna gitti!" dediğini söyler. CHP yönetimindeki Kemalist devlet katlarında örtülü sol-sağ çatışmalarının ürünü denebilir bu olguya. "Desantralizasyon" kararından onlar da bilgilidir belli ki. Komintern'ce alınan kararın Kemalist devlete Sovyet yöneticilerin duyurduğu da akla gelebilir. Kısa bir süre sonra, Nazım da, Doktor Hikmet de içeri alınırlar. Yeniden tutuklama olayının Kadıköy vapurunda Nazım'ı görüp tanıyan bir denizci subayın duyurusuyla olduğu bilinir. O salıverilme süresinde Dr. Kıvılcımlı sınırı aşarak Suriye'ye geçmiştir gizlice. Baş vurduğu Suriye Komünist Partisi başkanı Kürt kökenli Halit Bektaş'ça pek olumlu karşılanmadığı bilinir. Geri döner. Aslında Sovyetler Birliğine gitme isteği taşısa da, TKP'nin Türkiye'ye dönmesi öncesinde, TKP Başkanı Dr. Şefik Hüsnü'nün çağrılısı olarak Sovyetler Birliğine gitmesi olacak şey değildir. (Bu konuda edindiğim kimi duyumları yeteri ölçüde tutarlı olmadığı için yazmıyorum. Gereğinde araştırılabilir.) Bu arada Nazım'ı yeniden bıraktırmanın yollarını arayan sol eğilimli CHP yetkililerine Genel Kurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak, "Bir yasayla Nazım'ı

cezaevinden çıkartabilirsiniz! O durumda cezaevi kapısından size Nazım'ın ölüsünü vereceklerdir.” der.

“Desantralizasyon” kararı ile İstanbul’a yerleşen TKP, antifaşist çizgide sanat-edebiyat ağırlıklı etkinliklere koyulmuştur. Bu çalışma Reşat Fuat'ın karısı Suat Derviş'çe çıkarılan “Yeni Edebiyat” dergisi çevresinde toplanmış gençlerle yürütülürken Türkiye’ye Amerika’dan gelmiş bir başka kişilerce, Kemalist devlette Basın-Yayın Müdürlüğü yapmış Mehmet Zekeriya Sertel’le, Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında Anadolu’daki ulusal savaşın sesini duyurma yolunda Amerika’da gazetecilik yapan eşi Sabiha Zekeriya Sertel, “Tan” gazetesi çevresinde antifaşist yayınlar yapma çabasıındaydılar. Sabiha Sertel yayınları edebiyat ağırlıklıydı. “Projektör” adlı dergisi daha ilk sayısında toplatılıp yasaklandı. Sovyetlerle Hitler Almanya’sı arasında anlaşma yapılırca TKP yöneticileri şaşkın kaldılar. Hele Nazi Alman orduları Yugoslavya’yı ezip Yunanistan’ı da ele geçirerek Türkiye’nin sınırına dayanınca TKP Merkez Komitesi adına Mehmet Bozışık, İtalya üzerinden Komintern’e yollanarak bir Alman saldırısında ne yapmaları gerektiğini sordular. Aslında Sovyetler Birliği’nin Türkiye için yayınladığı bildiride kullandığı “Türkiye’nin bir saldırıda topraklarını korumak için yürütmek zorunda kalacağı savaş önlemini, Sovyetler Birliği anlayışla (Comprehension) karşılayacaktır” sözleri yeterince açtı.

Moskova’da ikinci başkan Vasili Kolarov’la görüşen Mehmet Bozışık “Saldırganlara karşı savaşmanız gerekir” duyumuyla döndü. Soldaki antifaşist, emekçi yanlısı demokratik çizgi sürdürülüyordu. Devleti elinde tutan tek Parti içindeki “sol” yöneticiler dışında, Dil-Tarih’de solcu kimi öğretim görevlileri yasal sınırlar içindeki sol bir çizgide bilimsel etkinlik çabasıındaydılar. “Yurt ve Dünya” adlı bir dergi çevresinde yayına girişmişlerdi. Lise felsefe öğ-

retmeni Adnan Cemgil, Doçent Niyazi Berkes, Asistan Mediha Berkes, Öğretim Görevlisi Pertev Naili Boratav, gene Amerika'dan gelen Doçent Muzaffer Şerif Başoğlu, Doçent Behice Boran bu sol birleşim içindeydiler. Sol aydınlar içinde pek eksik olmayan çatışmalar sonucu Muzaffer Şerif-Behice Boran ikilisi ayrılıp “Adımlar” dergisini çıkarmak istediler. İkisi de Marksist militanlık savındaydılar. Ancak İstanbul'dan Şefik Hüsnü adına gelen, TKP Merkez Komite üyesi Mihri Belli böyle bir ayrılığın istenmediği duyumunu getirmişti. Bütün gün süren tartışmadan sonra Muzaffer Şerif, “Zeki Başımar'ın tam denetimi altında çıkaracağımız dergiye de karşı mısınız” deyince –akan sular durmuş!- derginin çıkması engeli kalkmıştı. O günlerde Zeki Başımar, Ankara'da TKP'nin güvenilir en yetkili kişisiydi.

TKP'nin İstanbul'da Suat Derviş-Reşat Fuat yönetimindeki “Yeni Edebiyat” dergisinde cezaevinden yeni salıverilmiş bir ozanın, Hasan İzzettin Dinamo'nun politik şiirleri yayınlanıyordu. Ressam Abidin Dino, Üniversite-Edebiyat Fakültesi'nde Asistan Güzin Dino, Mina Urgan, kocası tiyatro oyuncusu, ozan Cahit Irgat, birçok genç, öykücü, ozan, takma adla ara sıra çıkan Nazım'ın şiirleri. Nazım zindana kapatılmış kutsal bir söylence. Nazım'a söz söylenmesine, TKP, özellikle Genel Sekreter Reşat Fuat sert tepki gösteriyor. Dinamo'nun şiirlerini Nazım'dan üstün bulduğunu söyleyen Abidin Dino-Suphi Taşhan ikilisini ağır biçimde terslediği biliniyor. Nazım TKP'nin militan ozanıdır artık. Muhalefet döneminde önceleri yanında yer aldığı için Nazım'ın “1+1 = 1” adıyla birlikte kitap yayınladığı, sonradan Moskova'ya eğitime gönderilme önerisinin çekiciliği ile Nazım'dan kopup Parti'ye sığınan Nail V.nin de şiirleri çıkmaktadır. “Yeni Kitapçı” yayınevinin sahibi “Nail V.”, Nail Çakırhan'ın evlendiği Edebiyat Fa-

k ltesi’nde Asistan Halet de bu sol cephe içindedirler. ‘46’da Şefik Hüsnü Değmer’ce kurulan Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi’nde Nail’le karısı etkindirler. Nail’in yeni kurulmuş muhalefet Partisi Demokrat Parti adına da yayınlandığını bildirerek adlarını verdiği “Görüşler” dergisi çıkınca Celal Bayar  evresi ilk sayıda koparılan büyük gürültü üzerine olayı tez elden yalanlayıp araya uçurum koydular. İktidardaki CHP, bütün gücüyle saldırarak Görüşler dergisindeki (G) harfinin “Orak” biçiminde olduğu, dergi içindeki “ eki ” yazılarla (Orak- eki ) içerikli kom n st propagandası yapıldığı yaygarasıyla toplumda tam bir  r k  yaratılmıştı. Daha sonra Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi kapatılıp İl Sekreteri Nail  akırhan tutuklanınca polisteki falaka işkencesinde dökülen ayak tırnaklarını karısı Halet  ambel kan içindeki çoraplarıyla birlikte yargılandığı mahkemeye sundu. Yargı umursamadı bile.

CHP içinde etkin Kemalist Sol Sosyal Demokrat eğilimli Milli Eğitim ve Kültür Bakanı Hasan Ali Yücel, Milli Şef İsmet İnönü’nün de desteğiyle kimi ilerici atılımlara öncülük eder. CHP “Köylüyü Topraklandırma” düşüne kapılmıştır. Bu yasa tasarısıyla CHP içinde ilk büyük çatlak çıkar, Egeli Toprak Ağası Adnan Menderes, Eskişehirli Toprak Ağası Emin Sazak, Türkiye Finans Kapital’inin Cumhuriyet döneminde İş Bankası ile temel atıcısı Celal Bayar, tipik gerici bürokrat Refik Koraltan, CHP’den ayrılarak “Demokrat Parti” adlı muhalefet partisini kurdular. CHP  r kt ; iyi kötü çıkardığı Toprak Yasası’nı Adanalı bir toprak ağasının, Ziraat Bakanı Cavit Oral’ın emrine verdi. O da ustalıkla bildiği gibi kuşa çevirdi.

Hasan Ali Yücel’in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde kültürel alanda oldukça başarılı adımlar atılmıştı. Köy Enstitüleri (Köylü çocuklarının köyleri kalkındırmak için köylüleriyle birlikte, toprağı işleme yolunda eğitimi), Sanat

Okulları, İlk Öğretim Seferberliği, Batılı dillerden çevriler, Devlet Tiyatroları, Opera, Konservatuar çalışmaları, Anadolu’da çeşitli bölgelere çalışmak için tanınmış ressamaları yollamak bu dönemin akılda kalan ilerici etkinlikleridir. En karanlık tepki özellikle toprak ağalarından Köy Enstitülerine “komünistlik” suçlaması biçiminde kendini göstermişti. Hasan Ali Yücel çekildi, yerine geçen Reşat Şemsettin tüm köy enstitülerini tez elden kapatıp alfabeyi belletmekten öte bilgi edindirmeyen ilkokullara çevirdi. Köy Enstitüleri döneminde Edebiyat Fakültesi’nde Fransız Edebiyatı Bölümünde Öğretim Görevlisi Sabahattin Eyüboğlu Köy Enstitüleri yüksek bölümünde özenli biçimde sanatsal çabalara girişmişti.

Edebiyat Fakültesi’nde sol bilinen Hilmi Ziya, eski TKP’li Sadrettin Celal Antel (Solcu Tan gazetesinde “Anten” imzasıyla Dış Politika yazıları yayınladığı biliniyordu) arasında Nazi Almanyası’nda yetişmiş Mazhar Şevket İpşir, Takiyyettin Mengüçoğlu gibi faşist eğilimlilerin yanı sıra Auerbach, Von Aster, Reichenbach, gibi Türkiye’ye sığınmış antifaşistler de vardı.

Ankara’da CHP üst kademelerinde ağırlığını koymuş “Anadolucular” adlı etkin bir sağcı dayanışma kesimi içinde Şevket Raşit Hatiboğlu, Reşat Şemsettin Sirer, felsefeci Emin Erişirgil, gene felsefeci Hamdi Ragıp Atademir, Türkolog Abdülkadir İnan(!), Remzi Oğuz Arık ilk akla gelenlerdir. O dönemlerde, “Her ırkın üstünde Türk ırkı” sloganıyla CHP solcularına açıkça saldıran Nihal Atsız gibi, yeminli Mustafa Kemal düşmanı Rıza Nur’un çömezlerinin yanı sıra aynı kafada Irkçı-Turancı bir kesim ülkede Nazi Almanyası yanlısı, antikomünist bir azgın sürü oluşturmuşlardı. Edebiyat Fakültesinde ders veren, eski Kazan Tatarlarından Zeki Velidi Togan’la birlikte gizli örgüt kurmak suçundan Irkçı-Turancı davasıyla tutuklandılar. Onlarda ce-

zalandırıldılar. “Ne sağcıyız-ne solcuyuz!” yutturmacasıydı bu. Aslında, dürüst bir başbakan olan Refik Saydam’ın ani bir kalp krizi sonucu ölmesiyle yerine geçen Şükrü Saraçoğlu azılı bir Sovyet düşmanıydı. Benzerleri, Selim Sarper, Feridun Cemal Erkin gibilerinin eline geçmişti Türkiye. Saraçoğlu’nun Ankara’daki Fransız elçisine “Müttefik savaş uçakları, Suriye’den havalanarak Kafkasları bombalamak isterlerse uçakların Türkiye hava alanlarından geçmesine göz yumulacağını” söylediği belgelidir. Daha sonra başlayan Alman-Sovyet savaşı boyu, önceden yapılmış “Takas-Klering” ticaret anlaşmaları gereği, paraşüt yapımındaki kaliteli pamuktan silah endüstrisi için gerekli krom gibi stratejik maddeler de içinde olmak üzere tüm yaşamsal ürünlerin Almanlara dolgun fiyatlarla verilip dışalım ile Türkiye’ye sokulan aspirinden tünel çelik halatına, bir sürü yaşamsal ağırlıklı malların görülmedik biçimde yükselmesiyle savaş yılları Türkiye’si yoksul emekçi kesimler için cehenneme çevrilmiştir. Ticaret Bakanlığına İzmir tüccarlarının baş adamı Behçet Uz getirilmiştir. Türkiye, savaş koşullarında “serbest ticaret” uygulamasıyla fiyatların tavan yaptığı, toprak ağaları ile vurguncu tüccarların soygununa bırakılmış, bir avuçluk çamur gibi ekmeği halka vesikayla güç bela dağıtan tek tarım ülkesidir.

Nurullah Ataç’ın eleştiride öncü sayıldığı bu dönemlerde GARİP akımıyla Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet üçlüsünü öne çıkardığı bilinir. Nazım’ın bıraktığı sanatsal edebiyat boşluğunu doldurmak savıyla ortaya atılmışlardır. Nazım’a karşı, Kemalist CHP solcularının desteğinde gibidirler. Bu sav cılız kalır ama, bu üç ozanın edebiyatımızdaki ağırlığı da küçümsenemez. Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun şiirleri de dönemin parlak kazanımları arasındadır.

O yıllar öncesinde dünyada çok şey değişmiştir. Nazi Almanyası Sovyetler Birliği’ne saldırmış, ilk darbede

Moskova kapılarına dayanmışlar, kışın bastırmasıyla çakılıp kalmışlardır. Sovyet sözcüsü Lozovski, “Napolyon Moskova’yı gördü. Hitler’ciler Moskova’nın yalnızca fotoğraflarını göreceklerdir” der. Öyle de olur. İkinci yaz başında Kerç Boğazı’ndan saldırıya geçerek Kafkas’lara varan Alman Orduları, Stalingrad’da çakılıp kaldılar. Kızıl Ordu’nun saldırılarıyla Alman Ordularının asıl büyük kesiminden koparılan Mareşal Von Paulus güçleri uzun savaşlardan sonra Kızıl Ordu tarafından kuşatıldı. Mareşal Von Paulus esir alındı. Dökülecek kanı önlemek için komutasındaki ordusuna teslim emri vermesi önerisini, esir düştüğü için böyle bir yetkisi kalmadığı gerekçesiyle geri çevirdi Mareşal Von Paulus. Yüz yirmi bin kişilik Nazi ordusu, Kızıl Ordu’ca yürütülen kıran kırana kanlı bir savaşla teslim alındı. Ele geçirdiği topraklardan tüm cephelerde Almanya’ya doğru kaçan Nazi ordularıydı artık.

’36 yılından beri “desantralizasyon” kararına uygun bekleyiş içindeki TKP, Komintern’in kapatılmasını da göz önünde tutarak 1943’de askerden İstanbul’a izinli gelen Reşat Fuat’ın da askere dönmeme kararı ile Kartal’da Mihri Belli’nin evinde toplanan Merkez Komitesi üyeleri (Dr. Şefik Hüsnü Değmer, Reşat Fuat Baraner, Zeki Baştımar, Mihri Belli, Halil Yalçinkaya) toplanıp yeni koşullarda durum değerlendirmesi yaparak TKP’nin etkin illegal çalışmaya geçmesi kararına vardılar. Dr. Şefik Hüsnü Değmer’ce yazılan karar bildirisi, TKP’nin “İcmal” adlı ilk gizli yayını oldu. Güven romanında o yazı tam metin olarak yer alır. Genel Sekreter Reşat Fuat Baraner, İstanbul İl sekreteri Sebati Selimoğlu, Ortaköylü, Kasımpaşalı kimi tütün işçileriyle, Dr. Hayg Açıkgöz’ün de içinde olduğu tutuklama, TKP’nin tarihindeki ’44 tutuklaması bu olayla başlar.

Onların yargılanması Ankara’da sürerken kimlikleri

uzun süre polisçe saptanamayan iki kişinin Süleymaniye Camisi minarelerine, “Saraçoğlu Faşisttir” panosunu asarken karşılarına müezzinin çıkmasıyla başarısızlıkla sonuçlanması polisi tedirgin etmişti. Epeyi uzun süre araştırma-
dan sonra o günlerde eğitimini yarıda kesip babasının Samsun’daki çiftliğine eli yaralı dönen Tahsin Berkem’in, kuşkuyla İstanbul’a getirtilip 1.Şube’de işkenceyle sorgulanması sonucu öteki kişinin de İktisat Fakültesi Ekonomi Profesörü Fritz Neumark’ın asistanı, Amerika’da eğitimden dönmüş Mihri Belli olduğu ortaya çıkınca, olayın gelişmesiyle başlatılan “Yüksek Tahsil Gençlik Derneği” tutuklaması (1945) TKP’nin yasadışı yer altı eylemlerinin ilk tutuklamaları sayılabilir.

Mihri Belli, o günkü TKP Merkez Komitesi üyesidir. Bu eylemi Parti Genel Başkanı DR. Şefik Hüsnü Değmer’in izniyle yapmıştır. TKP 1945 tutuklamasıdır bu. Üniversite öğrencileri ağırlıklıdır. Felsefe öğrencisi Tahsin Berkem, Mustafa Göksu, Türkoloji’yi Milli Savunma Bakanlığı adına bitirip Akşehir’deki Maltepe Askeri Lisesi’ne atanmış Askeri Öğretmen Yusuf Atılgan, Fen Fakültesi’nde öğrenci Askeri Öğretmen Kenan, TIP Fakültesi Öğrencileri (Dil-Tarih’teki Halk Edebiyat Uzmanı Pertev Naili Boratav’ın kardeşleri) Müeyyet Boratav, Can Boratav Tıp Fakültesi öğrencisi (Uzun) Muzaffer, Güzel Sanatlar Akademisi’nden ressam Nuri İyem. Zeki Baştımar’ın kuzeni, Kimya Mühendisliği öğrencisi Dünder Baştımar v.b. genç öğrenciler. Bir de öğrenci hücrelerine ekonomi politik eğitimi vermeye giden biri! (Tanım ile tutuklanan Emin Sekun “Tornacı Emin”dir ya, onun sonra açıkladığına göre eğitime giden o değil, gizlideki Reşat Fuat Baraner’dir. Ankara’da TKP yargılanması sürerken onun bu işe karıştırılmasının sakıncalarını önlemek için o üstlenmek zorunda kalmıştır olayı.)

Mihri Belli önderliğinde yürüttükleri savunmalarında öğrenci gençler “komünist” suçlamasına karşı çıkmışlar, Yüksek Tahsil Gençlik Derneği’nin antifaşist, demokrat Kemalist yasal bir örgütlenme girişimi olduğunu savunmuşlardır. Temel düşünce olarak bir anlamda “desantralizasyon” kararına uygundur bu. Ancak Komintern kapatıldığına, TKP yeni dönem için kendine yeni bir çizgi çektiğine göre yasal eylemle yasa dışı etkinlik çizgisinin beceriksizce çekilmesinden kaynaklanan teknik yanlıştır yapılan. Benzeri yanlış, bir yıl sonra, ‘46’da açık yasal çalışmaya başlamış Dr. Şefik Hüsnü Değmer’in kurucu başkanlığında örgütlenen Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi’nin temelinde de görülür. Yasal Parti kurulmadan epeyi önceleri Boğaziçi’nde bir yerde “gizlice!” buluşan kişiler, Nail Çakırhan (Nail V.), Müntekim Öçmen, Dr Hulusi Dosdoğru, Ressam Faris Erkman (!) sivil polisleri peşlerinde görünce, kimliklerini gizleme ürküsü içinde fırlayıp kaçışmaya başlarlar. Sivil polislerce görülüp saptanmışlardır oysa. Bir süre sonra T.S.E.K.P. başındaki kurucusu Dr. Şefik Hüsnü Değmer’in tutuklanmasıyla kapatılınca, Değmer’in çevresinin uyarılarına aldırmandan saklamayıp polise kaptırdığı kişisel mektupları, gizli raporları yanında bu olay da, yargıclarca, yasadışı işler yürütüldüğü savına temel gerekçelerden biri olarak kullanılmıştır.

Bu parça parça değinmelerden şöyle bir sonuca varmak pek yanlış olmaz sanırım. Türkiye’de o güne dek, başta Mustafa Suphi-Ethem Nejat’la on beş arkadaşının Trabzon’da bindirildikleri motorda en kanlı biçimde öldürtülmeleri, (Bu olay gerçek boyutları içinde daha bu gün de tam aydınlatılmamıştır) çeşitli acı denemelerden elde katanlarla 1925’de. Dr. Şefik Hüsnü Değmer’ce, İstanbul’da kurulup Komintern’e alınan TKP. 1935’deki yedinci kongreye kadar, “sınıfa karşı sınıf” çizgisinde, pek de başarılı

sayılmayacak bir savaş yürütmüştür. Yukarıda değindiğimiz “desantralizasyon” kararı ile “Kemalist Türkiye’yi desteklemek” yolu tutulunca “Marksist-Leninist” teori Kemalist devletçe çıkarlarına uygun biçimde bozulup CHP’nin altı ok’u içinde yorumlanmaya elverişli kof sloganlara döndürülerek Türkiye “Gerçek Sol Düşünce”nin sinsice “Asimilasyon”a uğratıldığı sınıfsal temelini yitirmiş çarpık kafalılar ülkesi durumuna sokuldu. “İmtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitleyiz” deniyordu. Faşist İtalyan ceza hukukundan Türk Ceza Yasası’na aktarılmış “141.-142.” maddelerle toplumla ilgili “sınıf” sözcüğü en tehlikeli ya- sağa dönüştürülmüştü. Maddedeki ceza gittikçe artırılarak, soğuk savaş döneminde idam’a kadar çıkarıldı. Dil-Tarih- Coğrafya Fakültesindeki Sosyoloji eğitimi görevlileri “sınıf” yerine “Sosyal tabakalaşma” deyimini kullanabiliyor- lardı ancak. Bu konuda söylenecek çok şey var. Kemalist CHP’nin, “cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik- inkılapi” solculuğu(!), halka yabancılaşmış yarım yurum kişilikli (yani kişiliksiz), devletin emrinde halkı soyan, bur- nu havada, diplomalı-diplomasız bürokrat kalabalığı yarat- mıştı. Türk Ceza Yasasının 163. maddesi de şeriatılığı, dinsel ilkelere dayalı eğitimi, örgütlenmeyi önleyerek “la- ikliği” koruyordu! “Ne sağcıyız-ne solcu!” yalanı bu teme- le oturtulmuştu. Acımasız bir “ulus-devlet” baskısı altında alevi-kızılbaşlara karşı Osmanlı tutumunda “Sünni”, Türk- ler dışında tüm etnik yığınlara “sinsi-açık” kısımlara dayalı “asimilasyon”cu bir ordu-devlet yapısında “aydınlanma dönemi!” yalanıyla beslenen “Kemalist” damgalı karanlık bir toplum yaratıldı. Komintern’in beklenen emperyalist II. Dünya Savaşında ilk sosyalist ülkeyi olumlu çizgide tutma- sı için “desantralizasyon” kararı ile ülkeye gönderilen Marksist-Leninist TKP, gerçek demokratik çizgide gelişme sağlayarak ayrı etnik yapıdaki halkların asimilasyonunu

önleyememekten öte, kendi Marksist-Leninist ideolojisinin Kemalist pro-faşist devletçe “asimile” edilerek özünde “devletçi” bir yalancı solculuk atölyesine dönüşmesini sağladı. Tarihin en eski “tefecî-bezirgân” temelinde yükselen finans sermayesinin destekçisi tekelci devletçilik yapısı, kurnaz pragmatizmi ile Kürt yığınlarının haklı isteklerini laiklik kalkanı ile “şeriatçılıkla” damgalayarak ilericiilik yapıldığı yalanıyla yıllar yılı Kürdistan’ı kana buladı.

Şöyle bir değiniverdiğimiz bu tarihsel yapı tüm gerçekliği ile saptanmadan gerçek bir Marksist-Leninist örgütlenme savı inandırıcı olamaz. Temelli de olamaz.

N.B:

Bu yazı taslağındaki değerlendirmeler, doğal ki, o tarihsel olguların oluştuğu dönemlere bağımlıdır. Bu gün ne denli eleştirsek de tarihin ilk sosyalist toplumunu yadsıyarak yola çıkmak uluslararası toplumsal denemeler hazinesine sırt çevirmek olur. Yanlışların yinelenmesine yol açar. Olguların doğru saptanması bu günkü yeni görüş açılarına da ışık tutabilir. Şeyh Sait isyanında Kürtlerin “Halifelik kaldırıldı; şeriat çiğnendi” gerekçeli savunmaları, Kemalistlere, Kürt halkının en haklı isteklerini “halifelîğin, şeriatçılığın” kurulan “ilerici” Cumhuriyeti dış kışkırtmalara uyarak isyanla yıkma atılımı olarak tanıtılmıştır.

O günkü dünyada tarihin en ileri atılımı olarak kurulan ilk sosyalist ülkenin, Sovyetler Birliği’nin üyesi Ermenistan Cumhuriyetince, İngiliz emperyalizmine uşaklık eden en azılı düşman bilindiği “Taşnak” örgütüyle işbirliğine gitmesi Kürtlerce kurulan Hoybon örgütünün savaşa tutuşacağı Kemalist Türkiye’ye karşı Sovyetler Birliğinin desteğini sağlar.

Bu konuda ayrıntılara değinmek yerinde olacak sanırım.

Ermenilerin en yoğun yaşadığı ülke Osmanlı imparatorluğudur. Fatih, sanırım Bursa’daki Büyük Ermeni Kilise-

si'ni İstanbul'a alırken Fener'deki Rum Kilisesi'yle dengeyi düşünmüş olabilir. Ermenilerin adı "tab'ayi sadıka"dır. Tarihin en yetenekli, ancak en de talihsiz halklarından biridir Ermeniler. Son krallıklarını Bizans-İran ortaklığı yıkıp parçalamış; Kayser Ermenice konuşanların dillerini kopartmıştır. Ortadoğu'nun en büyük mimarlık ustaları onlardan çıkmıştır. Bizans'ın simgesi Ayasofya'yı kuran Bizanslı mimarların kurduğu kubbe üç kez yıkılmış, sonunda Ermeni kenti Ani'den getirilen iki mimar o tarihsel kubbeyi yerleştirmeyi başarmışlardır. Kayseri'nin Ağırnas köyünden çıkan Mimar Sinan'ımız da Ermeni'dir. Bugün İstanbul'da nereye baksanız, Selimiye Kışlası'ndan Dolmabahçe Camii'ne dek Osmanlı'ya çalışmış Ermeni mimar ailesi Balyan'ların yapıtları ile karşılaşsınız. "Klasik Türk Musikisi" denilen Abdülkadir Meragi'lerin, İtri'lerin, Dede'lerin adıyla anılan musikimiz alanında da büyük Ermeni yaratıcılar çıkmıştır. Müzisyen Hamparsum'un bulduğu nota olmasaydı bugün elimizdeki canlı kalıtlar, eski büyük besteler uçup gitmiş, yalnız kulaktan kulağa aktarılan yapıt parçaları kalmış olurdu. İlk tiyatromuzu Ermeniler kurmuştur. Basındaki ağırlıkları da bilinir.

Siyasal yaşamımızda, İkinci Meşrutiyet'in Meclis-i Mebusanı'nda "yabancı sermaye" savunması yapan Maliyeci Cavit Bey'e karşı sosyalist eğilimli Ermeni yazar Zohrap Efendi'nin Osmanlı toplumunun gerçek çıkarlarını savunması ibretle okunması gerekli tarihsel belgedir. İttihat'çılar Ermeni soykırımına başladıklarında bu değerli insanı, sürgünde eline geçirten Teşkilat-ı Mahsusa canavarı Çerkez Ahmet Çavuş kafasını kayalara çarparak öldürmüştür. Daha önceki tarihsel dönemde Abdülhamit saltanatının kurulmasıyla, büyük bir talihsizlikle çarpılmıştı Ermeni halkı. Rus orduları Osmanlı'yı yenip Ayastefanos'a (Yeşilköy) geldiklerinde Ermeni papazlarından karşılamacılar gitmiş,

Rus ordu komutanından, yapılacak anlaşmada Sultana Ermenilere karşı koruyucu önlemler dayatmalarını rica etmişlerdi. Aslında şaşkınlık sayılabilecek bir başvurudur bu. Rus kilisesi Ortodoks yapıdaydı. Ermenistan'da Eşmiyazin'deki kiliselerine bağlı Ermenileri Rus kilisesine bağlamak için dinsel yönden de en kanlı baskıları Rus Çarı yapıyordu. Ermenilere bu faturayı çok ağır ödetti Sultan Hamit. 1894-1896'da Kürdistan bölgesinde yüzer bin kişiden iki yüz bin Ermeni, çoluk çocuk toplu biçimde kırsala götürülüp öldürülerek gömüldü. Konsolosluklar aracılığıyla olayı duyan Batı Hristiyan dünyası ayağa kalkmıştı. Osmanlı'nın yatıştırması, "Olayın Batı Hristiyanlığıyla ilgisi olmadığı, devletin 'öteki'lerle ilgili sorunu olduğu" savunmasına dayandırılmıştı "Öteki" deyimine Ermenilerin tepkili duyarlıkları buradan kaynaklanır.

Doğuda Kürtlerle işbirliği içinde Ermeni halkını yok etme yolunu açan "Bav-i Kurdan-Kürtlerin babası" Abdülhamit'ti. Hamidiye Alayları'nı kurdurdu. Kürdistan bölgesinde padişah adına başına buyruk, sonunda Kürtlerin de yıldıdığı bir örgüttü bu. İkinci Meşrutiyet'te iktidara geçtiklerinde bir biçimde İttihatçılar da kullandılar bu örgütü. Ermeniler başlarda, "devr-i Hürriyet!"te İttihat-Terakki Partisi'ne yakınlık içindeydiler. Taşnaklar ulusçu yapıda olsalar da Hınçak Partisi sosyalist bir partiydi. (1925'te İstanbul'da Akaretlerde kurulup Komintern'e üye olan Türkiye Komünist Partisi'nin kuruluşunda da Hınçak Partisi katılımcılar arasında yer almıştır.) Bunlar İstanbul'da kurulmuş, tabelaları Kumkapı'da asılı siyasal örgütlerdi. Ermeni'lerin üçüncü Partileri Ramgasar da İstanbul'da kurulmuş liberal eğilimli bir burjuva partisiydi. Baştaki Talat Paşa, Enver Paşa, Sait Halim Paşa'ların yandaşlarıyla alıp uyguladıkları o rezil Ermeni Soykırımı uygulamasının utancından ülke bu gün de kurtulamadı. Ermeni halkının bu acıyı unutması kolay

değildi. Koca bir kuşak boyu Ermeni halkının en seçkin aydınları en alçakça biçimde yok edilmiş bir milyona yakın Ermeni canavarca öldürülmüştü. Sovyet Sosyalist devleti kurulurken Ermenistan Komünist Partisi, iktidarı almak için Ermenistan'daki "Taşnaksutyun" ulusalcı direnişine karşı çok çetin savaşlara kalkışması zorunlu oldu. Ermenistan Komünist Partisi Taşnakları, Kafkaslara göz dikmiş İngiliz Emperyalistleri'nin ajanı olarak duyuruyordu. O yüzden Kürtlerin kurduğu Hoybun'a, Ermeni Taşnakların alınması Sovyetler Birliği'nin Kemalist Türkiye'yi desteklemesini kaçınılmaz kılmıştı.

O günleri değerlendirirken bu noktaları göz önünde tutmakta yarar var diye düşünürüm.

Vedat Türkali
Aralık 2011 Cihangir

Vedat Türkali:

“BİR KİŞİYİ DEDİKLERİNDEN TANIYAMAZSINIZ,
YAPTIKLARINA BAKMAK GEREKİR.”

Kadir Akın: Geçtiğimiz aylarda Başbakan Tayyip Erdoğan “açılım” çerçevesinde kimi aydın, yazar, sanatçılarla bir dizi görüşme gerçekleştirdi. Siz de çağrılıydınız. Sağlık sebebiyle toplantıya katılamadınız; ama görüşlerinizi bir mektupla ilettiniz. Basında da yer alan bu mektubunuzda, Kürt sorunu çözüme kavuşturulmaksızın demokrasi konusunda bir adım dahi atılamayacağını anlatıyordunuz. Şimdi savaş tüm şiddeti ile yeniden başladı. Hem yeniden başlayan savaş hem de sosyalist hareketin durumunu nasıl görüyorsunuz?

Vedat Türkali: Önce şunu açıkça ve kesinlikle belirttim ki, bugün sol çizgide olduğunu söyleyen hiçbir siyasal partiyle, örgütle, herhangi bir biçimde örgütsel bir ilişkim yok; bugünkü koşullarda olacak gibi de görünmüyor.

Önemli bir sorunun çözümü üzerine konuşmaya başlarken önyargılara bağımlı olmamak temel koşuldur. Karşımızdaki, -hele yetkili bir devlet sorumlusuysa- gerçekçi çözümler önermeniz gerekir. Bilimsel doğruları, çözümleri yığınların anlayabileceği açıklıkta önüne korsunuz. Uyarırsınız. Bu adam “şeriatçıdır, yapmaz” önyargısıyla yola çıkmak özellikle bizim ülkede yanıltıcıdır. “Sol”, “ileri” kav-

ramları, laiklik-şeriatçılık aldatıcı ikilemi içine sıkıştırılmıştır çünkü. Peki, bu sorunu bu iktidar çözebilir miydi? Bunu yapabilir miydi? Evet yapabilirdi. Tarihte bir sürü örnek var. Bilimsel, doğru çözümleri “Marksist- Leninist” örgütler saptar. İlerici örgütler bunun kavgasını verir, ortamı hazırlar. Bunu yapma yetkisini elinde tutan iktidarı buna zorlar. “İlerici-sol” kavramları da, tarihsel koşullara göre değişir. Bizler sorunları, yalnız işçi sınıfının değil, küçük burjuvazinin, kimi katmanların o günkü çıkarları gereği vardıkları ileri bilinç düzeylerinden de yararlanarak çözmekle yükümlüyüz. “Devrim yolu, gereğinde nice örgütlerle bağlaşıp yürümek zorunda olunan bir yoldur” diyor Lenin. Bakın, Fransa’nın başındaki en büyük sorunu, Cezayir sorununu De Gaulle çözdü. Çünkü Fransa kan kaybediyordu.

Tipik bir örnektir. Fransız Komünist Partisi çok onurlu bir geçmişin Paris Komünü’nün tarihsel kalıtıcısı. Biliyor-sun, Paris komününün yaptığı en ileri işlerden biri Cezayir’e bağımsızlığını tanımak oldu. O günlerde Müslüman Osmanlı aydınları büyük bir heyecan duydular. Yakınlık gösterdiler. Namık Kemal’in bu konuyla ilgili bir yazısı var. Böyle onurlu bir olgunun kalıtıcısı olan Fransız Komünist Partisi, son Cezayir meselesinde çuvalladı. ‘İlla nasılsa Fransa devrimini yapacak, onlar da bize katılırlar’ yollu bir yaklaşıma vardı iş! Bu konuda Rosa Lüksenburg’la nice tartışmaları var Lenin’in. Niye bağımlı olsun sana Cezayir-liler? Kolonların, varsıl Fransız çiftçilerinin elinde köle olmuş zavallılar. Bakın kim çözdü bu sorunu, hiç de Komünist olmayan, giderek karşı olan De Gaulle. Kolay mı oldu? Hayır. Milli kahraman De Gaulle imzalayıp Cezayir’e bağımsızlığını tanıdığı anda aylarca korku içinde yaşadı. Orduya bağlı hava kuvvetlerinden 2000 paraşütçü komandonun havadan atlayarak sarayı basacağından korkuldu. Başka örnek: NATO’nun merkezi Paris’teydi. Sovyetler, konuk

gittiği gezi sırasında ona göstermişler atom füzelerinin vuracağı hedefleri; basılacak düğmeleri. Onlardan biri de “Paris - NATO Karargâhı”. Olayı görünce, Fransa’ya döndüğünde ilk işi, 24 saat içerisinde NATO Karargâhı’nı Belçika’ya sepetlemek oldu. Askeri kanattan da çekildi. Zaten ilericiler, sosyalistler, komünistler bununla ilgili kampanya sürdürüyorlardı. Yani “ortamı hazırlamışlardı”. Ama kararı De Gaulle verdi. Daha nice örnekler var tarihte.

Bugün CHP’nin, (MHP’nin sözünü bile etmiyorum) adım atmaya yanaşmadığı, üzerine konuşmaktan sürekli kaçındığı kimi konulara ilk kez, şeriatçı, gerici damgalı AKP el attı. Bir iki sözle geçiştirilemeyecek bir konu bu. Enine boyuna konuşmayı gerektirir. Toplumumuzun tarihten gelen “finans kapital”e bağımlı, sosyo-ekonomi doğrultusunda, o koşulların kısılcacında oluşmuş, biçimlenmiş Kemalist devlet yapısının varlığı noktadır bu. Egemen statükonun tartışılmasını gerektirir. “Kapitalist düzen işte!” deyivermek kolaylığıyla hiçbir şeyi saptamış olmazsınız. Türk toplumunun özgün yapısıdır bu. Uzun konu. Şimdi ben Başbakan’a bu mektubu yazdım diye heyecanlanan, beni destekleyen, kutlayan çok kişi oldu, biliyorsunuz. Bir de, “sağına sarımsak soluna soğan!” “solcular” var! Söz geli mi, Türkiye Komünist Partisi (TKP) diye bir parti var... TKP, seksen beş yıl öncesinde kuruluşuyla tarihimizde onurlu yer almış ilk gerçek Marksist-Leninist büyük örgüttür! Bunların o tarihsel örgütle ne ilgileri var? Türkiye Kemalist Partisi diye okumak gerek aslında. Kemalist tekerlemeleri yineleyip duruyorlar. Geveledikleri Marksist kimi kavramla her şeyi çözdüklerini sanıyorlar. Açın, programlarına bakın; daha yirminci yüzyılın başlarında, yani Kapitalizmin tekelci finans kapital aşamasına vardığı çağdaki temel, yapı değişikliğinin ayırıcısında değiller. Bu aşamayı Marksist bilimsel yöntemle doğru biçimde saptayan Lenin’dir. İkide bir kullandıkları “Anti-Emperyalizm”i doğru

dürüst anlamadıkları ortada. Kürt sorununa bakışları, yaklaşımları hiçbir ciddi, Marksist-Leninist bilimsel temele dayanmıyor. Adını kaptıkları TKP'nin tarihini bilmiyorlar daha.

Türkiye İşçi Partisi'nin Sosyalist Devrim'cilerinden geliyorlarmış. Biliyorsun o dönemde bunların karşısında bir de MDD'ciler (Milli Demokratik Devrim) vardı. Bir bakıma, yüzeysellikte ikisinin de birbirlerinden kalır yeri yoktu. Sosyalist Devrim sloganlarını atanlar, kendi programlarının aslında bir demokratik devrim programı olduğunun farkında değildiler. Sosyalist Devrim sloganı, Türk halk kitlelerinin yıllarca yasaklanmış bir sözcüğe yakınlığını sağlamak bakımından, öyle gürültüyle karşı konacak bir çıkış da değildi. MDD'cilerin sosyalist sözcüğünü adeta yasaklar gibi benzer programları savunmaları da, olsa olsa TKP'lilerin "desantralizasyon" döneminde Kemalistleri ürkütmek için kullanılmayan, temelde Sosyalizmi hedeflemiş Demokratik Devrim ilkelerinin savunulmasıydı. Kaldı ki Türkiye İşçi Partisi döneminde, gerçek sola karşı devlet en azılı saldırı içindeydi. Türk Ceza Kanunu'nun 141-142. maddelerinin kılıcı asılıydı üzerlerinde. Daha önceleri, tek partiye dayalı Kemalist Türkiye çok acı, gülünç bir düşünce dünyası yaratmıştır. Sosyalist yazar Burhan Oğuz, milli kurtuluşun ünlü generallerinden biriyle akraba imiş. Şöyle anlatıyordu: "Paşayla konuşurken, Sosyalistçe ilkeleri, çözümleri söyleyin, size aynen katılır, ama Paşam siz Sosyalistsiniz deyin; çeker tabancasını sizi vurur!" Sözüünü ettiğimiz daha sonraki çok partili dönemde, Türkiye İşçi Partisi'nin yasal çalışma döneminde Marksizm, Leninizm, Komünizm düşünceleri, demin de değindiğimiz gibi gizli, kaçak mallar gibiydi. Bugün TKP adıyla kurulmuş bir emekçi örgütünün bu ilkel kaynağa dayanmasıyla övünür gibi ortaya çıkması tarihsel açıdan da, teorik bakımdan da ne düzeyde olduklarını gösterir.

Mustafa Suphi'nin adını vermekle her şeyi açıkladıklarını sanıyorlar. Sıraladıkları, cicili sözlerle süslenmiş, çürük çarpık bir sürü sav. Adalet, kardeşlik, özgürlük, eşitlik, modernleşmek... Yuvarlak sloganlar. Tatlı ninniler! Kalpazan Marksist palavraları bunlar. Gerçek Sosyalistlerin, Komünistlerin, sadece ülkemizde değil bütün dünyada temel özelliği sadece Marksist değil Leninist de olmalarıdır. Yaşadığımız çağı globalist, Emperyalist yapısı içinde kavramazsan hiçbir şeyi çözemezsin. Nedir Emperyalist çağ? Kapitalizmin köklü yapısal değişime uğramasıdır. Yani girişimci kapitalizmin yerine tekelci kapitalizmin geçmiş olması. Tekellerin, kartellerin, tröstlerin, konsorsiyumların soygun yarışındaki bir dünyada yaşıyoruz. Son tarihsel bunalım da bu yapının ürünüdür. Büyük para imparatorları var. Son olaylarda bunların kasasına trilyonlarca dolar akmış. Demek ki para kaybolmuyor, çalınıyor, bir merkezde toplanıyor. Tarihteki, expropriasyon; mülk sahiplerinin soyulması sürecinin dev çapta sürüp gittiğinin göstergesidir. Sovyetler Birliği yıkıldı. Bugünün hiçbir sisteminin kıyamete kadar gideceği yok. Tarihte ikinci ileri denemeydi o. 71 günlük Paris Komünü'nden 70 yıllık deneyime geçildi. İnsanlık bugün Marksist Leninist yolda giderse elbette ki 700 yıllığını da bulacak. Çünkü Marksist Leninist yöntem insanoğlunun tarihteki yerini en gerçek biçimiyle saptayan tek bilimsel yöntemdir. Yandı bitti gitti, sıcak külleri kaldı diyenler oldu. "Föniks", küllerinden yeniden canlanan masal kuşu "edebi" benzetmeleri yapıldı. Olan bitenler masal değil, tarihin gerçekleri. Külleri kalmadı canım; bütün dünyaya serpilmiş tohumları, beş kıtaya yayılan kılcal damarları kaldı. Bugün Güney Afrika'da, Güney Amerika'da, Asya'da, Avrupa'da, tüm Leninist kavgaların getirdiği kazanımlar var. Şimdi Türkiye'de bu büyük gerçeği tam kavramış bir siyasal parti yok. Türkiye'nin bugünkü acılı görünümü budur. TKP'nin teorisyeni, Kemal Okuyan diye biri

varmış. Bu muhterem, benim Başbakan'a yazdığım mektup için "91 yaşında, değer miydi!?" demiş. Cevap vermeye bile değmez diyorlar. Tek başına olsa belki doğru. Ama bugün tarihsel bir partinin adını taşıyan bir örgütün yetkili ve sorumlusuymuş. Biliyorum ki o örgütte binlerce pırıl pırıl kişiler var; bizim görevimiz onlara gerçekleri yansıtmaya çalışmaktır. Aslında, her gün birçok gencimizin acısıyla sarsıldığımız koşullara karşı çıkmak için iktidarı uyaran yaşlı bir yazara, böyle bir sorumlu kişi "değer miydi?" diye soruyorsa, bundan o kişinin vicdanı sorumludur; belki de, daha doğrusu, "vicdanı sorunludur". Soldaki gerçek devrimciler, Kemal Okuyan'ların aslında nasıl Maval Okuyan'lar olduklarını nasıl olsa anlayacaklardır.

Görülüyor ki bir partinin programına Leninist olduğunu yazması yeterli olmuyor. Sorunlara Leninistce yaklaşıyor mu yaklaşmıyor mu, asıl ölçü bu. Marks'ın ünlü sözü burada da akılda tutulmalıdır: Bir kişiyi dediklerinden tanıyamazsınız, yaptıklarına bakmak gerekir. Demek ki asıl ölçü edim ve eylemdir. Bu Leninist (!) partinin yıllardan beri Kürt sorununa karşı tavrını lütfen gözünüzün önünden geçirin. Demek ki Leninizm üstüne türlü kitaplar yayınlamış olmak da yeterli olmuyor. Halkların kanının oluk gibi aktığı bir zamanda bir Komünist partisinin, yaşlı bir yazarın yerinde uyarı yazısına, yukarıda söylediğim gibi "değer miydi?" demesi benim Leninist kafama göre bağışlanmaz bir yanlıştır. Böyle Leninistlik olmaz! Bir örgüt karşımıza Komünist Parti adıyla çıkarsa, en azından o tabela altına toplanmış değerli birçok kişileri uyarı görevinden kaçıramam.

Bugünlerde bana bu TKP'nin, Kürt sorunuyla ilgili açıklaması getirildi. Tek sözcükle yürekler acısı. Bir dizi adalet, özgürlük, eşitlik, emekçi kardeşliği sözcükleri yan yana dizilmiş. Bir sürü soyut doğrular. Ancak, burada salt göz boyamaya, asıl sorunu örtbas etmeğe yarıyor.

‘Türkiye Komünist Partisi, bu değerlendirme ve sapmalarla hareketle siyasi girişimlerde bulunacak, benzer kaygılarla hareket edenlerin arayış ve önerilerine yapıcı bir biçimde yaklaşacak, ortaya çıkan olumsuz tabloyu değiştirmek için üzerine düşeni mutlaka yapacaktır.’

Ne diyelim? İnşallah yaparlar! Peşlerine takacakları kimleri bulacaklar bakalım! Farkında mısınız? Tıpkı bir burjuva partisinin bol keseden vaatlerine benziyor. Çünkü içeriği göz boyayıcı; soruna yaklaşımı temelde yanlış. Bu konuda çok duyarlı gizli devlet güçlerinin, kaygılanıp tasalanacaklarını hiç sanmam! Niye kaygılandsınlar? Solu uyutmanın çok usta bir biçimi bu çünkü. Daha önceleri de söylediğim gibi böyle bir örgüt, gerçek TKP değil; bu kanlı, rezil düzeninin demokrasi olduğu yutturmacasına alet edilmiş, sistemi kem gözlerden (!) koruyan bundan daha uygun bir “kızıl boncuk” kolay kolay bulunabilir mi?

Aslında, dünya ölçüsünde baktınız mı, biz daha işin alfabesini tartışıyoruz. Oysa bugün dünya öyle yeni denemeler yaşıyor ki, Marksist Leninist bir partinin bütün bunları tüm incelikleriyle araştırıp kavraması gerekir. Bir defa yalnız insanlığı değil, tüm canlıları yok etmeye yönelik termonükleer, kimyasal, biyolojik silahlar tarihin en acımasız, egemen gerici güçlerinin elinde. Bugün yeryüzünde patlayacak böylesi bir kıyamet yalnız insanları değil tüm canlıyı kökünden yok edebiliyor. Ne “olacak!”, ne de “olmayacak!” diyebilirsiniz. Devrim ile varılacak ileri toplum, insanlık tarihinin en güçlü olanağıdır. Ancak bir yazgı değildir. Dünyamız, madde yığınınından oluşan bir yuvarlak olarak boşlukta dönüp durmaya devam edebilir. Egemen sınıflar, emirlerinde tutmaya çalıştıkları bilim-teknikle, uzayda sığınacak yerler arıyor. Bunlar bugün kurmaca olabilir. Yarının ne getireceği bilinmez.

İkincisi, bugün 1,5 milyarlık Çin, Komünist Partisi’nce yıllar boyu yürütülmüş savaşlarla kurtulup yeni düzeni kur-

maya başladıktan sonra kapitalizme açıldı. İktidarda Çin Komünist Partisi var. Ama Kapitalist Emperyalist sermaye bütün Çin'e yatırım yarışında. Sovyetlerin kuruluşunda, dış sermayeye Lenin de çağrı çıkarmıştı. Amerikalı solcu bir işçinin oğlu olan iş adamı Hammer gelip bir kurşun kalem fabrikası kurmuştu. Orada kaldı. Emperyalistler Sovyetler Birliğini kuşatarak dünyadan koparmaya çalıştılar. Çin'deki deneme bakalım nereye varacak; düşünmek gerek. En kanlı savaşlarla Amerikalıları kovmuş olan Vietnam sonunda Amerikan mali sermayesi ile ilişki kurmak zorunda kaldı. Öte yandan, Amerika'nın arka bahçelerinde dünyanın en ileri düzenleri için halklar savaş veriyor.

K.A: Peki, kısaca Kürt Sorununun temel noktalarına değinir misiniz?

V.T: Bu konuda o kadar çok söyledim, yazdım ki yoruldum artık! “Özgürlük İçin Kürt Yazıları” adlı kitabıma baksınlar lütfen. Kitabın geliri ile hasta Kürt çocuklarının ilaç ihtiyaçları karşılanıyor. Bir de yardım yapmış olurlar. Yaşar Kaya için çıkarılmış armağan kitaptaki yazımı da salık veririm.

Kürt sorununa ilk Marksist Leninist bilimsel tanı koyarak el atan, 1925 yılında Doktor Şefik Hüsnü'nün Akaretler'deki evinde, tarihi geçmişe bakarsanız üçüncü kongresini yaparak Komintern'e resmen alınan Türkiye Komünist Partisi'dir. Söze oradan girelim istersen. Bu toplantıda partiyi oluşturanlar; Almanya'dan gelen Spartakist grupları, Osmanlı İşçi Çiftçi Sosyalist Partisi, Aydınlık Grubu, Bakü'de kurulan ve Ankara'da kurulup kapatılan Halk İştirakiyun'dan kalanlar, Ermeni Hınçakyan Partisi ve mütareke yıllarında İstanbul'da Rum yapı işçilerinin kurduğu Uluslararası İşçi Sendikası Grubu'ydu. Komintern'e hemen üye kabul edildi. İlk programında Kürt sorununa en doğru biçimde değinilir. Türkiye'nin toplumsal yapısı sergilenirken, Türkiye Komünist Partisi iktidara gelince, “ülkemizde bü-

yük çoğunluklar halinde yaşayan etnik bakımdan farklı tüm halklara (Kürtlere, Lazlara), isterlerse, ayrı bir devlet kurma hakkını bahşeder” der. Ancak o günlerde çıkarılmış Takrir-i Sükûn yasasıyla en ağır baskıların başladığı ülkemizde, TKP programını gerçekleştirme ne söz, yayıp durma olanağı bile bulamadı. Böyle bir vaat, devleti Sovyet dostluk yardımlarına dayanarak kurmuş olan Kemalist iktidarla taban tabana karşıt bir duruma düşmelerine neden oldu. Kürt halkının uzun yıllar içinde kurtuluş için yaptığı tüm kalkışmalar kanla bastırıldı.

Komintern çizgisindeki Sovyetler Birliği, tarihte kurulmuş ilk büyük sosyalist ülke olarak düşmanla çevrili bir coğrafyada sınırlarındaki çatışmaları, siyasal-yapısal değişiklik olasılıklarını, Emperyalist düşman dünyanın oyunu kuşkusuyla karşılıyorlardı. Hele bu, dostluk bağlantısı içinde oldukları tek devlet Kemalist Türkiye ileyse, kaygıları daha da artacaktı. Türkiye, Sovyet petrol bölgeleri Kafkasların kapısında koruyucu duvar gibiydi. Aslında sosyal ekonomik yapılarından gelen bir talihsizlikle Kürt halkı onu doğru çizgide örgütleyecek siyasal lider kadrosundan yoksundu. Hoybon diye bir örgüt kurdular, içlerine Sovyetler Birliği içindeki Ermenistan’ın en büyük düşman bildiği Taşnakyan birliğini aldılar. Ağrı isyanında bunlar vardı. Yenildiler. O günlerde TKP genel sekreteri Şefik Hüsnü’nün çıkan bir yazısında “Kürt köylü aldanıyor ama yazık ki hiçbirimiz karşısına çıkıp da ona doğruyu gösteremedik” diye yakınması var. O yakınma doğrultusunda TKP Merkez Komitesi üyesi Doktor Hikmet Kıvılcımlı, “Yedek Kuvvet. Milli Mesele: Şark” diye Kürtler üzerine ilk değerli Marksist araştırmayı yazdı. Bu aslında TKP Merkez Komitesi’ne verilmek için yapılmış bir çalışmaydı. Bu uzun bir konu. Kürt Sorunu üzerine, Şefik Hüsnü’yle, Doktor Hikmet Kıvılcımlı’yla çeşitli konuşmalarımız oldu. TKP yıllar boyu, “Sovyet devlet politikasının izni ölçüsünde”,

Kemalizme karşı “sınıfa karşı sınıf” kavgası yürüttü. Bu çizgi 1935’te Komintern’nin 2. Dünya Savaşı öncesi yaptığı 5. Kongre’de alınan kararlara kadar sürdü. Avrupa’da Hitler, Mussollini, Japonyo’da Tojo rejimi, dünyayı dolduzgin bir savaşa sürüklüyordu. Verilen kararlarda Kemalist Türkiye Cumhuriyeti bu savaşta çıkarı olmayan ülke olarak kabul edildi ve TKP’nin gizli çalışması kesinlikle yasaklandı. Ünlü “desantralizasyon” kararı budur. “Ülkenize gidin, yasal yollardan devleti elinde tutan Kemalistleri anti-faşist, Sovyet dostu, savaş düşmanı, işçi sınıfının haklarına saygılı bir tutuma çekmeye çalışın” dendi. Tabii böyle bir ortamda kimsenin Kemalistlere karşı yıllardır savaş açmış Kürtleri hesaba katması olası değildi. Yazık ki Kürt halkı Kemalistlerin kanlı asimilasyon zulümlerine terk edilmiş oldu. Kürdistan’da bölge müfettişleri kurulmuştu, söz gelimi Abdullah Paşa çağırıp getirttiği herhangi bir Kürt yetkilisini uyduruk mahkemeden sonra, temyizi bile olmaksızın öğlende astırıyordu. Böyle bir ortamda Kürtlerin bile zor geçebildiği bölgelere Türk Komünistlerinin girmesinin lafi bile olmazdı.

Yalancı Tanıklar Kahvesi kitabımda Türkiye’nin yapısı ile ilgili bir alıntı var. Tarihin onur ışıkları içinde yatsın; Doktor Hikmet Kıvılcımlı’ya aittir. Ben TKP’liyim. Taa kaç yılından beri, aşağı yukarı 1936’dan, 1937’den beri. Desantralizasyon dönemidir bu. Yasa dışı, yeraltı çalışması yasak. Partide resmen gizli çalışmaya başlanması 1942’de. Komintern’in kapandığı, TKP için ünlü “desantralizason” kararının TKP Merkez Komitesince gözden geçirilip, gizlilik yasağının kaldırıldığı dönemdedir. Türkiye’de TKP önderleri ile birlikte çalıştım, hapishanede yattım. Doktor Şefik Hüsnü kurucusu, Mehmet Bozışık, Mihri Belli, Emin Sekun, Ahmet Fırıncı, Zeki Başımar, Reşat Fuat vb. Doktor Hikmet’le Sultanahmet Cezaevi’nde karşılaştık. Bayram ettim karşılaştığımda. Bu konuyu çok uzun konuşabili-

riz. Bütün gençler, Marksizm'i, Leninizm'i iyi öğrensinler. Ama Hikmet Kıvılcımlı'yı özellikle okusunlar. TKP'de "Rönesans"tır o. Ancak, o "Rönesans"ı tam kavrayabilmek için, Doktor'un yazık ki yabancı kaldığı, Nazım Hikmet'in o dönemdeki büyük kültür-sanat ağırlığını da doğru değerlendirmek gerekir. TKP tarihini de iyi araştırınsınlar. Ben "Güven" romanımda, yıllarca uğraşıp ele geçirdiğim "Komintern" belgelerini kullandım. Roman, hiçbir değişiklik yapılmaksızın tarihsel doğrulara dayandırılmıştır. Okurlarsa yararlanırlar.

Süleyman Demirel Cumhurbaşkanı iken PKK hareketi başlayınca "28 defa başkaldırdılar yendik, bu 29'uncuyu da yeneceğiz" dedi. Ama hareket 25 yıldır yenilemedi. En kanlı baskılara, en zalim uygulamalara direndi, bugünlere geldik. Evet, Başbakan'a söylediğim gibi: "Kürt sorunu çözülmeden Türkiye'de demokrasi sorunu çözülmez. Demokrasi sorunu çözülmeden de Kürt sorunu çözülmez. Çünkü başka halkları zincir altında tutan halklar kendileri de özgür olamazlar. Kürtler, 29. hareketin başladığı ilk günlerde bağımsızlık peşindeydiler. Londra'da bulunduğum günlerde, çok sevdiğim Kürt dostlarıma karşı açıkça şunları söyledim: "Ben aslında bağımsız bir devlet kurmanıza karşı değilim. Ancak bugünkü dünya konjoktüründe böyle bir devlet bana gerçekçi görünmüyor. Beş devlet engelini aşarak Ortadoğu'da bir Kürt devleti kurmak olacak şey gibi görünmüyor, hele Ortadoğu gibi Emperyalist düğüm noktasında. Orada olsa olsa bugünkü Barzani Talabanilerin kurduğu, Amerika manipölasyonu ile kotarılmış bağış devletler olabilir." Bunları yazdım da. Öyle de oldu. Barzani, "Amerika bizden üs isterse bundan onur duyarız" demişti. Bu anlayıştaki devlet kuruluşu Kürt halkına da, bölgeye de sonunda daha büyük belalar getirebilir. Aslında bunlar, iki Kürt lideri 3,5 milyon Kürt'ü temsil ediyorlar. Türkiyemizde en azından 15 milyon Kürt var. Bu bakımdan da Kürt

sorunu, Türkiye’de bin yıldır iç içe yaşayan bu iki halkın yazgı birliğinin kanıtı, göstergesi gibidir.

Türkler Anadolu’ya 1071’de girerken Alparslan’ın Malazgirt’te 120 bin kişilik Roman Diogen’i yenen ordusunda çoğunluğun Kürt olduğu biliniyor. Son bağımsızlık savaşımızda, Kürtler bu devletin kuruluşunda çok etkin işler yaptılar. Söz gelimi güneyde Fransız işgali altındaki koca bölgenin kurtuluş savaşını onlar yürüttüler. Devlet kurulduktan sonra da saldırıya onlar uğradılar. Yani bu devlet iki kardeş halkın birlikte savaşıyla kuruldu. Bugün PKK ve geniş bir Kürt kesimi ayrı bir devlet davasında değiller. Halkların, etnik haklar da içinde, tüm temel haklarında tam bir eşiklik yapısında, bir arada olmalarını istiyorlar. Gerçek demokrat devlet yapısıdır bu. Haklılar. Bunun için de binlerce Kürt genci dağda savaş yürütüyor. Bu savaş teröristlerin ayaklanması diye tanımlanamaz. Çünkü 29 kez ayaklanmış bir halkın haklı isteklerine dayanıyor. Terörizm şiddet kullanmaktır. Bütün çıkış yollarını kapatmışsınız; en ağır, en zalim devlet şiddetini siz kullanmışsınız. O halk ne yapsın? Kendimizi hiç aldatmayalım.

Kısaca değindiğimiz bu Kürt Sorunu üçayaklı bir sehpa gibi. Bir ayağı halkı için dağlara çıkmış gençler, öteki İmralı’daki hareketi başlatan lider Abdullah Öcalan, üçüncüsü kapatıldığı anda yenisi kurulan legal siyasal Kürt partileri, bu partilerin en sonuncusu BDP. Bunun üçünü de hesaba katmak zorundasınız. Bunların üçü de aynı tabana oturur, aynı temelden güç kazanır. Siz istediğiniz kadar Apo’ya terörist deyin, neyi değiştirebilirsiniz ki? Önlenmese, birçok genç Abdullah Öcalan için kendini yakmayı sürdürecekti. Bugün en az 4 milyon Kürt “yolum Abdullah Öcalan’ın yoludur” diye imza veriyor. Bu adam da bugün bağımsızlık peşinde değil, Türklerle birlikte aynı çatı altında yaşamak istiyor. Peki biz ne istiyoruz? Yazık ki bizde öyle bir şaşkınlık var ki, kimse ne istediğini doğru düzgün bilmiyor.

Hele bizim, ayağı yere basmayan, tez elden Sosyalist devrim kurmacasını Marksist devrimcilik diye tezgâhlamaya çalışan keskin solcu örgütlerimizle bir yere varmak olacak şey değil. Şu önemli noktanın altını çizmek gerekir. Bugün, Türkiye’yi ileriye doğru dönüştürecek en devrimci siyasal kavgayı, nice acılar pahasına Kürt halkı veriyor. Söz geli mi, ülkemizde, bir türlü başırlamamış sağlıklı bir Kapitalist gelişimin bile olmazsa olmaz adımı “toprak reformu”, öyle görünüyor ki, o dağlarda vuruşanlarla birlikte gerçekleştirilecektir. Ülkede yaşayan, etnik farklılıklar taşıyan tüm emekçi halkların kardeş bir ortam oluşturmaları, omuz omuza yürütecekleri bu dayanışmalı uygulamalardan doğacaktır. Halkların Sosyalist toplum için kavgaları bu tür gerçekçi adımlarla oluşup gelişir; Marksist boyalı tekerlemelerin yinelenmesiyle değil.

Şimdi bütün bu anlattıklarımızdan sonra, TKP denen örgütün ve Türkiye politik ortamında büyük devrimci savlarla dolaşan kişi ve örgütlerin durumunu sizler belirleyin.

Saldırı goşistlerden de geldi. Onlara niçin yanıt vermiyorum? Saldırıların temelinde benim AKP gibi bir partiye nasıl olup da inandığım sorunu var. İnandığımı nereden çıkarıyorlar? Benim yaptığım, iktidar gücünü elinde tutan Başbakan’ın önüne tarihsel bir zorunluluğu koyup, ona sorumluluğunu anımsatmak, bir somut acılı olguda, Kürt sorununun çözümü konusunda göreve çağırmaktı. Bunu yapabilir miydi? Evet yapabiliirdi. Bunun örneklerini de verdim. Bu sınav benim değil Başbakan’ın sınavıydı. Edebiyat-Şiir sınavını atlatmıştı ama görülüyor asıl sınavda çaktı. Referanduma daha iki ay var. Sonuçlar ortadayken, nasıl davranacağıma gönül rahatıyla sağlıklı biçimde karar verebilirim.

Hadi, efendilik bizde kalsın Kadir arkadaş! Gel bu söyleşiye, şiire düşkünlüğü söylenen pek Sayın Başbakanımız’a, Can Yücel’in güzel bir şiirini okuyarak son verelim!

Adana Cezaevi'nde,
Her gece, sanırım, on bir buçuğa doğru
Bir uçak geçiyor üstümüzden.
Yolcu uçağı, anlaşılan...
Beni bir ortaçağ yaşamına mahkûm edenler
Anlamıyorlar ki
Ben her gece, sanırım, on bir buçuğa doğru
Üstümüzden geçen uçağın bir parçasıyım,
İniş takımıyım, göstergesiyim, motoruyum, aklıyım...
Ve her gece, sanırım, on bir buçuğa doğru
Bir kez daha anlıyorum
Haklıyım.

Can YÜCEL

O cezaevinde, yarım yüzyıl önceleri epeyi süre ben de
yatmıştım, biliyor musun?

Temmuz 2010

Sevim Belli
“DOĞRULTUSUNU ÇİZMEDEN
YENİLENME İSTEĞİ YETMEZ!”

Kadir Akın: Sevim abla önce sosyalistlerin bölünmüşlüğünden başlayalım, solun bu kadar parçalı olması sadece fikir farklılıkları ile açıklanabilir mi?

Sevim Belli: 60’ların sonlarındaki ilk bölünmelerde, “ayrı ayrı sınıf çıkarları görüşlere ve izlenen çizgilere yan-sıyor” diyorduk. Şimdi kırk yıl sonra bunu böyle açıklamak yeterli olmaz. Nerede ise değişik geleneklerin, yaş guruplarının istemleri ya da görüşleri bile sınıf farklılığı olarak algılanabiliyor. Ne ki iş yapılmayan yerde laf çok olur. Değişik grup ve partilerin birbirlerine karşı rekabeti devam ediyor. Hatta aynı grup içerisinde bile rekabeti görmek mümkün.

K.A: Sosyalist hareketin genel durumunu nasıl görüyorsun?

S.B: Hareket diye adlandırmak doğru olur mu diye düşünüyorum şimdi? Elbette ki sosyalizm idealine bağlı, daha adil bir paylaşım umudunu taşıyan ve insanlığın eşitlikçi geleceğine inanan insanlar, ülkemizde de, dağınık da olsa, ihmal edilemeyecek bir toplam ve hatta akım oluşturmaktalar kanısındayım; özellikle birkaç büyük ana-kentte. Ama ne yazık ki uzun yıllardan beri, bütün bu güçleri belli doğ-

rultuya yönlendirmek, hani hep söylediğimiz gibi tüm gücü “pistonun arkasına” toplayarak yığinsal bir niteliğe ve bunun doğal sonucu, değiştirici ve ilerletici bir etkinliğe ulaşmak becerisini gösteremedik.

K.A: Sosyalistlerin bir araya gelmesindeki engel sence nedir? Hangi tarihlerden sonra bölünme yaygınlaştı?

S.B: Biliyorsun 60'lı yılların sonunda, 70'lerin başlarında ülkemizde ve dünyanın birçok ülkesinde siyaseti yüksek düzeyde etkileyen, sosyalist tandanslı gençlik hareketleriydi. 68 kuşağı hâlâ saygıyla anılır. Elbette, diyalektikten de biliyoruz ki hiçbir mücadele etkisiz geçip gidemez ve silinemez halkların yaşamından. Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de bir bilinç ve özellikle de Marksist sol anlamda bir kültür birikimi, hatta belki sıçraması yaratılmıştır bu yıllarda. Bu gidişata “Dur!” demek için peş peşe gerçekleştirilen darbeler de bunun bir kanıtıdır diyebiliriz. Belki sözlerim abartılı gelecek ama 12 Mart ve 12 Eylül darbeleri, yazık ki, süreci baltalamaktan da ileri gitmiş kimi anlamalarda geriletmiştir de. Toplumsal yaşam dinamiklerinin üzerinden silindir gibi geçmiştir. Ama dinamikleri ayaklandıran çelişkiler artarak etkilerini hâlâ sürdürmekteler. Ve elbette ki akacak mecralarını bulacaklardır.

Bu arada unutmamak gerekir ki sosyalizme ve sosyalist mücadeleye yönelenlerin gözünde, dünya çapındaki örnek Sovyetler ve müttefikleri olan sosyalist ülkelerdi o yıllarda. Daha o zamanlarda da, bu ülkelerde bile işlerin pek de yolunda gitmediği tespitleri yapılmakta ve etkili olmaktaydı. Karşı kampın yani emperyalist-kapitalist âlemin türlü-çeşitli kültür bombardımanlarının ve propagandalarının etkileri de cabası! Üstelik karşı kamp sadece emperyalist bloktan ibaret de değildi. İtibar kaybı da çok önemliydi.

Bizde (ve hattâ bazı başka ülkelerde) hareketin ya da gelişmenin en zayıf yanı, ya da açmazı diyelim, bilindiği gibi, bütün yükü gençliğin, özellikle de öğrenci gençlik kit-

lesinin yüklenmek zorunda kalmış olmasıdır. Ekonomik somut koşullarla toplumsal ve siyasal bilincin çakışmaması! Belki de bunun nedeni, toplumsal gelişmenin asıl sahibi işçi-emekçi yığınların, toplumsal mücadelenin zorunluluğu konusunda ve gerektirdiği büyük fedakârlıklar konusunda henüz ikna olacak bir tarihsel süreç yaşamamış olmalarıydı. Toplumsal mücadeleye teşne olan küçük burjuva kitlelerin çıkarları da elbette ki çok çeşitliydi. Tarihsel ve modern anlamda bir emek mücadelesi süreci, deneyi ya da gözlemi yaşamamış kitlelerin bireysel kahramanlık olaylarını mistikleştirmiş olmaları olasılığını da unutmamak gerekir.

El üstünde tutulan, kahraman olarak bağırlara basılan gençlerin, büyük kitlesinin, birkaç büyük kentte, kendi ortamlarından, ailelerinden kopuk, eğreti konumda olduklarını ve herhangi ekonomik baskı aracına sahip bulunmadıklarını, ayrıca gençlerin çoğunluğunun sınıfsal köken bakımından Anadolu'nun küçük-burjuva çevrelerinden geldiklerini ve sınıfsal çıkarlarının, dünyaya bakışlarının bu bağlamda şekilleneceğini ve büyük farklılıklar göstereceğini anlamak da güç değil.

Ayrıca Marksist-Leninist literatürün henüz özümсенmeden uygulanmaya geçirilmesi kolaycılığını da unutmamak gerekir.

Bu arada daha önce İşçi Partisi üyesi olan gençlerin birçoğu, parlamentoya hapsolmak gibi yorumladıkları bir çeşit doyumsuzlukla partilerinden uzaklaşmaya başladılar. İşçi Partisi yönetiminin “sokak eylemleri”ne katılan, daha radikal tavır beklentisi içinde olan ve o zaman *eski* TKP geleneğinden gelme devrimcilerin yönetimindeki Türk Solu gazetesi ve Aydınlık dergisi çevresinden etkilenen üyelerini partiden ihraç etmeye başlaması bu süreci hızlandırdı. Bu tavır bir ‘kısır döngü’ etkisi yarattı. Partiden ayrılan-uzaklaştırılan gençler bir çevre oluşturmaya başladılar. O za-

manlar, 1951 Komünist Partisi tevkifatından geçmiş ve hâlâ siyasetle ilgilenmekte olan “Eski-Tüfekler” çevresine yakınlasmaya başladılar. Elbette ki sıcak bir kabul gördüler. Dostluklar pekişti.

Hatırlayacaksın, 60’lı yılların sonlarında ve 70’lerin başlarında emekçi yığınları en azından sempati bağlamında etkileyen kitlesel bir şahlanış vardı. Ancak gençliği ekonomik ve sınıfsal olarak mütecanis bir kitle sayamayız elbette. Çıkarlar ve özellikle de ekonomik mücadelenin hedeflerini ve kazanımlarını –bilerek ya da bilmeyerek– kendi sınıfsal bakış açılarından değerlendirmiş olmaları gerektiği de unutulmamalıdır.

Beri yandan, gençlerin, düzen tarafından acımasızca telef edilmeleri de, bir yandan güçlü bir sempati ve dayanışma duygusu yaratırken beri yandan da yığınları korkutmuş, kurulu düzene karşı mücadelenin bağışlanmazlığı tespiti belli bir çekingenlik yaratmış olabilir.

Somut bir mücadele deneyi ve yol gösterici bir toplumsal bilinç birikiminin yokluğu da büyük bir eksiklik elbette.

En önemlisi de, belki, öğrenci örgütlenmelerinin dışında legal politik bir örgütlenmeye gidilememiş olması. Sol hareketin geleneksel tanınan kadrolarının 1951 tevkifatı yaptırımlarının yasal kısıtlamalarından ve engellemelerinden henüz sıyrılamamış olmaları ve yeni bir siyasî girişimde bulunamamaları nedeniyle legal bir hareket geliştirilemedi. Yeni efektiflerin, teori ve pratik yönünden, zorlu bir mücadele için yeteri derecede olgunlaşmış olmadığı düşünüldüğünde de maceracı addedilebilecek kurumlaşmalar yanlış olur diye düşünülüyordu. Bu büyük efektifi toparlamaya yetecek bir güç oluşumu da hiç değilse hemen o sırada gerçekleştirilemedi. (Niyetlenilmedi demiyorum.)

Hasılı, uzatmadan, yığınlar mücadeleye katılamadı. Bir anlamda, bütün bu başarısızlıklar, sipere çekilme zorunluluğu, mızıklanmaları çoğaltmış olabilir, kusuru sağda solda

arama eğilimlerini meşrulaştırmış olabilir. Ve belki en önemlisi sınıfsal mücadele –ola ki sınıfsal çelişkilerin toplumsal bilinçte tam yankılanmamış oluşu, henüz sınıf bilinci idrakinin algılanamıyor oluş ve de küçük-burjuvazinin sınıfsal tavrına uygun olarak– yalpalamaları ve mızıkçılıkları, suçlu arama eğilimlerini yoğunlaştırdı. Belki de en önemlisi tartışmaların derinleştirilememesi. Üç-beş ilkenin yeter sanılması.

Örgütsel otorite olmadığı zaman her ufak birim kendi egemenliğini kutsuyor. Ortaklaşma, paylaşma, belli bir çizgiyi izleme sorumluluğu bağlayıcılığını yitiriyor.

Dillerden düşürülmeyen “somut koşulların somut tahlili” ilkeleri tekerleme olarak kalabiliyor.

O zamana kadar legal faaliyet gösteren İşçi Partisi dışındaki, genellikle Millî Demokratik Devrim yorumunu benimseyen gençlik, daha radikal arayışlar içinde, tartışmalardan ve de dünyanın başka bölgelerinde yer alan siyasal akımlardan ve olaylardan, özellikle Güney Amerika’daki başarılı uygulamalardan etkilendi. Başarılı devrim odaklarını izleme eğilimine girerek her biri ayrı bir odak oluşturmaya ve kendi başına buyruk davranmaya başladı. Ve “en büyük başkan bizim başkan!” yarışına hız verildi. Biz bu ayrışmaları, devrimci hareketi oluşturan grupların küçük-burjuva sınıfsal yapısına bağlıyorduk. İşçi-emekçi yığınların sosyalist mücadeleye katılmaları ve davayı benimsemeleri ilk koşul.

MDD çizgisinden ilk ayrılan grup o zamana kadar Mihri Belli’ye en yakın olmak iddiasındaki Perinçek grubu oldu. Özellikle, kendisini, Niksar yolundaki Denizler’e karşı tavır almaya ve bir eleştiri yazısı yazmaya ikna edemedikleri için Mihri Belli’ye tavır aldılar. Ayrılan ilk grup onların kiydi böylece. O zamana kadar Çin Halk Cumhuriyeti siyaseti konusunda özel bir tutum ve iddiaları yoktu. Birden bi-

re Maocu oldular. O kadar bağınaz Maocu oldular ki öteki gruplar bunları Maocu-bozkurtlar olarak adlandırdılar.

Bu arada, MB'ye karşı Doktor Kılıncımlı'nın kapısını çaldılar. Sanıyorum "Millî Demokratik Devrim Zortlaması" bu sırada yazıldı, Kılıncımlı tarafından. Ayrınıya girmeyelim. Bu ittifak da çok uzun sürmedi. O zamana kadar, Dev-Genç gençlik örgütlenmesinin kadrolarından ayrışan, genel hatlarıyla belli bir hareketin yerel kolları gibi davranan kümelenmeler, 70'li yıllardan başlayarak ayrı ayrı siyasal oluşumlar halinde Türkiye'nin siyasal arenasında kendi başlarına birer birim oluşturmaya başladılar. Ve... "En büyük başkan bizim başkan!" derken MB'nin itibarına dil uzatmak moda oluverdi, görece kısa bir süre de olsa!

Giderek rekabet ve öne geçme hırısı –diyelim– ayrı ayrı grupların büsbütün kutuplaşmalarına yol açtı. 12 Mart askerî darbesi gerçekleştirildiğinde bugün hâlâ devam etmekte olan ayrışmaların nüvesi çoktan atılmış bulunuyordu.

Ben, 12 Mart darbesi sonrası, Ecevit affı gerçekleşene kadar, Ankara, Dışkapı, Askeri Cezaevi Kadınlar koğuşunda Bahice Boran, THKO'cular, THKP-Cephesi hareketi mensupları ve de Maocular ile birlikte yattım. Gene de belli bir saygı, hatta yer yer dostluk ve dayanışma bile vardı.

Evet, etkin eylem gerçekleştirememe, bölünmüşlük kural olunca umutsuzluk ve tabîî tatminsizlik, sonuç olarak coşkusuzluk pasifliğe, hareketten uzaklaşmalara neden oluyor. Hele hele ilk sosyalist ülkenin ve müttefiklerinin siyasal-sosyal başarısızlığı ortamında inançları ve umutları taze tutmak ve gelecek inancını diri tutmak belki de herkesin harcı değil.

K.A: Çin Komünist Partisi ve SBKP arasındaki çatışma ve zıtlık bütün dünyadaki komünistleri etkiledi ve böldü. Ama Türkiye'deki bölünme bununla sınırlı kalmadı. 40'tan fazla örgüt oluştu, şimdi de var. Şimdilerde solun zayıflığı ile birlikte ele alındığında bu parçalanmışlık trajikomik

hale gelmedi mi?

S.B: Benim kuşağımın lise ve üniversite yılları İkinci Dünya Savaşı (1939- 1945) ve ardından gelen paylaşım çekişmelerine ve de uzun soğuk savaş denen döneme rastlar. Bilindiği gibi Sovyetler Birliği halkı, sosyalist devrimin hemen ardından, yani daha kuruluş aşamasında Nazi Ordularının saldırısına uğramış, milyonlarca şehit vermiş, çok acılar çekmiş bir halktı. Savaştaki kahramanlıkları ve fedakârlıkları ABD halkı dâhil tüm halkların sempatisini kazanmıştı.

Savaşın ardından, özellikle, Sovyet ordularının yardımıyla Nazi işgalinden kurtulan Doğu Avrupa ülkelerinde, peş peşe, sosyalist yönetimli –Sovyet paralelinde– Halk Demokrasileri denilen ülkeler dünya siyaset sahnesinde yerlerini aldılar. Yugoslavya, bilindiği gibi faşistlerin işgaline uğramış, 1942’de, Tito’nun yönetiminde, Antifaşist Ulusal Kurtuluş Konseyi ile ve çetin bir mücadele sonucunda, Halk Demokrasisini ilan etmiş (1945), Yugoslav Federasyonu olarak tarih sahnesinde yerini almıştı. Bütün bunlar kapitalist dünya için muhataralı, endişe verici gelişmelerdi. Kapitalistler, özellikle kendi ülkelerinde ve bölgelerinde ve de etki alanlarında işi daha sıkı tutmaya başladılar.

Beri yandan 1948 yılında Sovyetler Birliği ile ve –Batı basınında “Peyk devletler” diye adlandırılan– Doğu Avrupa Halk Demokrasileri ile Sovyet modelinden değişik bir yönetim sistemi kuran Yugoslavya arasındaki ilişkiler soğumuş ve giderek kesilmiş bulunuyordu. Ülkeleri oluşturan ulusal topluluklar ve de sınıf dağılımları yönetim bakımından elbette ki farklı görüşler ve yöntemler yaratacaktı. Sosyalizm anlayışı ve de sosyalist kuruluş stratejisi konusundaki anlaşmazlıklar ve muhtemelen Büyük Ağabey Sovyetler Birliği’nin modelini ve muhtemelen ‘zorunlu’ telkinle-

rini tıpatıp uygulamadıkları ve her devrim kendi yolunu izler özsözünü ciddiye aldıkları için eleştiriyeye uğruyorlardı.

Olasılıkla, Sovyet halkının emek devrimi ve sosyalizm yolundaki büyük fedakârlıkları, yöneticilerini, kazanımların heba olmaması için tüm dünya sosyalist hareketinin uyanık ve titiz bekçiliğini üstlenmeye zorluyordu. Bir anlamda anlaşılır bir şeydir bu. Ne var ki devrimin bu uyanık bekçiliğini Sovyetler çok katı kurallara ve Sovyet modelinin uygulanması koşulunu dayatmaya bağladılar.

Sosyalist kuruluşta görece Sovyetlerden bağımsız bir yol izleyen Yugoslavya lideri Tito'yu destekleyen ya da savunanlara, ondan yana politika yürütenlere, bir zaman geldi, ona selam verenlere "Titocu – Titist" damgası vurulur ve bunlar başka ülkelerin sosyalistleri-komünistleri nezdinde hor görülür, dışlanır oldular. Bir anlamda "büyük devlet şovenizmi!" olarak yorumlanan bu tavır, Türkiye'de, bildiğim kadarıyla, bu kadar katı bir akım olarak gelişmedi. Bununla birlikte titoculuk gene de ciddi bir siyasî suçlama sayıldı hep.

Uzak doğuda ise... Japonya da, Mihver devletleri denilen Almanya ve İtalya'nın paralelinde yer almış, Müttefiklere karşı savaşmıştı. Daha 1931 yılında Çin Sovyet Cumhuriyetini kuran, 1934-35'de uzun yürüyüşü gerçekleştiren Çin komünistleri (ve Başkan Mao), 1937'de, daha sonra, Mihver Devletlerinin Müttefikleri Japonya'nın Pekin'i ve Nankin'i işgali ve kendi paralellerinde yerli bir hükûmet kurlmaları üzerine Tchang Kai-Chek ve onun Cumhuriyetçiler'i ile, Japonlara karşı savaşmak üzere bir ittifak gerçekleştirdiler. Sonuçta, yani 1945'te, Avrupa'daki Mihver Devletlerinin yenilgisi ile birlikte Japonlar da Çin'de yenilgiye uğradılar. 1949'da da (Mao'nun) komünistlerinin zaferi gerçekleşti. Tchang-Kai-Chek ise Çin'in güneyindeki Taiwan (Formoza) adasına geçti ve orada, kendince olumlu gelişmeler sonucunda ve ilk fırsatta büyük Çin'i ele geçir-

mek üzere Milliyetçi Çin denilen kendi devletini kurdu. Bilindiği gibi Bay ve Bayan Tchang-Kai-Chek, ABD'nin büyük dostu olarak, dünya basınını uzun yıllar boyu bir hayli işgal ettiler. Ama Komünist Çin'in itibarını sarsamadılar.

Böylece ana ülkeye Komünist Çin ya da Kıta Çini demek adet oldu.

Çin, 1966-1969 yıllarında –başlı-başına bir tartışma konusu olan– Büyük Kültür Devrimini gerçekleştirdi. (Ve ancak 1971'de Birleşmiş Milletler üyeliğine kabul edildi.)

Türkiye'de ise, savaş sonrası, 1946 yılında, ülkeyi yönetenler, ola ki ABD'nin dünya liderliği ve de demokrasi kazibesine (!) kapılarak, ya da ABD'nin telkiniyle, çok partili düzene geçmeye karar verdiler. Sendikalara ve kimi gençlik örgütlerine, (sonradan takibata uğratılsalar da) kimi siyasal partilere bir miktar teşvik gösterildi. Elbette Komünistler dışında. Ve de... birçok eski CHP'lileri de bünyesinde toplayan Bayar'ların, Mendereslerin vb. Demokrat Parti'si kuruldu. Buna karşılık solda, emek safında diyebileceğimiz bütün kişi ve kuruluşlar çeşitli nedenlerle takibata uğratıldı, Emniyet Müdürlüklerine buyur edildiler. Sorgudan geçirildiler, hapsedildiler, vb...

1950 yılındaki TBMM seçimlerinde çoğunluğu kazanan ve böylece Türkiye demokrasisinin miadı(!) sayılan Demokrat Parti ise iktidara gelir gelmez *Türkiye Komünist Partisinin etkin üyelerine karşı takibat başlattı, zanlılar, bütün Demokrat Parti'li iktidar yıllarını -1950-1960- ya hapiste, ya da sürgünde geçirdiler.* Ve bilindiği gibi komünist sabıkalısı olarak, siyaset yapmak da içinde olmak üzere, tüm amme haklarından, eğitim özgürlüğünden yoksun bırakıldılar. Siyaset alanı, parlamenter demokraside(!) bile onlara kapalı tutuluyordu!

1960'tan sonra bizler, 1951-60 TKP sabıkalılarından Mihri Belli paralelinde yer alan arkadaşlar düşüncelerimizi, çizgimizi basın yoluyla kamuoyuna duyurmayı yeğledik,

bir çevre oluşturduk. Legaliteyi zorlamayı denedik. “Türk solu” ve “Aydınlık Sosyalist Dergi” (Kırmızı Aydınlık) basın hayatına başladı ve sanıyorum, dünya konjonktürlerinin de denk gelmesiyle yeni bir çığıra yol açtı. Yepyeni bir kuşak yetişti.

60’lı yıllarda Dünya siyasetine damgasını vuran Vietnam mücadelesi idi. Fransız sömürgesi olan bu ülke yüzyılın başından beri süren mücadele sonucu yüzyılın ortalarında Fransız sömürgecilerini kovduktan sonra, özellikle güneyde, Amerikan etkisine alınmıştı. Türkiye gençliğini derinden etkileyen Kuzey-Güney Vietnam savaşı devam etmekteydi. Daha 1930’da Vietnam Komünist Partisi’ni kuran Ho Chi Minh (Kuzey Vietnam) dünya siyasetinin en saygın liderlerinden biriydi.

Beri yanda anti-Hitler mücadele omuzdaşlığının, Müttefikler indindeki silah arkadaşlığı ve dostlaşmanın giderek azalması ve de Sovyetler Birliği’nin uzaya fırlattığı Sputnik’in kapitalist dünyada yarattığı endişeli heyecan, üstelik de 1 milyona yakın nüfusuyla koskoca Çin’in sosyalist kampa katılması ve benzer nedenler de eklenince İkinci Dünya Savaşının zorunlu kıldığı ABD-SSCB dostluğu (?) soğumaya başladı. Sistemler arası rekabet ve çekişme de, uzay yarışı da çok önem kazandı. Her ne kadar “barış içinde bir arada yaşama” ilkesi ciddiye alınıyor idiyse de.

Bu arada çok önemli bir gelişme de daha 60’lı yılların başlarında Sovyetler Birliği ile Komünist Çin arasındaki kuşku, eleştiri, daha önceki kamplar içi dayanışmayı, açık, dünya çapında yüksek sesli eleştiriye çevirme ve “dayanışmama” politikası alabildiğine hız kazandı. 14 Haziran 1963’te Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi, Sovyetler Birliği Komünist Partisi’ne resmî bir mektup (siyasî bir nota) göndererek suçlayıcı eleştirilerini XXV bölüm halinde açıkladı. O zamana kadar alışılmamış bir uygulamaydı bu. Sovyetler Birliği’nin cevabî notası ise 16 Temmuz 1963 ta-

rihinde geldi. Komünist, anti-komünist tüm dünyayı şaşırttılar. Yürekllerimizde dondurucu rüzgârlar esmeye başladı. Ama gene de, öyle sanıyorum ki, başta, sosyalist rejimi benimsemiş bu iki büyük halkın karşılıklı eleştirilerinin tüm dünya sosyalist hareketini on yıllar ve on yıllar boyu daraduman edecek uzun vadeli bir perişanlığa yol açacağına pek de ihtimal verilmiyordu.

Ben kendi hesabıma *bu sorumsuzluğu* her zaman suçladım. Eleştiri elbette ki yapılacaktır, yanlışlar düzeltilecek, zararlar onarılacaktır. (Kol kırılır yen içinde kalır) demiyorum katiyen. Ama bir kardeş halklar adabı vardır. Her iki tarafın üslubunda da saldırganlık, art niyet kuşkusu ve hatta düşmanlık oluştu. *Ve de büyük ülke şovenizmi: Ben daha üstünüm, daha iyisini bilirim yanılısaması. Oysa hareket noktaları farklıydı. Malzemeleri farklıydı.*

Ben kendi adıma her iki ülkenin sözcülerini de ayıplıyor ve suçluyordum, Hâlâ da suçlamaktayım. Emeğin temsilcilerine, tüm insanlığın birliği idealine yürüyen önderlere hiç de yakışmayan bir şovenizm. Büyük Devlet, lider olma iddiaları... Ve çok büyük sorumsuzluk. En büyük özden geçerlikleri örneklemiş kahramanların, sosyalistlerin büyük ağabeyi sekterliğine düşmeleri bağışlanamaz. Tarihin denk getirdiği koşullar, her şey, mücadelenin başlangıcını ve seyrini belirler, kimseye öncelik vermez, sana da sadece deneyimlerini en açık yürekle ve en dürüstçe arkandan gelenlere aktarma zorunluluğunu yükler. Böbürlenme ve söz geçirirlik iddialarını değil. (Ancak bu bağlamda, Alman faşizminin, sosyalist kuruluşun en bilinçli, en yiğit komünist kuşaklarını yok ettiğini de anımsayalım! İşte Hitler'in kapitalist dünyaya hediyesi budur!)

Burada kısaca şuna değinmek isterim. Ben her zaman siyasal devrimin yani iktidarı ele geçirmenin sosyalist, eşitlikçi bir toplum kurmaya yeter olmadığına, ama ancak daha sonraki çalışmaları kolaylaştırıcı –ve de zorunlu bir ön-

lem, “bir artı”– olduğuna yürekten inandım. Bana kalırsa dünya devrimcilerinin çok azı bunu kavrayabildiler. Yüzyılların toplumsal geleneğini taşıyan insanoğlunu sancılı devrim günleri içinde hemen bambaşka bir özelliğe sokabileceklerini sandılar ve tabii bu arada kendilerinin de bambaşka insanlar, daha doğrusu gelecek düzenin insanları oluverdiklerine inandılar.

Daha da genişletirsek, devrimim maddi, ekonomik her türlü koşul ve gereklerini yerine getirmedin mi bütün çabalarının boşa gitme olasılığı her zaman çok kuvvetlidir. Hele ki çevren eski düzenin savunucularıyla çevrili iken.

Her ne kadar burjuva yönetimlerle ilgili olarak bile “Barış içinde bir arada yaşama” ilkeleri beyanlarda yer almaya devam etse de sosyalistler arası kıyasıya eleştiri ve de “dayanışmama” genel karakter olmaya başladı. Bir cadı kazanıdır kaynatılır oldu. “En üstünde kimin eli var?!”

Dünyanın iki büyük sosyalist merkezi arasındaki bu uyumsuzluk elbette ki tüm dünya sosyalistlerini etkiledi ve *belli bir felsefi ve politik kaynağın, otoritenin yokluğunda* ve de kucaklayıcı bir “devrimci pratik geleneği”nin yokluğunda, üstelik de kapitalist kampın fırsatçı tezviratı karşısında herkes kendi teorilerini üretmeye başladı. Emekçi yığınlar da yeteri bir kucaklamayla ve bilinçle kendi sınıf düzenlerine ve felsefelerine sahip çıkamadılar. Dünya düzeninin ve emekçi sınıfların sorunlarına en iyi çözümü getirme iddiası, sanırım, özellikle ülkemizde emekçi yığınların kısa politik geçmişi, politik eğitim ve pratiğin zayıflığı, özellikle de ekonomik yapı gereği küçük-burjuva çevrelerin uğraşı haline geldi.

Ben ve arkadaşlarım, emperyalist-kapitalizme karşı savaşan ünlü lider Ho Chi Minh’in en çetin savaş yıllarında bile, sosyalist dünyanın iki büyük siyasal otoritesi Sovyetler Birliği’nin ve Çin’in düşünsel, siyasal ve fiilî etkilerine eşit mesafede duran, yordakçılık etmeyen bağımsız tutumu-

nu örnek aldık. Buna da “*Ho Chi Minh tavrı*” dedik. Her iki otoriteye de, hayırhah ve eşit mesafede durarak eleştiri ve alkışlama özgürlüğümüzü koruduk. Dünyanın düşün, felsefe ve devrimci deney mirası herkesin malıdır, herkese yetecek kadar da zengindir. Koşulların doğru tahlilinden şu ya da bu uygulamayı, şu ya da bu koşullarda daha ön plana almak söz konusu ülkenin kendi devrimcilerine düşer. Ama asla belli bir modelin yüzde yüz peşine takılmak zorunda değilsin, bu seni çoğaltmaz ve sana üstünlük sağlamaz. Tam tersine seni kısıtlar. Ve devrimci bir tutum değildir.

K.A: Dünya planında bölünmüş Komünist hareketin ülkeye yansıyan bölüntülerinin birisinde yer almadınız. Bunu şimdi de söylüyorsun zaten. SBKP ve ÇKP’nin yaşadıkları sosyalizm deneyleri de çöktü. Sosyalizm teori düzeyinde de bir kirlilik yaşıyor mu?

S.B: Dediğim gibi, biz, zamanında tek sol hareket olan Türkiye Komünist Partisi geleneğinden geliyoruz. Asla yüksünecek, reddedilecek bir mirasımız yok. Yanlışlar, eksikler olabilir. Kural bunlardan ders alarak daha doğru, daha etkin bir mücadeleye yol açmaktır. Nitekim biz de 60’lı yıllarda legal mücadeleye de yol açmaya çalıştık. Böbürlenmiyoruz. Ama kişisel olarak devrimci görevni idrak etmiş ve bunun için koşulların kendisine açtığı her kapıdan mücadeleye katılma bilincini göstermiş biri olarak övünç duyuyorum. Elbette ki herkes en şanlı bir mirasa hasret duyar. Ama malum, somut koşulların somut tahlilleri çizer tarihi gelişmeleri. Geçmişin, varsa, eksilerini ve yanlışlarını irdeleyerek, ders alarak eyleminin somut tahlilini yaparsın, en doğrusunu koymaya çalışırsın. Aslında bu, eleştiri için eleştiriden ve başkalarını yıpratmayla kendini önemsetme çocukluğundan, dedikodudan ve mızıkçılıktan daha verimlidir. Mızıkçılık çok kez kaytarmanın hazırlığı ve mazeretidir. Ben ne Sovyet eleştirilerini ne de Çin’inkileri tam yürekle destekliyorum. İki tarafta da doğru bulduğum eleştiri-

ler var. Her yeni eleştirel durum eski yanlışlar üzerine bina edilir. Herkes sorumludur. Ve eleştiri daha üst düzeye, kitlelerin sözcülüğüne layık olmak için, tüm emekçileri kucaklayan bir düzeye ulaşmak içindir.

Bana kalırsa sosyalizm, teori düzeyinde de, uygulamada da, hatta hedeflerin belirlenmesi konusunda da en azından bir dağınıklık, bir yetersizlik, kitlelere ulaşamamak, ya da bu önemi kavrayamayıp kendi sınırında dönüp dolanmak gibi bir açmaz yaşıyor. Kabul edersiniz ki bunun önemli nedenlerinden biri de kopukluktur. Diyalog noksanlığıdır. Hedeflerin sırasını şaşırmaktır. Bu kısır döngüden çıkmak gerekir.

Dünya değişiyor, siyaset ve toplumsal yapılar değişiyor. Hem de her zaman tam isteyeceğimiz doğrultuda değil elbette. Yeni ilişki biçimleri gelişiyor. Bunları dikkate almadan, yeni bilimsel analizler geliştirmeden, alternatiflerini yaratmadan toplum üzerinde etkili olamazsın. Örgütlü mücadele, tartışma, bu nedenle de en gerekli ve doğru kaynaktır. Bütün bu sözü edilen süreçlerde, ilk hedefi gözden çıkırmadan, nihaî hedefi, tüm insanlığın, emek bazında, tüm toplumsal olanaklardan eşit olarak yararlanması hedefini her zaman göz önünde bulundurmak...

K.A: Vedat Türkali ile yaptığım söyleşiye olumlu-olumsuz kimi tepkiler geldi. Sen bu söyleşiyi ve tepkileri nasıl değerlendiriyorsun?

S.B: Vedat Türkali'nin söylediklerine gelince: Genel hatlarıyla söylediklerine katılıyorum. Bunu kendisine de söyledim. Hele geçmiş yılların dünya ve ülkemiz politikası üzerine konuşmaları anı tazelemek gibi oldu benim için.

Türkali, sol basındaki pek de saygılı olmayan eleştirilerden rahatsız olmuş, besbelli. Haklı da. "91 yaşında değermiydi!" yorumuna katılmıyorum. Ülkenin başbakanı tarafından resmen çağrılı iseniz, gitmediğiniz ya da gidemediğiniz takdirde bir mazeret bildirmek boynunuzun borcudur.

En zorunlu bir nezaket kuralıdır bu. Üstelik de Türkali “Kürt sorunu çözülmediği takdirde demokrasi sorununun, demokrasi sorunu çözülmediği takdirde de Kürt sorununun çözölemeyeceğini”, Türkiye’nin bu en önemli sorununu bana göre inandırıcı bir biçimde yazıya dökerek belli bir uyarıda bulunma fırsatını da kullanmış. Bence doğru yapmış.

Elbette ki yanlış zamanda yanlış yerde bulunmaktan gelen ayrıksı görüşler de eleştirilebilir. En acil, en önemli, demokrasinin vazgeçilmez acil sorununu vurgulamış olmak kabulümüzdür.

K.A: Sosyalistlerin birliğini sağlamak zihinsel bir devrimi gerekli kılmıyor mu? Yaşanmışlıklardan ders çıkarmak, tecrübeyi hep akılda tutmak?

S.B: Çok yerinde bir soru. Bunu uzun zamandır düşünüyorum. Bana öyle geliyor ki birlik ve güçlenme gereksinimini benliğinde duyanlar, daha doğrusu bunun gerekliliğini kavrayanlar yolunu da bulurlar. Yeter ki buna gerçekten inanılsın. Yalnız şunu vurgulamak isterim, heyecan, anlamadan, doğrultusunu çizmeden yenilenme isteği yetmez. Emeğe dayalı düzen şevkini ve siyaseten yenilenme gereksinimini ve de coşkusunu kendi beyninde duyması gerekir insanın. Sokma akılla olmaz. Beri yandan dünya çapındaki her türlü basın ve yayım araçlarıyla yürütölen muazzam kapitalist beyin yıkama kampanyasını da unutmayalım. Evet, yeninin felsefesini oluşturmak gerekir. Gerçekten zihinsel bir devrim yepyeni bir ufuk ve ona varma şevki! Kopyalamadan uzak. Ben, her zaman, en kusursuz devrimi gerçekleştirsen de, siyasetin ve uygulaman en doğru olsa da, yeni toplumun yeni insanını, o yeni toplumun ve emeğin ihtiyaçlarının doğru tahlilinden doğacak özelliklerini yaratamadın mı devrimin insanı da bir süre sonra yozlaşacaktır diye düşündüm. Sadece fedakârlığa ve tabii siyasete dayanan bir başarı sürekli olamaz. Üstelik insanın tümöyle

yenilenmesi, tüm geçmişin mirasının kendi bünyesinde üstün bir kişilik ve yönelime evrilmesi uzun yıllar ve özellikle de özeleştiriyi ihmal etmeyen bir çaba gerektirebilir. Nitekim büyük devrim deneylerinin birçok yerde başarısız olması, bana kalırsa toplumsal bakımdan üstün nitelikleri ile yeni toplumun yeni ilişkilerinin insanını yaratamamaktan ileri gelen bir sonuçtur. Bilindiği gibi, insanların ve toplumların özelliklerini yaratan maddi koşullardır. Bu maddi koşullar üzerine yepyeni, örnek insanı nasıl oturacaksınız? Dediğin gibi zihinsel devrim! Tüm insanlık sevgisini, emeğe saygıyı zayıflatmadan! Binyılların kirini temizlemek kolay değil elbette. Bilgi ve deneye, insan sevgisine dayanan yeni bir toplum felsefesi! Ne yaptığını bilerek, bilinçli, kararlı. Evet, İnsanlığın kurtuluşunu sağlayacak bir düzenin kurulabilirliğine yürekten inanarak ve de yürek koyarak! Hep birlikte!

Ağustos 2011

Mahir Sayın
“KENDİ KÖKENLERİNE SADIK BİR 21. YÜZYIL
SOSYALİZM ANLAYIŞI”

Kadir Akın: Sosyalist hareketin dünya planında yaşadığı kapsamlı prestij yitiminden önce yani 90' lı yıllardan önce “sosyalist hareketin yeniden yapılanmasından” söz ettin. Bununla tam ne anlatmak istiyordun?

Mahir Sayın: Sosyalist hareketin yeniden yapılanmasından söz etmek demek, iki şeyden söz etmek demektir: Birincisi sosyalist teorinin yenilenmesi, ikincisi de o sosyalist teorinin verdiği ışık doğrultusunda yeni bir praksiyi yürütecek olan yapılanmanın ortaya çıkarılmasıdır. Dolayısıyla başlangıç noktası şurası, sosyalist teori günümüzde artık, örneğin, 19 yüzyılda Marks'ın söylediği “Avrupa'nın üzerinde bir hayalet dolaşıyor ve herkesi ürkütüyor” meselesi olmaktan çıkmıştır. Özellikle Ekim Devrimi'nden sonra sosyalizm, burjuvazi açısından hem korkutucu hem de kendi temellerinin dışındaki alternatif bir varoluş olması dolayısıyla da üstesinden gelinmesi gereken bir rakip, düşman olarak görülmeye başlandı.

1917 Ekim Devrimi gerçekleşinceye kadar şöyle bir inanç vardı: “Alt sınıf nasıl olur da iktidar olur, iktidar kurar? Devlet olmak sofistیک düşünce ve yapıları gerektirir. Alt sınıfların böyle bir kabiliyeti yoktur dolayısıyla da pro-

letarya iktidar filan olamaz ama sistemi yıkabilir.” Paris Komünü bu konuda “acaba”yı akla getirirken Ekim Devrimi “acaba”yı realiteye dönüştürdü. Proletarya sadece eski rejimi yıkmakla kalmaz, iktidar kurabilir, iktidar kurduktan sonra bunu devam da ettirebilir gerçekliği ortaya çıktı ama burada bir başka gerçeklik de bu duruma eşlik etti. Devrimin kapitalizmin gelişimi açısından Rusya gibi geri bir ülkede olmuş olması, bu devrimin önderlerinin beklentisi olan Avrupa devriminin kısa zamanda gelmemesi, birçok ülkede sosyalist mücadelenin çöküp yerini gerici ve faşist iktidarların alması sosyalizmi dar bir alana tecrit etti ve yaşama güdüsü onu savunma siperlerine soktu. Saldırgan olan sosyalizm artık kendisini savunma derdine düştü. Kendisini savunma derdine düşen bilimsel ve etik temellerini de kaybetmeye başladı.

Neden kaybeder? Çünkü kendi bulunduğu yerin her durumda haklılığını/doğruluğunu kanıtlamaya çalışmak her şeyin önüne geçer. Halbuki Marks da bu düşünce sistemini kurgularken “Biz eleştiriye kendisine karşı sonuçlar çıkarabilecek ölçüde sınır tanımayan bir düşünce sistemine sahibiz” demişti. Bu onun kendisine karşı da dönebilmesini, hatalarını görebilmesini, gördüğü hatalarını düzelterek yeniden güç kazanarak yeniden saldırabilmesini sağlayan bir temeldi. İşte bunu kaybetti sosyalizm. Bunu kaybedince artık o temellerle alakası olmayan hem teorik düzeyde hem pratik düzleminde önceden savunulan önceden düşünülen belirlemelere son derece ters düşen durumlar ortaya çıktı. Bu hem söylem düzeyinde hem de eylem düzeyinde oldu.

Bir tarih geldi ki Sovyetler Birliği, devlet olmayan devleti kuracak olan sosyalizm yerine tekelciliğin her türlüünü yani kültürdeki, siyasetteki, ekonomideki tekelciliği geliştirdi. Tekelciliğin insanlığın yıkımı olduğunu iddia ederken tekelciliğin en kötü örneklerini, en sivri örneklerini veren bir ülke haline geldi. Sovyet halkı okuma yazma, üni-

versiteye gitme açısından belki dünyanın en ileri ülkelerinden biri haline geldi; o tarihlerde kadınların dünyada okula gitme oranı açısından kendisinden çok ileri olan ülkelere göre daha ileri bir boyuta ulaşmış olmasına rağmen yönetici düzeyde, siyasete müdahale düzeyinde kadınların, yine kapitalist toplumda olduğu gibi erkeklerin son derece gerisinde kaldığı bir ülke haline geldi. Bu yürüyüş sosyalizmin artık o eski bilimsel zeminini kaybedip tamamen kendi bulunduğu noktanın haklılığını savunan daha önceki çok standartlı düşünüş biçimlerine benzemesine neden oldu. Bu uzun yıllar sürdü ancak 68 hareketiyle değişti. 68 hareketi bu konuda sadece kapitalizme isyan değildi, aynı zamanda bu artık kurulu nizam haline gelmiş olan sosyalizmin bu biçimine karşı da bir isyandı. 68’le birlikte sosyalizmin daha başka bir şey olması gerektiği konusundaki düşünceler yaygınlaşmaya başladı.

KA: Teorinin yenilenmeye ihtiyacı var diyorsun. Birçok insan tarafından bu söylediklerin; Marks’ın, Lenin’in yazdıklarının da yeniden gözden geçirilmesine işaret ediyorsun diye algılanıyor.

M.S: Böyle diyecek olsaydım teorinin yenilenmesi yerine eski teorinin terk edilmesi ve hayatı izah eden yeni bir teorinin üretilmesi gerektiğinden söz ederdim. Bilimsel olan teorilerin kendisini yenilemesi birkaç türlü olur. Örneğin, diyelim ki Newton elmanın yere düşüşüne bakıp “kütleler birbirini çekiyorlar, bu birbirini çekme kuvveti de o cismin kütlesi ve ivmesiyle orantılıdır” diye bir şey söylemiştir, böyle bir formülasyon bulmuştur. Sonra o formülasyon öylesine sofistike hale gelmiş, o kadar inceltilmiştir ki, Newton’un söylediği noktadan çok çok ilerilere gitmiştir. Hatta belki Newton kendi kurmuş olduğu teorinin ürettiği sonuçlarla yüz yüze gelse şaşkınlık içerisinde düşebilir, “Ben demek ki bu kadar farklı şeyleri öngörebilen bir teori kurmuşum” diyebilirdi. Teorinin bir böyle yenilenmesi söz

konusu, bir de tabii ki teorinin sıçraması, geçerlilik sınırlarının ötesine geçmesi anlamına gelen, eski teoriyi daha özel bir hale indirgeyen bir yenilenme de söz konusudur. İşte Newton'un kurduğu ve düşük hızlar ve makro kütleler için geçerli olan teoriden yüksek hızlarda ve son derece küçük kütlelerde geçerli olan, Newton yasalarını yaklaşık bir duruma indirgeyen başka yasaların da olabileceğini öngören izafiyet veya kuantum mekaniği çerçevesinde teorinin kendisini yenilemesi söz konusu olmuştur.

Bunların birbirleriyle ilişkileri şöyledir: mesela, simya, kimya karşısında gayri bilimseldir. Simya kimyanın yapabileceklerini bilimsel olmayan temellerde yapmaya kalkışmıştır; Halbuki kimya bilimsel temellerde kuruldukça simya bir kenara atılmıştır. Ama Newton mekaniği ile kuantum mekaniği arasındaki ilişki böyle değildir. Biri diğerinin ileri gitmesi, daha genelleşmesi, gerçekliğin daha büyük bir kısmını kapsaması, bir önceki durumun daha özel bir hale tekabül ettiğinin tespit edilmesidir. Marks'ın kurduğu bilimsel sosyalizmin konumu ütöpik sosyalizm karşısında tam böyledir. Şimdi sosyalizm konusundaki gelişme meselesine de böyle bakıyorum, yani Marks'ın, Engels'in ve Lenin'in -devamında bu işe katkıda bulunan birçokları olmuştur- kurdukları temellerin toplumsal gerçekliğin çok önemli bir kısmını izah ettiğini, şimdiye kadar ki o teorinin pratikle sınanması içerisinde gördük. Artık bu teorinin yanlışlığı konusunda kimse bir şey ispatlayamaz. Aynı Newton'un kütle çekimi konusunda ortaya koymuş olduğu prensibin yanlış olduğunu kimsenin ispatlayamayacağı gibi. Çünkü o hayatta 100 defa test edilmiş ve doğruluğu kanıtlanmış bir teoridir ama hangi çerçevede geçerli olduğu meselesi ise başka bir soru oluşturunur.

Aynı şekilde Marksist teorinin de bilimselliği ölçüsünde hangi alanda geçerli olduğu, izah alanının çerçevesinin ne olduğu her gün değişebilir ve Marksist teorinin kendisi

Marks tarafından daha dar bir alanın izahı olarak ortaya konulabilmişken daha sonra gelenler tarafından o genişletilip ve daha evrensel diyebileceğimiz bir hale getirilmiştir ama bilginin sonsuz olması dolayısıyla, maddenin zihindeki yansımalarının da sınırlı olması dolayısıyla bu yürüyüş öyle sonuna gelmez. Sürekli ortaya konulan bir doğru, bilimsel bir gerçeklik hayattan yeni yansımalar alarak sürekli gelişir. Marksist teoriyi de böyle görüyorum. Marksist teoride de dün söylenmiş olanların üzerine bugün söylenmesi gerekenler vardır ama burada asıl işaret etmek istediğim dün söylenmiş olanların yetersizliği karşısında bugün söylenmesi gereken yeni şeylerin yanında daha önemli olarak *o teorinin kendi bilimsel temellerinden uzaklaştırılarak gelişen noktanın, belli bir durumun savunusuna dönüştürülmüş olması dolayısıyla uğramış olduğu çarpılmanın ortadan kaldırılmasıdır*.

Marksizmin geliştirildiği iddiası onun kurulan totaliter devletlerin savunmasına indirgenmesi olmuştur. Marksizm bu durumda devrimci içeriğini kaybeder ve tekellilik savunusuna dönüşerek, tarihsel olarak görüldüğü gibi ilerletici değil yığınlar tarafından bir an önce kurtulunması gereken bir anlayış haline dönüşür. Bunun için de 21. yüzyıl sosyalizminden bahsediyorum ve her zaman da bu ifadeye şu parantezi açarak giriyorum; “*kendi kökenlerine sadık bir 21. yüzyıl sosyalizm anlayışı*”: Marks’ın, Engels’in ve Lenin’in söylediklerini bir kenara koyan değil, onların çarpıtılmasını temizleyen ve onların bulunduğu alandan daha geniş bir çerçeveyi içerebilecek olan bir sosyalizm söyleminin teorisinin yeniden kurulması gerektiğini ifade etmeye çalışıyorum. Bu sıfırdan başlamak, yepyeni bir teori kurmak, eski teorinin varsayımlarını değiştirmek değil, o varsayımları esas alarak, o varsayımların inkarına ulaşacak derecede kirlenmiş olan teorinin önce bir ayıklanması, temizlenmesi ama tabii ki onu yaparken de günümüz gerçek-

liğinin bize öğretmiş olduğu yeni öğeleri de içerisine katmayı becererek bir teorinin geliştirilmesidir kastım.

Nelerdir bunlar mesela? Devlet-Demokrasi-Siyaset-Örgütlenme sorunlarında böyle öğeler vardır; kadın sorununda böyle öğeler vardır; doğa-insan ilişkileri konusunda böyle öğeler vardır. Bütün bunların hepsini birleştiren bir yenilenme ihtiyacı ile yüz yüze olmak istediğimizi anlatmak istiyorum.

K.A: Bu yenilenme ihtiyacını hep "21. yüzyıl sosyalizmi" bağlamında işaret ettin. 21. yüzyıl sosyalizmine dair bir praksiyen, bir yaşanmışlıktan söz edemeyiz. Yani bunu böyle 19. yüzyıl sosyalizmi, 20. yüzyıl sosyalizmi diye tanımlamak doğru oluyor mu?

M.S: Bunlar simgesel ifadelerdirler. Kuşkusuz bahsedilen sosyalizmdir. Yüzyıllara göre sosyalizmin tanımlanması sadece simgesel bir ifadedir. Anlattığımızın esası söylediğim gibi, 20. yüzyılda sosyalizmin iktidara gelişi ile birlikte savunmacı-tekelci bir pozisyona geçmesidir. Deformasyon bu noktadan gelişti. Bu 20. yüzyılda cereyan etti ve bütün bir 20. yüzyılı hemen hemen kapsadı; ilk sahip olduğu devrimci enerjiyi gittikçe azalan ölçülerde olmak üzere de 20. yüzyılın sonuna kadar ancak koruyabildi. O enerji gün gün on yıllar içerisinde tükendi ve sistem yıkıldı. 21. yüzyılı görmek sosyalizme nasip olmadı. Sanki bir roketin bir kez ateşlenip rampasından fırlamasından sonra yeni bir enerji kaynağı olmadığından yer çekimine tabi olarak yere düşmesi gibi kurulan sosyalizmler de daha önceden sahip olunan devrimci enerji sayesinde 90'lı yılların başına kadar gelebildi ve ondan sonra da sanki bir zincirleme reaksiyon başlamış gibi patır patır döküldü. Dökülmesi hani beklenmeyen, birden bire ortaya çıkan bir karşı ihtilalle olmadı; bu bir evrim süreci idi, bir evrim içerisinde o devrimci enerjisini adım adım tüketti. Her zaman için kendini yenileme, her zaman için proletaryanın kendini egemen sınıf

olarak örgütlenerek kaybettiği devrimci enerjisini geri getirme şansı vardı; *bu sistemin yıkıldığı gün bile vardı*. Yani yıkıldığı gün bile proletaryanın gerçekten sosyalizm doğrultusundaki doğru bir müdahalesi bütün yapının yıkılması değil reforme edilebilmesine imkan sağlayabilirdi ama olmadı.

Olmayışının tabii ki gene tarihsel determinantları vardır, yani ona neden olan faktörler vardır ama tarih ille de bir türlü olmak mecburiyetinde değil, yani tarihte tesadüf de son derece büyük bir rol oynamaktadır ve herhangi bir faktörün devreye girmesi ile tarihin akışı o anda olmuş olanla farklı bir doğrultuya gidebilir ama gitmedi!

Artık gidebilirdi üzerine konuşmanın fazla bir anlamı yok gibi görülebilir ama dönüp bu tarihe sık sık bakmak gerekiyor. “Gidebilirdi” diyebilmek için acaba nelere bakmak gerekir? “Gidebilirdi” dedirtirebilecek olan öğeler nelerdir? Bunları görmeye çalışmak bundan sonraki kurgumuzun, dünü tekrarlamayacak olan bir çerçeveyi kazanmasına imkan sağlar, katkılı olur. Çünkü sosyal olaylarda deney yapmak mümkün değildir, bir şeyi bir kez yaptığınız zaman artık geçmiş olsun -aslında modern fizikte de böyledir!- hayat değişmiştir ve aynı koşullara bir daha geri dönemezsiniz. Onun için de deney olarak ancak ve ancak tarihten yararlanabilirsiniz. Tarihsel olarak yaşanmışların üzerinden teorinin sağlamlığını, doğruluğunu, tutarlılığını test etme imkanınız olabilir.

K.A: Sosyalizmin kendi bilimsel doğrularından uzaklaşması onun hem dünya planında hem de bizim ülke planımızda bölünmesiyle de at başı gidiyor. Yani aynı tarihlere tekabül ediyor denebilir mi?

M.S: Sosyalizmin kendi içinde bölünmesi aynı tarihlere tekabül etmiyor. Sosyalizmin savunmacı bir pozisyona geçişle birlikte bölünmesi gerçekleşmemiştir. Gerçi başka bölünmeler söz konusu oldu; Souveren, işçi muhalefeti, Troç-

kizım gibi, daha farklı çizgiler vardı ama bunlar işçi sınıfı hareketi içerisinde etkin olmadılar. İşçi sınıfı hareketi içerisinde etkin olan bölünme 50'li yıllarda sonra oldu gerçekte. Yani esas olarak bölünme Çin'le Sovyetler Birliği arasındaki çatışmada ortaya çıktı. Buna ön gelen dönemde iki ayrık otu vardır yine de, yani Romanya ve Yugoslavya o dönemdeki Stalin egemenliğine karşı bir tür başkaldırıdır ama becerebildikleri, yaratabildikleri eski sosyalizmi aşan bir çerçeve söz konusu olmamıştır; eskininkilerle sınırlı kalmıştır ama bunlar da gene ikinci paylaşım savaşı sonrasındadır. Stalin'in oluşturmuş olduğu kurgu önce hakim olmuştur, herkesi bir denetim altına sokmuş ve herkese aynı bir düşüncesini benimsetmiştir. Sonradan ayrılığı çıkaranlar da o düşüncesinin içinde kalarak ayrılığı yaşamışlardır.

Bizde olan ayrılıklar hemen hemen tüm dünyada olanların yansımasıdır. Bu ayrılıkları aşmaya çalışan bir eğilimi esas olarak THKP ve bir ölçüde de THKO gerçekleştirmeye, bölünmelerin dışında bir çizgi oluşturmaya çalışmışlardır. Ama bunların da geleneksel ayrılıkları aşarak meselelerin can noktasına inebildiklerini söylemek olanaklı değildir. Bunlar daha ziyade sosyalizm adına devlet çıkarlarını dayatan çizgilere bağlanmadan ihtilalci bir çizgi geliştirme çabasında olmuşlardır.

K.A: Şöyle geriye doğru baktığımızda sosyalizmin "kirlenmişliği" ne işaret eden ve bu meseleye ilişkin bugünlere de ışık tutacak bir tartışmadan bahsedebilir miyiz?

M.S: Hayır. Bu konuda Stalin'in oluşturduğu kurguya itiraz edenler oldu ama onların oluşturabildikleri de bugüne, yahut da dünden alıp bugüne yansıtabileceğimiz bir çizgi oluşturmamış. Bunların başında, ta Lenin zamanında bir takım aksaklıklara işaret eden Rosa Luxemburg gelir mesela, ama Rosa'dan başlayarak günümüze bir çizgi getirebilmek de çok olanaklı değil. Troçki, Stalin'le bilindiği gibi ciddi bir karşıtlık içerisinde bulunmuştur ama Stalin'in

30'lu yıllarda daha doğrusu 1928'de başladığı yeniden devletleştirmeleri Troçki Stalinin sağ politikalarından vazgeçip sola yönelmesi olarak değerlendirerek, onunla paralel bir bakış içerisinde olduğunu ortaya koymuştur. Lenin de daha önceden buna işaret etmişti; hani Stalin'i "*kaba, bürokratik*" filan bulurken, Troçki'yi de ondan çok uzak bir yere koymaz, "*işlerin idari yanlarına çok meraklıdır*" diye işaret eder. Troçki'nin savunduğu teoride de zaten bence bu var. Yani, Troçki'nin proleterya diktatörlüğü diye savunduğu anlayışta sosyalizmden farklı olan bir başka geçiş evresi vardır. O dönemde, mesela Kızılordu'nun oluşturulması Troçki için normaldir. Troçki hiçbir zaman Kronştad'ın bastırılmasına itiraz etmemiştir, tam tersine kendisi birinci derecede savunucusudur. Yani o savunmuştur, öbürleri savunmamıştır diye bir şey yok ama, ortaya çıkan sıkıntıya o zamanki sosyalistler içinde parça parça değinen bir çok sosyalist olmuştur.

Bunların günümüze taşınabilecek bir çizgi ürettiğini söylemek mümkün değil. Yani düşünsel olarak dünkü sosyalizm anlayışını aşan, onu hem söylem hem eylem düzeyinde karşımıza koyan yeni bir çizgi olmadı. Bu çizgiyi, sanıyorum ki ancak günümüzde yaratabileceğiz. Yani bugünkü çabalar, 21. yüzyıl sosyalizmi diye işaret ettiğimiz çabalar içerisinden çıkacak bu çizgi diye düşünüyorum ve sosyalizmin yaşanmış olan deneyimi de bize bu konuda yardımcı olacaktır inancındayım. Çünkü bu deneyimi de çizip bir kenara atmak katıyen doğru bir şey değil. Bu bizim, bizden önce gelen, o sapmaya uğrayan komünistlerin sahip olmadığı bir avantajdır. Bu bizim bir yandan talihsizliğimizdir (çünkü bu yaşanmış olan tarih önümüze bir fatura olarak gelmektedir), bir yandan da talihimizdir, çünkü o deneyimin aksaklıklarından yararlanarak, şimdi, nasıl olması gerektiği konusunda daha incelmış düşünceleri ortaya koyma şansına sahip olduk.

K.A: Sosyalist hareketin yaşıdığı kriz ve sosyalist hareketin yeniden yapılanması çerçevesinde birlik meselesine yaklaşımda ciddi algı farklılığı var. Yenilmiş devrimleri ve geçmiş sosyalist deneyleri analiz etmeyen ve arka planında bir yeniden kuruluş fikri olmayan “birlikçiliğin” anlamı ne?

M.S: Geçen bir tartışmada işaret etmiştim. Kimileri derler ki, “*en kötü örgüt örgütsüzlükten iyidir*”. Bu her zaman doğru değildir, birçok durumda bu lafın hayatın tam tamına tıkayıcısı olduğunu da görürüz. Yani olabilecek olan bir şeyi ikame eden kötü bir örgüt, olabilecek olan iyi bir gelişmenin de önünü keser.

Elbette ki egemen sınıfla mücadelede alt sınıflar tümünden örgütsüz olduğu durumda, egemen sınıf karşısında en zayıf durumdadırlar. Küçük bir örgütlenme gerçekleştirdiklerinde egemen sınıf karşısında bir güç kazanır ve bu güçle egemen sınıfın davranış biçimini o serbestliğinden çıkarırlar, kendi menfaatlerine olan bir şeyleri ona dayatabilirler. O anlamda en kötü örgüt biçimi dahil, ezilen sınıfların egemen sınıfa karşı direncini artırır ama bu direncin artışı başka şeylerin kaybedilmesine de sebep olabilir. O da nedir? Öyle bir yola girildiğinde, örneğin bürokratik bir yapılanma altına düşen bir proletarya, egemen sınıf olma şansını kaybeder. Kendi adına bir başka tabakayı, zümreyi iktidara geçirir; bugün “işçi aristokrasisi” dediğimiz kesimi kendi yerine geçirir; bu işçi aristokrasisi onun adına burjuvaziyle pazarlıklar yapar, yer yer onu satsa da o gücü burjuvaziye karşı aynı zamanda işçi aristokrasisi kendi konumunun güvencesi olarak kullanır. Bu konumu, kısmen kendi menfaati için kullanır kısmen işçi sınıfının menfaati için kullanır; tabii ki, kısmen de sistemin menfaati için kullanır. Dolayısıyla da böylece işçi sınıfının bu örgütlenmesi sadece işçi sınıfına hizmet etmekten çıkar, kendisinin dışında iki şeye daha hizmet etme konumuna gelir; bir, işçi sınıfı aristokra-

sisinin çıkarlarına hizmet eder, iki; kapitalist sistemin kendisine hizmet eder hale gelir. Ama tabii ki, bu hiç örgütsüzlük durumundan daha iyi bir durumdur. Ancak hiç örgütsüzlük durumunda da –en zayıf durumda olunsa da- bir başka avantaj vardır. O başka avantaj da şudur: Gerçekten proletaryanın olabilecek olan, kendisine ait iyi bir örgütün ortaya çıkma şansıdır.

Siyasi örgütlenmede aynı durum cereyan ettiğinde de işçi sınıfının yerine kendisini ikame eden tabaka yeni bir sınıf gibi işçi sınıfını iktidardan uzak tuttuğu gibi, tarihen yaşadığı biçimi içerisinde de kazanılan iktidarın arkada bir yığın kirlilik ve hayal kırıklıkları bırakarak kaybedilmesine neden olur. Tabii, hiçbir tarihsel deney olmadan, hiçbir deneyim yaşamadan örgütün en mükemmelinin oluşmasını beklemek idealizmden başka bir şey değildir. Kuşkusuz, yürünen yolda hatalar yapılacaktır. Ama sık sık tekrarladığımız, *“örgüt bir araçtır, mücadelenin bir aracıdır, proletaryanın egemen sınıf olarak örgütlenmesinin bir aracıdır”* lafını her adımda hatırlamak gerekir ve örgütün amaçlaşmaya başladığı, proletaryanın gerçekten doğrudan egemen sınıf olarak örgütlenmesine karşı, o anda, hemen o anda, geleceğe ertelemeksizin, çıkardığı engellerin görüldüğü yerde araç olduğu hatırlanmalı ve dağıtılması gerekiyorsa –araç olarak- yerine yeni bir şey koymak üzere dağıtılmasını da sağlayabilecek bir bakışın olması gerekir.

O açıdan, eğer gerçekten bugünkü tarihsel deneyimi aşan, çünkü sonuçlara varacak olan bir örgütlenme biçiminin “birlik” olarak önümüze sürülmesi, hele hele bu saatte, yaşanmış olan deneyden sonra işçi sınıfının egemen sınıf olarak örgütlenmesini ikame eden bir anlayışın öne geçirilmesi demek olur. Böyle bir “birlik” artık asla savunulamazdır. Bu tür birliklerin yok olması proletaryanın çıkarıdır. Niçin? Onların, o işgal ettikleri alanı terk etmeleri sayesinde proletaryanın bugün bütün yaşanmış olan dene-

yimleri içerecek olan yeni örgütlenmesinin ortaya çıkması şansı olur da onun için.

Bunu şöyle görebiliriz: örneğin, herhangi bir projesi olmadan yapılan ya da iki veya üç kat öngörülerek projelendirilmiş olan bir binanın üstüne yeni katlar çıkmaya kalkıştığımızda o bina çöker. Üstüne kurmuş olduklarımız da alttakiyle birlikte çöker. Daha yüksek, daha büyük bir binayı yapabilmenin yolu, önce o üç katlı binayı yıkmaktır. Onu sağlamlaştırmakla uğraşmak, ona payandalar sağlayarak, onun üzerine çıkılmasında ısrar etmek, proletaryaya daha büyük kayıplara neden olur. Dolayısıyla, eski yapıyı dağıtmak ve onun açtığı zeminde yeni temeller atarak yeni bir binayı kurmaya çalışmak, daha az enerjiye ve proletaryanın gerçekten şansını bu defa daha sağlıklı kullanabilmesine imkan sağlar. Onun için de “birlik”ten bahsederken, hiçbir şekilde var olanların bir dönüşüm, yeniden yapılanma olmaksızın birleştirilmesinden asla ve asla bahsetmemek gerekir. Var olanların birleştirilmesi şu durumda mümkün olabilirdi: Eğer bunlar dün yaşanmış olan sosyalizmin deneyini aşan bir praksişi ortaya koymayı başarabilselerdi, bu praksisin parça parça sürdürülmesi yerine birleşik bir hale getirilmesi ve burjuvazi karşısında büyük bir güç, hayatı değiştirici bir güç olarak ortaya çıkması doğru olurdu ama böyle bir şey yok. Dünden belki bazı dersler almış olan kısmi hareketler var ama bunların hiçbirinin hem teorik yenilenme açısından hem o teorik yenilenmenin verdiği ışığın altında oluşturulan yeni ilişkiler ve eylem açısından yeni bir praksis yarattığını söylemek mümkün değil ve iç yapılarına baktığımız zaman, bugün çıkan ayrılıkların temelinin nerede yattığını o zaman görürüz. *Bu ayrılıklar esas olarak hep örgütsel alandan çıkmaktadır.* Yani, çünkü praksis, yıkılan praksis aslında bir biçimde bugün de halen devam ettirilmeye çalışılmaktadır; Üstelik, “*ondan ders çıkarmak gerekir*” diye diye. “*Ondan ders çıkarmak gerekir*”i ger-

çekten savunuyor isek öncelikle o eski yapıların, olumlu ve olumsuz anlamda nelerini birlikte taşıdığımızı iyi görmek gerekiyor.

O yapılanmanın dışına nerede, nasıl çıktığımızı iyi görmek gerekiyor; ben, doğrusu şu güne kadar kendi oluşturduğumuz yapılanmalar da dahil olmak üzere, o praksisin dışına çıkmış olduğumuzu, var olan ilişkileri olduğu gibi korumaya devam ederek ve var olanlar arasında eskinin ilişkilerini kurarak bir araya gelip eskiyi aşacağımızı iddia etmekle varabileceğimiz bir yer olduğunu düşünmüyorum. Yani bir yenilenme, 21. yüzyıl sosyalizmine ulaşma, onun sağladığı ışıktaki yeni bir praksis, bir yeniden yapılanmanın oluşturulması aslında birçok çevrenin birden yönelmesi gereken bir doğrultu olduğunu düşünüyorum.

Kuşkusuz her çevrede, her cemaatte eski tekrarlanırken geleceğe bakan, geleceğe taşınabilecek olan yanların olduğunu da kabul etmek gerekiyor. Bu biz de de vardır, ilişkide olduğumuz başka akımlarda da vardır ama işin esasını geçmişin tümünden hesabının görülmesi oluşturur. Bu hesabı görmeyi Sovyetler Birliği'nin hesabını görmek olarak düşünmemek gerekir. Stalin'e laf ederek kendimizi kurtarmak olarak görmemek gerekiyor. Stalini kendi günahlarının taşıyıcısı olarak ilan edip ondan daha antidemokratik görüşleri savununlar az değil. Esasında *bizdeki Stalin'i, bizdeki eski rejimi bulmak gerekiyor*; onu gerçekten değiştirmek gerekiyor. Yoksa ölmüş gitmiş, çok uzaklarda kalmış, artık şimdi hiç olmayan bürokratik sistemi ya da Stalin'i eleştirmenin bize doğrudan doğruya sağlayacağı hiçbir şey yoktur, eğer biz oradan taşınanları kendi yapımızda görüp, bulup ayıklayabiliyorsak bu tür eleştirilerin bir anlamı olabilir.

K.A: Dünya planında sosyalist hareketin prestij yitimini analiz etmeden, oradan yeterli dersler çıkarmadan ve teoriyi "kirlenmiş" halinden çıkartarak yeniden kurmadan

sosyalizmin krizi diye tanımladığımız meselenin çözülemeyeceğini anlattın. Bu konuda çok farklı algı da var, Yeniden yapılanmadan hiç bahsetmeden sosyalistlerin birliği meselesinden bahseden birçok küme var ama bu kümeler senin değindiğin konuları irdelemiyorlar?

M.S: İki problemle yüz yüzüz, tabii ki, birincisi çok parçalanmışlık dolayısıyla günlük hayatı değiştirme kabiliyetine sahip olma anlamında politika yapamaz durumda oluşumuz. İkincisi yıkılan bir sosyalizmin faturasının önümüzde duruyor olması. Yani yıkılan sosyalizm doğrultusunda yürütülecek olan politikaların yığınlar tarafından pek de alternatif olarak görülemeyeceği gerçektir. İnsanlar basitçe şöyle düşünüyorlar: *“Bunların bu savundukları Sovyetler Birliği’nde vardı ve yıkıldı, dolayısıyla yıkılacak olan bir şeyin peşinde koşmanın da bir alemi yok, iyi ol saydı oranın halkı bunu benimser, sürdürürlerdi”*. Şimdi, öyle bile olsa, ille politikada hep doğru öngörüler olduğu zaman politika yapılır diye bir şey yok. Bir sürü yanlış öngörü ile bir örgütlenme sayesinde siyasi arenada etkin olur ve politikada görünür hale gelir. Bu sosyalistler için de mümkündür, burjuva politikası için mümkün olduğu kadar sosyalizmin değişik renkleri için de bir güç olarak siyaset sahnesinde yer alarak politika yapıyor konuma gelmek mümkün. Biz iki durumda da bundan mahrumuz, yani, bir güç olarak parçalanmış durumdayız, çoğunlukla da bu parçalanmışlık, politika yapamaz durumda oluş, “birlik” konusundaki sözleri söylettiriyor bizlere. Cepheleşme konusundaki sözleri söylettiriyor. Daha önce de BSP, ÖDP ve SDP deneyimlerine girerken benzeri argümanlarla karşılaşmıştık. *“Mutlaka bir araya gelmeliyiz, bu bizim son şansımız. Bir araya gelmezsek politika yapamayız”* diyen çok miktarda insan vardı. Belki de büyük çoğunluğu motive eden, *“politika yapabilmek için mutlaka bir araya gelmeliyiz”* düşüncesiydi. Bu düşünce ağırlık kazandığı ölçüde *“hangi*

zemin üzerinde, hangi anlaşma ile bir araya geleceğiz?” meselesi o kadar geri gidiyor. “Bir araya gelelim, politika yapabilir güç olalım, burjuvazi karşısında etkin olalım”. Bu her şeyi örten büyük bir bulut gibi oluveriyor. Halbuki ikinci nokta, yani yıkılan sosyalizmin tekrarlanmayacağı, onun yerine bir yeni söylemin geliştirileceği ve onun ulaştığı sonuçlara ulaşmayacağına dair belli güvencelerin ortaya çıktığı bir çerçeve gereklidir. Bu olmadığı müddetçe örgütçülük teknikleri ile güçlü bir hareket yaratsak bile, politikada etkili bir konuma gelsek bile bu, dün yıkılanı tekrarlamaktan öteye gitmez.

Burası işin can alıcı noktasıdır. Eğer biz, bizim 21. yüzyılın praksişi olacağını söylediğimiz yeni bir çerçeveyi üretmeyi başaramazsak, teorinin yenilenmesini sağlayıp onun verdiği ışıktaki yeni ilişkiler, -yani dünkünü tekrarlamayacak olan ilişkileri- yaratmayı başaramazsak, “birlik” olmasın, bu sıkıntıyı çekmeye devam edelim, bu ihtiyacı duymaya devam edelim. Çünkü yapay bir biçimde tatmin edilen ihtiyaçlar daha sonra karşımıza daha büyük fatura olarak çıkar.

Örneğin yaşadığımız ÖDP deneyimi bugün, bu halde bulunuşumuzun da bir anlamda nedenidir. Orada yıkılmış olan hayaller, orada yapılmış olan yanlışların çıkardığı faturalar bugünümüzü belirlemektedir. Bugün yan yana bulunması gereken güçlerin birbirlerinden bu kadar uzaklaşmış olmasında dün yaşanmış olan o deneyin son derece büyük etkisi vardır. Yeniden aynı deneyi yaşayacak bir yola girmemek gerekir. “Güçsüzüz, güç olabilmek için bir araya gelmek gerekir” temelinden başlayan bütün argümanları reddetmek gerekir. Başlangıç noktası güçsüzlüğümüz, politika yapamayışımız olmamalı. Başlangıç noktamız, “ne üzerinde bir araya geleceğimiz ve bu bir araya geldiğimiz zemin dünü aşmakta mıdır, onu geride bırakacak özellikleri taşımakta mıdır ve bunlar nelerdir?” sorularının yanıtlarına

dayanmalıdır. Yani, 21. yüzyıl sosyalizmi dediğimiz mesele konusundaki anlaşma her şeyden önemli olmalıdır. Bir araya geliş, yeniden yapılanma bu zeminin ortaklaşması ölçüsünde olacaktır. Bu anlayış birliğinin ortaya çıkması ölçüsünde olacaktır. Oraya varıncaya kadar bugünkü durumumuzda kalmak bence daha iyidir. Şu anlamda daha iyidir; bir ihtiyacın varlığını hep hissetmek açısından, o ihtiyacı daha ciddi daha derinlemesine düşünmek açısından bugünkü durum içerisinde kalmak daha iyidir. Tabii ki, bugünkü durum içerisinde birbirine değmeyen, birbiriyle alakası olmayan bir çerçeveden bahsetmiyorum; esas sözünü ettiğim bugün sürdürmekte olduğumuz ilişkilerde Sosyalist Koordinasyon ya da Yeniden Yapılanma zemini diye ifade bulmuş olan bir çerçeveyi mutlaka üretmeliyiz. Bu çerçeve bize ne için lazım? Şunun için lazım; hiçbir kesim sözünü ettiğimiz praksisin ayrı ayrı alanlarda oluşmuş sonra bunların aritmetik toplamını ortaya çıkarmak gibi bir işi yapamaz; böyle bir şeyin mümkün olmadığı yaşanan deneylerde görüldü.

Şimdiye kadar yaşadığımız deneyler bize şunu gösterdi: Bu biçimde devam ettiğimiz takdirde parçalanmalar gidecek artıyor, dün beraber olanlar gittikçe daha fazla ayrı örgütler kuruyorlar. Çünkü dünkü ilişkilerde temelde reddedilmemiş olan bazı özellikler bu parçalanmanın temelini oluşturuyorlar. O da nedir? Sosyalizmin bünyesine nüfuz etmiş olan, rekabeti, bürokratik ilişkileri esas alan, çözümleri gerçekten bilimsel sosyalizmin ışığında değil de örgütsel mekanizmaların işletilmesinde gören anlayışların egemenliği dar alana kısınınca, sorunların büyüklüğü altında ezildikçe içerden doğan basıncın sonucu olarak parçalanmaya doğru yol alıyor.

Dolayısıyla bir yandan da bu iç basıncın azalmasını, işin paylaşılmasını sağlayacak olan zeminlerin oluşturulması ve o zeminler üzerinde bir ortak praksisin geliştirilmeye çalış-

şılması bir zarurettir diye düşünüyorum ama o zemin bazı-
larının zannettiği gibi, *“birliğe ihtiyacımız var zaten birbi-
rimize çok yakınız, hemen birleşelim”* biçiminde ifade bu-
labilecek olan bir zemin olmamalıdır. Bunu öncelikle bizim
21. yüzyıl sosyalizmi diye nitelemeye çalıştığımız sosya-
lizmin kavranışı konusunda genelde bir yeni praksisin tem-
mel taşlarını oluşturacak olan anlayışlardaki ortaklığın sağ-
landığı ölçüde bir birlik ifadesi olarak ortaya çıkmalıdır.
Yani bugün ayrı ayrı dururken mutabakatla karar almaya
olanak sağlayan ama gittikçe ortak karar almayı artıracak
olan bir ortak zemini geliştiren bir çerçeve kurabilmek ge-
rekiyor. Biz bunu daha önceki ifadelerimiz içerisinde şöyle
dillendirmiştik: *“Bugün üzerinde tartışmaya başlayabile-
ceğimiz, hem tartışmayı hem bir ortak pratiği gerçekleştire-
bileceğimiz köşe taşlarını oluşturalım. Bunlar asgari ola-
rak hem teorik alanda hem pratik alanda hepimizi ortak-
laştıracak olan temeller olsun ve onların üzerinde tartışa-
rak gittikçe organikleşecek olan bir ilişkiyi kurmaya çalışa-
lım”*.

Bu bizim uzun zamandır tekrarlamakta olduğumuz yeni-
den yapılanma önerimizdir. Bu doğrultudaki tartışmalar-
ımızın bizim şu anda ön görmediğimiz safhalardan geçerek
önce federatif ama sonunda da organik olan bir ilişkiye ula-
şacağını düşünüyorum. Organik ilişkiden kastım, azınlık
çoğunluk ilişkisi içerisinde kararlar alma, eylem yürütme
kabiliyetine sahip olan, *aleniyet prensibine dayalı, her şe-
yiyle ortak* bir yapılanmanın oluşturulmasıdır. Bu yapılan-
manın da tabii ki eski gelenekleri mutlaka ve mutlaka aş-
ması gerekmektedir. Onları geçersiz kılabilmek için eyle-
minin onları aşması gerekir, söyleminin onları aşması gere-
kir ve onlara kendilerinin artık yeni oluşum karşısında pek
de anlamlarının kalmadığını duyuracak, kendilerini tarihsel
bir malzeme haline dönüştürüp, bunu onlara eylemli olarak
gösterecek bir praksis çerçevesi ortaya konulabilmelidir.

Bunu başaramadığımız taktirde eski parçalanmalar çerçevesinde kalmaya devam ederiz diye düşünüyorum.

K.A: Sosyalist hareketin kitleselliği ve işçi sınıfıyla kurduğu ilişkiler bakımından hep 74- 80 arasını konuşuyoruz. Yani, tarihsel köklerini esasen 68 hareketinden alan ve o günün koşullarında bir ihtiyaç olarak 75 yılında doğmuş örgütlerin bugün bambaşka iddialara sahip örgütler olarak varlıklarını sürdürüyor olmaları - tabii o kitleselliği ve işçi sınıfı ile olan ilişkilerini de kaybetmiş olarak- garip değil mi? Bunların büyük kısmı hiçbir biçimde geçmişe dönüp hangi tarihte doğdular, hangi iddialara sahiplerdi ve bugün geldikleri noktada hangi durumdalar? Bunu analiz etmiyorlar. Bu nasıl bir durumdur?

M.S: Gerçekten çok yabancılaşmış bir ilişki yaşıyoruz. 68 bir şeydi, onun üzerine yükselen 71 direnişi bir başka şey oldu; ondan çok farklı koşullarda ortaya çıkan 70'lerin ikinci yarısındaki antifaşist mücadele ise bambaşka bir şeydi. Hiçbiri bir önceki duruma benzemiyor. Yani 60'lı yıllarda karşımızda genel olarak bir gericilik vardı; bunun içerisinde dinsel gericilik, faşist gericilik, muhafazakar gericilik, Kemalist gericilik –ki onun bir ucu bize de gelip takılıyordu- varken esas olarak bizim 70'lerin ikinci yarısından sonra yüz yüze gelmiş olduğumuz sivil faşist gericilik oldu. Bu bizim hayatımızı en birinci dereceden belirledi. Bu demek değil ki, 70 öncesinde var olan muhafazakar, dinci, Kemalist gericilik o tarihte yoktu ve sonradan gelişti; gene aynı tonları muhafaza ediyorlardı ama bambaşka sivrilmiş bir durum vardı ve esas olarak da bir beş yılımız, faşistlerle, küçük çaplı bir iç savaş durumunda cereyan etti. Bu dönemin yarattığı örgütler ortaya çıktı. Aslında “bu dönemin yarattığı örgütler” deyince, o dönemin silahlı mücadeleye yahut aktif antifaşist mücadeleye katılan örgütlerini kast etmiyorum. O dönem öyle bir dönemdi ki o mücadeleye doğrudan katılmayanları yani silahlı olarak katılmayanları da

esasinda belirleyen bir tarihsel dönemdi. Ve Türkiye Sosyalist Hareketi'nin de, Türkiye çapında en yaygınlaştığı, esasinda öyle olmasa da iktidara, sanki en yakınmiş gibi görüldüğü bir dönemi oldu ve bütün bu örgütler de kendi var oluşlarını orada buldular. Onun üzerinden tam 30 yıl geçti. 30 yıl sonra biz hâlâ Kurtuluşçuyuz, Dev-Yolcuyuz, Halkın Kurtuluşçusuyuz vs. vs. vs. Ama o gün ve daha sonrasında doğan çocuklar şimdi bizimle ve o tarihte sürdürülen eylemle, bugün sürdürülen eylem, o tarihte savunulan anlayışla bugün onların ihtilalci diye savundukları anlayışlar arasında ciddi bir ortaklık yoktur.

Paralellik şu ölçü de vardır tabii ki; onlar da sosyalizmi istiyorlardı şimdiki nesiller de sosyalizm istemektedirler. Bu anlamda elbette bir paralellik vardır ama birbirinden ayrı olmak anlamında, ayrı örgütler oluşturmak anlamında ne dünkü ayrılıkların bugüne yansması ölçüsünde, çerçevesinde ne de bir süreklilik olarak dünün takipçileri değildirler. O zaman birbirinden ayrılmaya neden olmuş olan faktörler –senin de işaret etmiş olduğun gibi- şimdi ortadan kalkmış olsa da, o zaman savunulan görüşler şimdi bambaşka bir hale gelmiş olsa da o tarihte kurulmuş olan ayrılık geleneği bugün de ayrı olmamızı bir ruh gibi belirlemektedir. Maddesi olarak değil, maddesi olarak onların hepsi kalkıp gitmiştir ama baki kalan sadece şu olmuştur: *O gün ayrıldık, o geleneğin takipçisi olan bizler de bugün gene ayırıyoruz.* Pozisyonlar yer değiştirmiştir, savunulan görüşler yer değiştirmiştir hatta eylem biçimleri bile belki yer değiştirmiştir ama “ayrılık” baki kalmıştır. *Yani burada elde kalan tey şey nedir? Rakip olmak. Dün rakiptik bugün de rakip olmaya devam ediyoruz.* Dün Kurtuluşçular filan-keşlerle rakiptiler, bugün yine rakip olmaya devam ediyorlar: Halbuki aradan geçen 30 yıllık deney içerisinde pratikler o kadar çok değişti ki, görüşler de o kadar çok değişti ki; örneğin Kurtuluş'un ilk kuruluşunda sosyalist demokra-

si değil Stalincilik vardır. Şimdi ise, onunla sınırlı olmasa da Stalinciliğin bir tür eleştirisi olarak sosyalist demokrasi var. O zaman silahlı mücadele sürdüren ya da silahlı mücadeleyi siyasal mücadelenin tıkandığı yerde onun önünü açmak için o ölçüde kabul eden bir akım yerine, bugün, siyasal mücadele sürdüren birkaç “Kurtuluşlar” bulunmaktadır. Bugünün koşulları içerisinde hiçbirinin de oturup silahlı bir şeyler yapmaları gerekmiyor. Böyle bir zemin ortada yok. O zaman süreklilik kurgusu nereden geliyor? O zaman başka birileri ile halen ayrı olmaya devam etmek nereden geliyor? Sonradan  remiş olan, sonradan oluşmuş olan faktörlerden geliyor. Zaten Kurtuluş’un kendi içinde de artık böyle bir ortaklık söz konusu değil. Bir isim ortaklığı söz konusudur ama var olan Kurtuluş uların hepsini yan yana koyduğumuz zaman, bunların hepsini birbirine yapıştırmaya kalkışırsanız hiçbir yeri bir birine uymaz. Ancak yan yana durabilirler ama o yan yana duruş Kurtuluş’tan olmayan başka akımlarla da mümkün. Ve kenarlarının birbirine uyması anlamında bakılırsa birbirine hiç uymayacak olan kurtuluşçular vardır, birbirine onlara göre on kat daha fazla uyabilecek olan başka örgütler vardır. Esasında artık bugünkü yapıları yaşatmakta olan d n n belirlemiş olduğu rekabet ilişkileridir.

Bundan kurtulmak gerekiyor. Bu zemin üzerinde geleceği kurmak mümkün değil.

Burada bir başka başlangıcı, 21. yüzyıl sosyalizmi diye nitelediğimiz, d n n tümünü bir eleştiriden geçirecek olan, d n n eylem biçimlerini de toptan bir eleştiriden geçirecek olan –kimini belki içerecektir, kimini değiştirip dönüştürüp kabul edecektir, kimini tümden saflarından uzaklaştıracaktır- bir çerçevenin yaratılması gerekmektedir. Yani, bize artık, yaşanan deneylerin arkasından d n n devamı olduğunu söyleyen çerçevelerden yürüyüş, yol göstermez. Yol göstermemektedir ve o doğrultuda yürüyüş gittikçe daha fazla

yarılmaları, daha fazla tükenişe gidişi, daha fazla birbirini yıpratmayı getirmektedir.

Bütün akımlara bakalım, hepsinin başına gelmiş olan hemen hemen benzerdir. Bütün örgütler gelenek diyerek sadece kendi içlerinde parçalanmaktadırlar ve gelenek demeye devam ettikleri sürece de o geleneğin içerisinden geleceğe taşınabilecek olanın ne olduğunu kestiremeden hem birbirleri ile rekabete düşmektedirler hem de zaten, tarihen rekabet içerisinde oldukları diğer akımlarla çatışmaya devam etmekte ve böyle dururken de sosyalist gelişme ihtimalinin önünü ciddi bir biçimde tıkamaktadırlar.

K.A: Sosyalist hareketin güçsüzlüğünü, zayıflığını, işçi sınıfı ile olan –neredeyse hiç olmayan- bağlarını konuşurken bir faktör olarak, dünya planında sosyalist hareketin prestij yitimini ve 1980’deki darbe koşullarının yarattığı yenilgiyi ve bunun etkilerini konuştuk. Doğrudur, bunlar bir faktör olarak ciddi etkenlerdir ama bunlar sadece Türkiye’de yaşanmadı ki? Bizde süreç neden bu kadar ağır yaşıyor?

M.S: Yani şimdi bu bir realite, bunlarla durumu izah etmeye kalkıştığımız zaman, eğer bunlar evrensel gerçekliklerse, dünyanın başka yerlerinde de bunların benzer etkileri oldu. Yani biz darbe yaşadysak Şilililer de darbe yaşadılar; biz Sovyetlerin çöküşünün yarattığı ideolojik yenilginin altında kaldıysak Brezilyalılar, Arjantinliler, Şilililer, Venezuelalılar, Ekvatorlular, Bolivyalılar, Nepalliler de aynı etkilerin altında kaldılar ama oralarda işler başka türlü akıyor. Oralarda bu etkilere rağmen toplumsal muhalefet yükseldi, iktidar karşısında alternatifler oluşturabildiler. Demek ki, tek başına hareketin izlediği rotayı bunlarla izah etmek mümkün değildir. Bunlar faktördür, bunlar çok ciddi faktörlerdirler, hayatımızda da çok ciddi etkiler yaratmışlardır ama bu faktörlerin aşılmaz olmadığını da dünya deneyimi göstermektedir. Yani daha önce yaratmış olduğu yı-

kıntının üstesinden gelinebileceğini, Sovyetlerin çöküşünün yaratmış olduğu demoralizasyonun üstesinden gelinebileceğini demin saymış olduğum ülkelerdeki yüzü halka dönük olan iktidarlar, halk hareketleri kanıtlamıştır. Biz bu konuda geride kalmış durumdayız.

Aslında birkaç şey var ki bizim hayatımızın ileriye gidişini engellemektedir. Birincisi, geleneği olduğu gibi devam ettirme sevdası içerisinde, hem tarihen rekabet içerisinde olan örgütlerin rekabetini devam ettirmekteyiz (o rekabet ortamı kendi içimizde de yansımakta ve bizi parçalayıp dağıtmakta) hem de yıkılan sosyalizmin bize bırakmış olduğu faturayı aşacak bir yeni praksis çerçevesini yaratamadığımız için işçi sınıfı ve diğer emekçi yığınlar nezdinde güvenilirlik yaratamamaktayız.

Önem açısından en sonuncusu olmayan üçüncüsü de Türkiye toplumunun çok ciddi bir değişime uğramış olmasıdır. Türkiye toplumu tabii ki hep değişiyordu, yani Osmanlıdan aldığımız zaman proletaryası son derece cılız, burjuvazisi son derece cılız esas olarak bir köylü toplumu olan Türkiye Cumhuriyeti devleti 21. yüzyıla ağırlıklı bir şehir nüfusu ile girmiştir. Özellikle 2. paylaşım savaşının ardından kapitalizmin yeniden atağa geçtiği dönemde, kapitalizmin, o dönemki tabirlerle dünyanın “kırsal alanları” denilen bölgelere nüfuz etmeye başladığında kırdan kente göç her yerde realite oldu. Bu konuda Güney Amerika ülkelerinde nüfusun belki %70’inin tek bir şehre toplandığı örneklerle rastlanıyor. Kırsal alanlardan kentlere böylesine büyük çaplı göçler oldu; bizim toplumumuzdaysa bu biraz daha yavaş oldu. 2. paylaşım savaşından sonra Türkiye’de de şehre göç başladı ve kırsal alanların muhafazakarlığını şehre taşıdı; onlar şehirdeki bir muhafazakar eylemin, şehirdeki muhafazakar örgütlenmelerin de temelini oluşturdular ama politikanın ağırlıklı olarak belirlenmekte olduğu, kitle-sel güç itibarıyla belirlenmekte olduğu alanlar, kırsal alan-

lardı. Köylülerin oylarını alabilen partiler, parlamenter sistem içerisinde iktidar olma konusunda en şanslı olan partilerdiler ve bunlar da işte Demokrat Parti geleneğinden türeyip gelen partiler oldular.

Geçtiğimiz 30 yıl içerisinde hem iç savaşın özelliği nedeniyle hem neoliberalizmin dünyada ortaya koymuş olduğu yeni iş bölümü sonucu olarak kırsal nüfus ekonomik, siyasi ve fiziki zorla kentlere taşındı. Geleneksel tarımı yıktılar, artık gelenekse tarım çerçevesinde yaşamaya devam eden insanların var oluş koşulları ortadan kalktığı için yatağını yorganını kapam şehir taşındı. Kürdistan’da bu iki kat daha ağırlıklı olarak böyle cereyan etti. Bir yandan Kürdistan’da geleneksel tarım ve hayvancılık yıkılırken diğer yandan da dört bin köy savaş nedeniyle boşaltıldı. Yani orada kırsal nüfus belki Batı’dakinden daha büyük bir göçe tabi oldu. Bunun yarattığı sonuç nedir? Bunun yarattığı bir sonuç şehir nüfuslarının büyümesi, ikinci sonuç o şehir nüfusları içerisindeki işsizler ordusunun büyümesi, üçüncüsü kırsal alanın muhafazakarlığının şehre taşınması, dördüncüsü bu muhafazakarlığın örgütlenerek kırdaki gösteremediği aktiviteyi gösterir hale gelmesidir. İşte böyle bir gelişimi karşılayacak olan bir adımı biz atamadık. 12 Eylül darbesi sanki tüm bunların olacağını biliyormuş gibi bu durumu karşılayan günümüze uzanan ekonomik, kültürel, sosyal, siyasal ve örgütsel gelişmelerin temellerini attı.

K.A: 80 öncesi batıda, metropollerin çevresinde yaşayan, kitlelerin içerisinde solun ciddi bir hegemonyası vardı. Şimdi ise, İstanbul’u ele alacak olursak kentin ilk kurulduğu yerlerde yaşayanlarla periferide yaşayanlar arasında siyasi olarak taban taban zıt bir durum söz konusu ve sol silinmiş durumda. Sol, kent yoksulları içerisinde örgütlenemiyor. En az üç-dört seçim bize bunu gösterdi. Kırsal kente gelişle birlikte onlar kendi kültürlerini de getirdiler ve bir muhafazakarlık hakim oldu dedin, bu muhafazakarlığa

karşı tepkinin Kürt sorunu ile ilgili olan yanı yok mu? Şovenizmin de bundan beslendiği söylenebilir mi?

M.S: Burada iki şey çok ilginç bir biçimde birleşti, demokratik bir ülke olmadığımız için bunların birleşmesine de tabii ki egemen sınıf katkılı oldu. Kırsal alandan göç edip gelen köylüler, muhafazakarlık çerçevesinde örgütlenediklerinde, kentin eski sahipleri ile, değişime uğramış olan ve nispeten de onlara göre zenginleşmiş olan eski sahipleri ile ciddi bir çatışmayla yüz yüze geldiler. Bu göçün Kürt göçü olduğu iddia edildi. Şovenizm var olan savaş dolayısıyla Kürt ögesi, öylesine bir öne geldi ki şehrin eski sahipleri şöyle düşünmeye başladılar: “Kürtler şehri işgal ediyorlar”, doğuda da bir savaş vardı ya artık o savaşın yarattığı öfke ile birlikte şehirde rastlanılan her Kürt şehri işgal eden Kürt gibi görünmeye başladı. Aslında gösterdikleri tepki şehre gelmiş olan belki Kürt kitlesine göre birkaç kat daha fazla olan Türk köylülerineydi ama bu öylesine manipüle oldu ki, bir kısmı bilinçli bir kısmı bilinçsiz bir biçimde bunu böyle kabullendi; var olan kirli savaşın bir de bu şekilde hayatımızı kirletmek üzere kullanılmasına tanık olduk. Yani bir iç savaş yaşanıyor olması Kürt ögesini daha göze çarpar hale getirmektedir ama esas olarak insanlar medya ve devletin diğer ideolojik aygıtları ile manipüle edilmiştir; “Kürtler geliyor sizin işinizi elinizden alıyor”, “Kürtler geliyor sizin mahallelerinizi işgal ediyor”, “Kürtler geliyor sizin hayatınızı kirletiyor”, klişeleri açıktan gizliden Türk halkı arasında yaygınlaştırılmıştır.

Bunu Türkiye’nin çeşitli yerlerinde ve özellikle de şehirleşmenin eski olduğu Batı’nın büyük illerinde görmek mümkündür.

Halbuki Kürtlerin üzerine yüklenmiş olan bu yük kırdan gelen tüm nüfusun taşımış olduğu, eski şehirlilerin kabul etmek istemedikleri yeni bir durumdu. İşin bir diğer berrak yanı da eski şehirli kitle böyle gericileşir, ırkçılaştırırken

bu tepkinin muhatabı olanlar da kurtuluşu muhafazakar ideloji ve politikanın içerisinde bulmuşlardır.

İşte bu çelişkinin içerisinde sol bütün eski varoluş imkanlarını kaybetti. Solun kendi söylemi ile normal olarak tabii ki zenginleşen eski kentlilerle değil yeni gelenlerle en yakın ilişkiyi kurabilmesi söz konusu olmalıydı. 60'lı, 70'li yıllarda bu böyle oldu, kente gelenler en yoksullar olarak solcularla hemen bir diyaloga girdiler. O zamanda muhafazakardılar, o zaman da kırsal alandan muhafazakarlıkları getirmişlerdi ama henüz onları oldukları yerde örgütleyecek olan bir mekanizma ortaya çıkmamıştı ve ilk olarak mesela Türkiye İşçi Partisi hemen onların dikkatini çekmişti. Türkiye İşçi Partisi'nin söyleminin etrafına hemen kentin yeni işsizler ordusu toplanıverdi. Daha sonra Dev-Genç'in faaliyetleri, mahallelerdeki örgütlenmeleri öncelikle en yoksul mahallelerde ifade bulmaya başladı ama 80 sonrasında solun ezilmesi, işçi sınıfı hareketinin ezilmesi öylesine yüksek düzeydeydi ki, kente bu yeni gelenlerin sosyalistler tarafından karşılanması, işçi sınıfının var olan örgütlenmesinin etrafına çekilebilmeleri mümkün olmadı.

Ve tabii ki 12 Eylül rejimi geçmişten alınmış olan derslerden de yararlanarak kurgusunu hemen bu yeni muhafazakarlığın örgütlenip dönüşüme uğramadan, sosyalizasyona uğramadan, sosyalistlerle kontağa girmeden kendi içinde örgütlenmesini sağlayıcı tedbirler üzerine yaptı. Yani Evren'in çıkıp kürsülerde, *"benim babam imamdı, ben şu ayeti de bilirim, bu ayeti de bilirim"* diye dinden bahsetmesi, din derslerini mecbur hale getirmeleri, imam hatip sayılarını artırmaları, tesadüfi değil, bilinçli bir projenin hayata geçirilmesidir. Bunlar güya Kemalisttir, yani dini devlete güya karıştırmayacak olan laik Kemalistler. Aslında Kemalistler bütün tarihleri boyunca dinin en çok örgütlenmesine de sebep olmuşlardır ama o dini de kendilerine uyacak biçimde belli ölçüde reforme etme hesabındadırlar ama 80

sonrasında reforme etmek değil tam tersine o dinsel muhafazakarlığın kendi içerisinde örgütlenmesini sağlayacak olan adımları atmayı zorunlu görmüşlerdir.

12 Eylül askeri yönetimin ardından ilk olarak “*bütün dört akımı birleştiriyorum*” diyerek Özal bu alana müşteri oldu, daha sonra o alan içerisinde Milli Görüş geleneğinin ifadesi olarak bugünkü Saadet Partisi’nin öncelleri hakim oldular; sonra ideolojik olarak o alana hakim olan burjuvazinin iyice palazlanması ve rejimin esas olarak taşıyıcı olan geleneksel partilerin, 2001 kriziyle açığa çıkan yığın tepkisinin sonucu temsil kabiliyetlerini kaybedip parlamento dışı kalmalarının ve 28 şubat müdahalesinin ürünü olarak AKP tüm bu alanı devraldı. Geçmişte solun ciddi biçimde örgütlenebildiği ve günümüzde de örgütlenebilecek olduğu, yoksulluğun hüküm sürdüğü bütün yeni yerleşim bölgeleri AKP’nin egemen olduğu alan haline geldi. Çünkü artık o alana gelmiş olan insanlar, solun kendi taşıdığı zaafların sonucu müdahale şansına sahip olamadan kırsal alanlardan taşıdıkları muhafazakarlıkları çerçevesi içerisinde örgütlendiler. Örgütlendiler ve artık sol retoriğin, hem ideolojik hem de sesimizin cılız çıkıyor olması sonucu onlara hitap etmesi olanaklı olmadı. Sol olarak bunun farkına belki önce varmadık, zaman geçip bunlar karşımıza örgütlenmiş olarak dikildiklerinde bir kısmımız “*biz İslamla ilişkimizi doğru kuramadık*” filan gibi laflar etmeye başladılar. Aslında biz İslamla ilişkimizi hiçbir zaman yanlış kurmadık, kimi çocuksu aşırılıkların dışında her zaman doğru kurduk. Doğru yapamadığımız o dinin üzerinde yükselen kültürden Marksistler olarak yeterince uzaklaşmamak, onun değerlerini bir anlamda kırmızıya boyayarak “devrimci ahlak” adı altında yeniden üretmeye devam etmek ve modern dünyaya uygun, sosyalizme denk gelebilecek bir ahlakı oluşturamamış olmamızdır.

Dinin yerinin ne olduğunu Marksizm bize ta başından

doğru olarak anlatmıştır. Yenilginin ve bu yenilginin yarattığı hayal kırıklıklarını post modern fikirlerle tedavi etme modasıyla Marksizmi farklı kavramaya çalışanlar (eskiden de doğru kavradıkları söylenemez) “*dinin yerinin farklı olduğunu samimi Müslümanlarla kurulacak olan ittifakın çok önemli olduğunu*” anlatmaya çalışıyorlar. Bu samimiyet meselesi tam bir kendini aldatmacadır. AKP’nin peşinden giden Müslüman kitlesini gayri samimi olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu mesele Müslümanın samimiyeti, gayri samimiyeti çerçevesinde izah edilecek bir mesele değildir. Din esas olarak tutucu bir kurumdur; dolayısıyla da tutuculuktan başka bir şey üretmesi ideoloji olarak kendisini yeniden ürettiği sürece de mümkün değildir. Güney Amerika’da papazların dağa çıkmasın avaran kurtuluş teolojisine olan öykünmeler ham hayalcilikten başka bir şey değildir. İslam, Hristiyanlık gibi de değildir. Hristiyanlık zamanında kendini kapitalizme adapte edebilmek için, büyük çarpışmaların ardından Protestanlık gibi bir mezhebi ortaya çıkarmış kendisini kapitalizme uyarlamıştır. İslamın böyle bir şeye ihtiyacı yoktur. İslamın kendisini Protestanlık kılığına girerek kapitalizme uyarlanmaya ihtiyacı yoktur. İslam, zaten kurucusu tüccar olan bir dindir.

Onun için de İslam’ın ve günümüzde o dinin taşıyıcılarının ticaretle, kapitalizmle hiçbir çelişkisi yoktur. İslamın içinden sol bir kanat çıkmaz diye bir şey yoktur elbette. Bugün kimi iyi niyetli insanlar İslama sol bir yorum getirmeye çalışmakta ve bu temelde bir siyasal aksiyon üretmeye çalışmaktadırlar. Ama bunların çok etkin olamadığını görüyoruz. Etkinliklerinin armasının koşulunun esasında sosyalist hareketin gelişmesi olduğunu kabul etmek gerekir. Onlardan medet ummak değil, onlara umut olacak bir sosyalist hareketi ortaya çıkarabilmek gerekir. Belki o zaman İslamın içinden yükselen sol yorum bir müttefik olarak siyaset sahnesinde yer alabilir. Tersinin hiçbir şansı

yoktur. Bu aynı sosyal demokrasi içinden ilerleyerek sosyalizmi geliştirme heveslerine benzemektedir. Tarihen görülmüştür ki, sosyalist hareket ne kadar cılız olmuş ise sosyal demokrasi de o kadar sağa gitmiştir. Tersinin de aynı ölçüde doğru olduğunu yine tarihen gördük. Bu İslamın sol olabilecek bir versiyonu için de aynen geçerlidir. Onun için İslamdan ya da bir başka dinsel kaynaktan sol bir kanat üretmeye girişen solcular boşa kürek sallarlar. Bu Marksist düşüncenin yetersiz olduğunu kabul etmekten başka bir anlama gelmiyor. Herkes kendi işine bakmalı.

K.A: Latin Amerika'da sosyalist hareketin dünya planındaki prestij kaybından bizim kadar etkilenmediğini ve orada yüzü halka dönük hareketlerin peşi sıra iktidara geldiğini anlattın. Peki orada ki hareketlerde, yaşanan bütün bu olumsuzluklardan bir ders çıkartma ya da bunun ciddi bir zeminini oluşturma, bir yeniden yapılanma fikriyatı var mı?

M.S: Güney Amerika'da 21. yüzyıl sosyalizmi lafı dolaşıyor, özellikle Chavez'in ağzında bu laf dünyaya yayıldı. Yine orada kimi teorisyenler 21. yüzyıl sosyalizmi formülasyonundan söz ediyorlar ama ben örneğin Chavez'in uygulamalarının bir sosyalist uygulama olduğunu düşünmüyorum. Hali hazırda Venezuela'da kapitalizm hüküm sürmektedir ama orada sosyalizm doğrultusunda büyük çabalar vardır. Rejimin, sistemin halkın çıkarı doğrultusunda kullanılması konusunda çabalar vardır. Şimdi oralarda, ekseninde sosyalist hareketin olduğu, yüzü halka dönük halk cephesi türünden rejimlerin ortaya çıkmasında tabii ki tarihsel faktörlerin rolü büyük. Her şeyden önce yine Güney Amerika ülkeleri bizden şu anlamda farklı ülkelerdirler; bu ülkelerde feodalite yaşanmamıştır.

Avrupa'da demokrasi mücadelesinin uç vermeye başladığı, kapitalizmin uç verdiği 16. yüzyılda oraya göçler başlamıştır ve tabii ki Avrupa'dan demokrasi düşünceleri de

oraya taşınmıştır. Gidilen alanda Avrupa'da çökmekte olan feodalizm yeniden kurulmamıştır, tam tersine kapitalist temelde ilişkiler kurulmuştur. Anakronik olarak kölecilik ortaya çıkmış olsa bile bu istikrarlı bir sistem anlamında değildir; ilkel sermaye birikimde gerekli olan ucuz işgücünün temininde köleci ilişkilerin kapitalizme entegre edilmesi anlamındadır. Bu anlamda toplumsal yapıda orada demokrasi açısından Türkiye'den oldukça ciddi bir farklılık söz konusudur. Tabii bunların hepsinden farklı olarak oradaki kırsal nüfusun Türkiye'deki kırsal nüfustan feodaliteye bağlanma açısından farklılığı olduğu gibi, kırsal nüfusun kente taşınması açısından da tarihsel olarak bir zaman farkı vardır. Daha önce de ifade etmiştim, 70'li yıllarda esas olarak Güney Amerika ülkeleri nüfusun esas olarak şehirlerde toplandığı ülkeler haline gelmişti. Örneğin 70'li yıllarda Uruguay'ın başkenti Montevideo nüfusun %70'ini barındırıyordu. Böyle büyük çaplı bir kırdan kente göç oralarda önceden cereyan etmişti ve kırsal alanlardan yeniden taşınacak olan bir muhafazakarlıktan bizdeki gibi söz etmek mümkün değildi. Bu bizim aramızdaki temelin farklılığını oluşturuyor; yani bizde de 12 Eylül'ün yarattığı etkiler oralarda yaşanmış olan askeri darbelerle aynı biçimde ortaya çıkmıştı. Sovyetlerin çöküşü ile sosyalizmin dünya çapında prestij kaybedişi orada da aynı etkileri yaratmıştı ama Türkiye'nin demografik yapısındaki değişimin ürettiği sonuç Güney Amerika'da söz konusu değil. Güney Amerika'da kentleşme çoktan cereyan etmişti ve orada politik arenada başarılı olmada rol oynayan faktör, geçmişin bütünüyle aşılmasıdır.

21. yüzyıl sosyalizmi diye nitelediğimiz, geçmiş sosyalizmin hatalarından dersler çıkarılarak yeni bir çerçevenin yaratılmış olduğunu söylemek çok zor. Brezilya İşçi Partisi'nin iktidara gelişini böyle nitelemek çok zor ama bizden çok farklı olarak tabii çok farklı şeyler var orada. Örneğin

bizde yerel yönetim, demokrasi konusu hemen hemen hiç kimsenin ilgisini çekmeyen bir mesele iken Güney Amerika'da demokrasi meselesi çok önceden tartışılmaya başlanmış, yerel iktidarları doğrudan demokrasi ilişkilerinin geliştirilmesi bize göre çok önceden oradaki sosyalizm anlayışı içerisinde yer bulmuş bir durumdur. Örneğin biz hâlâ hiçbir yerel yönetimde doğrudan demokrasi ile temsili demokrasinin nasıl birleşeceği konusunda bir örnek sunamışken onlar dünya çapında ünlenmiş olan *açık bütçe sisteminin* Brezilya'nın Porto Allegre kentinde uygulayarak herkes için çarpıcı bir deney üretmişlerdi.

Sosyalizmin en temel meselelerinden olan ve 21. yüzyıl sosyalizmi açısından da can alıcı bir önem arzeden doğrudan demokrasi ile temsili demokrasinin birleştirilmesini içeren bir yerel yönetim örneği Paris komünü ve Sovyet deneyimlerinin ardından belki günümüz dünyasında ilk kez diyebileceğimiz bir olgu olarak ortaya çıktı. Bu tür uygulamalar 21. yüzyıl sosyalizminde de temel taşı görevi görecek uygulamalardır. Haliyle böyle uygulamaların ortaya çıkması ile birlikte sosyalist demokrasinin ne olacağı, nasıl olacağı konusundaki tartışmalar da yaygınlaştı. Belki bunu bir sistem haline getirmemiş olsalar da orada olan tartışmalar bize göre daha önde gidiyor ama esaslı olarak farkı demokrasi geleneğinin birbirinden çok ayrı oluşunda görmek gerekir. Yani onlar da belki bizimle birlikte aynı bürokratik sosyalizm geleneğinden etkilenmişlerdir. Bu açıdan bir farkımız yoktur ama bu bir tohumu kuru toprağa atarsanız bir tür bitki çıkar, bitkinin diyelim cinsi mısırdır ama kuru toprakta boyu 50 cm'e gelir, sulu toprağa attığınız zaman boyu 2 metreyi bulur; bambaşka bir bitki gibi görünür. Yani bürokratik sosyalizm bile olsa bunun demokrasi geleneklerinin daha güçlü olduğu ülkelerdeki üreteceği sonuçlarla bizim gibi despotik gelenekten gelen, merkezi feodalite gele-

neğinden gelen ülkelerde üreteceği sonuçlar birbirinden farklı olur.

Bir de iktisadi ve siyasi olarak Güney Amerika bizden en az on sene önde gidiyor. İşin gerçekliği şu: dünya üzerinde ne olmuşsa bu öncelikle belki Güney Amerika'da olmuş, ondan belki on sene, yirmi sene sonra da bize gelmiştir. İşte bizim belki dünyadaki iş bölümüne entegre oluşumuz da onlara göre bir on sene sonradan gelir. Özelleştirmeler filan bizden çok önce yapılmış, toplumsal yıkım çok daha önce cereyan etmiş, herhalde diyebiliriz ki Türkiye on yıl sonra bu konumda olmayacak. Toplumsal muhalefetin kendisini yeniden örgütlediği, sınıfın itirazının yükseldiği bir devreye geleceğiz. Ebedi olarak muhafazakarlık kendisini örgütleyecek ve devam ettirecek diye bir şey yok. Tabii bu gelişim görülmez de bugün AKP'nin attığı adımlar Türkiye'nin veçhesini belirlemeye devam ederse, bu muhafazakarlık İslamı daha da kökleştirir, bugün geliştiğini gördüğümüz polis devletini daha sağlam temellere oturtup İslamla iç içe sokarsa Türkiye'nin on sene sonrasının Güney Amerika ülkeleri gibi olmasını beklemek haliyle doğru olmaz. Yani on sene sonrasında Türkiye'nin İslam temeline dayalı, totaliter ve belki de faşist olduğunu bile söyleyebileceğimiz bir rejime doğru ilerlemesi mümkün. Bu toplumsal dönüşümün şehirlerde kazanmış olduğu bu dinamik artık günümüzde İslam'ın kapitalizmle son derece uyuşur bir nitelikte olmasıyla geleneksel olarak bildiğimiz doğrudan milliyetçilik temeline bağlı faşizm yerine dini öğeleri daha öne çıkaran, islamofaşist filan diyebileceğimiz bir gelişmeye yol açabilir.

Bunu ne belirleyecektir? Böyle bir doğrultuda ilerlenip ilerlenmeyeceğini, toplumda ileriye yönelik dinamiklerin alacağı tutum belirleyecektir. Hâlâ eğer Türkiye toplumu Kemalizmle dincilik arasındaki çatışmaya kısılmaya devam ederse bundan ya yeni bir darbe çıkar –yani Kemalist-

lerin yapacağı bir darbe çıkar- ya da faşist bir rejim çıkar. Bizim açımızdan ikisinin çıkacağı kapı da aynıdır. Hani AKP'den liberalizm bekleyenler veya AKP'den demokrasinin geliştirilmesini bekleyenler aslında bu gerçeklikleri hiç görmeden Kemalizme karşı duydukları tepki dolayısıyla ona karşı çıkan her şeyin iyi olabileceği zehabıyla davrananlardırlar. Kemalizm bu konuda Türkiye'de hakikaten belli kesimlerde haklı olarak ciddi nefretler uyandırmış uygulamalara sahip bir ideoloji ve dolayısıyla da şimdi ilk defa bu durumla yüz yüze gelmiyoruz. Kemalizme olan reaksiyonun bir başka gericiliğe savrulmaya yol açmasına DP hareketinin ortaya çıkışında tanık olduk. 60'lı yıllarda da mesela böyle bir eğilimin "solda" sözcülüğünü İdris Küçükömer yapmaktaydı; Kemalizmin tersi olan her şeyin iyi olabileceğini iddia edecek duruma sürüklenmişti. Kemalizme olan tepkisiyle, bugün de 12 Eylül rejiminin gerçekte bu İslamcı rejimi ürettiğini görmek istemeyenler Kemalistlere duydukları nefretle bu rejimin liberalizmi, demokrasiyi geliştirdiğini sanmakta ve kanıtlamaya uğraşmaktadırlar: Halbuki gün be gün Türkiye bir yandan bir askeri rejimden kurtulurken bir polis rejimine doğru geliştirilmekte, diğer yandan da "*mahalle baskısı*" lafı ile masumlaştırılan bir toplum tabanı aslında totaliterlikle belirlenmeye doğru ilerlemektedir. Yani şunlar basite alınacak şeyler değildirler: - belki çok önemli görülmeyebilir ama- içkili lokantaların gittikçe şehir içinde barınmaz hale geldikleri, taşındıkları şehir dışlarında bile polis baskısı ile yüz yüze geldikleri bir realitedir. Mesela Tophane olayının "*bu mahalle böyledir*" gibi hafife almak, mahalle baskısını sıradanlaştırmak suretiyle kabullenilir hale getirmek, bunun şehirde gittikçe yayılmasına neden olur ve artık şehrin bu biçimde işgali genişlediğinde bu baskının yarın hiçbir yerde barınmamıza imkan bırakmayacak ölçüde keskinleşmesi durumunda da-

ha açık şiddetin uygulandığı faşist rejimin örülmesine de zemin hazırlayacaktır diye düşünüyorum.

70’li yıllarda da sosyalizmin sağ kanadıyla aramızdaki en temel meselelerden birini faşistlere karşı takınılması gereken tutum oluşturmaktaydı. Sağ kanada göre faşistlere karşı sürdürülen aktif direniş, faşizmin gelişmesine neden olmaktaydı. Onları kendi şiddetleriyle baş başa bırakıp anlamsızlaştırmak gerektiğini savunanların kestiremedikleri faşistlerin kendi başlarına bir alanda tecrit olup olmayacakları, her defasında bir başka mevziyi ele geçirmek isteyecekleri ve nihayet, biz bu arada işçi sınıfını örgütler faşizme kitlesel olarak yanıt veririz diyenlerin örgütleyecekleri işçilerin yanına bile yaklaşamayacakları bir durumun doğacağıydı. O zaman fabrikalarda örgütlenme faaliyeti sürdürebildilerse, bu aktif antifaşist mücadeleyi sürdüren devrimcilerin yarattığı barikat sayesinde olmuştur. O barikat olmasaydı, bir çok yerde örneği görüldüğü gibi fabrikalar da üniversiteler ve mahalleler gibi faşistlerin işgaline uğramış olacaktı. Şimdi İslamın politik örgütlenmesi de böyle bir doğrultuda ilerliyor görünüyor. Bu mesele önceleri şeriatçılık-laisizm çerçevesinde ele alındı ve şu ana kadar yaşanan gerçekliğe bakarak da şeriatın filan gelmediği “kanıtlandı”! Böylece Kemalist tez çürütülmüş oldu. Mesele bu kadarla kalsa iyi tabi. Ama asıl tehlike “şeriat geliyor mu gelmiyor mu?” derken İslam ideolojisi etrafında faşist bir örgütlenme ağının geliştiriliyor olmasında yatmaktadır. Neoliberalizmin yarattığı tepkilerin dizginlenmesi sadece Güney Amerika örneğinde görüldüğü gibi her zaman kolay olmamaktadır. ABD arka bahçesi olarak nitelediği Güney Amerika’nın üçte ikisini solculara kaptırmış durumdadır. Yaptığı birkaç darbe girişimi de elinde patlamış ve parmaklarının kopmasına neden olmuştur.

Bu durum sadece Güney Amerika’ya özgü değildir. Neoliberalizm özünde bir vahşi kapitalizm olarak eninde so-

nunda yığınların şiddetli tepkisini üretmekte ve bunu sosyalistler zamanında cevaplayabilirlerse sistemin çeperlerine doğru bir hareket başlamaktadır. İşte bu bilinçle egemen sınıf bugün yaptıklarının yarın üreteceği sonuçları göz önünde bulundurarak ısrarla başkanlık sistemine geçişten söz etmektedir. Başkanlık sistemi talebinin Erdoğan'ın bir ihtirası olduğunu sanmak yanılgı olur. Özal'dan beri bu istek sürekli dile getirilmektedir. Zira başkanlık sistemi totaliter bir rejimi yönlendirmede parlamentarizmin bilinen yaşadığımız biçimine göre çok daha büyük avantajlar sağlamaktadır.

Güney Amerika devrimcileri sosyalisleri ve ilericileri bu tehlikeyi görüp erkenden güçlerini birleştirmeyi ve işbirlikçi iktidarlara karşı yüzü halka dönük bir seçeneği yaratmayı başardılar. Bizim yapamadığımız, daha önce yaptıklarımızla da önümüzü tıkadığımız durum işte budur. Bizde de neoliberalizm ciddi tepkiler üretti. 2001 Krizi ile birlikte eski partilerin tümü altüst oldu. Sistemden ideolojik ve politik bir kopuş gelişmeye başladı., Ama tam bu dönemde sosyalist hareketimiz de ÖDP başarısızlığıyla en derin krizlerinden birini yaşamakta idi. İşte bu sayede Güney Amerika benzeri bir gelişme yerine kopuşun AKP tarafından sistemin yenilenmesine dönüştürülmesi mümkün oldu. Şimdi bu başarısızlığımız hâlâ bir zincir gibi ayaklarımızı bağlıyor görünmektedir. Bunun için en önemli işlerimizin başında yeniden bir yapılanma için ÖDP ve benzeri deneyimlerde yaptığımız hataların ortaya çıkarılması, onların aşılması ve biriken yığın tepkilerini örgütlemeye hazır bir yeniden yapılanmanın ortaya çıkarılması yoluna girilmesi gelmektedir.

K.A: Mevcut gruptan söz ederken sahip oldukları rekabet anlayışları üzerinden kendilerini var ediyorlar diyor-sun. Bunca yıldan sonra bu gruplar olanı biteni neden sorgulamıyorlar, onları analitik düşünmekten alıkoyan ne?

M.S: Bunu şöyle ifade etmiştim; tarihsel olarak kurgulanmış olan rekabet düşüncesi bugün zihinleri belirliyor. Yani, diyelim THKO geleneğini bir biçimde şekillendirmiş olan EMEP, kendisini ayrı bir alan olarak görüyor ve diğer başka herkese karşı kendisini kurgulamış durumda. Diyelim Devrimci Yol geleneğinin üzerine şekillenmiş olan ÖDP kendisini hep başkalarına karşı kurgulamış şekillerdir ve tarihen, tarihsel temelleri *üzerinde kendisinin diğer bütün soldan ayrı, bütün sola karşı özgün olduğu* kabulü üzerinden kendini var etti. Diyelim TKP yok olan TKP'nin bıraktığı alanı doldurmuş ve kendinin çok özel, çok özgül olduğunu düşünüyor. Bunu bize de uygulayabilirsiniz; Kurtuluşçular da aynı biçimde sekterizmin bir damarını "*biz çok özeliz*" temelinde bulmaktadırlar. Bunu o geleneklerden çıkıp "*en esaslı geleneği biz temsil ediyoruz!*" diyen herkese de uygulayabilirsin. Meselenin esası, kendisini dünyanın merkezine koymak ve rekabetin temel hareket ettirici motifi oluşturmasıdır. Bunun nasıl aşılacağını kestirmek zor doğrusu. Yani "*rekabet etmeyin!*" demekle rekabeti engellemek mümkün değil ama sosyalizmin ne olduğunu yeniden yeniden tartışma gündemine getirmek gerekiyor: Sosyalizm olarak "*biz ne istiyoruz*"u yeniden yeniden gündeme getirmek gerekiyor ve tabii bunu güçlü bir sesle dillendirebilmek gerekiyor. Eğer duyulmayacak kadar zayıf bir sesle kıyıda bir yerde bunu söylüyorsanız, bunu büyük ölçüde kendinize söylüyorsunuz, kendiniz dinliyorsunuz demektir. Bizim durumumuzda da olmaz, yani Türkiye'de rekabet vardır ama bir yandan da birbirinin söylediğine kulakları tıkamak da vardır. Bunun tam hangi noktada aşılacağını doğrusu ben de kestiremiyorum ama öncelikle yeniden yapılanma konusuna yüzünü çeviren, Kürt halkının sürdürdüğü mücadeleyi demokrasi dinamiği olarak gören güçlü bir akım geliştirebilmek gereklidir.

Mesele bir tür sosyalizm kavrayışı meselesidir. İktidar

olup var olduğu konumu savunma derdine düşmüş olan bir sosyalizm anlayışının mirasçısı olanların bilimselliği bir yana koymalarında tuhaf bir yan yoktur. Kendini haklılığın merkezi ilan etmişseniz artık konumuzun sorgulanmasını bile karşı devrimin girişimi olarak kabul eder ve her türlü eleştirel bakışı düşman ilan edersiniz. On yıllar böyle yaşandı ve şimdi sosyalizm konusunda ciddi bir yenilenme yaratmadan bu mantığın aşılması mümkün görünmemektedir. Eleştiri, demokrasi, çoğulculuk gibi kimi kavramlar varolan söylem içerisinde belirleyici değil iğreti olarak durmaktadır. Sorun yokken tartışma yapıldığında ileri görünen laflar edilebilmektedir ama çıkan her sorunda sorunu ele alış biçimi geleneksel bürokratik sosyalizm anlayışının ışığında gerçekleşmektedir. Bu köklü bir anlayıştır ve onun için teorinin kökenlerine sadık bir biçimde yenilenmesinden ve ciddi bir yeniden yapılanmadan söz etmekteyiz. Böyle bir yenilenme ve yeniden yapılanma olmadan alternatif bir sosyalist hareketin siyasete öncülük etmesinden de sanırım söz edemeyeceğiz.

Türkiye’de bu parçalanmada rol oynayan en önemli faktörlerden birini de enternasyonalizm oluşturuyor. Şovenizmin çok yaygın, çok etkin olduğu Türkiye toprağında sosyalistler arasında da şovenizm ciddi bir rol oynamaktadır. Kürtlere karşı tutum yer yer soldaki bölünmede bazen belirleyici bir rol oynamaktadır. Şöyle düşünenler vardır, “Kürtlerin verdiği bu mücadele demokrasinin önünde engeldir, demokrasinin gelişmesini engellemektedir” yani demokrasinin bir dinamiğini, demokrasiyi engelleyen olarak görmek bizi bir başka biçimde daha bölmektedir. Yani bir kısmımız da Kürt özgürlük hareketini, ne bileyim mesela kadın hareketi gibi yahut çevre hareketi gibi demokrasinin önemli hareketlerinden biri olarak görürken birileri de “Kürt hareketi olmasaydı Türkiye’de şimdiye kadar demokrasi çoktan egemen olmuş olurdu, sol da bu durumda

olmazdı” filan gibi düşüncelerin içerisinde yuvarlanıp gitmektedirler, bu da başka biçimde bölmektedir sosyalistleri. Tabii ki bunu kırabilmek de önemli bir faktördür. Yani bunun kırılmadığı durumda belli akımların bugünkü benimstedikleri pozisyondan kurtulmaları mümkün değil. Yani diyelim TKP, çok net; Kürtlerle yan yana durduğumuz zaman biz halkın nezdinde itibar kaybederiz diye düşünüyorlar. Böyle düşünmekteler. Bundan sosyalizm çıkmaz, bu akımdan ancak şovenizm çıkar. Ne kadar demokrasi derseler desinler, ne kadar işçi sınıfı derseler desinler başka bir ulusun varlığını ve haklarının savunulmasını kendisi için dezavantaj olarak kabul eden bir akıl, esasında kendisi milliyetçiliğe teslim olmuş bir akıldır. Kendini milliyetçi olarak tanımlamasa bile onun dışında kendini görse bile en azından milliyetçiliğe teslim olmuş durumdadır ve bir çok akım da böyledir. Şöyle konuşanları sık sık görüyoruz, “Herkes Kürtçü oldu”. Hayır, herkes Kürtçü olmadı. Bu aslında Türk milliyetçisi olan ya da Türk milliyetçisi etkisi altında olanların gördükleri en küçük Kürtlere yakın tavır karşısında tepkiye düşmeleridir. Türkiye toplumunda çoğunluk zaten milliyetçi, onun için de Kürtlerle ilgili söylenen her laf başkalarına abartılı gelir. Halbuki dünyanın her yerinde bu kadar büyük kitleye sahip olan milliyetler kendi ayrı devletlerini kurmuşlardır. Ama Türkiye’de Kürtlerin kendi ayrı devletlerini kurmasından söz etmek son derece tepki çeker. Örneğin bugün Kürtlerin “ortak vatan” lafını etmiş olmaları esasında milliyetçiliğe eğilimli düşüneni Kürtlere yakınlıştırmıştır. Kürtler kazara deseler ki “Biz ayrı devlet kurmak istiyoruz”, sosyalistler arasında dostları iyice azalacaktır belki de...

K.A: Burada bir soru sormalıyım. Kurtuluş çok uzun yıllar senin anlatmaya çalıştığın çerçevede bir tartışmayı dışındaki solla yaparak bu günlere geldi. Geldiği noktada eleştirdiği soldan çok da farklı olmayan sorunlarla kendisi-

ni boğuşur buldu. Sen bunu değişik yazılarında bu görüşlerin “vitrin süsü” olarak kaldığını söyledin bunu nedeni nedir?

M.S: Kurtuluşun sosyalist demokrasi macerasında iki gerçeklik bulunmaktadır. Biri savunulan görüşün içinde hareket ettiğimiz ortama ne kadar yabancı düştüğüdür. Hiçbir fikir kendi hayat alanını genişletmediği müddetçe etkin olarak kendisini devam ettiremez. Dar bir alana hapsedildiğinde ya tümenden ortadan kalkar ya da kendisini o ortama uyduran değişikliklere uğrar. Kurtuluş sosyalist demokrasi çerçevesinde yeni bir sosyalizm anlayışını geliştirirken kendisini böylesine düşman bir zeminde buldu. Bu düşmanlık hem çevresinden hem de içinden geliyordu. Kökleri Stalinizme dayalı bir hareketin içinden çıkıp da bu görüşleri savunmak hem kolay değildi hem de hemen sonuç vermesi beklenemezdi. Bu gelişimin tarihinin incelenmesinden önemli dersler çıkarılabilir kanısındayım.

İkincisi, aslında birincisinden kaynaklanan ama kendimizi sorgulamamız açısından ayrı bir başlık altında ele alınması gereken sosyalist demokrasi fikriyatının kendi içinde eski fikirlere benzeştirilerek yeniden şekillendirilmesidir. 80 öncesinde örgütlenme alanında demokrasiye ilişkin kimi pratiklerimiz olmuştu. Özellikle Kürdistan sorununu bize demokrasi meselesini adım adım dayatıyordu. Kürdistan örgütlenmesinin bağımsızlığı düşüncesi bizim eski “merkeziyetçi” denilen kavramlarımızı zorluyor ve sorgulanmalarını gerektiriyordu. Her şeyin merkezin denetimi altında olduğu bir yapıda nasıl olacaktı da bir parça özerk olacaktı. Hem de ne kadar özerk? Merkez Komitesinin tavsiyenin ötesinde müdahalede bulunamayacağı düzeyde özerk. Bunu kabullenmek eski “demokratik merkeziyetçilik” yerine yeni bir “demokratik merkeziyetçiliğin” geçirilmesini gerektirmekteydi. Politikada benimsediğimiz tutumlar bizi sahip olduğumuz anlayışları sorgulamaya

zorluyordu. Kürt meselesi bu anlamda tek başına değildi. Sosyalizmin işçi sınıfının doğrudan egemen sınıf olarak örgütlenmesi olduğu kabulü ve işçi sınıfının doğrudan iktidarının yerine hiçbir şeyin ikame edilemeyeceği düşüncesi, eskiden egemen olan “emir demiri keser” anlayışına dayalı yöneten yönetilen ilişkilerinin gözden geçirilmesini dayatıyordu. Çok fazla adım atamadıysak da sonra kandin meselesi dikildi önümüze. İnsan ilişkilerinin en can alıcı sorununun oluşturuyor ve her türlü ilişkimizin bir kez daha sorgulanmasını dayatıyordu.

Demokratik merkezîyetçiliğin yeniden tanımlanmasıyla giriştiğim sosyalist demokrasi fikriyatını savunma beni bütün temel kavramlarımızı yeniden gözden geçirme zaruretiyle yüz yüze getirdi; Sosyalist demokrasi çerçevesi işte bu genel sorgulamanın genişlemesiyle ilerledi. Ne var ki, bütün bir kolektif olarak işi böylesine ciddi bir biçimde ele aldık mı? Etrafımıza baktığımızda bunu başka kaç kişinin iş edindiğini görmek mümkün olur? Bir meseleyi kökten ele almaz da sanki eski binanın üstüne bir kat daha çıkıyor muşsunuz gibi davranırsanız yanıldığınızı binanız çatırdamaya başladığında ancak fark edersiniz. Bizim maceramız da öyle oldu sanırım. Proje olarak yeni bir yapılanma yapıyorduk ama fiili olarak eski binaya kat çıkıyor gibi idik. Bu gerçekliği en başından tabii ki ben de gördüğümü söyleyemem. Herkesin artık sosyalist demokrasiden söz ediyor olması beni son derece umutlu kılmıştı. Hatta kullandığımız kavramlara olan ilk tepkilerin yerini onların başkalarını da kullanımına girdiğini görmek bu umudu daha da artırıyordu. 90’lı yılların pratikleri durumun böyle olmadığını, sözün başka fiiliyatın başka olduğunu ortaya koydu. Savunduğumuz demokrasi düşüncesine uygun ilişkiler geliştirmenin yerini pragmatizmin aldığını, sosyalist demokrasinin bu pragmatizmin örtüsü olarak kullanıldığını fark etti-

ğimde, onun bir vitrin malzemesine dönüştürülmüş olduğunu iddia ettim.

Bu arada oluşan çelişkiler öylesine şiddetli hale gelmişti ki, oturup sakın sakın hep birlikte işi baştan ele alma imkânına kavuşamadık. Oluşan rakip guruplar dışımızda olduğu gibi içimizde de sürekli bir rekabeti besledi. Her şey teori-de iddia ettiğimiz gibi dayanışma temelinde değil artık rekabet temelinde belirlenir hale geldi. Yaptığımız anlaşmalar hep rekabet gözlüğüyle okundu. En esaslı biçimde de bu rekabetçilik sosyalist demokrasi, çoğulculuk diye ÖDP içerisinde temellendirildi. Artık sosyalist demokrasi dayanışmanın, çoğulculuğun savunusu değil tam tersine partikülarizmin, sekterizmin, gurupçuluğun savunusuna dönüştü. Bunu en iyi SDP deneyi kanıtladı. Kurtuluşçuların ağırlıklı olarak bir arada oldukları yapılanma en çirkin ilişkilerin de sergilendiği bir alan oluşturdu. Çoğulculuk, dayanışma vaazları veren kurtuluşçular, sekterizmin bin bir örneğini sergilerken, kadın arkadaşlarını taciz etmeyi vakayi adiyeye haline indirgeyecek, zıttına giden arkadaşını pusu kurup dövecek, hareketin kurucularına devletle işbirlikçilik adı suçlamasını yapabilecek ve kırk yıl özeleştirisini yaptığımız geçmişin sol içi çatışmalarını hortlatmak üzere diğer örgütlerle çatışmalara gidecek tutumlar sergilediler. Kurduğumuz Sosyalist parti de bu ağırlığı kendisiyle birlikte taşıdı geldi. Artık bir adım daha ileri gitmeden bu durumun etrafı muhasebesinin yapılması ve yapılacak olanların geçmişin tekrarı olmaması için ciddi derslerin çıkarılması gerekiyor. Uzun tartışmaların ardından geçmişin değerlendirilmesine yol gösterecek bir kitap çıkardık. Bu kitap bugün bu konuştuklarımıza bir giriş idi. Ama ne var ki, o da gereken ciddiyetle ele alınmadı. İnsanlara eskiyi değiştirmek üzere harekete geçmeyi önermek epey ciddi bir direnişle karşılaşan bir iş. Gelenek öyledir, frenleyicidir. Kimi zaman hayatın işleymesini, kolektifin uyumunu sağlar, kimi

zaman da muhafazakarlığın ana kaynağı olarak ileriye gidişin önündeki en büyük engeli oluşturur.

Şimdi hem Türkiye'nin içinde bulunduğu durum hem de sol siyasetin ulaştığı konum açısından olumlu ve olumsuzla birlikte yeniden bir hesaplamanın gerçekleştirilmesi gereken noktaya ulaştık. ÖDP yıkıntısının hesabını hâlâ görmedik. Orada ileriye gidiş açısından olumlu olumsuz bir yığın ders duruyor. Öncesinde ve sonrasında yaptıklarımızla birlikte genel bir muhasebe gerekiyor. Türkiye sınıfsal ve ulusal çelişkinin gittikçe şiddetlendiği bir dönemini yaşıyor. Böyle bir durum örgütlü karşılanabilirse son derece olumlu sonuçlara ulaşabilir. Ama tarihin ispatladığı gibi, çelişkilerin yoğunlaştığı dönemin gereğini yerine getirememenin cezası da gericiliğin yeni bir egemenlik dönemini ilan etmesidir. Biriken önemli malzemenin yanında seçimlerle birlikte Bloğun kazanmış olduğu başarı tüm bu söylediklerimizin hayat bulması açısından son derece önemli bir sıçrama tahtası oluşturmaktadır. Yeniden yapılanmanın gerçekleştirilebilmesi için yen bir heyecan doğurmuş ve sözümüzün en geniş kitlelere ulaşabilmesi için önemli mevziler kazanmış durumdayız. Bunu bir teorik-politik yenilenme ve yeniden yapılanma için değerlendirmeyi becermek proletarya davasına liyakatle bağlılığın zorunlu gereğini oluşturuyor.

Ağustos 2011

Ertuğrul Kürkçü:
“DEMEK Kİ MONOLİTİZM İŞE YARAMAZMIŞ”.

K. A: Sosyalist hareketin dünya çapındaki muazzam prestij yitimi esas olarak 90'lı yıllarla birlikte başladı ya da görünür oldu. Sosyalist hareketin krizi sadece 90'daki sistemin çöküşü ile tarif edilebilir mi? Daha önce bir tıkanma ya da bir krizden söz etmek gerekmiyor mu?

ERTUĞRUL KÜRKÇÜ: Sosyalist teorinin içinden baktığımızda bana sorarsan kriz, Lenin'in ölümü ve “tek ülkede sosyalizm” düşüncesinin Komintern'e hakim olmasından itibaren başlıyor. Oysa pratik tarihe baktığında hareket tam da bu andan başlayarak bütünleşip gitmeye başlamış görünüyor. Dediğim gibi bence bu kırılmayla, teorinin kendi devrimci kurgusunun parçalanıp bir devlet ideolojisi haline gelmesiyle birlikte teorik kaos dünya çapında başlamıştı. Zaten Ekim Devrimi'nin gerçekleşmesi sırasında reel olanın kitaba uydurulması babında pek çok modifikasyon yapılmıştı ama onların hiçbirisi esasa değmiyordu. “Tek ülkede sosyalizm” anlayışının Komintern'i sadece dünya ölçeğinde bir dayanışma ve ortak mücadele örgütü değil aynı zamanda merkezi bir parti yapısında kurgulayıp bütün partileri Sovyet dış politikasının bir uygulayıcısı haline getirdiği andan itibaren bence kriz başlamıştı. Fakat bu henüz dünya çapında sürmekte ve yükselmekte olan devrimci

mücadelenin içinde gerçekleştiği için hareketin kendi momentumu bu kurumsal, yapısalsal, teorik basıncıları aşabiliyor-
du. Örneğin Çin devrimi çok büyük ölçüde ve Komintern'in öngörülerine rağmen gerçekleşti. 2. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Doğu Avrupa'da meydana gelen devrimler arasında özellikle Yugoslav devrimi Yalta'daki dünya paylaşımı planlarının -yüzde 50 Sovyet, yüzde 50 Batı nüfuzu- ötesinde olmuş bir şeydi ve gerçekleşmesi tamamen aşağıdan gelen devrimci mücadelenin ürünüydü.

Öte yandan bu krizin bir başka göstergesi, Fransa'da, İtalya'da devrimden vazgeçilmesi, bir bütün olarak 2. Dünya Savaşı sırasında doğmuş olan devrimci krizin burjuva devletlerin restorasyonuyla sonuçlanmasıydı. Komünizm bir bütün olarak dünya çapında "barış içinde birlikte yaşama" perspektifini, -kısa süren soğuk savaş dönemini bir kenara bırakacak olursak- hakim kıldığı andan itibaren bence kriz de görünür hale geldi ve bu kriz hiçbir zaman onarılmadı. Krizin kaynağında birincisi komünizmi dış politika meselesine indirgemek yatıyor. İkincisi Dünyanın geri kalanı ile kendisi arasındaki çıkar çatışmasını belirlenmiş milli ihtiyaçlarla ilişkilendiren bir komünizm anlayışının kaçınılmaz olarak enternasyonalizm ruhuyla atışması. Nitekim önce Komintern'in ilgası, arkasından onun kalıntısı Kominform'un da bir kenara atılmasıyla devrimci bir uluslararası örgütten de mahrum kalarak devam eden komünist hareket dünya çapında örgütlü kapitalist hakimiyet karşısında kendisini yenilgiye baştan mahkum etmiş demekti. Bu açıdan da bence karşılaştığımız sonuçlarda şaşılacak bir şey yok.

Bu işin bir yanı, diğer yanı da şu: İster istemez kapitalist dünyanın nispeten geri ölkelerinde ve geri bölgelerinde gerçekleşen, gerçekleştiği şekliyle kendisine sosyalizm ya da komünizm diyen, yani esas olarak Çin ve Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki komünizmler, kaçınılmaz biçim-

de kendi içinden çıktıkları sosyo-ekonomik, sosyo-politik, sosyo-kültürel koşulların damgasını da taşıyorlardı. Dola-
yısıyla, Asyalı egemenlik kültürü, despotizm, demokrasi-
nin inkarı, tek adam yönetimi, şeflik, bürokratizm, hepsi
önceki toplumdan devralınmış, uygulamalar, pratikler de
birer norm olarak komünist hareketin içine yerleşti. Elbette
“milli komünizm” aslında sadece bir fantezi olabilirdi, tek
dünya ekonomisinin iki ayrı sistemi olamazdı; ya komü-
nizm ya kapitalizm olacaktı. Bu anlamıyla kendi içine ka-
palı bir komünizm teşebbüsü kaçınılmaz olarak eski kıtlık-
ları yeniden üretecekti, üretim kapasitesi ister istemez sı-
nırlı kalacaktı ve kendi içine kapalı bir ekonomide özellikle
teknoloji dünyanın geri kalanında hassaslaştıkça, dakikleş-
tikçe, bilgi teknolojileri kitlesel üretimin yerini almaya baş-
ladıkça ekonomik olarak da geriye düşmek de kaçınılmaz
oldu. Bütün bunlar çerçevesinde Sovyetler Birliği çöktüğü
dönemde insanların imreneceği bir model olmaktan, insan-
lığın bütün tarihi içinden bakıldığında yeni bir uygarlık
modeli olmaktan çok uzaklaşmıştı.

Bir örnek verip bu bahsi kapatmak isterim. Çok tuhaf
değil midir, dünyanın hiçbir yerinden aç ve yoksul insanlar
Sovyetler Birliği’ne ve Çin’e kaçınlardı. HEP Batı Avru-
pa’ya, Amerika’ya hatta Türkiye’ye kaçınlardı. Neden? Bu
sorunun bir karşılığı olması lazım, öyle değil mi? Sonuçta
bütün ezilenlerin ümidi olması gereken bir yere hem kimse
kaçmaz hem de onlar kapıyı açmazlardı zaten. Türkiye’de,
12 Eylül’de yenilgiye uğrayan devrimci hareket mensupları
özellikle Karadeniz kıyısı yakınlarındakiler, ne zaman Sov-
yetler Birliği’ne kaçtırlarsa tekrar oradan iade edildiler. Bu
basit, alelade, gündelik hayattan aldığımız göstergeler dahi,
Sovyetler Birliği’nin yıkılmadan önce insanların düş dün-
yasında olsun bir model değeri kazanmadığını gösterebilir.
Şunun da altını çizelim; bu böyledir diye Sovyetler Birliği
ve Çin’deki kuruculuk faaliyetleri sırasında kazanımlar el-

de edilmediği anlamına gelmez ama, insanlığın özlem ve ihtiyaçları da iktisada indirgenemez.

K. A: Bu iki kutup (ÇKP ve SBKP) kendi zıtlıkları içerisinde dünya sosyalist hareketini de bölüyorlardı ve bu bölünmeden Türkiye sosyalist hareketi de nasibini aldı.

E. K: Esas olarak, formasyonlarını Sovyetler Birliği'nin yıkılması öncesindeki dönemde edinmiş ve bu cenahlarda aktif olarak yer almış ve siyaset kurmuş ve bu siyasetleri bir şekilde sürdürmüş, bunun sorumluluğunu almış kadroların geleceğin siyasetinde kimi istisnalar dışında yeniden kurucu bir rol oynayamayacağını düşünüyorum. Kendimi bağışık mı tutuyorum bundan? Kısmen bağışık tutuyorum çünkü biz bu kutuplaşmayı örenlerden değildik. Fakat bu kutuplaşmayı örenlerin büyük bölümü, düşünce sistematipleri itibariyle o zaman sahip oldukları sosyalizm tasavvurundan hâlâ vazgeçmiş değiller. Bu zihniyet bir kere daha önce sosyalist hareketi yaran karıştıklıkların halen sürüyor olmasının asıl sebebi. Çünkü tuttukları yer itibariyle, rejimin ve onun egemenlik aygıtlarının, yani müesseses nizamın içerisinde yer kapmaya ve piyasanın düzenleyici rolüne endeksli "sosyalizm" zihniyetlerinde aslında bugün hiçbir değişiklik yok. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin hegemonya alanında olsun Ergenekon'un hegemonya alanında olsun eski SBKP ve ÇKP savunucularının öne çıkmasının tesadüfi olmadığını düşünüyorum. Bu yarılma sürecinde bu şekilde yer almayanlar ise esasen başka yollar aramaya bugün devam ediyorlar ama bu zihniyetin hakim olduğu alanın bence temizlenmesi gerekir. Bu bir. Ben, ÖDP'deki başarısızlığın nedenleri arasında bu zihniyetle de barışmanın gerekliliği yanılısamasının da rol oynamış olabileceğini düşünüyorum.

İkincisi; bir köksüzlük meselesi var Türkiye'de. Yani sosyalist hareket burada Batı Avrupa'da ya da Latin Amerika'da olduğu gibi bir halk hareketinin, köylü hareketinin

veya bir işçi hareketinin üzerinde yükselmiyor. Nüfusun geri kalanıyla bir bakıma orantısız büyümüş bir aydın tabakasına yaslanıyor ve fikri yukarıdan aşağıya kurmaya yönelen grupların hareketleri, kaçınılmaz olarak kendi doğalarıyla, kendi çevreleriyle, kendi evrenleriyle sınırlı oluyor. Ne yazık ki dışarıdan bir hayat rüzgârı gelmeksizin esas olarak ideolojik olan bu evrenden, çıkılamıyor. Sorun odur.

Türkiye’de bu hayat rüzgârı, aşağıdan gelecek rüzgâr epeyce dinmiş durumda. Bunun estiği dönemlerde aslında bazı atılımlar olabilmisti. İşte 1989 Bahar Eylemleri, 1993 Zonguldak işçi yürüyüşü, Kürt hareketindeki büyük kabarma, bütün bunların hepsi aslında Türkiye’de bir takım değişiklikleri tetikledi, bunların üzerinde yürüyerek, insanlar yeni projeler yapabildiler. Ama dünya tarihsel süreçlerle de bağıntısı kopmuş bir hareketin kendi iç güçleriyle ya da iç güçsüzlükleriyle gelebileceği yer bu kadar oluyor. Ama giderek uluslararası koşulların ülkeleri ve sorunları birbirine yaklaştırdığını, bu nedenle de Türkiye’nin de genel olarak dünya çapındaki bu atmosferin etki alanında kalacağını düşünüyorum doğrusu. O çerçevede baktığımız zaman hiçbir şeyin yerel ve sadece bize mahsus olmadığını söyleyebilirim, çünkü Türkiye’dekine benzer şartlara bağlı olarak, bütün farklılıkları bir kenara bırakacak olursak Türkiye’deki durum aslında İtalya’daki durum, Türkiye’deki durum aslında Yunanistan’daki durum, Türkiye’deki durum aslında İspanya’daki durum. Bunlar birbirlerine benziyorlar. Şu anlamda benziyorlar: sol küresel kapitalizme, neoliberalizme yanıt vermekte duraksıyor, kendi içinde parçalı konumunu muhafaza ediyor ve enerjilerini birleştirip ortak bir atılım gerçekleştiremiyor. Kısmen bir an için bunları yapıyor ve sonra problemler her yerde ürüyor. Yani dünya çapında bir problemi paylaşıyoruz, başladığımız yere dönecek olursak zaten dünya çapındaki problemten doğmuştu, dünya ça-

pındaki meselelere ilişkin yaklaşımların dünya ölçeğindeki süreçlerden etkilenmesi ve şekillenmesi kaçınılmaz.

Bir kuşak mesafesi gerekir dediğim şeye şimdi kendimizi de katabilirim. Bu koşullar içinde doğmuş, büyümüş, yetişmiş ve geçmişe buradan bakan, geleceğe buradan bakan kuşağın önünün açılması ve onlara inisiyatif kazandırılması gerekiyor. Çok büyük olasılıkla böyle bir yeni kuşağın bütünleşmesiyle de problemlerin bir çözüm imkanına kavuşabileceğini düşünüyorum. Gözümüzün önüne getirelim, kendimi düşünüyorum, ben Türkiye henüz modernleşmenin kıyısındaiken, kent nüfusunun yüzde 30 kır nüfusunun yüzde 70 olduğu bir dönemde şekillendim, bugünse tamamen tersi, hatta daha da ötesi. Kentsel yaşam, teknoloji, çalışma süreçleri, çalışma yaşamı ve bireyin tüm toplumsal hayattaki rolü, hepsi değişti. Bu çerçeveden baktığımızda, bu koşullar içerisinde yetişmiş, bunları hisseden ve geleceği buradan okuyan insanların şimdi kendi tarzlarını ortaya çıkarmaları gerekiyor. Sanırım bu kuşak egemen olunca bu meseleler de hallolmalarının koşullarına kavuşacaktır ama şimdi altmışlarını sürdürmekte olanların, yani bu yenilemeyen, bir türlü kendi olması gereken yere yerleştirelemeyen 68 kuşağı dediğimiz kuşağın deneyimini içerip aşmadıkça ne uzayacağını ne kısılacığını düşünüyorum.

K. A: Bunu bir yanıyla anladım ama bir yanıyla şöyle bir itirazım var: Aslında bütün anlattıkların teorik bir yenilenmeye duyulan ihtiyacı gösteriyor, bunun pratiğinin sergilenmesi gerektiğini gösteriyor. Dolayısıyla bu sadece kuşaklar arasındaki farkla açıklanamaz sanırım.

E. K: Ama sen bunu demografik bir kuşak olarak değil bir kuşağı temsil eden bir zihniyet olarak almalısın. Kuşaktan kastım yaş, boy, soy değil, bir zihniyet, bir yaşama kalıbı, bir anlayış. Bir örnek vermem gerekirse, ben mesela kendi kuşağımın bana sorarsan avangard insanlarından biriydim fakat benim devrimci olabilmem için bütün avan-

gardlığımdan vazgeçmem gerekti. Yaşama alışkanlıklarım, giyimim, kuşamım, gündelik hayatım, bütün bunları bir tür köylü- bürokrat kırması bir modele göre şekillendirdikten sonra ancak “devrimci” sayılabildim. Çünkü devrimci hayat bu normları empoze ediyordu. Ama ben içten içe kendi zihniyetimi kendimce korudum, kendi ilişkilerimi bana benzeyen insanlarla sürdürmeye çalıştım amma velakin sonuç olarak ben de bir bakıma onun içerisinde şekillendim. Geçtiğimiz dönemin devrimci hareketi kendisini bir şekilde müesses nizamın simetriği olarak kurmaya çalışıyordu. Bu tabii teorik olarak komünizmin algılanması, onun bir toplum mühendisliği gibi görünmesi, bunun içerisinde bireyin rolü, toplumun rolü, tüm bunların tanınması bakımından refleksleri, zihniyeti, genel olarak kültürü ve akli başka türlü kuruyordu. Şimdi bu devir kapandığı halde bunun içinde yetişmiş olanlar örtük olarak bu hakimiyeti sürdürüyorlar. Benim kast ettiğim şey şu; Marksizmi yeni koşullarda kuracak olan bir başka tabakaya ihtiyaç var. Bence bizim kuşağımızın yapacağı en önemli şey bu teorik yenilenmenin imkânlarını sadece teorik olarak yeni, doğru fikirlerde araması değil bunların taşıyıcısı olarak bir avangardın, bir öncü zümrenin ortaya çıkması için kullanması olabilir, bunu demek istiyorum.

K. A: Çok iyi anladım, biraz daha duralım bunun üzerinde bu önemli çünkü. Geçmişte egemen olmuş bir sosyalizm anlayışından söz ediyoruz. O, bugün kendisini şu ya da bu biçimde yeniden ürettiği ölçüde genç nesillerde de o sosyalizm anlayışı hayat buluyor ve devam ediyor. Dolayısıyla burada senin anlattığın bir zihniyet değişiminde ve buna uygun yeni bir praksiste ısrar etmek gerekiyor. 68 Hareketi'nin bir yansıması olarak kendilerini 74'lerde kurmuş, o günün koşullarında, o günün ihtiyaçlarına yanıt vermiş siyasi hareketlerin bugün olan biteni açıklamakta zorlandıkları aşikar...

E. K: Şunu söylememiz lazım; birincisi bizim kuşakta bu trendi sürdürenler esas olarak Marksizmin Leninci yorumu üzerinden süre gitmiş olan dünya çapındaki akıntının içinde piştik ve bizim teorimiz budur. Fakat hayat durmadığı gibi teori de durmaz ve arada geçen zamanda, yani Lenin'in ölümüyle bugün arasında geçen bütün zamanda birden çok Marksist açıklama, yorum geleneği doğdu: Avrupa Yeni Solu, ondan öncesine gidersek Konsey Komünizmi, Avusturya Marksizmi, bunlardan doğan yeni hareketler, 1990'larda tezahür etmiş olan küreselleşme karşıtlığı üzerinden gelişen sol. Ayrıca yeni sosyal hareketlerin izdüşümü olan hareketler; kadın hareketleri, sosyalist feminizm, ekolojizm vs. bütün bunların etkileri ve burada türeyen muazzam bir yorum genişliği ve çoğulluğu. Bunların hepsi aslında şu ya da bu şekilde kendilerini klasik teori ile, yani işi sonunda Marx'a bağlarlar. Bu anlamda aslında karmaşık, yeni, büyük bir aile var ortada. Fakat bu yenilenme çabalarında, özellikle 2. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmış, Sovyetler Birliği'nde tek ülkede komünizm pratikleri gerçekleşirken bunlara yönelmiş olan devrimci hareket, sosyalist hareketin içinden üreyen muhalefetle kendisini çok fazla ilişkilendirmeden ilerleme eğilimi gösteriyor. Ben bunun muazzam bir bilgi israfı olduğunu düşünüyorum. Kendisini bu yeni geleneklerle bağlama, bunları anlama, yorumlama, içirme bakımından eğitmesi, yetiştirmesi gerektiğini hissediyorum.

Bu durum ÖDP döneminde kısmen görünmüştü fakat bu çok eklektik bir tarzda halledilmeye çalışıldı, bu eğilimlerin kendi özgünlükleri de onun içerisinde dumura uğradı ve daha sonra da politik olarak devre dışına düştüler.

Fakat ben bu yenilenme meselesinin özetle; yürüyen, yaygın toplumsal muhalefet hareketleri içerisinde zaten potansiyel olarak var olduğunu düşünüyorum. Onlarla ilişki kurmak, içermek ve onları birbirine bağlayan bir politik

irade oluşturmak ile fikrin kendisini kurmak arasında bir fark olması gerektiğini düşünüyorum. Bence kimse artık Marksizmin yerine geçecek bir sosyalizm mücadelesinden söz edemez, burada bir çoğul alan oluşmuş. Bence önemli olan, yani sosyalist politikaya düşen şey; bunları birbiriyle ilişkilendirecek bir hareket tarzı bulmasıdır. Yoksa teori açısından birden fazla Marksizm yorumu bence devrimci hareket içerisinde yan yana var olmaya devam edecek ve bunların hangisinin haklı olduğuna dair tartışma belki de çok uzun yıllar sürecek. Belki de aslında bunlardan herhangi birisinin haklı olması gerekmeyecek. Çünkü eğer işçi hareketinin kendi çoğulluğu varsa, sermaye ile karşı karşıya gelişti içerisinde çeşitli bölmelerinin birbirinden farklı düşünme ve davranma eğilimleri varsa o zaman bunların da teoriye de şu ya da bu şekilde yansması bence kaçınılmaz.

Dolayısıyla bütün bunları içerecek bir politik gelişme evresine ulaştığımızda buna politik bir çare aramayı kendine iş edinenlerin aşağıdan gelen toplumsal hareketler ve düşünce hareketlerinin hepsine nizama verme iddiasından vazgeçmeleri gerektiğini düşünüyor ve hissediyorum. Bu genişliği gördüğü takdirde insanlar, bu politikalara yanıt verebilirler. Bence şu an sosyalist hareketle muhalefet hareketleri arasındaki kopukluğun bir sebebi de sosyalist hareketin bu çoğulluğa ve bu zenginliğe yanıt verme kabiliyetini sosyal muhalefete yansıtmıyor olması olabilir. İnsanlar herhalde şöyle görüyorlar, “bizi bir kalıba dökcekler.” Sosyalist hareketin “bir kalıba dökme” arzusu gütmediğine dair sahici işaretler vermediğini düşünüyorum.

Yenilenme dediğimiz mesele, yenilenmiş olanlarla buluşma ve bunların meşruluğunu tanıma ile ilgili. “Biz eskiden devrimciydik, şimdi de devrimciyiz, arada yanlış yapmış olabiliriz ama doğrunun temsil hakkını bize veriniz ya da biz onu alırız,” iddiasının bence hiçbir manası yok ve

hareketin kendisini yenileyemeyişinin nedeni, belki de aslında hiçbir mesnedi olmadığı halde bu tarihsel hak iddiasında bulunmaya devam etmesi de olabilir açıkçası.

Bu açıdan Latin Amerika'ya baktığımızda, yenilenme dinamiklerinin nasıl bir konum edindiğine göz attığımızda her yerde toplumsal koalisyonları görüyoruz.

K. A: Ben de onu soracaktım, Latin Amerika'da bir dizi halk cephesi diyebileceğimiz iktidarlar geliyor. Sosyalizm adına belki çok büyük hamleler yok orada ama...

E. K: Ama hareket adına çok hamle var. Ve bu fikrin orada bir karşılığı var. Biraz da oraya bakarak konuşuyor olabilirim ama sadece oraya bakarak değil mantıken de böyle düşünüyorum. Oraya baktığımız zaman şunu görüyoruz: Devrimcilik ve sosyalizm bugünkü dünyada bir koalisyon olarak tezahür ediyor. Bunu bir kere baştan kabul etmeliyiz ve bunlarla buluşmanın, yani yenilenmenin imkânını bu koalisyonda aramamız lazım. Yani “en saf, en birinci, en devrimci hareket bizimki, diğerlerine de katlanacağız” diye düşünemeyeceğimiz bir döneme geldik. Bu anlayış kendi içinden Bolivya'da Evo Morales diye bir insanı öne çıkardı ama Morales'i bir sözcü olarak ortaya çıkarttı. Onun etrafındaki gerçeklikse çok daha karmaşık. İşini iyi yapmadı diye düşünürlerse sözcülerini pekâlâ değiştirebilirler. Venezüella'da hareket benim teorik anlayışım açısından bazen yenilir yutulur olmayan laflar eden bir insanı - Hugo Chavez'i- öne çıkartıyor. Ama oraya baktığımızda da Chavez etrafında çok geniş bir koalisyon görüyoruz. Bu, ötekilere göre biraz daha da karmaşık, çünkü klasik devlet aygıtlarını da sokuyor işin içerisine.

Netice olarak, bu yenilenme meselesi birden çok kaynağın buluşması ile olacak gibi gözüküyor. Türkiye'ye döndüğüm zaman bu kaynakları, en aktüel olanı, kendisi de bir sosyalist başlangıç noktasından geldiği ve bunu sürdürdüğü için aslında köklerinden kopmuş olmayan, sürekli olarak

zaten bu köklerle temas halinde kendisini yeniden kuran Kürt özgürlük hareketinde görüyorum. Hareketin orada aslında kendi emekçi köylü gerçekliğine nispeten daha uygun, neredeyse bir tür ütöpik komünizm çerçevesi kurmaya çalıştığını gözlüyoruz. Alevi hareketine baktığımızda, pagan ruhuna dayalı eşitlikçi bir anlayış burada da ortaya çıkıyor. Kadın hareketinde pederşahilikle sistem karşıtlığını birleştiren bir dinamizm görüyoruz ve işçi hareketinde aslında sıradan işçiyi öne çıkartan -ben bunun da tesadüf olmadığını düşünüyorum- tek tek işçilerin kendi direnişlerini sürdürdükleri ve başarı kazandıkları bir sürece tanık oluyoruz.

Bütün bu mücadele süreçlerine, dinamiklerine baktığımızda işçinin bizatihi kendisinin devrimci eylemde bulunduğu bir başka işçi dinamiği ortaya çıkıyor. Bana öyle geliyor ki biz bunları birbiri ile bağdaştırabilecek bir faaliyet ortaklığı kuracak şekilde fikriyatı da bunların içerisinde yeniden oluşturacağız. Yoksa Marx'ı istediğin kadar yeniden oku bir şey olacağını düşünmüyorum, çünkü herkes zamanında da okumuştur ve Marx'ı okuyarak Stalin'in ne kadar haklı olduğunu söyleyebiliyordu. Bu olacak bir şey değildi ama oldu. Tabii ki başlangıç planını muhafaza edelim ama ilerlemeye ve değişmeye ve yeni fikirlere meşruluk tanıyalım ve bunların kaynağının hep biz olmayabileceğimizi aklımıza yazalım. Söylediklerim "bunların başına gelecekte bizim kuracağımız devrimci parti geçecek" vaadini taşımıyor. Zaten öyle bir parti kurulamayacağını da söylemiş oluyorum.

K. A: Sosyalist hareketin yaşadığı kriz üzerine herkes bir muhasebe yapıyor ama işin esasını, hakikatini konuşan bence çok az. Daha çok yan faktörler üzerine, örgütsel zaafılar üzerine konuşuluyor. Hatta işin esasını konuştuğunu sananlar da bile sorun var: yıllar öncesinde kalmış uygulamaları eleştirmek ya da mahkum etmek kuşkusuz bir şey

çoğulculuk istemesi mümkün değil. Onlar sadece ortadan kaldıracabilecekleri bir çokluk görebilirler ama o şöyle olur: “Herkes sonunda benim fikrime gelecek.” Bu tabii ki bir ilerleme değil. Bence bunu ilerleme kılacak olan şey her gün hayatta gerçekleşiyor. Buna bir örnek: İnsanların dere-lerinin üzerine santral yapıyorlar, köylüler iki şeyi bir arada görüyor; birincisi çok hidroelektrik santral var, çok dere var bunların mağdurlarının hepsi bir araya gelmezse problem çözülmez; ikincisi, problem siyaseten derenin olduğu yerde çözülmez Ankara’da çözülür, o yüzden derelerin üzerine hidroelektrik santral yapılanların hepsi Ankara’ya geliyorlar. Her birinin bin bir siyasi tercihi var, birisi CHP’li, birisi MHP’li, birisi EDP’li filan ama netice olarak bunları harekete geçiren, bir arada olmaktan başka onlara çıkar yolu bırakmayan bu gerilimin kendisinde arıyorlar çözümü. Başarılı olurlar olmazlar ama bu çoğulcu bir şey hakikaten.

Şimdi bizim de sosyalist mücadelemizin aşağıdaki emekçilerle bağı açısından bu çoğulculuğa ihtiyacı olan bu insanlarla ilişki araması ve koruması bence en önemli şey. Hareket ancak bundan sonra gelişebilir. Yoksa tabii ki fikrin kendi gelişimi önemlidir, biz bunları telkin edelim fakat ben sosyal ve siyasal maddesi ile karşılaşmadan bu fikrin çok akla yatacağını da düşünmüyorum. Bu bir yandan bize de kendi faaliyetlerimizi bu yönde organize etmek gerekliliğini dayatıyor. Basit bir örnek, cinsiyet eşitliği. Kadının eşit temsili için kanalları açmadığımız takdirde, mesela herhangi bir hareket içerisinde bu manada cinsler arası çoğulculuğu sağlayamayacağız. Kanal var mı yok mu? Kanal var ama insanlar eril olmaya devam ediyorlar. Geçmiş olsun. Karma örgütlerde çalışmaya kadınların hevesi eskiye göre daha az. Çoğulculuk da kendi başına yetmiyor, herkesin diğerini kabullenmesi ve içermesi şart.

K. A: Sosyalist hareketin çok parçalılığı 12 Eylül önce-

sinde de vardı. Şimdi ise değişen dünyaya göre bir tür mutasyon geçirerek kendilerini dünün sosyalizm anlayışıyla her gün yeniden üreten, küçük, etkisiz parçalar halindeler. Bunun içerisinde gerçekten çok küçük bir öbek yenilenmeden, yeniden kuruluştan söz ediyor. Dolayısıyla “Birlik” faslına geçerse, yeniden kuruluşcu bir arka plan olmadan, Birlik’in arzulanan bir birlik olarak gerçekleşeceğini düşünüyor musun?

E. K: Bence bu ne gerekli ne de mümkün. Böyle bir şey olmayacak. Şundan ötürü olmayacak: Birincisi, ‘80 öncesi-nin “altın çağı” arayışı içerisinde olanların bunu aramayan-larla bir araya gelmeleri için bir sebepleri yok zaten. İkinci-si, ‘80 öncesi koşulları tamamen iradede var sayan, dolay-ısıyla bugün aslında 80 öncesi koşulların nesnelliğinin bir önemi yok, fark iradede gizli’ yaklaşımıyla, kendini 80 ön-cesinin iradi koşullarına kurgulayan, o döneme has hare-ketleri tekrar etmekle hareketi yeniden kuracağını düşünen-lerin de birliğe bu manada ihtiyacı yok. Zaten geri kalanlar açısından da böyle bir birliğe ihtiyaç olmadığına göre, bir-lik manalı bir çağrı değil.

Ama yeniden kuruluş etrafında çabaları birleştirmek, evet bu anlamlı çünkü böyle bir ihtiyaç ve bir arayış var. Yeniden kuruluş meselesini iki düzeyde mutlaka ve mutla-ka bir arada eş zamanlı olarak gerçekleştirme çabalarına yanıt verecek, eski tabiriyle “Birlik” denilen şey manalı olabilir. Bu yeni dönemin parolası “Birlik” de olmayabilir. “Birlik” en uygun kavram değil. Çünkü hareketin kendisini yeniden kurması, işçi hareketinin, emekçi mücadelesinin kendisini yeniden kurmasını varsayıyor. Emekçi mücade-lesinin kendisini yeniden kurması alalade bir çağrı ile olacak bir şey değil çünkü bu işçi mücadelesinde yer alanların çok önemli bir bölümü herhangi bir sendikal örgüt tarafından birleştirilmiş değil. Bu insanlar tümüyle örgütsüz, kendi başlarına mücadele halinde olan muazzam bir kitle. Bir ke-

re bu kitlenin enerjisinin sosyal mücadeleye dahil edilmesi gerekli. Ne zaman bu insanları sosyal mücadeleye dahil etmek söz konusu olsa, farklılıklara özen göstermek, bu farklılıklara özgü faaliyet tarzları örmek vs. gerekir. İkincisi, kapitalizmin dönüşmesinin dinamiğinin emek ve sermaye arasındaki sosyal, tarihsel karşıtlık olmaya devam ettiğini varsayıyorsak, işçi hareketi kendisini yeniden kurmadıkça, çelişkinin emek kutbu faaliyetini sermaye kutbuna karşı tahkim etmedikçe kapitalizm dönüştürülemez. Böyle bir varsayımdan yola çıkıyoruz. Bu bence doğru olmaya devam ediyor. Hal böyle ise emek kutbunun kendisini sermayenin yeniden üretimiyle, kapitalist üretimin şartlarına göre yeniden kurması diye bir mesele var. Sendikalar devlet izin vermediği için değil, kitlesel üretim ölçeğine göre tasarlanmış olan sendikal düzen, emek süreci değiştiği için çöktü.

Bugün Türkiye’de sanayi, hizmetler ve tarımda esas olarak taşeron çalışma, parça başı çalışma, esnek çalışma hakim hale geldi. 80 darbesinin sola yaptığı en önemli kötülük ya da kazandığı en önemli başarı işçi hareketini yenmesiydi. Kapitalizm bir devrim korkusuyla titredi, kendine döndü ve işçi hareketini yendi, onun geleneksel örgütlerini dağıttı ve yeni bir çalışma disiplini dayattı. Bu yüzden işçi hareketinin kendisini yeniden kurması ihtiyacı doğdu, bu ortada duruyor. Sosyalist dediğin buna cevap verecek mi vermeyecek mi? Buna cevap verecekse o zaman bu yeni çalışma, üretim biçimlerinin ortaya çıkarttığı yeni meseleleri çözecek, bu bir. İkincisi bu uğurda mücadele etmek arzusuyla yola çıkmış olan diğerleriyle buluşacak ve buradan hareketle bütün bu konuştuğumuz yüz yıllık hikayenin yeni bir yorumu üzerinden kendisini yeniden kurmaya girişecek. Eskiden olduğu gibi “sosyalistler yan yana gelsin, birleşsin, bir alternatif oluştursun” hikayesinden çok farklı bir öykü bu. Bu, kökleri sosyal mücadelede olan, sosyal mücadelenin kendini siyasi bir kerteye yükseltmesi için gerekli

hamleler ve kapitalizmin ötesine bakan bir tahayyülü oluşturmak için, esas olarak işçiler, aydınlar ve sosyalistlerin faaliyet ortaklığını tanzim edecek olan bir yeni durum. Şimdi biz bu yeni durumun gereğince kendimizi kurmaya çalışıyoruz, bu yeni durumdan enerji üretmeye çalışıyoruz.

K. A: BTDK ile başlayan ondan sonra devam eden bütün “birlik” süreçleri, biz o teoride yenilenmeyi sağlayamadığımız ve ona uygun bir pratiği hayata geçiremediğimiz için, yeniden kuruluşçu perspektifle yol alamadığımız için çöktü. Birleşik partilere ve oradan çıkmış gruplara bakılınca bu görülüyor. Dolayısıyla yapmaya çalıştığımız işi, geçmişte yaptıklarımızdan temelde ayıran yanın, “biz sorunlarımızı çözeriz, hele önce bir yan yana gelelim ve birlikte bir yol almaya çalışalım” fikrinden tamamen uzak durmak olduğu söylenebilir mi?

E. K: Şimdi bu aşıkâr. Sonuç olarak zaten bunu böyle yaptığın zaman geçmişin ilişkileri içerisinde ikamecilik diye bir kenara koyduğumuz bir şeyin, yeni şartlarda tezahürü, kendini, işçi sınıfının, sosyal davanın yerine koyuyor. Çünkü diyorsun ki “evet halk durumun idrakinde olmaya-bilir, ne düşüneceğini bilmeyebilir fakat biz ne yapılacağını ve ne düşünüleceğini bilenler bir araya gelirse problemin önemli bir bölümü çözülmüş olur, biz bir araya gelirse sosyal mücadele bir güvenceye kavuşur.” Fakat bu böyle değil, bunlar ikame edilebilir, birbirinin yerine konulabilir şeyler değil. “Biz de bu güneşin altında kendimize bir yer arıyoruz” demiyorsan. Küçük sermaye sahiplerinin “büyük şirketlerin yanında KOBİ azmanı gibi bir şeyimiz olsun”, hevesine benzer bir heves değilse, “var olan dünyada bizim de esamemiz okunsun” derdinde değilsen, hakikaten mesele çözmekse derdin, o zaman bu gerçek bir meseleyi yanlış bir tarzda çözmek için bir öneri olabilir. İşçi hareketinin, kitlesel hareketin, büyük sosyal mücadelenin yerine kendini koymak önerisi budur.

Oysa bence meselemiz bu değil. Meselemiz şu: Bu büyük sosyal mücadelenin kendisini kurmasına yardımcı olmak için kendimizi kurmak. Bizim yapabileceğimiz şey önce böyle meşrulaşabilir. nnde böyle bir hedef olmayan, bu faaliyetlerden gelmeyen, karşısına böyle faaliyetler koymayanların bir araya gelmelerinin de bir rasyoneli olmaz. Zaten böyle bir rasyoneli olmadığı için de bu tarz “birlikler” kısa sürede dağılıyor, “bileşenler” birbirlerine tahammül edemiyorlar.

Mesela sen ve ben eğer tahlilimizi doğru yapmışsak, eğer aynı ihtiyaç saptamasından yola ıktıysak, bu hakikatın içinden çıkmış gelmiş ve ona geri dneceksek o zaman bu ihtiyaç karşılanana kadar, birbirimizin kaşını gözünü oymamız için bir sebep olamaz. İşe tersten, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) rneğinden bakalım; AKP bir koalisyon, bir ittifak aslında. Burada neyi görüyoruz? İnsanlar elde etmek istediği şeyin ne olduğu konusunda tam bir görüş birliğine sahip oldukları için hiçbir krizde parçalanmaya izin vermiyorlar, kısa sürede birbirlerini terk etmiyorlar ve bir ortaklığı kendi aralarında sürdürüyorlar, çünkü ihtiyaçları var. Çünkü Tayip Erdoğan’ın işte x’e, x’in y’ye, y’nin z’ye ihtiyacı var ki onlar bu sömürü çarkını srdrebilsinler, hakimiyeti devam ettirebilsinler ve önceki hakimiyet mekanizmalarını devirip kendilerininkini kurabilsinler. Bu koalisyonun yaşıyor olması sahici olması ile ilgili. Dolayısıyla buradaki her şey esaslı çıkarlara dayanıyor. AKP’nin tamamen zıddı olan bizimkinin de esaslı çıkarlara dayandığı takdirde böyle bir sahiciliği olabilir.

Sırf “birlik” olsun ya da bazıları bizim birlik olmamızı istiyor veya “her yerde derdimizi anlatamıyoruz, sözümüzü işittiremiyoruz” diye birlik oluyorsak asıl sorun o zaman gölgede kalıyor. Niye söz söylemen gerekiyor ki? Bu sorunun sahici bir cevabı olmadan sözünü nasıl işittireceğine dair bir tartışmanın karşılığı olamaz. Ama çoğu kez bu bi-

rinci sorunun sorulmadığını, sözümüzün ne olduğu ve sözümüzün niye işittirmemiz gerektiği konusunu yeterince tartışmadığımızı, burada ortak olup olmadığımızı görmediğimiz halde “birlik” yapıyoruz. Biz bu meseleyi ÖDP deneyiminde yaşadık. ÖDP deneyimi, nispeten olumlu şeyleri de gözden geçirmişti ama sonuçta, mesela tüzük, program tartışmasına geldiğimizde ÖDP bir türlü sosyalizm hedefini açık bir biçimde kendi bayrağına yazamadı. Oradakilerin bir bölümü ÖDP’nin sosyalist bir parti olduğunu, bir bölümü ise bir “halk partisi” olduğunu düşünerek orada bulundular. Ne kadar sürebilirdi ki bu yan yanalık? ÖDP esas olarak Türkiye işçi hareketi ve sosyalist hareketindeki egemen birlik arzusuna cevap vermeyi gözetiyordu. Ama bu birlik arzusunu kritik etmeden ona dahil olmanın yol olmadığını şimdi görmüş bulunuyoruz. Burada ortaya çıkan bazı fikirler yeniden kuruluşun izlerini taşısa bile esasen birlikçilik temelinde gerçekleştiği için sosyalist hareketlerin birbirlerine ihtiyaçları olduğu varsayımına dayalıydı. Kimi arkadaşlarımız aslında sürecin böyle neticeleneceğini belki öngörmüş olabilirlerdi ama buna safça inananlar açısından hakikaten büyük hayal kırıklığı oldu. Bunu bir daha kimse bence yaşamaz da, yaşatmaz da. İnsanların da bizim gibi ders aldıklarını düşünüyorum açıkçası.

K. A: Dolayısıyla birlik yerine yeniden kuruluş, yeniden yapılanma demek, teoride bir ortaklık kurmak, yaşanmış sosyalizm deneyimlerine ilişkin ortaklaşmak ve aynı zamanda o pratiği de yaşamın içerisinde zihinleri de değiştirerek kurmakla mümkün olabilecek, değil mi?

E. K: Aktüel politik ihtiyaçlar, sınıf mücadelesinin çeşitli duraklarının gerektirdiği kuvvet yığma imkanlarını oluşturmak, belli mücadeleleri vermek, mevzi savaşları yürütmek, bunları sonuçlandırmak, çeşitli seçimleri kazanmak ve yerel yönetimlerde, parlamento seçimlerinde pozisyon almak bakımından ittifaklara ihtiyacımız olabilir. Bunların

önünde herhangi bir engel yok, bunları her zaman yapabiliriz. Bunlar bugünkü dünyanın içindeki meseleler. Her şey her zamanki gibi giderken emeğimizi üç kuruşa değil on kuruşa satmak ya da hayatımızı daha az ya da daha çok baskı altında sürdürmek veya çalışma koşullarımızı şöyle ya da böyle iyileştirmek, hükümeti onu değil de bunu kurmasını sağlamak için yapacağımız işler bir şey; başka bir dünya kurmak için bir tasavvur oluşturmak ise bambaşka bir şey. Bu ikisini birbirine karıştırmadığımız takdirde neler yapacağımız da birbirine karışmaz.

Birincisini yapmak bakımından herhangi bir ön koşul yoktur, günün koşullarına bağlı olarak herkesle ittifak halinde olabiliriz, bunları yapıyoruz da zaten. Fakat bunlarda anlaşmanın sınıf mücadelesinin nihai hedefleri bakımından anlaşmışlığımız gibi görülmesi bence hakikate aykırı olur. Sınıf mücadelesinin nihai hedefleri bakımından anlaşmak başka bir şey; bu bir program tartışması demek, bu bir gelecek tasavvuru demek. En azından yenilmiş sosyalizm deneyleri, yenilmiş 20. yüzyıl devrimlerinin sonuçları bakımından bazı ortak kanaatlere sahip olmak demek. Mesela şu durumda bizim birlik yapmaya çalışmamız ya da insanlara birlik yaptığımızı inandıracağımızı düşünmemiz hem kendimizi kandırmak hem de buna yeterince akli ermeyenleri aldatmak anlamına gelir. Örneğin, “eski Sovyetler Birliği bir model konumundaydı fakat ne yapalım Amerika Birleşik Devletleri’nin baskıları altında çökmek zorunda kaldı” iddiasını benimsemek başka “bu herhangi bir şekilde bir model değil, yarıda kalmış, bürokratik yozlaşmaya uğramış bir devrimdi, kendi çöküşünün koşulları aslında bir dünya devriminden vazgeçmekle ilgiliydi” tahlili bambaşka bir şey. Bu ikisi hem bir elde duracak hem de biz bunları nihai amaç etrafında birleştireceğimizi düşüneceğiz ya da yenilmiş devrimlerin dersleri bakımından aynı sonuca varmış addedeceğiz.

Ben bunları birleştirmeye çalışmanın ya da burada uğraşmaya çalışmanın manasız olduğunu düşünüyorum. Bilimsel olarak hangi görüşün doğru olduğunu belki de tarih gösterecektir, sonuçtan bu manada o kadar emin olamayabiliriz. Ama gene de en azından bir kanaat birliği, kanaat ortaklığı için bizim bu konularda bazı yaklaşım ortaklıklarına ihtiyacımız var. O yüzden birlikten değil daha çok ortaklıktan söz etmemiz lazım. Bunlarda ortaksak o zaman ortak faaliyete girişebiliriz, ortak faaliyetin üzerine de bir politik hareket inşa edebiliriz ama bunların olmadığı yerde, bunların varlığını ortaya çıkaracak bir tartışma sürecine ihtiyacımız var.

İnsanları bazen şu ürkütüyor, bunu anlamak lazım, ben bunu da hiçe saymıyorum, “tartış, tartış, tartış, ne zamana kadar? Ne olacak da tartışıyoruz?” Bence insanlar bunda haklılar, o yüzden tartışmanın neyi elde etmek için yapıldığını göstermek, eldeki imkânları öngören, kaba hatları ile bir takvime bağlamak, bu tartışmayı laf tüketmek için yapmadığını göstermek adına bir çare olabilir. Ama sonuçta biz bir program ortaklığına varıp varmayacağımızı, geleceğe dair tahayyülümüzün olup olmadığını görmeliyiz. Yani basitçe şu örneği vereyim: Marks ve Engels’in ütopyacı sosyalistlerle tartışması sosyalizmin imkanları ve gerçekleşmesi bakımından benzer tahayyüle sahip olanları ve olmayanları birbirinden ayıran bir tartışmaydı. Şimdi bu tabii o zamanki hareketin evrimine bağlı olarak bir uluslararası işçi örgütü içerisinde onların ortak mücadelesinin önünü kapatmadı, bir arada faaliyet gösterdiler.

Ama sonuç olarak hareketin daha sonraki aşamalarında ortaya çıkabilecek çıkar farklılıklarını test etmeye el veren bir takım tartışmalardan geçilmediği takdirde büyük iddialarla başlayıp, bir kaşık suda boğulmak sonucunu yaratabileceği için “birlik” konusundaki bu ısrara, bu basınçlara karşı koymalıyız. Çünkü dediğim gibi, bu ikameciliğe ihti-

yaç yok, yüz ya da bin sosyalist bir araya geldi diye memleketin hayatında büyük bir değişiklik olmuyor. Sosyalistlerin hayatında bir değişiklik olabilir belki ama önemli olan o bir araya gelen yüz ya da bin sosyalistin neyi, hangi sırayla yapacağı meselesidir. Bunlar ortaya çıkmadan önce bir araya gelmek belki de bir tür kaosa yol açabilir. O yüzden bunlardan çeşitli sebeplerle, daha önceki yaşanmışlıklar dolayısıyla kaçınmamız lazım. İkincisi daha önceki birlik süreçlerinin ortak bir analizine ihtiyacımız var. Ne oldu da yürümedi? Şu mu mesela; “kötü insanlardı da ondan olmadı, aslında bizden bir şey olmazdı”, böyle mi bakacağız. O zaman zaten ümit yok. “Hiçbir şey olmayacak insanlardan biz yeniden bir şey yapmaya çalışıyoruz.” Bence böyle değil, bu haksızlık olur, bence böyle bir imkan var ve herkesin böyle bir süreçte rolü olabilir. Önemli olan ihtiyaçlar, öncelikler ve neyi elde etmek üzerine tartıştığımıza dair aydınlatıcı bilgiler.

Ekim 2011

Hüseyin Hasaebi:
“DEMEK Kİ HER DEVRİM ‘DEVLET’TE
DONMUŐTUR VE DONAR”

Kadir Akın: 90’lı yılların hemen başında, milyonlarca insanın zihninde sosyalizmin prestij yitirmesine neden olan rejimlerin çökmesini yaşadık. Bu sosyalizmin krizine işaret ediyordu. Bu kriz, Türkiye’de 12 Eylül’ün zorbalığı ile de birleşince daha katmerli olarak yaşandı, hâlâ da yaşanıyor. Bu arada sosyalist hareketin krizini, sınıf hareketinin krizinden de ayrı ele alamayız. Bu konuda neler söylemek istersin?

Hüseyin Hasaebi: Mevcut sosyalist rejimler birkaç yıl içinde yıkıldılar. Yıkılış őaşılası biçimde kolay ve kansız oldu. Oysa bu rejimler kanla kurulmuştu. Demek ki söz konusu olan “siyasi bir yıkılış” idi. Niçin böyle oldu konusunda değişik görüşler var. Yaygın görüş, reel sosyalizmin kendi içindeki nedenlerden, iktisadi ve siyasi yapısında mevcut özüksüz sorunlardan dolayı çöktüğü yönündedir.

Şöyle özetlenir bu sorunlar:

- Sosyalist bir demokrasi geliőtiremedi,
- İnsan yaratıcılığının ve üretkenliğinin yolunu açamadı,
- Devleti ortadan kaldırma iddiasında iken tersini yaptı,

- Güçlü ve baskıcı bir devlet yarattı,
- Tek tip insan oluşturdı,
- Üretici güçleri geliştirmek gibi, tarihin belirleyici “ilerleme” faktörü açısından kapitalizmin gerisinde kaldı,
- İnsanı özgürleştiremedi,
- Refah sağlayamadı.

Oysa sorunları olmak yıkılış nedeni olamaz. Sorunsuz bir sosyalizm zaten hiçbir zaman tahayyül edilmedi.

Reel sosyalizmin çöküşünü açıklamak için genellikle kapitalist kavramlar stoku kullanılmaktadır. Görülmedi görölseydi, yapılmadı yapılsaydı çökmezdi denilen şeylerin çoğu kapitalizm ile ilgilidir. Sadece birini alalım. Örneğin işçilerin tembelleşmesi, işten kaytarması, üretimi artırmak için canını dişine takmaması, dolayısıyla üretimde “verimliliğin düşmesi” vb. eleştiriler başta gelir. (Örneğin Ahmet İnel gibi büyük iktisatçı ama küçük sosyalistler veya toptan Birikim çevresi ve geleneği gibi, liberalleşmiş sosyalistler veya DSİP partisi gibilerle örneği genişletebilirsiniz). Bu eleştirilerin sosyalizm ile bir ilgisi yoktur. Ne demektir “verimlilik” ve “sosyalizm”? İşçi eğer sosyalizmi tembellik, işten kaytarma, yan gelip yatma olarak algılamışsa, doğru algılamış demektir. Marks dememiş miydi, işçi için gerçek hayat çalışma bitince başlar diye. İşçiler “verimliliği” boşlamış ve “hayat”ı seçmişse, bu kötü müdür? Sosyalizm işçinin kurtuluşudur. Bu eleştiriler ise işçinin kendini işçilikten kurtarmasını değil, sosyalizmi kurtarmasını ister. Bu ne sosyalizmi ise!...Reel sosyalizmin niçin çöktüğüyle ilgili olarak Marks'tan, Lenin'den ve bir bütün olarak 20. yüzyıl Marksizminden edinilmiş kavramlarla yapılan doyurucu bir açıklamaya ben rastlamadım.

Ciddi ve kuramsal bir bakış açısı reel sosyalizmi her şeyden önce Lenin'den koparıp değerlendirmez. Lenin'den koparılmış ve Stalin ile sınırlandırılmış bir reel sosyalizm eleştirisi, boş laf etmekten ileri geçemez. Lenin ile bir-

likte bakıldığı bağlam içinde reel sosyalizmin aynı zamanda “kalkınmacı bir sosyalizm” olduğu dikkati çeker. “Kalkınmacı sosyalizm”in niçin sosyalist ütopya doğru değil de, bilinen sonuna doğru geliştiği sorusu öne çıkar. Devlet sorunu, Parti Sorunu, Siyasi demokrasi sorunu ancak bu yaklaşımla açıklık kazanır. Burada tarihi bir “günah!” varsa bu günah hiç kuşku yok ki, gelişiminin ana doğrultusunu kaybetmiş ve “ilkesiz” kalmış olan Rusya’yı bir ilk proleter devrime yönelten Lenin’e ve Partinin Bolşevik kanadına aittir. Lenin “kalkınmacı” veya “ilerlemeci” günahı Marks’tan devralmıştır. Çünkü “kalkınma” veya “gelişme”yi kuramda en itibarlı yerine yükselten, Marks’tan başkası değildi. Lenin de Ortodoks Marksistlerin başında geliyordu. Marks sosyalizmin kapitalist gelişme ve kalkınmanın içinden çıkacağını düşündü. Buna göre “gelişmemişlik” sosyalizme uzak olmak, o halde aynı zamanda “gelişme”, sosyalizme yaklaşmak demektir. Hatırlanmalıdır, Türkiye’de 60’larda Marksist sosyalistler arasında en itibar gören sosyalist algılama şekli, kapitalizm ile kalkınıp gelişmesinin önü emperyalizm tarafından tıkanmış olan Türkiye’nin bağımsızlaşması ve sosyalizme geçerek kalkınmasıydı. Demem o ki, reel sosyalizmin çöküşüne Marksist bir açıklama kazandırma ihtiyacı hâlâ sürüyor.

Yıkılışın asli nedenlerinden biri olarak gösterilen “sosyalist demokrasi” konusu da ilginç ama yeni değil, çok eski bir tartışmadır. Bilindiği gibi, “demokrasi olmadan sosyalizm kurulamaz” ve “sosyalizm sadece demokrasi ile kurulabilir” görüşüne en yetkin kuramsal çerçeveyi Kautsky kazandırmıştır. Bernstein’da aynı konuyu sosyalizme geçişin bir “demokratik evrim” sorunu olduğu biçiminde buluruz.

Reel sosyalizmin çöküşünü çözülememiş veya yaratılamamış bir “demokrasi sorunu” olarak görenler ve eleştirisini buna göre kuranların içine düştükleri açmazı yirmi yıldan beri yakından izliyoruz. Bunlar Kautsky ya da Bernste-

in'a geri dönseler başımızın üstünde yeri var der, susardık. Ama gördük ki liberalleştiler, sosyalizmden vazgeçtiler,"özgürlükçü!" gibi bir şey oldular. Olgun bir sosyalist demokrasi elbette ki içerden ve dışarıdan gelen tehditlere karşı sosyalizmin gücünü ve dayanıklılığını pekiştirmiş olurdu. Ama bunu demokrasinin aynı zamanda bir sınıf diktatörlüğü olduğunu unutmadan söylemek anlamlı olur.

Reel sosyalizme bakarken "Demokrasi"yi ayrıca "özgürlük" kavramından da ayırmak gerekir. Oysa ikisi aynı şeymiş gibi bakıldığında reel sosyalizmi hem kavramak da mümkün olmaz, hem de ders çıkarmaya dönük tutarlı bir eleştiriye tabi tutmak. Özgürlük soyut değil, somuttur. "Yarar" ile algılanır. Özgürlük elle dokunulabilir değilse hiçbir şeydir. Keskin kışta sabah beş buçuk vardiyasından çıkan işçiye özgürlük, barakasına ulaşacağı klimalı bir servis veriyorsa, özgürlüktür. O zaman reel sosyalizme bir de, kime özgürlük verdi, kime vermedi cephesinden bakılmalıdır.

Reel sosyalizmin yıkılışına ben bir "siyaset" olarak bakıyorum, kabaca şöyle: "Tek ülke"den başlayarak, kapitalizme karşı uzun bir savaş verilmiş, sonuçta kaybedilmiştir. 20. yüzyıl sosyalizminin ortaya çıkışı, kapitalizmin yenilgiye uğratılması ile olmamıştır. Önce tek ülkede, sonra diğerlerinde, Kapitalist sistemin dışına kaçılmıştır. Kapitalizmin dışına kaçan ülkeler ve toplumlar kendilerine kapitalizmden bağımsız yeni bir evren yaratmaya çalışmışlardır. Bu çaba Marksist temel varsayım yönündedir. Sonuçta yenilmiştir ama kendi içindeki nedenlere değil, kapitalizme yenilmiştir.

Reel sosyalizmin kendi içindeki nedenlere yenildiğini düşünmek çocukçadır. Çünkü bu bakış açısı, sayılan yıkılış nedenlerini ortadan kaldırmak için çok daha az imkânlarla sahip olduğu önceki kırılma noktalarında, örneğin 2. Dünya Savaşı ve ertesindeki soğuk savaş döneminde niçin yı-

kılmadığını, buna karşılık imkânlarının görece arttığı bir dönemde birden bire yıkılmış olmasını açıklayamaz.

Reel sosyalizmin izlediği evrim çizgisine yöneltilen klasik eleştiriler de sosyalizmin niçin çöktüğünü açıklamaktan uzaktır. Bunlardan biri NEP'tir (New Economic Programme). NEP'ten erken vazgeçilmesi, niçin vazgeçildiği yeterince sorgulanmadan eleştirilmiştir. NEP'in –Buharin'in tasarımında olduğu gibi– uzun vadeli bir geçiş süreci olarak uygulanmadığı, NEP'ten erken vazgeçildiği için çıkmaza girildiği söylenmiştir: Yani NEP bir tür sosyalizme gidişatın özel bir biçimi olarak görülmüştür. Böyle anlaşılmasının mimarı Buharin'dir. “Saksıya bir çiçek diktik, her gün sulamak ve sabırla büyümesini beklemek varken Stalin, erken büyüsün diye tutup yukarı doğru çekiyor, kökünden koparacak” diyerek saksıya dikilen şeyin sosyalizm olduğu yanılgısının temelini atmıştır. Oysa NEP, sosyalizmin inşası değil, siyasi devrimin ruhuna tamamen aykırı olarak küçük boy kapitalist mülkiyetle yapılan, sosyalizme doğru gildikçe bozulacağı belli olan bir uzlaşma idi. Siyasal devrimin zaman kazanma taktiği idi. NEP, Devrim'den hemen sonraki ayda yapılan Kurucu Meclis seçiminde yüzde 58 oy alan köylü siyasetine ödenmiş bir siyasal ittifak faturasıydı. Köylülerle sosyalizmin kurulamayacağı tarihsel olarak kanıtlandıktan sonradır ki, 2. büyük savaştan sonraki sosyalist deneylerde daha işin başında tarımda kolektif mülkiyete “zor” kullanılarak geçilmiştir. Üstelik bu “devrimler” de siyasi açıdan göstermelik bir işçi-köylü ittifakına dayanıyordu.

“Çıkmaz” olduğu 70 yıl sonra anlaşılacak olan yolun başına Buharin-Stalin kutuplaşmasından da bakılabilir. Buharin “sosyalizme tedrici geçiş”ten söz ediyor, sosyal maliyeti düşük bir gelişme modeli öneriyordu. Bunun anlamı, dünya kapitalizmi ile ilişkilerin koparılmamasıydı. Buharin'e göre Rusya kapitalist iktisadi evrenin dışına çıkma

riskini göze almamalıydı. İşçi iktidarı kapitalizmin izini sürmeliydi. Elbette bu bir ütopya idi. Stalin ise tersini, kapitalizmden tümünden bağımsızlaşmayı, yani bir bakıma devrimi yapan Rus işçi sınıfına güvenmeyi savunuyordu. NEP'ten kaçış, kapitalizmden kaçıştı. 29 Buhranı nedeniyle İtalya'dan gelecek 8 milyon ton Buğday gelmediğinde dahi elindekini paylaşmak yerine imha ederek kentleri ve işçileri mutlak bir açlığa mahkûm eden istikrarsız müttefik “köylü”den kurtulmaktı. Reel sosyalizmi “reel” yapan bu gibi nedenler sayısızdır.

Reel sosyalizmin kendi içindeki nedenlerden dolayı yıkıldığını açıklama iddiasında olan en ciddi ve sistematik görüşlerin dahi somut bilgiye dayanmayan birer zihinsel kurgudan ibaret olduklarını söyledikten sonra kendi görüşümü formüle edebilirim: Reel sosyalizmi kuranlar yıktı. Ruslar kurdu diyorsanız Ruslar, SBKP kurdu diyorsanız SBKP yıktı, Rusya'da ve diğer sosyalist ülkelerde sosyalizmi Rusya Komünist Partisi kurmuştu, o yıktı. Yıkılış sürecinin Gorbaçov diliminde “sosyalizmi yenileyerek kurtarmak” gibi bir görüntü ile başlandı ama gerçek böyle değil. Kritik bir tarihsel dönemeçte sosyalizmi ancak oraya kadar o devrimi süreklilik içinde taşıyabilmiş bir parti “yeni bir devrimle” daha ileriye taşıyabilirdi. SBKP bu özelliğini yitirmiş bir partiydi. Sosyalizmi planlı bir siyasetle yıktı. Gorbaçov-Yeltsin-Putin bu yıkıcılığın birbirini izleyen aşamaları oldular. Yıkanlar, “kapitalizmin Rusya'da gelişmemiş olmasından doğan boşluklar” nedeniyle sosyalizmin yürütülemez, ilerletilemez bir duruma geldiğini düşünmekte, bunu açıkça söylemekteydiler. Kapitalizmden kalan “boşluklar” ise ancak kapitalizme dönülerek doldurulabilirdi. Bunun için bula bula buldukları, “Kapitalizmin Demokratik Gelişme Varyantı” dedikleri bir ucubeydi. Küçük mülkiyetin yeniden ihyası ve onları besleyecek küçük bir “sosyal piyasa”nın yaratılması olarak işe başlamışlardı. Bu

fasarya idi. Reel sosyalizm 1920, 1940 veya 1960'lardaki sorunları nedeniyle değil, yıkıldığı zamandaki sorunları nedeniyle yıkıldı. Yıkılırken elbet dünya komünizmini de yıktı. Bu hakkı kendinde, dünya komünizminin merkezi olarak benimsenmiş olması nedeniyle görmekteydi. Dünya komünizmini yükselten oydu, yıkılışını da o yönetmeliydi.

Dönüp bunun Türkiye'ye yansıyan somutuna da bakabiliriz. SBKP, diğer bütün ülkelerin komünist partilerini ikna ettiği gibi, Türkiye Komünist Partisi'ni (SİP TKP'sini değil) de komünizmden vazgeçmeye ikna etti. İkna olmayanları, Romanya ve DDR örnekleri bekliyordu. Çavuşesku veya Honocker olmak istemeyenler komünizmden vazgeçtiler. Behice Boran'ı muaf tutabilirsiniz ama o günkü TKP genel sekreteri olan bugünkü Nabi Yağcı'ya bakarak neler olup bittiğini anlayabilirsiniz. SBKP'de Akdeniz partilerine bakan zatın ticari misyonla Türkiye'ye gelip kotardığı mizansen, Avrupa'daki göçmen Türk ve Kürt sosyalist solunun Türkiye'ye ortak dönüş planını sabote etmek bahanesiyle Nabi Yağcı ve Nihat Sargın'ın Türkiye'ye "postalanma"ları, Cem Boyner'e ve Ishak Alaton'a, oradan da YDH'ya uzanan ilişkiler... Bütün bunlar SBKP'nin, TKP'nin de boyun eğdiği likidasyon planının parçasıdır. TSİP olarak aynı telkinler SBKP tarafından bize de yapılmıştı. Ancak bizim SBKP ile olan ilişkilerimizin biçimi ve özü, bu türden telkinlerin dayatmaya dönüşmesine izin vermezdi.

Bu durumda reel sosyalizmin yıkılışını kotarılmış planlı bir siyasal süreç olarak anlamamız gerekir. SBKP, devlet ve bürokrasi olmanın da getirdiği bir sonuç olarak karar verdi ve İngiltere ile Fransa'nın açıktan karşı çıkmalarına rağmen ABD ile anlaşarak çöküş sürecini DDR'den, Almanya'nın birleşmesinden başlattı. Ardından planını Doğu Avrupa komünist partilerine dayattı. Varşova paktını dağıtıp NATO'yu rakipsiz bıraktı. Sonra, Türkiye'dekiler de

dahil dünyanın bütün komünistlerini çağırdı, onlara “komünizmden vazgeçin!” talimatını verdi. Onlar da vazgeçtiler ve komünist siyaset bütün dünyada sönüldü. Burada yok olan şey komünizmin itibarı mıdır, yoksa komünistlerin itibarı mı?

“Bu kadar da basit değil” diyenler olacaktır ama bu kadar basittir. SBKP’nin planına direnenlerin akıbetleri bilinmektedir.

O halde sosyalizmin itibarına asıl zararı kendilerine ve tarihlerine karşı samimiyetsiz bir eleştirel tavır geliştiren sosyalistler vermiştir. İşçi hareketi, emekçi sınıf hareketi sosyalist siyasetçilere ve partilere güven duymaz olmuştur. Güven duysa bile yenilgi o kadar ani ve büyük olmuştur ki, sosyalizmden korkulan bir döneme girilmiştir. Sonuçta sınıf mücadelelerinin eski biçimleri kaybolmuştur. Komünist siyaset ve onun öncülüğü ve yol göstericiliği olmayınca işçi ve emekçi sınıf hareketi de geri çekilmiştir. Geri çekilişi önlemeye dönük tepkilerimiz bile günahlarımızı daha yüksek sesle ilan etme biçimini almıştır. Kendi günahlarını dö-küp saymanın sosyalizme yeniden itibar kazandıracağı zannedilmiştir. 20. yüzyıldaki günahlarından arınan sosyalizmin siyaset sahnesinde yeniden yükseleceğine inanılmıştır. Yükselmemiş, daha da çökmüştür.

Sosyalistler demokratlaşarak, feministleşerek, ekolojik ve çevresel sorunlara yoğunlaşarak ortaya yeni bir sosyalist mücadele perspektifi koyduklarını düşünmüşlerdir. Bu sorunları sosyalist mücadele perspektifine emdirmek yerine, bunlardan ibaret küçük bir dünyayı seçmişlerdir. Daha fazlasını bekleyenlere de, “ortada bir işçi hareketi mi var ki?” diyerek dudak bükmüşlerdir. Sonuç olarak sosyalizmin, sosyalistlerin itibarı kadar bir itibarı kalmıştır.

K. A: Kapitalizme karşı mücadelede bir yenilgiden söz etmek lazım dedin ama bunu bir ironi olarak mı kullandın bilmiyorum. Sonuçta daha da gerilere gidersek Hitler’in

yüz binlerce askerinin yıkamadığı, Nazi ordularının yıkamadığı bir sistem kendi içinde kitleler tarafından istenmedi. Sadece Sovyetler Birliği deneyimine ya da Doğu Avrupa'daki deneylere bakıp tartışmayı boğmak için söylemiyorum, ama sonuçta gördük ki -kimi eleştiriler yöneltiliyordu oradaki uygulamalara- demokrasi sorunundan tut da kadın sorununa kadar birçok meseleyi çözememişler. Bütün bu deneyler sosyalizmin teorik anlamda yenilenmesi görevini de önümüze koymuyor mu? Daha net söylersem, mesela Paris Komünü ya da 1917 Devrimine ilişkin edilen olumsuz laflar daha azdır ama daha sonraki süreçlere ilişkin söylenecek çok laf var.

H.H.: Anladım, Ben reel sosyalizmin yıkılış nedenlerini açıklama yöntemi üzerinde durdum ve bunları tatmin edici bulmadığımı söyledim. Sen reel sosyalizmin eleştirisine geçelim diyorsun. Elbette, zaten sosyalistlerin ciddi biçimde ele alıp tartışmaları gereken başlıca konudur bu. Ancak bu noktada tarihin bu döneminin bütün günahlarını Stalin'e yıkıp işin içinden sıyrılma yanlışına düşmemek için bazı tespitlerde bulunmak faydalı olabilir:

Rus Bolşevik Devrimi İşçi-köylü devrimi değildir, işçi (amele) devrimidir. Bu özelliği "saf"tır. Köylü sınıf, sadece menfaati (toprak) icabı devrimin peşine takılmıştır. Kurulan düzenin çekirdeğine de işçi sınıfı -ve siyaseti- oturtulmuştur. İşçi, küçüktür ama somuttur ve Ekim Devrimi'nin "takıntı"sıdır. Marks'ta proletaryanın tarihi misyonuna "takıntı" ne kadarsa, Lenin'de bu "işçi takıntısı" iki misli fazladır. Lenin proletarya hastalığından muzdaripti! O zaman Stalin'den önce Lenin'e ve Marks'a sormak gerekir: İkiniz de gelişmeyi, kalkınmayı, modernleşmeyi düşüncenizin ve siyasetinizin merkezine tayin edici eksen olarak yerleştirdiniz. Gelişmemişler gelişmedikçe sosyalizm yoluna giremezler dediniz. Lenin bu düşüncüyü daha ileri noktalara vardırdı. Gelişme ve kalkınma süreçleri ile sosyalizmin ku-

ruluş süreçlerini bütünleştirdi. Devrim'den sonra Rusya'nın entelektüel tartışmasını, "işçi"lerle "diğer"lerinin çelişkileri belirledi. Kalkınma esas alınarak, demokratikleşme ve siyasi özgürlük sorunları bu temel amaca adapte edildi. Kalkınmayı aksatan her olgu ve yaklaşım, sosyalizmin kuruluşunu aksatan şey haline geldi. Kalkınma olmazsa sosyalizm de olmayacaktı. Plep sosyalizmi diye bir şey Lenin'in de, Stalin'in de gündeminde yoktu. Tartışmayı bu noktadan başlatıp derinleştirenler, Troçki'nin, Stalin'in, Buharin'in ve bir bütün olarak diğerlerinin ve sosyalizmin niçin reel olduğunu, niçin başka türlü olamadığını anlarlar.

Bir şeyin daha iyi anlaşılması gerekir: Rus işçisi ve partisi sosyalizmi kurma deneyimini korkunç bir iç savaş ortamında başlattı. Düşünölmeli ki, Rusya'da işçi devrimden sonraki 4 yıl boyunca hem "işçi", hem "asker" hem de "bürokrat" ve "siyasetçi"dir. Kurduğu da savaş komünizmidir. Savaş şartlarında "Savaş Komünizmi"nin işçiler, emekçiler ve yoksul halk yığınları için en iyi ekonomi olduğunu kapitalistler de keşfetmiş ve uygulamışlardır. Rus işçilerinin iç savaşı kazanmaları ve savaş komünizmiyle halkı açlıktan kurtarmaları öylesine muhteşem bir hayranlık yaratmıştır ki, Troçki her işi yapabileceğine inandığı "işçi müfrezele-ri"ni kurmaya başlayacaktır. Devamındaki bütün tartışmalar, savaş komünizminin terk edilecek ve korunacak yönleri üzerine olmuştur. Reel sosyalizme ilişkin tartışılacak ne varsa, onun realitesiyle birlikte tartışılmalıdır. Bu nedenle "reel" demedik mi zaten?

Gene de ikna edici bir noktaya gelebilmiş değiliz. Şu iddia yerinde sağlam duruyor: Reel sosyalizm ya da onun Stalinizm denilen özel varyantı "sosyalist demokrasi"yi kuramadı. Demokrasi olmadığı için kuruluş süreci sınıfsız ve devletsiz komünist topluma doğru değil, gittikçe güçlenen despotik bir devlete, kastlaşmaya ve bürokratizme doğru gelişti. Devrimi yöneten Parti sosyalist demokrasinin gü-

vencesi olan Sovyet'in yerine geçmeseydi, Parti ile devlet bütünleşmeseydi, kuruluş süreci başka türlü gelişir, sosyalizm yıkılmazdı.

Reel sosyalizmi tartışıyorsak, tartışma da spekülatif değil, reel olmalı. Diyelim “Stalin yanlıştı”! Fakat gerçekliğe bakarsak görürüz; Sovyet sosyalizmi “Stalin–izm– yanlıştı” dediği halde kendini kurtaramadı veya Stalin yanlıştı dedikten sonra bile kırk yıl daha yaşadı.

Ama biz yine de tartışmaya devam edeceksek, reel sosyalizm denilen olgunun biçimden biçime geçilen dönemleri, aşamaları olduğunu görmeliyiz. İstenilen sonucu vermediği görülen her hangi bir uygulamaya, neden o sonucu vermediği tartışması tüketilmeden son verildiğine dair elimizde tek bir örnek bulunmamaktadır. En yaygın eleştirilerden birini alalım: Parti ile Sovyet'in (devletin) birleştirilmesinin sosyalizmin inşasını çıkmaza soktuğu, sosyalist demokrasi olamayışın bundan kaynaklandığı, “Parti devleti” modelinin kendini yok etme potansiyeli taşıyan Sovyet tipi devleti ortadan kaldırdığı için devletin eriyip yok olma sürecine giremediği, teorik bir eleştiri olarak çokça dile getirilmiştir. Oysa bu devlet modeli Lenin'in başının altından çıkmıştır! Gerekçe ise, devlet olarak Sovyet'in beş yıllık başarısızlığıdır. 4 Mart 1923 tarihli *Pravda*'da ki makalesinde, devrimin geleceğinin garantisini Parti ile Sovyet'in birleşmesinde gördüğünü yazmıştır.

İşçinin Sovyet'i ile partisinin birleştirilmesinin yanlışlığı ne olabilir ki? Dedik ya, iktidarı işçi kazanacak, iç savaşı o kazanacak, iç savaş komünizmini o kuracak, devlet o, parti o, Sovyet, bürokrat o, siyasetçi o, asker o olacak ama sosyalizmin inşası ve kurumsallaşması illa ki “çoğulcu” kalacak! Bu ne demektir? O zaman burada, genel ve Lenin'i de kapsayan bir eleştiriye formüle etmemiz gerekir. O gün belli bir durumda devrimin ilerleyişinin güvencesi olarak yapılmış, operasyonel gibi görünen ve Sovyet'i Parti

ile birleştiren müdahalenin bugünden bakılarak, sosyalizme gidişati saptıran tarihi bir hata olduğu söylenecekse, şu der- si çıkarmak gerekir: Belki Troçki'nin bile söylerken yükle- mediği kadar manalı olan, "Sürekli Devrim" denilen kavra- yış reel sosyalizmin düşünsel ve fiziki yapısı içine ve e- kirdeğine "değiştirilmesi teklif dahi edilemez" hükmünde bir eylem ve felsefe olarak yerleştirilebilseydi. Salt işçi ek- senli bir toplumsal dinamizm üzerinde ilerlese bile, kendini eleştiren ve denetleyen cesur bir özgürlük işçi sınıfının de- ğişmez karakteri olarak korunabilseydi. şöyle yani: Dev- rim her dakika, kendi temel varsayımına dokunanı yakabil- seydi.

Demek ki her devrim "devlet"te donmuştur ve donar.

Devletten kurtulmak veya onu aşmak zorunda olan bir devrimin devlete yüklenerek sürdürülmesi mantıksız g- rnmektedir ama bunun için kendini yok etmeye kurgulan- mış bir devletten başka silah da yoktur. Marks'ın "proletar- ya diktatörlüğü", tasarıda bu devlet idi. Paris Komün' ve Sovyet, kendini yok edecek devlet türü örnekleri olarak al- gılanmıştı ama bu doğru muydu?

Ekim Devrimi pratikte saf bir Proletarya Diktatörlüğü idi. Ama elbette aynı zamanda proletaryanın kendisi ze- rinde de diktatörlük. Projesi de "eşitlik" ve "zgrlk"t. Eşitlik ve özgürlük tek başlarına masum iki kavramdı, ama yan yana geldiklerinde yönetilmeleri çok g iki kavram. Tarihte rneği de yoktu. İki kavramlar gibi görünen eşitlik ve özgürlük belli nesnel tarihi koşullar içinde düşman kav- ramlar haline geliyorlardı. Sovyet devriminden sonra bu ol- du. Devrim ya eşitlik, ya da özgürlük yoluna girecekti. Eşitlikçi yola girdi. Stalin ve partisi aynı zamanda hem eşitlikçi hem de zgrlki olacak yeni bir toplumsal ev- rim sürecini yaratacak deha olamadı. Rus işçi sınıfının de- hası buna yetmedi.

K. A: Türkiye'deki sosyalist hareketin durumu nedir so-

rusunu soracağım ama bu soruyu biraz açarak sormak istiyorum; esasen 68-69'dan beslenen -kuşkusuz bir evveliyatı reddetmek anlamında söylemiyorum bunu- kendilerini 74-75'lerde kurmuş bugünde varlıklarını sürdüren politik öznelerin bugünün ihtiyaçlarına ve sosyalist hareketin krizine yanıt veremedikleri ortada. Hatta kendilerini kurdukları koşullar değişti. SBKP-ÇKP gerilimi yok artık. Ama bu saflaşmadan doğmuş örgütler yaşamlarını sürdürüyorlar.

H. H : 1970-1980 döneminin ideolojik ve politik saflaşmaları içinde “Lenin’ci”, “Mao’cu”, “Foko’cu” “Ho Amca’cı” gibi somut devrim deneyimlerinin şu veya bu spesifik özelliğine ya da “Yeni Sol”un varyantlarından birine abartılı bağlanma yoluyla şekillenmiş sol örgütlenmelerden bazıları dağıldı, bazıları kendini dağıttı, bazıları da adını koruyarak varlığını sürdürüyor ama hiçbirinin eski politik ve çizgisini sürdürmesi mümkün değildir. Tümü nitelik değiştirmiştir. Çünkü eski şekillerin dayanakları yok olmuştur. “Eskiden ne ise bugün de o” olan örgütler varsa eğer, onlara akıl sağlığı dilememiz gerekir.

Türkiye’deki eski politik öznelerin varlıklarını bugün dahi örgütsel planda sürdürme tercihi ve gayreti içinde olmalarını olumlu ve doğal saymamız gerekir. Hatta bu örgüt veya hareketlerin eski bazı ilke, görüş ve düşüncelerini koruyor olmaları da anlamlı olabilir. Önemli olan neyi korudukları ve neyi terk ettikleridir. Kendilerine bir anlam yüklemeleri bizi ilgilendirmez, ancak bizim için anlamlı olmaları değer taşır ki, bu da onların sosyalizm için mücadeleyi günümüzün ihtiyaçları ve koşulları üzerine oturtabilmiş olmalarıyla ilgilidir. Sovyetçiliğin, Maoculuğun, Arnavutçuluğun veya Üçüncü Yolculuğun 30-40 yıl önce az çok bir anlamı olabilirdi ama bugün hiçbir anlamı kalmamıştır. Eskiden birer “kimlik” olabilen bu kavramlar bugün düpedüz, kimseye hiçbir şey anlatmayan kimliksiz kavramlar haline gelmiştir. Berlin Duvarı yıkılırken sadece kapitalizm ile

sosyalizm arasındaki duvar değil, sosyalist dünyanın katı iç duvarları da yıkılmıştır. Sosyalistlerin bugün, kendi aralarındaki eski duvarlar varmış gibi durmaları, eğer insani nedenlerden değilse, marazi bir meseledir.

Kendilerini birer “özne” olarak algılamalarına gelince, burada durmak gerekir. Bu öznelerin etkinliği nedir ve kim farkındadır? Bana göre bu anlamda hiçbirisi özne değildir. Türkiye’de sosyalist mücadeleyi yeniden ayağa kaldıracak devrimci bir siyasi “özne” yaratmak için yapılacak çok iş var. İlk başta da kendi “tekke”sini havaya uçurmak gelir. Devrimci olmak budur. İkinci adım, “devrimci düşünce”yi oluşturmak ve ortaya koymaktır. “Devrimci düşünce olmadan devrimci pratik olamaz” denilmiş olduğu unutulmamalıdır. Nerededir bu devrimci düşünce?... Kitlelere mal olmuş şekliyle somut bir siyasal güce dönüşmüş devrimci düşünce yok ama sosyalistleri kendi keyfince “devrimci-reformcu” diye tasnif etme sorumsuzluğu var, devam ediyor. “Kendine yetme” hali de var. Türkiye’de siyaset “liberal-ulusal” saflaşması içine girdi, mevcut sol örgütler de bundan etkilendiler. Bu faktörlerle birlikte bakıldığında, Türkiye’de sosyalist hareketin durumu, “yeni bir başlangıç” yaratabilmek açısından vahim görünüyor. Büyük yıkıntıdan sonra geride sosyalist olarak kalabilenler kendilerine, içinden akacakları yeni bir mecra yaratmak zorundaydılar ve bu konuda, geçmişte yüklendikleri birçok kavramdan kurtulmalı ve yeni kavramlar üretmeliydiler. Bu kapasiteyi gösteremediler çünkü sınıf bağları hiç yok denecek kadar zayıflamıştı. Çıtayı ÖDP’ye kadar yükseltebildiler sadece, sonra başka gelişmelerin etki alanına girdiler.

Son on yılda Türkiye’de sosyalistleri etkisi altına alan gelişmelerden biri siyasi İslamın ABD ve AB tarafından AKP kılığında liberal kapitalist platforma itilmesi ve iktidar yapılması, diğeri de özgürleşmecî Kürt siyasi hareketi oldu. Devlet, siyaset ve toplum bir yandan laik-anti/laik,

diğer yandan Türk-Kürt kutuplaşmasına sürüklenirken bundan sosyalistlerin de büyük bir kesimi etkilendi. Kutuplaşma Ulusalçılık-Liberallik gibi, sahici olmayan bir ekse- ne oturdu. Bu tablo karşısında yeni bir şeyler yapmak la- zım diyen sosyalistler çok haklı. Somut durumdan yola çı- kıyorlar. Bazıları yapılması gerekene “sosyalist yeniden ya- pılanma” diyor. Ne denirse densin, sonuçta şu söylenmiş oluyor: Türkiye’de sosyalist siyasi mücadelenin sınıf te- melli bir siyaset olarak örgütlenmesi gerekir. Bu da yeni bir örgütlenme kültürü ve anlayışı ile yapılmalıdır.

Sosyalist siyasi örgütlenme bireyin özgür katılımını ga- ranti etmelidir, çoğulculuk esas alınmalıdır vb. Örgütlen- meye dair bu yeni önermeler değerli olabilir. Fakat kendili- ğinden doğru ve değerli olamazlar. Doğru olup olmadıkları uygulamada anlaşılacaktır. Örgütlenme konusunda Türkiye solunda ayrıca Leninist bir siyasi örgütlenme modeli var- saymak da doğru değildir, çünkü yoktur. Lenin 1905’te il- legal partiden, 1912’de, grevci işçilerin partiye tahaccüm ettiği koşullarda ise “illegal aygıt”ın korunduğu legal-yarı legal bir siyasi örgütlenmeden söz eder. Yani her şey “ko- şullara göre”dir. Rusya-KP’nin değişmez tek özelliği, dö- nemin burjuva siyasi akımları tarafından da benimsenmiş olan “militer” bir siyasi örgütlenme oluşudur. Ama “siyasi zeka!” başka bir şeydir. Bolşevikler ile Menşevikler, taban tabana zıt görüşleriyle bu partide uzun yıllar yan yana ola- bildiler ise o parti çoğulcuydu. Zaten SBKP çoğulculuk te- melinde kurulmuş bir partiydi. Bu özelliğini hiç yitirmedi. Ulusal temelde kurulmuş partilerin birliği olarak da federal bir partiydi. Bugün bize yeni keşfettiğimiz şeylermiş gibi görünen her şey komünist mücadele tarihinde mevcuttur. Özetlersek; ÇKP-SBKP tartışması reeldi. Bugün yok. Çin kapitalizme geçti, hem de en vahşi olanına. Emperyalizme doğru geliyor. SBKP kapitalizme geçti, hem de en oligar-

şik olan bir yapılanmayla. Sosyalizm dünyadan tecrit oldu, Küba yavaş yavaş ayak uyduruyor bu likidasyona.

. Dolayısıyla bugünkü sosyalizm mücadelesinin soğuk savaş döneminden kalma referansları olamaz. İçeriği kalmadığı için eski siyasal öznelerin ambalajına da ihtiyaç kalmamıştır. Günümüzün başkalaşmış somut koşulları, ilişkileri içinde eski öznelerle ancak çelik-çomak oynanır. Fakat birikim çok değerlidir, korunmalıdır. Bir de şöyle bakalım: Sosyalist solun “eski siyasi özne”leri işlevini yitirdi de “yeni siyasi özne”ler işlev kazanabildiler mi? Kazanamadılar. Ulusalçılaştan veya liberalleşen “yeni sosyalist özne”lerin nesi yenidir? Sosyalist mücadele, önce siyasi devrim mücadelesidir. Siyasi iktidar olunması mücadelesidir. Siyasi devrim yoluyla toplumsal devrime, egemenlikten hegemonyaya doğru giden bir mücadeledir. En azından Marks’ın koyduğu ve Lenin’in sürdürdüğü şekliyle böyledir. Toplumsal devrim siyasi devrimin önüne geçemez. Geçse kim istemez ama geçemeyeceği için geçemez. Aksi belki, zihinsel cambazlık tadı veren felsefi sohbetlerde bir fantezi olarak oyalanma sağlar fakat hayatta ve siyasette bunların yeri yoktur. Tarih soruyu basitleştirmiştir: Sosyalizm, devlete karşı kendini devlet olarak örgütlenme mücadelesidir. Marksizm’den mülhem bütün sonuçlar bunu verir, vermiştir, verecektir.

Türkiye’deki bir kısım sosyalistler sınıf mücadelesi sosyalist bir siyasi açılım vaat etmediği için bu çizgiye saptıklarını savunuyorlar. Devletle problemi veya devlet problemini ertelemiş oluyorlar. “Devletin demokratikleşmesi”nden söz edenlere, bilhassa bu demokratikleşmenin bir varyantını temsil ettiği değerlendirmesiyle AKP’ye destek veren liberal solculardan nefret ediyorlar. Aynı yanlıgı ters dönmüş biçimiyle karşı tarafta da var. Liberalleşmiş sosyalistler de sosyalist mücadele için en başta gelen devlet ve iktidar problemini iptal ediyorlar. Bütün sosyalist vizyonla-

rı AB paradigmaları içinde devletin demokratikleşmesi, revize olması, reformlar sürecine girmesi ve “ileri demokrasi(!)”ye dönüşmesinden ibaret. Devletle bunun ötesine taşan bir problemleri yok, sınıfsal bir hesaplaşmaya ihtiyaçları yok. Ufuk Uras mesela: “Bulgaristan AB'ye girince emperyalist mi oldu ki, Türkiye girince olsun?” diye, ancak devletten, emperyalizmden, AB'den, toplum-devlet-siyaset ilişkileri bağlamında Marksizm'in alfabelerinden habersiz olduğunda sorulabilecek bir soruyu, rahatça sorabildi. AB'nin üç yüz büyük tekelin kıta ve dünya politikası olduğunu kavrayamayacak kadar bilgi ve bilinçten uzak kalınınca ne gerek var sosyalist siyasete! Sosyalist siyasetin sosyalizmle bağı pamuk ipliği ile kurulamaz. Bu içsel bir bağlıdır.

Türk devleti de sola karşı, sosyalistlere karşı, komünist siyasi mücadeleye ve bunların havalandırdığı sınıf toprağına karşı ve eğer varsa bu türden mücadelelerin dünyada yarattığı genel gidişata karşı muhteşem denecek ölçüde tecrübelidir. Bugüne kadar ki cuntalar da Türk devletidir, Demirel ve Ecevitler de öyledir ve bugünkü Tayyip Erdoğan da. Kemalist cuntalara karşı AKP'den yana olanların devletten yana oldukları su götürmez. Buyurun örneğin 27 Mayıs: Emekli kadastrocu Mukabil beyin veya Halil Berktaş ya da führeri Murat Belge söylediği zaman gerçeklik kazandığı sanılan şekliyle bir “cunta” veya “albaylar tekkesi” değil, devlettir. Türk devletidir, Türk devletinin tıkanmış bir noktada kendini yenilemesidir. İleri düzey bir demokrasiye kapıyı açmış ama bu kapıdan işçi ve emekçi mücadelesi ve sosyalizm mücadelesi sızdığı için 12 Mart'ta açtığı kapıyı sıkıca kapatmıştır. Tayyip Erdoğan iktidarlarının da ilmi ilmi ördüğü, devleti yeni küresel işlevine göre revize etmektir. Etmesin mi yani?

K. A: Birlik tartışmalarını düzenleme kurulu (BTDK) tarafından (Kuruçeşme toplantıları diye bilinir) yurt dışında

başlayan ve kırk küsur toplantı sonrasında Türkiye'ye aktarılan süreç; bir buçuk yıllık bir zaman dilimi sonrasında geriye beş kitap bıraktı ve sonuçlandı. Kuşkusuz oradaki tartışmalar, daha sonraki birlik süreçlerine yol gösterici oldu ama bu toplantılardan beklenen sonuç da elde edilemedi. Kuruçeşme süreci başka türlü kurgulanabilir miydi? Çünkü orada bir eylemli zemin yaratılamadı ve tartışmalar daha çok belki de teori düzeyinde kaldı. Kaçınalım denildiği halde dünyanın ideolojik belirlemeleri içerisinde sorunlara yaklaşıldı. Kuruçeşme sürecini 20 yıl sonra nasıl değerlendiriyorsun?

H. H : Türkiye'deki Kuruçeşme toplantıları aslında yurt dışında, sosyalistler arası iş birliği ve ortak perspektif oluşturma amacıyla, duvarın yıkılmasının ardından dünyayı ortak kavrama ve ortak bir yürüyüş oluşturma fikri etrafında başladı ve gelişti. Toplantılara katılan sosyalist gruplar yıkılan sosyalizmin neden yıkıldığı tartışmasına yeterince girmeden dünyanın mevcut durumunu, algılayabildiği kadarıyla ortaya koymaya çalıştılar ve sonra da bu tartışmayı Türkiye'de devam ettirmek üzere Kuruçeşme'ye aktardılar. Yalnız ondan önce toplu dönüş hareketi örgütlendi, bu dönüş hareketine siyasi göçmen olarak Avustralya'dan bile gelen göçmen Türk solcuları, sosyalistleri vardı. Köln'de yapıldı bu toplantı ve herkese açık bir toplantıydı. Dönme-ye niyeti olan ve olmayan herkes “ortak dönüş” fikrini desteklemişti. Türk solu orada güçlü bir ortaklık iradesi yakalamıştı Kürt sosyalistleri de bu ortaklığın içindeydiler. Bu hareketi TKP provoke etti. Niye etti? Görünürde şu idi; Behice Boran'ın cenazesi Türkiye'ye gönderildi, burada sosyalist hareketi ayağa kaldırdı, Meclis'te cenaze töreni yapılması meşruiyetini ve Şişli'deki cenaze töreni de solu toparlayacak bir ruh halini oluşturdu TKP'liler de. Sonraki süreçler gösterdi ki “Neden böyle yaptınız?” sorusunun yanıtı SBKP'nin bunların eline verdiği likidasyon reçetesi idi.

Aziz Nesin bunu sezdiği için “TKP ile olmaz” diyordu. Türk solunun TKP’den ayrı bir toparlanma perspektifi oluşturmasını savunuyordu. Belki burası kendi hatamızı kabul etmenin yeridir. “TKP bu işin içinde olmalıdır, SBKP'nin hatırası bu işin içinde olmalıdır” dedik. Erken bölünmeyi ya da daha o zaman “Marksizm ölmüştür!” gibi tezler ileri süren TKP'nin dışlanmasını benimsemedik. Onun için de Kuruçeşme burada, -Türkiye’de- tartışmayı derinleştirmede, derinliğine bir tartışma içine giremedi ve TKP’yi savunanlarla, -SBKP'nin hatırasını savunanlarla diyelim- Sadun Aren’in başkanlığında Aziz Nesin’in de desteğiyle ortak yürüyüş oluşturanlar, altı ay sonra bu likidasyon gerçeği ile yüz yüze geldiler ve TBKP bu hareketi Cumhuriyet Halk Partisi’ne bordolamak için hamle yaptı, başaramadı. Ayrılıp TÜSİAD’a gitti.

Sosyalistlerin toparlanma ve birlik arayışları Kuruçeşme’den sonra da, ÖDP vücut buluncaya kadar sürdü. İlginç olanı bu süreçlerde bütünleşmeyi, organik bir siyasal örgütlenmeyi hep, “sosyalizm dışında”, burjuva demokrasisi ile ilgili bir sorun olan Kürt meselesi ve özgürlükçü Kürt siyasi hareketi ile kurulacak ilişkinin biçimi engelledi. Oysa Marksistlerin “ulusal sorun”lar konusunda görüşü ve tutumu netti. Demek ki Türkiye solunda Marksizm vardı ama yeterince Ortodoks olamamıştı. Kürt meselesinde bu eksiklik hemen kendini gösteriyordu. Güce tapma, nerede hareket orada bereket gibi sol çocukluklar, yaşlı sosyalist kuşaklarda hâlâ sürüyordu.

20. yüzyıl sosyalizmi işçi sınıfının sosyalizmiydi. Başarılı olduğu yerde işçi sınıfı alkışlandı, yıkılınca işçi sınıfı yuhalandı. Kuruçeşme zamanında işçi sınıfı yuhalanmaktaydı. İşçi sınıfından, sosyalizm iddiasını bu sınıf üzerine kurguladığı için Marksizm’den kaçılıyordu. Reel sosyalizm çözülüş halindeydi ve sürecin ucu gözüküyordu. Bütün zihinler vites boşluğuna düşmüştü. Yeni dünyadan, yeni so-

runlardan söz ediliyor ama eski kavramlarla yeni olduğu ileri sürülen bir dünya durumu açıklanmaya çalışılıyordu. Kuruçeşme de konuşulan hiçbir şey yerli yerine oturamadı.

K. A: Kuruçeşme süreci tartışmaları; “sosyalizm anlayışlarımızı tartışalım, bölüneceksek bu noktadan bölünelim” söyleminin de etkili olduğu bir dönemde gerçekleşti. Kuruçeşme bilinen sonla noktalandı fakat daha sonraki BSA-BSP ve ÖDP kuruluşuna da argüman düzeyinde bu tartışmalar temel teşkil etti. ÖDP 12 Eylül sonrası sosyalist hareketin yan yana gelmesi bakımından en ciddi birlik girişimiydi. ÖDP kendisini başka türlü kurabilir miydi?

H. H.:”Yeni bir sosyalizm anlayışında buluşalım” ne demektir? Marks’ta bir sosyalizm anlayışı vardır. Lenin’de ve Mao’da da vardır. Kautsky’de, Gramsci’de vardır. Stalin’de de, Pol Pot’ta da vardır. Castro’da vardır. Solun, bütün bu sosyalizm anlayışlarını bir ipe dizip üzerinde oynadığı yekpare bir geçmiş de bulunmuyor. O zaman hangi sosyalizm anlayışında buluşulacak? Bu geçmişi yanlış bulduk, Rusya’daki sosyalizmin yıkılışına bağlayıp toptan reddettik diyelim, yenisi kiminki olacak. Bu demektir ki Kuruçeşme aşamasında sadece “yenilgide birlik” konuşuluyordu. Sosyalistler kendilerini geçmiş siyasi pratiklerinden soyutlayarak duygusal bir nostaljide yakınlaşıyorlardı. ÖDP’ye kadar süreç tamamen bu idi

ÖDP’yi kurulduğu koşulların bir ürünü olarak görmek ve değerlendirmek gerekir. Kurulduğu koşullarda dünyadaki durum şöyle özetlenebilir: Çin daha önce sosyalizmi terk etmişti ve kedinin rengi önemli değil balık tutması önemlidir anlayışından hareketle zaten kapitalizme rotayı çevirmişti. Sovyetler Birliği’nde ise önce Gorbaçov konverjans masalı uydurmuş, sosyalizmden vazgeçmişti. Bütün dünyanın kapitalizme gittiği koşullarda kapitalizmin sahici eleştirisine dayanan bir sosyalist siyasal örgütlenme fikri ve modeli Türkiye’de ÖDP’nin kurulduğu sırada yoktu, tezahür

etmemişti, kendini göstermemişti. İdeolojısızlık ağır basmaktaydı. Nitekim ÖDP'nin ilk yıllarında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılması fikri savunuldu, özelleştirmeye cepheden karşı ıkılamadı. Kupkuru bir özgürleşme söylemi ile yetinildi. Esas itibariyle sosyalist mücadeleye, kapitalizme karşı mücadeleye devam etmek isteyenlerin ÖDP'de buldukları, onlara verilmiş bir ödünden ibaretti. Kazablanka Bildirisinde “burjuvaziden ideolojik ve örgütsel bağımsızlık” deniyor, siyasi örgütlenme buna dayandırılıyordu ama ÖDP modeli siyasetlerin, örgütlenmelerin üzerine oturacağı programatik görüşler netleşmemişti. ÖDP'ye Dev-Yol'un siyaset yapma tarzı damgasını vurdu.

Bu tarz siyasetin elbette artıları ve eksileri vardı ama sosyalist siyasi örgütlenme, iktidar için örgütlenmeydi, salt mücadele için değil. Ben hep muhalefet olacağım, sivil toplumun içinde kalacağım, burada “sarmaşık” kuracağım, Gramsci'den daha çok Gramscici olacağım, esas itibariyle sosyalizmin siyasi iktidarı fethetmekle kurulamayacağı gibi, arkası önü doldurulmamış tezlere sarılacağım, işçi ve emekçilere, iktidardan kaçmalarını telkin edeceğim, bunun da adı sosyalizm için mücadele olacak! Bunlar “yeni toplumsal hareketler” dediğimiz, itirazı sadece “kendi adına” olan, toplum adına olmayan grupların sınırlı küçük dünyasını doldurabilir ama dünyayı değiştirmek savının içini dolduramaz.

Bu noktadan bir tartişma kurulamadığı için, ÖDP böyle bir tartişmanın öncüsü ve ekseni olamadığı için, üfürükçü bir ajitasyondan başka bir şey olmayan “aşk ve devrim”e sarıldığı için elinde kala kala kendinden başka bir şey kalmadı.

ÖDP kapitalizme eleştirisini nereden kurduğunu gösterebilseydi sosyalizm için mücadeleyi benimsemiş bir parti olurdu, bunu gösterebilseydi daha değişik bir mecraya girerdi. O sırada dünyada bunun gibi kurulmuş partiler var,

duvar yıkıldıktan sonra Avrupa ülkelerinde ÖDP'ye benzer partiler var. Bu örnekler sosyalist mücadeleye yeni bir aşı yapmak konusunda başarılı olamadılar, kapitalizmin ilerisine geçen bir perspektif açamadılar. ÖDP de öyle, siyasal yelpazede CHP'nin solunda bir boşluk bulunduğu varsayımına her ne sebeple inanmışsa, oraya talip oldu. İç zenginliği oysa buna izin vermezdi.

İkincisi ÖDP'nin Dev-Yol'un devamı bir partiymiş gibi anlaşılması, sesinin böyle çıkması projeyi öldürdü. Reel sosyalizme karşı inkârcı tavrı aslında Stalin'e değil Leninizm'e karşı bir tavidir. Marksist bir parti değildi, evet ama sorun da bu değildi, anti-marksist bir partiydi. Kapitalizmi önermiyor, ama kapitalizme önerilerde bulunuyordu. "Liberal" olarak algılanması bundandı. Lenin'i gömüyordu, kendisine "parti olmayan parti" diyordu. Bolşevizm'i ve Bolşevik devrimi, iktidar hırsıyla yanıp tutuşanların tarihsel gelişmeyi bir erken doğuma zorladıkları şeklinde algılıyordu. Sınıftan ve iktidardan kaçarak vardığı özgürlükçü söylem soyuttu. Gerçek özgürlüğün somut bir şey olduğuna dair Lenin'in sosyalist mücadeleye olağanüstü katkısının farkında bile değildi. Demokrasi mücadelesine çekilmişti, demokrasinin bir devlet şeklinden başka bir şey olmadığını unutmuştu.

K. A: ÖDP'ye ilişkin şöyle bir saptamada bulunabilir miyiz; Özgürlük ve Dayanışma Partisi aslında kendisini 74-75'lerde o günün koşullarında kurmuş grupların ve bağımsızların, bireylerin 12 Eylül sonrası bir araya geldiği bir oluşumdur. Kanaatim odur ki ÖDP'yi ÖDP yapan bu grupların herhangi birisi değil birlik fikriyatının kendisiydi. Birçok sosyalistin yüzünü ÖDP'ye dönmesini de bu fikir sağladı. Fakat kuruluşunda bir sürü mesele de tartışılmadı, hep ertelendi. Ona olmayan atıflarda bulunmaktan ziyade baştan burası bir konfederal bir parti, grupların partisi

denseydi ve bizim meselelerimiz var tartışacağız denseydi...

H. H : Sol açısından yenilginin birleştirici, en azından yakınlaştırmacı bir özelliği vardır. Türkiye solu da 90'lardan itibaren böyle bir etki altına girmişti. Ancak birleşmeye bir içerik kazandırmadıkça ilerlemek olanaksızdı. ÖDP'nin birlik iddiası ile kurulmuş olması, birlik yolunda ilerleyebilmesi bir zorunlu yoldu. Çok canlı ve yaratıcı bir iç tartışma sürecine girmesi gerekiyordu. Bundan, erkendir, bölünme getirir diye bütün gruplar uzak durdular. İlerlemeyen, ilerleyemeyen gruplar referanslarına doğru gerilediler. Öğütcek tahıl bulamayınca değirmenin kendini öğütmesi gibi oldu. Seçime girdi, 250 bin oy aldı, bunu yenilgi sandı. Parlamentarizm hastalığı budur zaten. Dolayısıyla tek hareketleri, ÖDP'yi böldüler diye suçlamak, kendi tekkelerine geri döndüler diye suçlamak ucuz bir anlayıştır. Herkes dünyada olup bitenleri kavrayarak yürüme ihtiyacını hissediyor, dile getiriyor ve söylüyor ve bunun için düşünüyor. Bir de nesnel bir durum veya düzey olarak bakmak lazım, ÖDP tecrübesine.

Türkiye solundaki bugün mevcut hareketleri ben geçici olgular olarak görüyorum. ÖDP de geçiciydi. Bu geçici yapılar ve geçici örgütlenmeler, sosyalizm için mücadeleye öncülük edecek bir merkezleşmenin ortaya çıkışına kadar zorunlu uğraklar niteliğindedir. Yeni bir sosyalist hareket doğacaktır, yaratılacaktır, buraya yoğunlaşmak gerekir. Bu, temenniden daha başka bir şeydir. Türkiye'ye mahsus bir şey de değildir. Arayış, bütün dünyada, sınıfsal mücadele pratiğine bağlı olarak sürmektedir. Latin Amerika bir pencere açmaktadır. Yarın Çin veya Hindistan proletaryası ya da kuvvetle muhtemel her ikisi birden, yükselen iki yeni emperyal gücü sırtında taşıyan 1,5 milyar proleter yeni bir pencere açacaktır. Bütün Asya vahşi bir emek sömürüsünün çemberine girmiştir. Dünya kapitalizminin bu yeni As-

ya dinamiği dünya proletaryası için de yeni bir dinamiktir. Şimdilik sadece potansiyel yahut kapasitedir ama hızla somut bir imkâna dönüşebilir çünkü dünya kapitalizmi de yönünü iyice şaşırdığı global bir kriz içine girmiştir. Sosyalistler boş umut yaratmazlar, analize dayanırlar. Sosyalistler “devrimcilik”(!) yapacağım diye cart-curt propaganda da yapmazlar. Sosyalist hareketin stratejik görevi kendini radikalleştirmek değil, emekçi hareketini radikalleştirmektir. Sosyalistler kışkırtıcı da olmazlar. Hatta çoğu zaman, örneğin 1917 Temmuzunda Rusya’da olduğu gibi, kışkırtılmış kitleleri, ama onların gerisine düşmemek koşuluyla, durdurmaya çalışırlar. Niye? Üç ay sonraki zaferi garantilemek için. Bunu yapamazlarsa kitlelerle birlikte yenilirler. Örneğin 1919’da Almanya’da Liebknechtçiler’in yapamadığı gibi. Türkiye’de bugünkü sosyalistlerin görevi, geleceğe bırakmadan geleceği hemen örgütlemektir.

K. A: Sosyalist hareketin yeniden yapılanmacı bir perspektifle yürümesi gerektiğine işaret ettin. Sosyalist hareketin içinde bulunduğu parçalanmışlık hali ve yaşadığı kriz; sahici, güçlü bir odak olamama durumunu birçok politik özne sorguluyor. Fakat ben bunların önemlice bir bölümünün yan faktörleri esas mesele imiş gibi gündeme getirdiği kanaatindeyim. Yani “sınıftan koptuk”, “mahallelere gitmiyoruz”, “disiplinli bir örgütümüz yok”, bunlar kuşkusuz doğru ama daha çok örgüt meselelerini konuşarak bu krizden çıkmaya dönük çabalar değil mi bunlar?

H. H : “Sosyalist yeniden yapılanma” ihtiyacını görenler, konuşanlar çok, hatta çoğunluk. Ama bu çoğunluk örgütlü yapılar içinde değil, onların dışında bulunuyor. Böyle olunca da “Sosyalist yeniden yapılanma” gibi bir ihtiyaç örgütsel yapılar içinde doğmuyor, yükselmiyor. Örgütsel yapıların dışındaki, kendini “yeni bir şeyler yapmak lazım” biçiminde ifade eden arayış ise örgütsüz olduğu için, örgütlenmeye yönelik ciddi bir basınç oluşturmıyor. “Yeni bir

şeyler yapmak lazım” da nasıl yapmak lazım, bu bilinmiyor. Bir de ortada, geçmişten gelen ve eleştirilmeden kalan başarısız birçok “birlik” deneyimi bulunuyor.

İnsanlar “batma fikri”nden kurtulurlarsa batmaktan da kurtulacağına inanıyorlarsa bu felakettir. Aynı şey olarak; insanlarda “birlik fikri”ni güçlendirmekle birlik olunabileceğini düşünmek de saflıktır. Mesele “akıl”ın örgütlenmesidir. Bizim literatürümüzde buna “tecrübenin örgütlenmesi” diyebiliriz. Çünkü tecrübe en etkili akıldır.

Birincisi, “emek kategorisi”nden, dolayısıyla “emekçi”den koparılmış bir sosyalist yeniden yapılanma olmaz. Emekçiye kurtarmayan sosyalizm kimin ne işine yarayacaktır? Bunu nasıl üretiriz? “İrade”yi gösterdiği için başlamak önemlidir. Başlangıçtan itibaren bu “iradeyi genişletmek” için çalışmak gerekir. İradenin gücünü ve sınırlarını görmeden başka adımlar atılamaz. Zaten “sosyalist yeniden yapılanma” iradesinin genişlemesi bir yerden sonra fikrin etkinliğinin genişlemesine dönüşecektir. Buraya geçildikten sonra da geri dönüş yoktur, çünkü yeniden yapılanma iradesi bu noktada grup ve çevrelerin birliği olmaktan çıkmış olacaktır. O zaman yola devam edilecektir. Bu elbette kurgusal olamaz, somut faaliyet olmalıdır. “Devrimci düşünceniz” olacak. Yoksa yaratacaksınız. Yaratımınız kolektif olacak. Bunu yayacaksınız. Tartışmalar yaratacak. Tartışmaya açtığınız konular ilgili toplumsal kesimlerde ve toplumun tamamında yankı bulacak.

Genelde kapitalizm ile özelde Türk burjuva sınıfı ile öylesine keskin bir polemığınız olacak ki, emekçi sınıfların ileri-entelektüel kesimlerinin en azından önemli bir bölümünü kazanacak ve adım adım ideolojik bir hegemonya kurmaya başladığınız açıkça anlaşılacaktır. Feministler, çevreciler, işsizler, dışlanmışlar vb. gibi yeni ve diri toplumsal dinamikler yüzünü sizden yana döneceklerdir. Bu bir ayak. Diğer ayağı da Kürt meselesi. Kürt meselesinin

çözümüne kazandıracağınız tarihsel perspektif Kürtlerden önce sizin temsiline talip olduğunuz sınıfsal kesimleri ikna edecek.

K. A: Latin Amerika ülkelerinde halk demokrasisi diye tanımlayabileceğimiz uygulamalar var. Uruguay'ı, Venezuela'sı, Brezilya'sı, Meksika'sı bütün kıtayı kapsadı değişim. Latin Amerika'da ne oluyor?

H. H.: Duvar yıkılmadan önceki dünyada evrensellik vardı, enternasyonalizm vardı. Toplumsal süreçler sosyalist, kapitalist, bağlantısızlar gibi sistem veya bloklaşmalara bağlanırdı. Bu durum halkların algısına kadar girmişti. Duvar yıkıldıktan sonraki dünyada görünür bir “yerele dönüş” başladı. Mahalli faktörler ve koşullar öne geçti. Burada özellikle sol ve komünist siyasi hareketler yönünden paradoksal denebilecek bir durum doğdu. Bu hareketler dünyanın birliğinden uzaklaştılar, “milli” ya da “ulusal” çıkar tanımlarıyla eklemlenerek kendi halklarına yaklaştılar. İyi mi oldu kötü mü, onu zamanla göreceğiz. Örneğin Hindistan Komünist Partisi vardı, Marksist'ti ve hâlâ Marksist. Fakat duvardan sonra Marksizm'de bulamadığı birçok şeyi Budizm'de bulduğunu ileri sürmeye başladı. Bulmuştur da! Türk komünistlerinin de önemli bir kesimi, Türkiye solu örneğin 1970-80 arasında Ecevit'e rağmen Kemalizm'in etkisinden kendini iyice kurtarmış olduğu halde.

Mahalli olana geri çekilme Türkiye solunun geçmişinde hiç yok değildir. Enternasyonalist bağlamdan kopmadan ama mahalli olanı ihmal etmeyelim arayışı vardı. Doktor Hikmet Kıvılcımlı, İdris Küçükömer gibi Türk Marksist düşünürler kendi toplumlarının engramına uygun çözümlemeler yapmaya çalışmışlardı. Son tahlilde Türk solu kendisini daha çok enternasyonalist ifade etmeyi bilmiştir, bu 68 hareketi için de geçerlidir, yani yeni bir dünyayı kazanmak için bütün bir dünyayla birlikte hareket etme, dünyadaki devinimin bir parçası olarak hareket etme perspektifi.

Latin Amerika'da ne oluyor diye baktığımızda, şu oluyor: Latin Amerika'nın özeline mahsus bir tarihi gelenek, güç, kendini yeniden açığa vuruyor. "Latin Solu" bu gelişmenin merkezinde değil ama içinde yer alıyor. Ve bu gelişme, daha çok Fokocu mevzilenmelerin, kırlardaki anti oligarşik gerilla savaşlarının sönümlemesinden sonra ortaya çıkıyor. Adını şurada burada bizzat kendisi "sosyalist" koyalı Latin soylu bu yeni hareket oligarşik kapitalizmden çıkıp "güler yüzlü kapitalizme" yönelen, elbette bu anlamda bile değeri yüksek bir dönüşüme öncülük ediyor. Örneğin bunu 1974'te bizdeki Ecevit'in "Toprak işleyen su kullananın" diyen çıkışına benzetmek mümkündür. Süreci ondan daha ileriye götürüp götüremeyeceğini henüz bilemediğimiz, radikalizmi de gittikçe törpülenen bu hareketlere sempatiğimiz olmalı fakat Türkiye soluna örnek oluşturacak bir evrensellik taşımadıkları da unutulmamalıdır.

Latin Amerika'ya işçi ve emekçi kesimlerin sosyalizm için mücadelesi açısından baktığımızda her hangi bir karmama, yükselme göremiyoruz. Venezüela örneği Türkiye'de çok konuşuldu. Chavez ülkesini sosyalist devrime doğru çekiyor diyenler de oldu. Bana çok sempatik gelen bir örnek değil. Şundan; tek ürün gelirine dayalı bir ülke, petrole dayalı bir ülke, kısmi görece bir toprak reformu gerçekleştirdi, iktidarın temelini güçlendirdi, tek ürününü de yoksullara gelir dağılımını düzeltecek biçimde kullanması ve bunun için yabancı baskıya direnmesi (özellikle ABD'nin baskısına direnmesi) bir olumluluk fakat Venezüela'da demokratik güçler, orta sınıflar, akademiler, eğitilmiş sınıf vs. ile Chavez'in rejimi arasında önemli bir soğukluk, önemli bir kopukluk var ve bu devam ediyor. Bu bakımdan Latin Amerika deneyiminin Latin Amerika dışında bir etki yaratması beklenmemelidir. Bize ışık tutacak bir deneyim olarak görünmüyor. Biz eski dünyanın bir parçasıyız, Asya

ve Avrupa'nın bir parçasıyız. Hatta şimdi Afrika'nın da bir parçasıyız. Asla Latin solunun değil.

K. A: Legal-illegal mücadeleye ilişkin TSİP'in bir özgünlüğü var. Darbe sonrası TSİP legal faaliyet sürdüremez konuma gelince yer altına geçti. 82 yılında Evren'in Anayasa oylamasına karşı da yeraltında ciddi faaliyet örgütledi. İncelenmesi gereken bir deney değil mi?

H. H : Legal ve illegal sosyalist siyasi mücadele biçimlerinin ayrı ayrı veya birlikte yürütülmesine dair sorunlar ve görüşler Türkiye solunda öteden beri temel tartışma konularından biri olmuştur. Bu tartışma hâlâ güncel midir, bilmiyorum. TSİP Bolşevik modeli benimsemiş bir örgütlenme idi. Dolayısıyla kendine biçtiği misyon, legal ve illegal mücadeleyi birleştirmektir. Bu konuda reçete bir model yoktur, Bolşevik örgütlenme de bütün özel çizgileriyle Rusya'ya aittir. Legal ve illegal sosyalist siyasi mücadelenin birleştirilmesinin en uygun ve işlevli biçimleri, o toplumdaki sınıf mücadelesi tecrübesi, sınıfların alışkanlıkları ve kapasiteleri, kültürel alışkanlıklar, bireyleşme ölçüsü vb. birçok değişken faktörlerce belirlenmektedir. TSİP illegal düzeyden ama legaliteyi de kullanarak örgütlenmesine başlamış, belli bir potansiyele ulaştıktan sonra "legal partileşmiş" bir deneydir. Partileştikten sonra süreç içinde illegal dönem kalıntılarını likide etmiştir. Eğer bir başarıdan söz edilecekse TSİP'in başarısı, "legaliteyi terk etmek zorunda kalırsak sürekliliği nasıl sağlayacağız?" sorusuna kendince verdiği yanıttır. Bu yanıt dünyadaki sosyalist mücadele tecrübeleri incelenerek verilmiş yanıttır. İlegal mücadele döneminde TSİP "Kitle", "Gerçek", "İlke" gibi illegal, "Düşün", "Görüş" gibi legal yayınlar çıkarmış ve bunlara on yıl boyunca süreklilik kazandırmıştır. Faşizme karşı "anayasaya hayır", "Şahinkaya olayının deşifresi" gibi ses getiren eylemler gerçekleştirmiştir. Faşizme karşı mücadele yürüten diğer siyasi hareketlerle, koşullarına göre yüksek

değer verilen dayanışmalar kotarabilmiştir. Ama bunları o günün koşulları içinde görmek, abartmamak gerekir. Özetlemek gerekirse TSİP'in bu konuda katkısı, "legal bir parti legaliteyi terk etmek zorunda kaldığında sürekliliğini nasıl korur?" sorusunu sormuş olmasıdır. Ben soruyu bugün de böyle sormak gerektiğini düşünenlerdenim. Şu şartla tabi, Avrupa'ya veya Filistin'e veya bilmem nereye çekilir, sürekliliğini korursun. Aslolan Türkiye'de ve olabildiğince ayakta kalarak sürekliliğini korumaktır.

K. A: Emek-Demokrasi-Özgürlük Bloğu'nun 12 Haziran seçim başarısını, bu başarının Türkiye sosyalist hareketi açısından sonuçlarını ve BDP'nin Kongre, Çatı Partisi önerilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

H. H : İzleyelim, görelim. Ama "Kürt meselesi" dediğimiz hadisenin ne olduğunu da iyi bilelim. Kürtler "ezilen", "sömürülen", "kimliğine, kültürüne, canına" kastedilendir, bir iç sömürge gibidir ama Kürt meselesi bunlardan farklı bir şeydir: Kürtler ulustur. Kürtlerle her zaman oturup sınıf meselesini konuşabilirsiniz. Sömürüye karşı birlikte mücadele edebilirsiniz. Bunlar olmuştur. Ama bugün olan o değildir. Bugünkü Kürt, 30 yıl önce aynı sendikada veya siyasette omuz omuza mücadele ettiğimiz Kürt değildir. "Ulus-Kürt" var artık. Dolayısıyla bir Kürt'le, bir ulusla konuşur gibi konuşmak gerekir. "Mesele"nin tek bağlamı kalmıştır: Kendi kaderine hükmetmek! Kürtler kendi kaderlerini Türklerinki ile birleştirirler veya birleştirmezler, bu onların bileceği bir iştir. Türklerle-Kürtlerin sistematik bir tarihi vardır ve sorun bu tarihin uzantısı olan bir noktada çözülebilecektir. Başka hiçbir yerde değil. Ne demokraside, ne mecliste, ne AB'de ve ne de Amerika'da. Hepsinde birden. Niçin? Çünkü Kürtler egemenlik istemektedirler. Biz bizi yönetiriz demektedirler. Bu anlaşılmamışsa Kürt meselesi hiç anlaşılmamış demektir. Ama anlamayan sen,

ben, bizleriz. Sabah akşam “barış” diye, “silahlar sussun” tutturanlarız.

Oysa Türk devleti Kürtlerin ne istediğini pekâlâ bilmektedir. Kürtlere karşı azgın militarizmi, onların ne istediğini iyi bilmesindendir. Demokrasiymiş, insan haklarıymiş, AB yerel yönetim şartıymış vb. Bunların tümü “çözüm” noktasında fasaryadır. Solcu ve sosyalist misin? Dikkatli bakacaksın, göreceksin ve anlayacaksın. Kürtler egemenlikle ilgili bütün taleplerini etnisite üzerine temellendirmektedirler. Adına otonomi, özerklik vb. ne denirse densin, Kürtlerin istediği son tahlilde üniter nitelikli bir siyasi oluşumdur. Kürtler egemenlik haklarının tamamını istemekte, fakat alıp gitmek için değil, bir kısmını Türklerle ortaklığa devretmek, bir kısmını paylaşmak ve bir kısmını da kendi kullanmak için istemektedirler. Bu coğrafyada Türk-Kürt birliğinin en ideal şekli, iki üniter ayak üzerine oturan federal bir siyasi organizasyondur. Tarihen başka bir kulvar açılmadığı için tek mecra bu kalmıştır. Ayrıca Erzurum Kongresi’nden başlayarak Kürt-Türk uzlaşması üzerine bina edilen bugünkü Cumhuriyet de adı konmamış gizli bir federasyondur. Çözüm buradadır diye Kürtlerin güncelleştirdiği talepleri yok mu saymak gerekir. Hayır, tümünü desteklemek gerekir.

Türk devleti ve siyaseti Kürtleri özerk ve eşit bir kardeş ulus kıvamında göremez, tasavvur kapasitesi buna yetmez ve Kürtlerin egemenlik hakkına katiyen rıza göstermez, Kürtler de girdikleri bu mecradan vazgeçmezler. Çatışma hangi nedenle ve hangi noktada, önce bunu görmek lazım. BDP milletvekili Bengi Yıldız söyledi: “Vergilerimizi kendimiz kullanacağız. Ayrıca Ankara’dan da mali destek isteyeceğiz.” Başbakan Erdoğan şöyle bir cevap verdi Kürtlere: “Yağma Hasan’ın böreği midir bu?” Zırnık vermeyiz size, demek istedi. Oysa dünyadaki bütün otonom, özerk, federe, kanton vb. uygulamalarda birim devlet kendi vergisi-

ni kendisi kullandığı gibi Merkezi devlet gelirlerinden de pay alır. Niye? Hakkıdır da ondan. Türk devlet gelirlerinin yüzde 75'i KDV'dir ve Ankara'da birikmektedir. Gümrük vergileri, özelleştirmeler, imtiyaz satışları vb. onlar da öyle. Kürtlerin havasını, suyunu sat, parasını cebe indir, KDV'sini al kasana koy, sonra da "bu benimdir, sana kurşun vermem" de. Söz bu olunca niçin "tek vatan, tek millet ve tek bayrak olduğumuz" yeterince anlaşılmıyor mu? Bir kapitalist devletin iç sömürgesinden kendi rızası ile vazgeçtiğini işittiniz mi? Sorunun bu gerçek özünün kavranması, olayın gerçek çözümünün ne ve nerede olduğunun kavranması bakımından elzemdir. Özetlersek: Kürt siyasi hareketinin başını çektiği devrimci dönüşüm süreci, belirlenmiş bir etnik ve coğrafi temelde elde edilecek bir siyasal egemenliğe yönelmiştir. Anarşizm gibi bir saçmalık hedeflenmiyorsa eğer, bu yönelimin nihai amacı "biçim" olarak kesinlikle "devlet"tir. Şöyle veya böyle ama devlet. Hareketin hedefi ve mevzilenmesi bu olunca, elbette onu bu mecrasından çıkaracak her girişim önce Kürtlerin zararınadır. Sosyalistlerin bu harekete verdiği destek teorik olarak hareketin bugünkü kendi somut talebi olarak ileri sürdüğü "demokratik özerklik"ten çok daha ileride olmak, kendi kaderini tayin hakkına kadar uzanmak zorundadır. Öyledir de zaten. Türk sosyalistleri bu hakkı hiçbir zaman reddetmediler. Kendi kaderini tayin hakkı da zaten günümüz dünyasında olağan bir burjuva demokratik hak olarak desteklenmekte ve gerçekleşmektedir. Hatta kendi adıma söylemeliyim ki, Kürtlerin talebi olan özerklik hem bir model olarak Türkiye'nin geneline öneriliyor, hem de "yerel idari otonomi" çerçevesinde kalıyorsa, hem çözüm değildir, hem de uygulanması son derece büyük güçlükler yaratacak bir taleptir.

Teknik konuşuyorsak, devam edelim: Çözüme salt "mümkünlüğü" açısından bakıldığında bile en kolay, uygulanması sorun yaratmayan çözüm, federasyondur. Kürt so-

runu gibi, salt kapitalizm ile modernleşme ile gündeme gelmemiş, feodal döneminde bile bağımsız egemenlik çizgisi üzerinde kuvvetle durmuş, Türkiye Cumhuriyeti devleti ile olan ilişkilerini 90 yıl boyunca adı konmamış gizli bir federasyon şeklinde sürdürmüş, “millet” bilincine ve tutumuna Türklerden de önce sahip olmuş olan Kürtlerin egemen varoluş talebini ancak federatif bir model karşılar. Bu noktada, iyice berraklaşmamış bir başka önemli noktanın daha altını çizmemiz gerekir. Şu denilmektedir: Kürtlerin devlet geleneği yoktur. Birikimleri yoktur. Bu nedenle devlet olmayı ve kurmayı beceremezler. Kim demişse bilmiyordur. Yukarıda söyledim. Türk devleti gizli bir Türk-Kürt federasyonu olarak şekillendi ve yaşadı. Kürtler bu federasyonda “devlet gelenekleri” ile yer aldılar. Nerede miydi bu Kürt devleti? Aşiret'teydi. Aşiret bir devlet biçimidir. Kendi kendini yönetim şeklidir. Modern devletle kıyaslayarak “devlet değildir” diyenler, somut tarihi yemediklerine göre, kendi aklını yemektirler. Aşiret tam bir devlet düzeni gibi işleyen bir yapıdır. Devlettir yani. Dün Ecevit aşiret reisi Barzani ile görüşürdü, bugün Erdoğan devlet başkanı bir Barzani ile görüşmektedir. Değişen öz değil, siyasetin biçimidir. Kürt sorununda bu saatten sonra çözümün ne olacağını düşünmek yerine nereye varacağını merak etmek daha doğru olur.

Eylül 2011

Yaşathak Aslan:
MAHİR ÇAYAN'IN BİZE BIRAKTIĞI EN ÖNEMLİ
MİRAS, “SORGULAMAK”TIR

Kadir Akın: Sosyalist hareketin şu andaki durumunu nasıl görüyorsun? Sonra sorularla devam ederiz.

Yaşathak Aslan: Devrimci hareketin Türkiye özelinde 1980 açık faşist darbe sonrası yaşadığı ilk yenilgiyle, Sovyet sisteminin çöküşünün etkisiyle başlayan ikinci yenilginin birleşmesinin yarattığı çöküşün devam ettiğini düşünüyorum. Buna, konjonktürü de eklemek gerekiyor. Türkiye sol hareketi, AKP-Kemalistler ve Kürt ulusal hareketinin oluşturduğu üç ayrı eksen arasına sıkışmış durumda. Kendisini ifade etmekte zorlanıyor. Gündem oluşturamıyor, kendisini gündem haline getiremiyor. Bu durumun ortaya çıkmasında, ideolojik, politik, pratik ve örgütsel nedenler de var elbette. Yani solun kendine ait, kendi ürettiği nedenler. Biraz klasik olacak ama biz eskiden “devrimci hareketin dünyaya bakışı, temel çelişki-baş çelişki tespiti” üzerine tartışırdık. Böyle bir tartışmaya şimdi rastlamıyoruz. Toplumsal muhalefet yok değil. Ama sol-sosyalist hareket muhalefet için çekim merkezi olamıyor. Yukarıdaki nedenlerle sol, yönünü bulamıyor.

Solun üniversitelerdeki zayıflığı da bir başka sorun. Çünkü kent yoksulları içinde, köylerde örgütleyici ve de-

ğıştirici kadrolar genellikle üniversite gençliği içinden çıkar. Burjuvazi (Türkiye) 1970’li yılların “komünizm korkusu” ile yaşayan burjuvazisi değil. TÜSİAD “demokratikleşme” çağrısı yapabiliyor! Kürt sorunu gibi konularda daha rasyonel tutum alabiliyor. Devrimci kadrolar entelektüel olarak 20-25 yıl öncesinde olduğu gibi burjuva kadrolardan çok ileri değiller. Bugünün Türkiye’sini ve Dünyasını açıklamakta yeterli olamıyorlar. Ortada etkin olan tek olumlu dinamik var, Kürt ulusal hareketi ve onun Kürt toplumunda yarattığı dinamizm. Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki, bu hareketin etkin insanların yarısı kadın. Belediye başkanlarına ve meclisteki oranlarına bakın.

K. A: Türkiye’de 11 kadın belediye başkanı var, dokuzu BDP üyesi.

Y. A: Evet, bu tablo çok önemli.

K. A: Konuşmanın içerisinde çalışma tarzını yenileştirmek gerekiyor dedin, değişimden söz ettin. Reel sosyalizm çöktü, yıkılan sosyalizm de denebilir ve bunlar daha çok dışarıdan müdahalelerle olmadı. Hani “devrim kitlelerin eseridir” diye geçmiş yıllarda çok kullandığımız bir laf vardır, oradaki değişim de kitlelerin eseri oldu. Bu durum aynı zamanda sosyalizmin dünya planında ciddi bir prestij kaybına da yol açtı. Yaşanmış sosyalizm uygulamalarını analiz etmek ve oradan Türkiye’ye gelmek gerekmiyor mu?

Y. A: Tabi. Sovyet sisteminin çöküşü solda büyük bir moral bozukluğu yarattı. 1990’lı yılları özellikle ayırt etmek gerekiyor. Önce, alt kimliklere kaçış oldu. Bu durum aslında Kürt Ulusal Hareketinin işine yaradı. Ülkemiz özgülünde alt kimliklere kaçış, insanların dinlerini, mezheplerini, etnik kimliklerini ön plana çıkarmaları da sola pahalıya patladı.

K. A: Mesela, kadın ve çevre meselesi de kaçış mıdır?

Y. A: Hayır. Onlar, geçmişte solun pek fazla önemseme-

diği, bugünse kendini dayatan olgulardır. Solun kadına ve çevre sorununa bugün önem vermesi olumludur.

Ben sol-sosyalist hareketin (Türkiye’de) yaşadığı çöküşün dünyanın her yerinde aynı şekilde yaşanmadığını düşünüyorum. Mesela Latin Amerika; Latin Amerika’da sol yükselişte. Tüm çöküntüye rağmen Küba’nın ayakta kalabilmesi, Latin Amerika solu için moral oldu. İslam dininin egemen olduğu ülkelerde böylesi bir gelişme maalesef yaşanmadı. Muhalefet boşluğunu radikal İslamcı akımlar doldurmaya başladı. Ben 1980’li yılların ortalarında Avrupa’daydım. O dönemde, Türkiyeliler üzerinde İslamcıların etkisi sınırlıydı. Ama solun zayıflamaya başlaması onları güçlendirdi. Yükselen ırkçılık karşısında çaresiz kalan insanlar İslam’a “sığınmaya” başladılar.

1988-89’larda Türkiye’de olduğum için biliyorum; sol-devrimci hareket yükselmeye başlayınca, bugün İslamcıların egemen olduğu mahallelerde sol tekrar etkin oldu. Kürt ulusal hareketinin yükselmesi devletin kent yoksullarını istismar etmesine yetmedi. Yani devlet, ırkçılığı körüklemeye zorlandı. Bu noktada Türkiye sol hareketinin çok önemli hataları oldu. Örneğin benim içinden geldiğim gelenek, politik pratikten kopmadan bir muhasebe, hesaplaşma yaşamak yerine “tartışma” adına fiili olarak politik pratik süreçten çekildi. Ve bu bize çok pahalıya patladı. Devrimci Sol bambaşka bir sürece yöneldi. Öyle ki, Türkiye halkı hiçbir zaman polisi sevmemişken, çocuklar “büyüyünce polis olacağım” demeye başladı. Yani polisi halkın gözünde “masum” hale getirdiler. Diğer grupların olumlu şeyler yaptığını söylemek çok daha zor!

Ben başka bir soruna işaret edeceğim. Türkiye solu kendisini o kadar önemser ki (hem de hiç önemser görünmeden) egemen sınıflar karşısında alınan her yenilginin nedeni yalnızca kendisidir. (Şaka gibi gelse de, bu suçu her grup diğerlerinin üzerine atar ve kendisini rahatlatır!) Bu bakışın

içinde toplum yoktur, halk, işçiler, köylüler, gençler yoktur. Çünkü sol özne, toplum da nesnedir. Görünüşte bu anlayış “popülizm” gibi dursa da, halkı küçümsemek, halkı değiştirme eyleminin, yani davanın asıl sahiplerinin “önemsizleştirilmesi”dir. Doğrudur, 12 Eylül sol için politik bir yenilgidir. Ama aynı zamanda Türkiye halklarının da yenilgisidir. Bugün kapsamlı bir toplum eleştirisi yapılmalıdır. Bu yaklaşım, toplumun özne haline gelişine bir çağrıdır.

Bir başka sorun da; bugün dünyayı, dünya çapındaki çatışmaları, insanlığın sorunlarını, değişimi, dönüşümü açıklamaya gücümüzdür. Bu konuda kendimize eleştirel yaklaşmadığımız sürece, ne üniversite gençliği için, ne de aydınlar için çekim merkezi olabiliriz.

Diğer bir sorun da klasik sendikal örgütlenmelere dair yaklaşımımızdır. Klasik sendikal anlayış iflas etmiştir. Bu geleneksel anlayış yerine, işçi sınıfını, yaşadığı alanlardan yola çıkarak, onları sorunun asıl sahipleri olarak görüp yeniden ve yerinde örgütlemek gerekmektedir.

K. A: 12 Eylül’den sonra sosyalist hareketin bir muhasebe yapamadığını, bir geçmiş değerlendirmesi yapamadığını söyledin. Özel olarak DEV-YOL adına yazılıp söylenen kimi şeyler var ama bence de yeterli değil, burada şöyle düşünmek gerekmiyor mu? 74-75 yıllarında kendilerini kurarken sahip olunan iddialarla bu gün geline noktada savunulanlar arasında yüz seksen derece fark var. Yani o tarihteki bölünmeler, o tarihteki bölünmelere dünya planında referans teşkil eden ana kutuplaşmalar ya da eksenler yerinde yok, ama o tarihte kendilerini o kutuplaşmaya göre kurmuş, aslında bir tür mutasyon geçirmiş örgütler halen faaliyet içindeler. Yani bu bile başlı başına, yaşanmış sosyalizm anlayışları dâhil bir muhasebeyi bugün gerekli kılmıyor mu?

Y. A: Mutasyon geçirdiler mi bilmiyorum. Ben bu olguya “fosilleşme” demeyi daha doğru buluyorum. Değişime

karşı direnirsiniz. Ama kendi iradeniz dışında yine değişirsiniz ve canlı organizma olmaktan çıkarsınız. Yani bu kesimler hem var hem yoklar. Nepal'den örnek vermek istiyorum. Nepal'deki Komünist Parti ile aranızda ideolojik sorunlar olabilir. Ama Avrupa'daki sol basından izlediğimiz kadarıyla orada canlı bir organizma var, kendini yeniliyor. Hatalarından dersler çıkartıyor. Halk içinde bir umut olmaya devam ediyor. Nepal'deki Komünist Parti'nin Türkiye'de de "kardeş" partileri var, onlar için aynı şeyleri söyleyebilir miyiz?

Küba'da da son zamanlarda ciddi bir kriz yaşanıyor. Che, Fidel Küba'da hâlâ semboller. Fidel "mutlaka bir değişim yapmak gerekiyor" diyor. Bu değişim geriye mi ileriye mi olacak, bunu bilmiyoruz. Yani her değişim devrimci değildir.

K. A: Doğru söylüyorsun, değişim de şu ama, bir milyon kişiyi işten çıkarmak. Yani egemen sınıf kendi kendini işten çıkartıyor.

Y. A: O, Türkiye basınında çıktığı gibi olmadı sanıyorum.

K. A: 500 bin kişiyi işten çıkardılar.

Y. A: Yalanladılar ama.

K. A: 500 bin kişiyi işten çıkardılar, kalan 500 bin kişiyi de çıkaracaklar, bunun 200 binine kooperatiflerde iş buluyorlar geri kalanına da 1 ay işsizlik ücreti verip özel girişimci yapacaklarmış.

Y. A: İsviçre'ye Venezuela'dan, Bolivya'dan, Küba'dan gelenlerle konuşuyoruz. Venezuela'dan gelen bir temsilci bize şunları söyledi (bir merdiven grafiği çizerek): "Biz sosyalizmin ikinci basamağındayız. Eğer sosyalizm bizim kurabileceğimiz bir şey olsa kurardık. Sosyalizmi emekçiler kurar ve aşağıdan yukarı gelişir. Biz bunun önünü açıyoruz."

Bolivya'daki sosyalistler de benzer şeyleri söylüyor.

Chavez'in kişiliği tartışılır. Ama orada, gerektiğinde Chavez'e de karşı çıkan ciddi bir sol hareket yok.

Ben Türkiye'ye geleyim. Mahir Çayan'ın bize bıraktığı en önemli miras, "sorgulamak"tır. Biz daha 1980'li yılların başlarında Polonya'daki askeri darbe nedeniyle "var olan sosyalizm"i sorgulamaya başladık. (Tabi ki cezaevindeki arkadaşlarımızın, bizim ne yaptığımızdan haberi olmadı.) Romanya'da rejim çöktüğünde, binlerce devrimci genç Be-yazıt Meydanı'nda forum yaptı. Konuşmacı devrimciler, çökenin sosyalizm olmadığını, çökenin sosyalizm adına oluşmuş totaliter anlayışlarla paternalizm olduğunu anlattılar. Bu anlayış ve çıkış çok önemliydi ve tüm alanlarda ifade edildi. Bu anlayış sayesinde solun, özellikle de Devrimci Yol'un yükselişi devam etti. Bu yükseliş, bugün yanlış anlatımlar nedeniyle yeterince bilinmemesine rağmen, yalnız üniversitelerde değil, yoksul mahallelerde ve fabrikalarda da yaşandı. 1990-91 Zonguldak işçi eylemi böylesi bir sürecin sonucudur. Çünkü biz, o dönemde kendimizi başkalarının, SBKP, ÇKP ve AEP'nin olumsuzlukları üzerinden tarif etmedik. Kendi çözüm ve örgütlenme önerilerimizi anlattık. "Halk inisiyatifleri, mahalle meclisleri, işçi ve öğrenci konseyleri" dedik.

Peki, başardık mı? Henüz başarabildiğimizi söyleyemeyiz. O dönemde "biz neyiz"i tarif etmeye çalıştık.

Biz sosyalistler önce tarihten ders çıkartır eyleme döker, sonra kendi eylemlerimizden öğreniriz. Sovyet örgütlenmesi Rusya'da sosyalistlerin ürettiği bir örgütlenme değil, 1905 Devrimi sırasında kendiliğinden ortaya çıkan örgütlenmelerin sosyalist dille tarifi ve dönüştürülmesidir. Devrimci Yol tarihinde de işçi komite ve konseyleri, Yeraltı Maden-iş'in önderliğinde Yeni Çeltekte, Aşkale'de, Divriği ve Hekimhan'da yaşanan işçi direnişlerinin yarattığı eylemlerin pratik birikiminin formülasyonudur. Mahallelerde

gelişen Direniş Komiteleri de, Üniversitelerde gelişen öğrenci konseyleri de öyle.

Biraz garip gelecek ama bugün (her açıdan) tıkanan süreci aşmak için sosyalistlerin “eylemci” olmaya ihtiyaçları var. Bunu dışarıdan, İsviçre’den söylemek benim için zor tabi. Anlatmak istediğim, nasihat eden olarak değil, genç devrimcilerle, yoksullarla yaşamak ve hayatı onlarla paylaşmak.

İşaret etmek istediğim bir başka konu da burjuvazinin ısrarla Marks ve Lenin’i ayırma çabasıdır. Lenin, Devlet ve Devrim kitabıyla (ya da çalışmasıyla) Marksizmi, “nasıl bir sosyalizm” alanında geliştirmekle kalmaz, günün koşullarına uygun devrim teorisi geliştirir ve bu teorinin pratiğe dökülmesinin de öncülüğünü yapar. Slovaj Zizek’in Lenin adlı kitabına önem veriyorum. Konudan konuya geçiyoruz ama değinmek istiyorum. Marks’ın meşhur bir tespiti var. “Tarihi tam aştığını zannettiğin anda tarih, tüm ağırlığıyla senin sırtına biner” diye. Kelime kelime hatırlamıyorum. Ama benim hatırladığım içerik bu. Devrimci mücadele bir devamlılık meselesidir. Devamlılık meselesi olduğu için de kendi içinde eleştiri ve özeleştirilerle devam edeceksin yolculuğa. Yani devrimci yolu öyle döşeyeceksin. Tüm pratikleri öğrenecek, eyleme dönecek, kendi pratiğinden de öğreneceksin. Bir şeyleri yanlış yapacağız belki, ama yapacağız. Sonra da, kendimizi eleştirme alçak gönüllülüğünü de terk etmeyeceğiz. “Önce değişmez doğruları bulalım, sonra devrim yaparız” düşüncesi kendi içinde totaliter yaklaşımı da barındırır. Hayır, yaparak göreceğiz, öğrenerek yapacağız. Bu sorun, “önce tavuk sonra yumurta, önce yumurta sonra tavuk” sorunsalı gibi bir şey.

K. A: Çöken sosyalist uygulamalara bakarak oralarda nelerin yanlış yapıldığını tartışmak, yeni bir başlangıç oluşturmaz mı? Bir de önemli bir şey dedin; “biz hep ötekine göre tarif ederiz kendimizi”, yani kendimizin ne olduğu-

nu anlatma işine girişmemek, bir tür rekabetçiliği de beraberinde getiriyor. Tarihsel süreçleri paylaşmış ama sonra ayrılmış grupların en fazla rekabet ettiğine hatta zaman zaman birbiriyle kavga ettiğine, şiddet kullandığına da tanık oluyoruz. Bu rekabetçilik aynı zamanda kendisini tarif etmenin önünde de bir engel olmuyor mu?

Y. A: Olumlu şekilde uygulanırsa rekabet enerji de yaratabilir. Tabi ki bizim burada bahsettiğimiz, çatışmalara varan sol içi rekabet. Tabi ki bizim istediğimiz, egemen sınıflarla rekabet. Her devrimci militan, burjuvazinin sağdan ya da “sol”dan gelen temsilcileriyle rekabet içinde olmalıdır. Örneğin bir devrimci militan, TÜSİAD temsilcilerinden, liberal aydınlardan bilinç olarak neden geri olsun!

Bizim için, içinde olduğum gelenek için, sol içi rekabet diye bir şey yoktu. Bizim için temel sorun, oligarşiyle rekabet-kavga etmektir. Egemen sınıflar bloğunu her açıdan aşmaktır. Kendi iç toplantılarımızda, bizimle uğraşan sol grupları hedef almaz, sol içi sorunları nasıl aşır asıl düşmanla nasıl dövüşeceğimiz üzerine tartışırız. Tabi ki SBKP, ÇKP ve AEP çizgilerini devrimci bir çizgi olarak görmüyor, o çizgilerin Türkiye’deki devamcılarına karşı ideolojik olarak kavga veriyor, asıl olarak da oligarşiye karşı konumlanmaya çalışıyorduk. Ben hâlâ, Fatsa’da, Yeni Çeltik’te, direniş komitelerinde ifade bulan bu anlayışa bizim dışımızdaki solun uzak durmasını anlayamıyorum. Bütün bu deneyimler solun ortak kazanımlarıdır.

Belki sorduğunuz soruyla doğrudan ilişkisi yok ama ben başka bir konuya girmek istiyorum. 68’lilik, 78’lilik. 78’liler diye kendini tarif edenler daha masum ama 68’liler çok da masum değiller. Doğrudur, Avrupa’da 68’lilik diye bir olgu vardır. Ama Türkiye devrimci hareketi referanslarını Avrupa’daki bu hareketten pek fazla almaz. Devrimci hareket daha çok Küba ve Vietnam devrimlerinden etkilenmiştir. Avrupa’da 60’lı yıllarda gelişen gençlik hareketinin

sosyal değişim yönü daha güçlüdür. Hâlbuki Türkiye devrimci gençlik hareketinde sosyal dönüşümün yanı sıra siyasal dönüşüm çok daha önemlidir.

K. A: Zaten Avrupa'daki 68 hareketi ile Türkiye'deki 68'in farkını gören bir yerden söyledim ben de.

Y. A: Belki birilerinin garibine gider ama söylemeliyim. Türkiye sosyalist hareketi tüm zayıflığına rağmen ideolojik-teorik-politik olarak dünyamızın en gelişkin hareketlerinden biridir.

K. A: Kendilerini daha çok 74-75'de kurmuş ve toplumsal olaylara öncülük etmiş örgütlerin, bugün sosyalizmin krizine yanıt verebildiklerini söyleyebilmek mümkün mü?

Y. A: Söylem olarak, teorik olarak büyük ölçüde verdiklerini düşünüyorum. Sosyalist hareketin dünya çapındaki kriziyle en fazla uğraşan ve çözüm arayan hareket, Türkiye sosyalist hareketidir. Ama bu yetmiyor. Düşündüğün kadar yapmak, yaptığından da öğrenmek gerekiyor.

Birikim itibarıyla en hassas olması gereken biz Devrimci Yolcularız. Çünkü bizi hayat doğruladı. Bu nedenle kendimize daha güvenli ve "şirret" olmamız gerekiyor, ne yazık ki öyle olduğumuzu söyleyemem.

Yeniden değineyim; 12 Eylül referandumunda bizim görevimiz, bizim gibi düşünmeyenlere, "yetmez ama evet"çilerin suratına boya değil, kendi alternatifimizi, kendi hukuk-anayasa anlayışımızı fırlatmaktı.

K. A: Birçok şeyin değiştığını konuşuyoruz. 70'li yıllarda aslında neo-liberalizmin 24 Ocak kararlarıyla birlikte Türkiye'de hayat bulduğu koşullar ve sonrasını analiz ettiğimizde, aslında siyasal gericilik de 24 Ocak kararlarının sonunda gelmedi mi?

Y. A: Zaten Özal (o zaman başbakanlık müsteşarıydı) Erzurum Sanayi ve Ticaret Odası toplantısında itiraf etti. "Bu koşullarda 24 Ocak kararları uygulanamaz" dedi.

K. A: Neo-liberalizmin ülkede her şeyi kökten değiştirdi-

ğini bugün çok daha iyi görüyoruz. 70'li yıllarda Türkiye nüfusunun %30-35'i kentlerde yaşarken %65'i kırlarda yaşıyordu, bugün ise bu oran tam tersine dönmüş durumda. Bunun hem sermaye alanındaki değişimi hem de o kırların muhafazakârlığının kentlere taşınmasını sosyalistler iyi analiz edebildiler mi? Çünkü bu çalışma tarzıyla da alakalı bir durum.

Y. A: Türkiye'de kırdan kente göçün yoğunlaşması 1950'lerde başlar, 1960'larda hızlanır. Yeni sömürgeci politikaların egemen olmasıyla tüm dünyada böylesi bir durum yaşanmıştır.

Kürt ulusal hareketinin güçlenmesi nedeniyle kırdan kente 1990'lı yıllarda yoğun bir göç söz konusu oldu. 1970'li yıllarda solcular bu göçün yarattığı iki temel sorundan (barınak ve iş) barınak-ev sorununa –bugün baktığımda bana doğru gelmese de- çözüm bulmaya çalıştılar. Bugün olduğu gibi iş-aş sorunu o zaman da devrim sorunuydu. Bu, soruna ara çözümler bulmayacağımız anlamına gelmez. Kendi içinde dayanışmayı içeren mahalle komünlerini örgütlememizin önündeki engel ne?

Eğer devrimciliği internet üzerinden iletilen mesajlar ve İstiklal Caddesi'nde gösterilere indirgersek geriye yapılacak fazla bir şey kalmaz! Biz Devrimci Yolcuların, bugün gelinen noktada kendimizi sorgulamaya öyle çok ihtiyacımız var ki!..

1990'lı yılların başlarında yaşanan “tartışma süreci” bizim için fazlasıyla yıkıcı oldu. Bugün bunu çok daha iyi anlıyorum.

K. A: Bunu biraz açabilir misin? Tartışma sürecinin ne tür olumsuzlukları oldu? Anladığım kadarıyla tartışma sürecinin herhalde yöntemine ilişkin bir itirazın olmuş. Çünkü aynı zamanda solun bir muhasebe yapmasının gereğine de işaret ediyorsun. Nasıl olmalıydı?

Y. A: Sana bir anımı anlatayım. 1991 Nisan başlarında o

meşhur beşte bir yasası çıktı. Cezaevinde olup da cezasının beşte birini yatanlar tahliye olmaya başladı. TCK 146/1 ve 125. Maddeleri önce bu uygulamanın dışında bırakıldı. Kısa bir süre sonra biz “merkezi” bir toplantı yaptık. Ben arkadaşlara “Anayasa Mahkemesi 146/1 maddesini de bu yasa dâhil edecek. Cezaevinden bir hayli tecrübeli arkadaşlar çıkacak. Onlar bizim yaşadığımız süreci yaşamadılar. Onlar için hayat 1981’de durdu. Onlar çıktıklarında dışarıya “kendi gerçekliklerini” dayatacaklar. Biz buna direnir, geçmişin birikimi ile gençliğin enerjisini birleştirebilirsek büyük bir sinerji elde ederiz. İçinizde, polis tarafından aranan tek insan benim ve her an yakalanabilirim. Eğer siz bu direnci ve birleştirici yeteneği göstermezseniz, tahliye olacak arkadaşlar istemeseler bile ‘dağıtıcı’ olurlar dedim. Bir hafta sonra da yakalandım zaten. Bu süreci, dağılma sürecini cezaevinden içim kanayarak izledim. Elbette içeriden bağırıp çağırıp durdum (Bu, “Tartışma Süreci”ne ilişkin yazılarımda açıkça görülür.) Hâlbuki biz “dışarıdakiler” sosyalizm üzerine tartışmaları 1982’den beri, pratikten kopuk olmayan bir şekilde zaten sürdürüyorduk. Kuruçeşme tartışmalarına bizim adımıza katılan arkadaş orada, “biz bu tartışmalara varız; ama bu tartışmaları devrimci pratik ve eylem içinde sürdürürsek” diye açıklama yaptı. Ve biz o sürece katılmadık.

K. A: Bir durağanlıktan söz ediyorsun ve akmadığını söylüyorsun, değişik öbeklerin ortak bir kanalda akmasının önemli bir girişimi ÖDP deneyimi değil miydi? Özgürlük ve Dayanışma Partisi aslında solun çok değişik kesimlerini, ama esas olarak da sosyalist hareketin yenilgisi üzerinden bunu tartışmayı anlamlı bulan politik güçlerin bir araya geldiği birleşik bir süreçti. Fakat bu da başarısızlığa uğradı. Başka bir yöntem mi öneriyorsun?

Y. A: Ben, ÖDP gibi bir partinin organizasyonuna karşı çıktım. O dönem yayınlanan dergilerde düşüncelerimi açık-

ladım. Sorun yasal bir parti değildi. Karşı çıkış gerekçelerim şöyleydi:

- iki elma ile iki armut dört elma etmez.

- bu oluşum içinde yer alan güçler arasında ciddi farklılıklar var. Bu, parti içinde grupçukları kaçınılmaz hale getirir ve biz yeniden bölünürüz. Bu bölünme sancılı olur. Aramızda dostluk ilişkileri zedelenir. Eylem birliği bile yapamaz hale geliriz.

- Bu nedenle önce Hareket, sonra Parti!

Keşke yanılsaydım! Bu düşünceler, o zaman BSP'nin çıkardığı yayın organında da yayınlandı.

K. A: ÖDP üzerinde biraz duralım. Özgürlük ve Dayanışma Partisi, doğrudur, kuruluşunu grupların gerçekleştirdiği, bir anlamda federatif bir partiydi. ÖDP'yi ÖDP yapanlar, kuruculuk görevini üstlenmiş gruplar olmadı. Birlik fikriyatı ve buna inanan insanlar ÖDP'yi kitlesel bir hale getirdi.

Y. A: Türkiye solunda birlik fikri her zaman abartılmıştır. Evet, birlikte olalım ama ne kadar birlikte düşünüyorsak. Ayrıca, ayrı duruşlar hiç de tehlikeli değil, eğer nedenlerimiz varsa. Farklı duruşlar farklı enerjileri harekete geçirebilir.

K. A: Eski düşünüş sistematliğini koruyan, zihniyetini değiştirmemiş örgütler, politik özneler istedikleri kadar aşağıdan bu işi geliştirseler de kendilerini korudukları ölçüde o aşağıdan yan yana geliş nasıl olacak? Yani onlar grup olarak var oldukları müddetçe...

Y. A: Bugün Türkiye'nin ihtiyacı olan şey, her grubu kapsayacak bir şemsiye parti değil. Öncelikle şunu söyleyeyim, ayrı düşüncelere sahip olabiliriz. Ama bu, anlaştığımız noktalarda eylem birliği yapmamıza engel olmamalı. Bugün, aşağıdan yukarıya sıkı bir devrimci çalışmaya (sıkı bir çalışma), yukarıda da -kızacaksın ama- daha "amorf" bir durum ve duruşa ihtiyaç var.

K. A: Solun rekabetçilik üzerine kurulu olduğunu, her grubun kendisini diğerine göre tarif ettiğini söyledin. Doğrusal gelişim ile büyüyeceğini düşünen bir sosyalizm anlayışı çerçevesi içinde kaldığımız sürece yukarıdan ya da aşağıdan ne fark edecek? Yani yine bölünme ve parçalanma olmayacak mı?

Y. A: Tekrar söyleyeyim; tabi ki eğer ideolojik-politik itirazlarımız varsa bunu ortaya koymalıyız. Bu konuda “kol kırılır yen içinde kalır” mantığı bize ait olamaz. Solun birliğini bir süreç, önce eylem birliğinden başlayan bir süreç olarak kavramalıyız. Buna rağmen bölünme olmaz mı? Eğer farklılıklar varsa, birlik adına bu farklılıkları bastırmak yanlıştır zaten.

K. A: Referandum sürecini nasıl değerlendiriyorsun?

Y. A: Tabi ki “hayır” tavrını doğru buluyorum. Ama “Hayır” derken kendimizi ne kadar anlatabildik, bu konuda ikna olmuş değildim. AKP’nin dayatması bir tarafa, biz ne istiyoruz? Her koşulda bunu ortaya koymalıyız.

Burada, toplum eleştirisi yeniden gündeme geliyor. “Kendi celladına âşık bir toplum” sözü çok önemlidir. 1990’lı yılların başlarında İstanbul Sarıyer’de 17-18 kişi, zehirli mantar yediği için öldü. Biz o dönemde “açlığına değil, seni aç bırakanlara karşı savaş” türünden bir kampanya yürüttük ve çok da etkili oldu. Anlatmak istediğim, bir taraftan haklarını savunduğun insanlarla hayatını paylaşacaksın, diğer taraftan “halkımız ne eylerse iyi eyler” mantığına karşı savaşacaksın.

Şu anda AKP’nin toplum üzerinde ciddi bir etkisi var. Bu bir illüzyon ve bir bilinç manipölasyonu. Bu durumda şok tedavi uygulanamaz mı? Yani toplumu şaşırtan bir eleştiri dozu ve eylem çizgisi...

K. A: Sosyalist hareket içinde bulunduğu bu durumdan nasıl çıkar?

Y. A: Biz 1970’li yıllarda “ya barbarlık ya sosyalizm”

diyorduk. Bugün artık barbarlık eşiği aşılmıştır. İnsanda, doğada ve toplumda gerçekleşen tahribata işaret etmek istiyorum. Şimdi ne diyeceğiz, “ya felaket ya sosyalizm.” Bunu söylemekle kalmayacağız, tüm topluma, tek tek bireylere ileteceğiz. Bunu da sırf internet, gazeteler ve Beyoğlu üzerinden yapamayız. Mesajlarımızı iletmek istediğimiz insanlarla birebir ilişki içinde olmak zorundayız. Mesajlarımızı iletmek istediğimiz insanlarla ortak yaşam içinde bulunmak zorundayız.

1990’lı yıllarda beni cezaevine ziyarete gelen, gelecekten pek de umutlu olmayan, “bu halkla bir şey yapılmaz” mantığına sahip bir arkadaş, “sen hiç bitlendin mi, uyuz diye bir hastalık tanıyor musun?” diye sormuştum. “Hayır” cevabını alınca da, “önce böyle sorunlar yaşa, yani geceni gündüzüne kat, sonra bir gelişme olmazsa senin umutsuzluğunu anlarım” demiştim.

Solun yapması gereken ve taraf olacağı o kadar çok şey var ki! Neden şimdiden yoksul mahallelerde ortak alışveriş, ortak kazan kaynatma, parasız üniversite kursları vb. gibi çalışmalara girmeyelim ki? Pek bilinmez ama böylesi bir çalışmayı Ankara ve İstanbul’un yoksul mahallerinde yapan arkadaşlar zaten var. Bu tür çalışmaları genelleştirmeliyiz.

Bir kere, söylemimiz çok net olmalı, anlaşılır olmalı. Örneğin, söylemde taşeronlaştırmalara karşıyız. Peki, bu karşıtlığımızı ifade edecek ne yaptık? Bizim işimiz gücümüz yukarıda eylem birliği ve örgütsel birlik çalışmaları yapmak, arada da İstiklal Caddesi’nde gösteri. Sakın eylem birliklerine karşı olduğum sonucu çıkmasın. Ben, birlik sorununu her zaman temel sorun olarak gören anlayışlara karşıyım.

AKP’yi eleştiriyor ve teşhir ediyoruz. Nedense, solda, ciddi bir Fetullah Gülen eleştirisine rastlamadım. Bu vaka mutlaka teşhir edilmeli. 1990’lı yıllardan beri yazıyorum.

Biz, bir CIA operasyonu ve organizasyonu ile karşı karşıyayız. Bu olgu 1970’li yılların MHP olayına benziyor. Sadece daha sinsi ve daha “derin” örgütlenmelere sahip. Ergenekon operasyonlarından sonra hukukçular, politikacılar ve gazeteciler arasında “bir iğnenin ucunda kaç melek dans eder” türünden tartışmalar yaşanıyor.

İlk operasyonda gözaltına alınan, tutuklananların çoğu sicilli katillerdi. Bu da operasyonlara meşruiyet sağlıyordu. Ama operasyonların seyri ve yapılış tarzı hem iğrençti hem de geleceğin ipuçlarını veriyordu bize.

Operasyonlar Ahmet Şık ve Nedim Şener gibi devrimci-demokrat gazetecilerin tutuklanmasına varınca hukukçuların ve gazetecilerin ezberi bozulmaya başladı.

Arkasından İthaki Yayınevi ve Radikal Gazetesinin, Av. Fikret İlkiz’in bürosunun basılarak Ahmet Şık’ın yazdığı kitap taslağının (İmamın Ordusu) yok edilmesiyle yeniden güncelleşti.

Vah zavallı hukukçular! Hâlâ, hukuka uygunluk-aykırılık tartışması yapıyorlar. Aslında olayın ne olduğunu herkes biliyor, ama kimse konuşmıyor. Kimse, bu gelişmenin adını koymak istemiyor.

Hâlbuki bu gelişme, ülkemiz tarihinde son kırk yıldır yaşanan karşı ihtilaller zincirinde yeni bir halka ve karşı ihtilal. İhtilallerde hukuk yok fiiliyat vardır!

Lafı uzatmayalım. Bizim gibi ülkelerdeki karşı ihtilallerin arkasında ABD vardır. Geçmişte, devrimci-demokratları sindirmek için ABD’nin elindeki en önemli sokak gücü MHP idi. Bugün MHP’nin yerini (konjonktür nedeniyle) alan güç, Fetullah Cemaati.

Tabi ki devrimciler bu gerçeği her fırsatta ifade ediyorlar. Bir CIA organizasyonu ve operasyonu olan bu Cemaat “dokunulmazlık şemsiyesine” sahip. CHP bile dokunamıyor, ya da bu gerçeği kabullendi. Can alıcı bir gerçek daha var. Ortadoğu’da yeni “Büyük Ortadoğu Projesi” hayata

geçiriliyor ve bu projenin en büyük silahı Türkiye’de AKP ve Gülen Cemaatidir. Ahmer Şık’ın dediği gibi, dokunan yanıyor. Cemaatin kendine ait “solcuları”, “liberalleri”, “milliyetçileri” ve “aydınları” var.

Yapmamız gereken ne? Anti-emperyalist, anti-kapitalist, anti-faşist mücadele ekseninde bu gerçeği teşhir etmek. Çünkü bizim korkacak halimiz yok!

K. A: Geçmişin olumlu mirasını alan, hatalarının farkında olarak yol yürüyen bir sosyalizmde ısrar zorunlu değil mi?

Y. A: Biz 1980’li yılların başlarından beri böylesi bir arayış içindeyiz. Ne sivil toplumculuğumuz kaldı, ne de Marksizm’i reddettiğimiz suçlaması. Ben hâlâ komünistim ve Ekim Devrimi’ni toplumların tarihindeki en büyük toplumsal atılım olarak görürüm. Beni ve benim gibi arkadaşları o günlerde suçlayanlar bugün ya CHP ya da SHP içindeler, AKP’yi destekleyenler de var elbette. Hızlı devrimci geçinenlerin bir kısmı bugün AB savunucusu oldu, ama tersi de var, uzunca bir süre Emperyalizm kavramını reddedip AB savunuculuğu yapanlar bugün hızlı devrimciliğe soyunuyor. Bu bizim talihimiz! Ama tarihimiz olmamalı. Çünkü yalan ve yanlış bir anlayış üzerine kurulmuş bir tarih ve anlatışın geleceği yoktur. Öyle bir anlayış, aydınlık, tüm insanların onurlu, kardeşçe ve eşit yaşayacağı bir geleceğe hizmet etmez. Güzel bir gelecek, yalanlar üzerine kurulamaz!

SBKP Tarihi isimli kitabı anımsayın. Stalin’in yazdırdığı. Orada süttten çıkmış ak kaşık gibi devrimciler var ve de hainler. Bu anlayış bize çok pahalıya mal oldu. Bugün var olan dogmatik solu ve liberal solu, bu tarih anlayışının ürünleri, madalyonun değişik yüzleri olarak görüyorum. Şunu artık kabul edelim: Devrimci politika yukarıdan yapılan, yaşlı devrimciler arasındaki ilişkilerden ibaret değil. Aksine, böylesi bir anlayış sosyalist hareketi çürütüyor ve

onlara karşı “laf ebeliği” yapamayan devrimci gençleri küstürüyor. Bizim kuşak şöyle düşünse sola çok büyük iyilik yapar: Biz devrimi kendimiz için istemiyoruz. O halde gençlere kendimizi dayatmanın bir âlemi yok. Bize inanan genç insanları sağa sola boya atmak için göndermek, affedilmez bir aymazlıktır.

Birlik mi isteniyor, eylemde birlik. Birlikte örgütlenme mi isteniyor, kır ve kent yoksulları içinde birlikte örgütlenmek. Ortak bir arayış mı isteniyor, değişen koşullarda işçi sınıfını geleneksel örgütlenmeler dışında nasıl örgütleyeceğimiz sorununa birlikte yanıt arayış.

Ben, herkesle tartışabilen yeni bir nesil ortaya çıksın istiyorum. Birilerinin düşüncelerini doğru bulmazsınız, ama onlardan öğrenecek çok şeyiniz de vardır.

NTV’de yayınlanan, Şerif Mardin, Gündüz Vassaf ve Murat Belge’nin katıldığı tarih tartışmalarını izledim. Onların düşüncelerine katılmayabilirsiniz, ama onlardan öğrenecek çok şey var. Einstein’ın “Önyargıları parçalamak atomu parçalamaktan daha zordur” sözü çok önemli. Sohbeti tamamlarken şunu belirtmek isterim ki, ben bu anlayışta yeni nesiller ortaya çıkacağına ve bize yol göstereceğine inanıyorum. Soran, sorgulayan, okuyan, araştıran önyargıları olmayan yeni bir nesil. Ancak böyle bir nesil, geçmiş birikimi değerlendirebilir. Geçmiş bizden daha radikal eleştirip geçmişten öğrenebilir. Bu konuda hiç de karamsar değilim. Yani, bardağın diğer yarısı dolu! Kendi geçmişimizden, dünyadaki devrimci pratiklerden öğrenecek, uygulayacak, sonra kendimizden öğreneceğiz ve böylece yürüyeceğiz. Brezilya’da kendiliğinden gelişen komün örgütlenmelerini öğrenmezsek, ya da Bolivya’dan, yeni şeyleri nasıl söyleyebiliriz?

Son olarak şunu söylemek istiyorum: Devrimci bir mültecinin hayatı zordur. Kafasıyla ayaklarının aynı yerde olmamasının dayanılmaz bir ağırlığı vardır. Çaresizsin, ceza-

evinde olmak bile belki daha iyidir. Genç devrimcilerin yürüyüşlerini, polisle girdikleri çatışmaları TV'den izlersin ve derin bir nefes alırsın.

Mart 2011

Figen Yüksekdağ:
GRUPÇULUK SADECE “AŞINMIŞ”TIR
AŞILMAMIŞTIR.

Kadir Akın: Sosyalizmin bir kriz içinde olduğu, özellikle 90’lı yıllardan sonra “reel sosyalizm”in çöküşüyle bu krizin derinleşerek sürdüğüne ilişkin sizin de saptamalarınız var. Bu krizin kaynakları neler?

Figen Yüksekdağ: Şöyle tarif etmek daha doğru olur. “Reel sosyalizmin” krizi yerine sosyalist hareketin krizi tanımını kullanmak gerekir. İki farklı şeylerdir. 1989-1990 yıllarında modern revizyonist blok çöktü. SSCB çözüldü ve dağıldı. 1917 Ekim Devrimi ile başlayan ve zaferlerle dolu süreç geçici yenilgiyle sonuçlandı. Emperyalistlerin sürdürdüğü soğuk savaş, ABD emperyalizminin dümeninde durduğu NATO kampının zaferiyle sonuçlandı. Bunun bir sonucu olarak dünya pazarı yeniden bütünleşti. İşçi sınıfı ve ezilen halklara karşı emperyalist küreselleşme saldırısının önü açıldı. Dolu dizgin olarak ilerleyen emperyalist küreselleşme ile birlikte dünyanın ekonomik, siyasal ve sosyal çehresi yeniden şekillendi. Sınıf mücadelesinin yeni nesnel koşulları oluştu.

Bir dönemin kapanması yeni bir dönemin açılması anlamına gelir. Bir dönemden başka bir döneme geçiş doğaldır ki, bir önceki dönemin koşulları tarafından belirlenir ve iç

içedir. Şu an içinden geçmekte olduğumuz dönemi bir geçiş dönemi olarak da tanımlayabiliriz. Bu dönem her iki sürecin özelliklerini içinde barındırmaktadır. Fakat bu geçiş döneminin özelliği nedeniyledir ki, önümüzdeki dönemin sosyalizmi de henüz şekillenmemiştir. Bu kendi içinde yapısal bir karakter taşımakta ve yeniden yapılanma görevlerine işaret etmektedir.

Yaşamakta olan kriz ideolojik, siyasal ve örgütsel karakter taşımaktadır. Bir önceki dönem tarafından beslenen ve kaynaklanan bu sorunların çözümü siyasal mücadeleden, siyasal pratikten bağımsız ele alınamaz. Ayrıca sosyalizmin geriye çekilişi bir yılın sorunu değildir. Kapitalizmin yeniden restorasyonu '50'li ve '60'lı yıllarda SSCB ve Doğu Avrupa ülkelerinde başlayan sürecin vardığı son noktadır. “Reel Sosyalizm” olarak adlandırılan bu ülkelerde üretim ilişkileriyle üretici güçler arasında uzlaşmaz sınıf karşıtıtlıklarının ortaya çıkması ve gelişmesinin vardığı bir sonuçtu. Bu ülkelerde toplumsal ilişkilerle karşıtlık içinde bulunan üst yapı kurumlarının dağılması ve yıkılması ile sonuçlandı. Bu ülkelerin sosyalist olarak adlandırılması kaçınılmaz bir biçimde dünyada devrim ve sosyalizm için mücadele eden güçleri etkiledi. Uluslararası kapsamda gerileme ve kargaşaya neden oldu. Fakat bu kapitalist sistemin temel çelişkilerini ortadan kaldırmak bir yana daha da belirginleştirerek keskinleştirdi. Tek kutuplu dünya çok kutupluluğa geçiş halindeydi ve zaten yerini çok kutuplu bir emperyalist dünyaya bıraktı. Son dünya ekonomik ve mali krizinin gösterdiği gibi emperyalist küreselleşme politikaları iflas etti.

K. A: Bu krizden çıkış imkanları nelerdir? Tartışmaya nereden başlamak gerekiyor?

F. Y: Bugün sınıf mücadelesinin düzeyi düne göre daha gelişmiştir. İhtiyaçları da buna göre şekilleniyor. Yapısal krizin çözümü bu ihtiyaçlardan azade düşünülemez. Yapı-

sal kriz yeniden yapılanma anlamına da gelmektedir. Sosyalist parti ve örgütler “ben bu ihtiyaçları karşılamamanın ne-resindeyim?” sorusuna yanıt verme temelinde kendisini konumlandırmalıdır. Dolayısıyla bu kriz aynı zamanda bir önderlik krizi olarak da tanımlanabilir. Yeniden yapılanmayı salt “teorik bir sorun, teorinin krizi” olarak ele alanlar doğal olarak işçi sınıfı ve ezilenlerin kurtuluş arayışı ve mücadelesini teğet geçmektedirler ve siyasal mücadeleyi geleceğin bir sorunu olarak görmektedirler. Bu nedenle dönemin devrimci ihtiyaçlarını yanıtlamak için mücadele etmek yerine siyasi ve ideolojik tasfiyeciliğe iltihak etmektedirler. Oysa güncel siyasi mücadelenin bu gün ulaştığı düzey başka bir şey söylemektedir bize.

Kapitalizmin insanlığa gelecek vaat etmediği, insanlığı yok oluşa sürüklediği işçi sınıfı ve ezilenler bakımından daha net olarak görülmeye başlandı. İnsanlık emperyalist hegemonya ve sömürgecilikten kurtuluş arayışı içine girmiştir. Halklar hemen her yerde mücadele ediyor, ayağa kalkıyorlar. Sosyalizmden başka bir çözüm yolu olmadığını gösterme zamanı. Dünya sosyalist hareketinin krizi ve bu krizin aşılammış olması sosyalizmin yeniden pratik bir alternatif haline getirilmesinin önünde engeldir. Ve bu kriz de ancak emperyalizme ve kapitalist sömürüye karşı devrimci savaşımın yükseltilmesi koşullarında aşılabılır. Bugün krizden çıkış imkanları düne göre daha fazladır. İlkın sınıflar arası çelişki ve kutuplaşma keskinleşmiştir. İkinci olarak halklarımızın devrimci arayışları artmıştır. Nesnel olgular krizin devrimci bir tarzda çözümünü dayatmıştır. Kendiliğinden kitle hareketi bu harekete sosyalist devrimci bir yanıt vermeye çağırmaktadır.

Tartışmaya işçi sınıfının şimdiye kadar büyük bedeller ödeyerek elde ettiği tarihsel, siyasal, teorik, örgütsel kazanımlarının ve değerlerinin savunulmasından başlamak gerekir. Dünün inkarı üzerinden yürütülecek bir tartışmanın

devrim ve sosyalizme bir katkısı yoktur. 20. yüzyıl sosyalizm deneyimlerinin eleştirel devrimci bir tarzda özümsemesi sorunu vardır. Kuşkusuz, dünün sosyalizminin bütün kazanımlarının üzerine basarak ve bu kazanımlara, deneyimlere yaslanarak tartışmaya başlamak devrimci çözümün yolunu açacaktır. Geleceğin sosyalizmi, beğensek de beğenmesek de geçtiğimiz yüzyılın deneyimleri üzerine kurulacaktır. Tüm bu deneyimleri devrimci aklın eleştirel süzgecinden geçirerek 21. yüzyılın sosyalizmi işçi sınıfının elinde burjuvaziye karşı güçlü bir silah olacaktır.

K. A: Neo-liberalizmin emeğe dönük saldırıları genel olarak sınıf hareketini de krize soktu. Sosyalist hareketle sınıf hareketinin krizinin paralellüğinden söz edebiliriz, nasıl değerlendiriyorsunuz?

F. Y: Neo liberal saldırıların işçi sınıfının örgütleri olan sendikaları ve sınıf hareketini krize soktuğu doğrudur. Burjuva sendikal hareket krizdedir. Bu doğru olmakla birlikte, işçi sınıfının dağınık ve parçalı olması, devrimci bir önderlik ve örgütlenmeden yoksun olması da bu krizin bir parçasıdır. Sosyalist hareketin varlık nedeni ve koşulu işçi sınıfının tam kurtuluşu sorununa bağlıdır. Verili durumda, işçi sınıfından kopuk oluşu da sosyalist hareketin krizine işaret etmektedir. Sınıf hareketiyle birleşmek ve devrimci önderlik sorununun çözümü yönünde atılan her ileri adım bu nedenle değerlidir. Krizin paralellliğini bir çelişki haline dönüştürmek ancak işçi sınıfı ile devrimci ilişki ve birleşme ile olanaklı olacaktır. Amacımız işçi sınıfı ile organik birleşmeyi sağlayarak tüm ezilenlerin kurtuluşu için önderlik misyonunu yerine getirmesidir.

K. A: Latin Amerika’da bir dizi ülkede “halkçı” hareketler peş peşe iktidara geldiler. Bu hareketleri nasıl görüyorsunuz?

F. Y: Bu hareketler tarihsel birikimlerin ve deneyimlerin bir sonucu olarak geliştiler. Hepsini kendi özgün koşulla-

rında ele almak gerekir. Fakat aynı zamanda “geriye düşüş” koşullarında sınıf mücadelesinde değerli bir yer tutmaktadır. Bu hareketler dün ABD emperyalizmine karşı devrimci savaşımın tarihsel birikimini de içinde barındırmaktadır. Latin Amerika’da uzun yıllardan beri olagelen mücadelenin güncel koşullarda bir devamı niteliğindedir. Bir farkla ki, bugünkü hareketler daha çok sosyal reform taleplerini eksenine yerleştiren sosyal reform hareketleri olarak tanımlanabilir. Devrimci iktidar bilinci zayıf hareketlerdir ve sosyal reformcu karakteri nedeniyle emperyalist zincirin dışına çıkamamaktadırlar. Fakat bu gelişmekte olan veya mevcut hareketin değerini ortadan kaldırmaz. Tersine geleceğin sosyalizmi için güçlü bir maddi temeli bize gösterirler. Bu hareketlerin ortaya çıkardığı mücadele örgüt ve biçimleri incelemeye değer.

K. A: Ülkemizde de sosyalist hareket dünya planındaki bölünmeye paralel bir parçalanma yaşadı. Parçalanmaya neden olan ülkelerde “sistemler” çöktü ama saflaşma sürüyor. Bu tartışmaya değer bir konu değil mi?

F. Y: Kesinlikle tartışmaya değer bir konudur. Dün dünya sosyalist hareketine paralel parçalanma yaşayan, saflaşmayı bu eksene oturtan kuvvetler boşluğa düştüler. Bu bir yerden bakıldığında iyi bir şeydir. Kendi ayakları üzerinde yürüyemeyen, bölge ve ülke gerçekliğinden kopuk saflaşmalar sınıf mücadelesine zarar veriyordu. Bugün kısmen etkisini sürdürse de gelecekteki saflaşma devrimin siyasal görevlerini yanıtlama temelinde Marksizm-Leninizmle tasfiyecilik ve reformizm arasında olacaktır. Kendisini dış merkezle göre şekillendiren ve buradan beslenen siyasal akımların önemli bir kesimi krizle birlikte ya dağılmışlar ya da tasfiyecilik batağına saplanmışlardır. Devrimin ihtiyaçlarına göre kendini yapılandıramayanlar ve bu temelde saflaşamayanlar kaçınılmaz olarak dağılıp gideceklerdir.

K. A: Sosyalist hareketin yeniden yapılanmaya ihtiyacı

var mıdır, yeniden kuruluş da diyebileceğimiz böylesi bir çaba anlamlı mıdır?

F. Y: Hareketin yeniden yapılanma süreci tamamlanmış, olmuş, bitmiş bir süreç değildir. Sürmekte olan bir süreçtir. Evet yeniden yapılanma sürecine devrimci yanıtlar veren ve bu konuda adım atanlar vardır. Fakat yeniden yapılanma ihtiyacı zaten bir yapısal krize işaret etmektedir. 1990'lardan bu güne bütün devrimci yapılar yaşanan yapısal krizin etki alanındadırlar. Bu çelişkiyi ya yeni tarihsel koşullara uyum sağlayarak çözecekler ya da yok olacaklar. Bu devrimci öndeliğin yeniden yapılandırılması yolundan çözümü belirlenecektir.

K. A: Kürt sorununda gelenek olarak enternasyonalist bir tutum içindesiniz. Bu konu demokrasi konusuyla doğrudan alakalı. Ezilen ulusu, cinsi anlamak kendi iç işleyişinizde ne tür yansımalar yaratıyor?

F. Y: Kürt sorunu ve güncel olarak Kürt sorununun çözümünü devrimci-demokratik mücadelenin konusu olarak görüyoruz. Bu yanıyla güncel olarak sosyalizmin de sorunudur. Zaten sosyalistlerin ezilen ulusla kurması gereken ilişki, demokratik görevleri ve bakış açısını zorunlu kılar. Ancak Türkiye'deki sosyalist hareketlerin bu konuda genel devrimci demokrasi söylemlerini aşamadığını, daha çokta pratikte tökezlediğini görüyoruz. Bugün kime sorsanız kendi kaderini tayin hakkını savunur ama Kürtler geliştirdikleri mücadeleyle her gün kaderini değiştirirken, herkes bu mücadeleyle canlı, doğrudan bir ilişki kurmaz. Her şeyden önce Kürt sorunu politik özgürlük sorunudur ve onunla politik ilişki kuramayanlar toplumdaki demokrasiyi de kendi içlerindeki sosyalist demokrasiyi de sağlıklı olarak kuramazlar. Bu nedenle güçlü enternasyonalizm, sosyalist bün-yenin sağlık belirtisidir. Yakın zamana kadar Türkiye sosyalist hareketi, küresel ölçekte enternasyonalizmi benimserken, burnunun ucundaki Kürt halkı ve mücadelesiyle

sağlıklı bir ilişki kurabilmiş değildi. Yine yakın zamana kadar, sosyalistlerin ulusal soruna bakış açısının ifadesi olan, ezen ulusun devrimcisinin göstermesi gereken demokratik algı ve pratik geliştirilemiyordu. Ezilen cins gerçeğine yaklaşım da çok farklı değildir. Bu noktada da ezen cinsin devrimcisinin demokratik algı ve pratiği devreye girer. Bizler bu iki konuda da, sosyalistlerin içine düştüğü yabancılaşma ve genclilikten kurtulmaya çalışıyoruz.

Ezilen ulus ve ezilen cins gerçeğini kavramak, sadece demokrasiyle değil, güncel anlamda devrimciliğin üretilmesiyle ilgilidir aynı zamanda. İki alan da devrimciliğin hem tarihsel kökenleri hem de güncel boyutlarıyla yeniden üretilebileceği-üretilmesi gereken alanlarıdır.

İç işleyişimiz bakımından da bu üretime hizmet ettiğini söyleyebiliriz. Örneğin ezilen cins ve mücadelesiyle kurduğumuz ilişki bağlamında örgütlü yapımız yeni biçimlerle, mekanizmalarla tanıştı. Sosyalist Kadın Meclisleri örgütlenmemiz, iç işleyişimizde gelişmeye odaklı, kadın özgürlüğü algı ve pratiklerindeki gerilikleri de zorlayan bir rol oynadı.

K. A: Cins sorununda son derece duyarlı davrandığınız, partinizin MYK üyelerinin %60'ından fazlasının kadın olmasıyla anlaşılıyor. Bu noktaya ne tür iç tartışmalardan geçerek geldiniz?

F. Y: Tabi bu, sadece bugün oluşmuş bir düzey değil, parti geleneği ve birikiminin bir sonucu aynı zamanda. Bu yanıyla baktığımızda toplamda partinin kadın özgürlüğü konusunda yaşadığı aydınlanmanın bir sonucu da diyebiliriz.

Sadece iç tartışmalar değil, kadın kadroların gelişim düzeyi de bu tabloda etkili olmuştur. Sosyalist geleneğimizin belli bir dönemi özelde kadın kadroların devrimci siyaset ve örgütlenme sahasındaki özel gelişimine zemin olmuştur. Kritik dönemlerde kritik görevler alan ve bu görevlerin al-

tını liyakatiyle dolduran kadın kadrolar, aynı zamanda değerli bir parti niteliği açığa çıkarmıştır. Bunun yönetime yansması da kaçınılmazdır. Diğer taraftan kadın kadrolarda yine parti kuruluşumuzu önceleyen dönemden itibaren biriken ama kuruluş sürecinde zirveye ulaşan cins bilinci ve kadın devrimi fikri oluşan düzeyde etkilidir. Yönetim kademelerindeki genel prensibimiz eşit temsiliyet, bunun sağlanamadığı koşullarda zorunlu yüzde 40 kotadır. Ama genel olanın da ötesine geçen bir kadın temsiliyet oranıyla işe başladık. Bunu biraz da çubuğun ucunu bugüne kadar olanın tersine bükme olarak anlayabilirsiniz.

Artık tüm sosyalist hareketin, kadın özgürlüğü ve temsiliyetinin 21. yüzyıl devrimciliğinin çok önemli bir eşiği ve nirengi noktası olduğunu anlaması gerekiyor. Sadece söylemde değil, tüm örgütte ve siyasette devrimin-yaşamın yarısı olarak algılanması ve ilişkilendirilmesi gereken bir kadın kitle gerçeği var. Sosyalist hareketin aynı zamanda kendi tarihi bakımından düşünüldüğünde pratik özeleştirme verme si gereken bir konudur bu. Sosyalistler geleceği kazanmak ve geçmişin sağlıklı bir özeleştirme değerlendirmesini yapmak bağlamında kadın özgürlüğü ve temsiliyetini daha ileri düzeyde ele almak durumunda. Kadın özgürlüğü ve eşitliğini ilkeleri arasına yazanlar ve bu konuda emsallerinden daha iyi durumda olanlar da pratiklerini ve ilkelerin saflarından ne kadar özümsemişliğini sorgulamalıdır.

K. A: “Kadın meclisleri” örgütlenmeniz ve işleyişiniz sosyalist hareketin diğer sektörleri içinde örnek alınması ve incelemesi gereken bir konu. Bir tür seksiyon örgütlenme denebilir mi?

F. Y: SKM (Sosyalist Kadın Meclisleri) örgütlenmemiz, ESP'nin özerk kadın örgütlenmesidir. Mevcut deneyimlere baktığımızda sosyalist hareket bakımından bir ilki teşkil ettiğini söyleyebiliriz. Evet, model olarak seksiyon diye adlandırılabilir. Ama yeni ve gelişim halinde bir örgütlenme

olduğunu söylemek daha doğru olacaktır. Parti içinde kadın iradesini, genel toplumsal hareketin içerisinde ise sosyalist eksenli bir kadın kitle hareketini etkinleştirme ve açığa çıkarmayı hedefleyen bir kadın örgütlenmesidir. Partinin kadın özgürlük mücadelesi eksenli bütün politik hattı SKM'de planlanır ve bütün parti tarafından uygulanır. Buna çalışma tarzı, parti örgütlerindeki kadın temsiliyetinin denetlenmesi gibi noktaları da dahil edebiliriz.

Diğer taraftan partinin merkezi politikaları da SKM organlarında kadın görüş açısıyla ve partinin kadın kitleleri içerisindeki özgün dili ve tarzını yaratma görüş açısıyla ele alınarak bir uygulama gücüne dönüştürülür. Yani bütün iç ve dış boyutlarıyla kadın ve parti, kadın ve devrimci hareket arasında kurulmuş karşılıklı bir etkileşim ve sistematik alanıdır SKM. Bütün toplumsal devrim süreçlerine eşlik etmesi gereken kadın devrimi fikrine ve pratiğine dayanır aynı zamanda. Devrim ve sosyalizm mücadelesi içerisinde cins bilinci ve kadın devriminin örgütsel forma kavuşturulmasıdır. Gerek enternasyonal gerekse de yerel devrimci-sosyalist hareketin tarihi bakımından, kadın özgürlükçü bakış açısının örgütsel güvenceye kavuşturulamaması sorunu bugünkü düzlemde aşılacak zorundadır. SKM, halen gelişmekte olan bir örgütlenme olarak, gelecek için de sosyalist harekete ileri bir model ve anlayış sunmaya çalışıyor.

K. A: Sosyalistler arasında rekabet kültürü yerine dayanışma kültürünü egemen kılabilmek için neler yapılmalı?

F. Y: Bunun için öncelikle mevcut birleşik mücadele kanallarının iyi değerlendirilmesi gerekir. Rekabet soyut bir duygu ve olgudur ama onu yaratan somut nedenler, zeminler vardır. Bu nedenle soyut olarak rekabeti aşalım demek yetmez, onu yaratan ve yaşatan somut koşulları değiştirmek gerekir. Bu da beraber çalışma, üretme alanlarının geliştirilmesinden geçer. Sosyalist hareketin tarihinde köklü olarak bulunan grupçuluğun aşınması, birlik pratiği ve kül-

türünün gelişiminden bağımsız değildir. Ama grupçuluk sadece “aşınmış”tır aşılmamıştır. Birleşik mücadele pratiğinin geliştirilmesi ve bunun sosyalist hareket bakımından en azından grupçuluk kültürüyle baş edebilecek bir kültürel gelişime dönüştürülmesi gerekiyor ki, rekabet tarihe karışabilsin. Tabi bu ne bilinmez bir gelecekte yaşanacak bir gelişmedir ne de hemen bugün yaşanacak bir gelişme... Sosyalist hareketin bütün bileşenlerinin yer yer eşitsiz yer yer dengeli gelişim sürecinin bir sonucu olarak rekabetin yerine, yeni devrimci ilişki biçimleri, esas olarak ta dayanışma ilişkileri konulabilir.

Ağustos 2011

Kenan Kalyon:
“BİRLİK BİZİM İÇİN YAN ÜRÜN OLMALIYDI,
BAŞLI BAŞINA BİR AMAÇ DEĞİL.”

Kadir Akın: Reel sosyalizm uygulamalarının yıkılması ile birlikte dünya planında sosyalizmin bir prestij yitimi yaşadığı aşikar. Bu krizin ülkemizde de en koyu biçimde yaşandığının tanığıyız. Hem dünya planında yaşanan krizin hem de bundan etkilenen Türkiye sosyalist hareketinin bu krizi aşmadaki temel yönelimleri ne olmalıdır?

Kenan Kalyon: Sovyetler Birliği’nin çözülüşünün yarattığı kriz ve sosyalizmin yaşadığı itibar kaybı bütün coğrafyalara aynı biçimde yansımada. Fakat biz bu küresel yenilgiden zaten bağımsız olarak ulusal çapta da yenilgi sürecinden geldiğimiz için bizim üzerimizde katmerli bir etki yarattı. Katmerli etkinin tek sebebi bu değil, Türkiye sosyalist hareketinin kümelerinin ağırlıklı bir bölümü Çin, Arnavutluk ve Sovyetler Birliği paralelinde davranmak konusunda bu ülkelerdeki sosyalizm deneyleriyle eleştirel bir mesafeyi korumayan bir yaklaşım içerisindeydiler, bunun da sarsıcı bir etkisi oldu. Şimdi kategorik olarak baktığımızda kriz sonrası üç refleks türedi; birincisi hiçbir şey olmamış gibi devam etmek; ikincisi, ucu bucağı belirsiz, dizginsiz bir yenilenmecilik kulvarına girmek, yani Marksizm zeminlerinden gitgide uzaklaşarak, birçoğunda karşı kampa

iltica etmekle neticelenmiş bir dizginsiz yenilenmecilik kulvarına girmek; üçüncü olarak da “teoride zırnık kadar yanlış ya da eksik yok, uygulama yanlıştır” diyen, yani olup biteni bu dizginsiz yenilenmecilik çizgisine prim vermeden anlamaya çalışan, Marksizm zemininde yaratıcı bir yenilenme arayışına giren, bunu kendi örgütlenmesine ve politikasına sınırlı ölçeklerde tercüme etmeye çalışan bir eğilim. Tabii bu yenilmiş devrimler hakkında düşünmek, bunlardan dersler çıkarmakla baş başa gitti aynı zamanda. Bu çabalar devam ediyor. Diğer iki eğilimin verdiği hasarları şimdiye kadar yaşaya geldik ama bugün bu üçüncü eğilimin güçlenmekte olduğunu söyleyebilirim.

K. A: Hem 90’lı yıllar hem de 12 Eylül süreci (30 yıllık süreçten söz ediyoruz) epey geride kaldı. 68’in etkisi ile 74-75’li yıllarda kendini kurmuş, o günün dünyası ve sorunlarına bir yanıt olarak doğmuş politik kümeler aradan geçen zamana rağmen bugün hâlâ varlıklarını koruyorlar. Ancak hem bugünün sorunlarına hem de sosyalizmin krizine mevcut halleriyle yanıt geliştiremiyorlar. Ve değişenin ne olduğunu açıklama ihtiyacı da duymuyorlar. Bu başlı başına bir sorun teşkil etmiyor mu?

K. K: Tabii ki başlı başına bir sorun ama senin açtığın yoldan biraz daha somut olarak gidelim. Sorunun birbiri ile alakalı ama birbirinden koparılan iki yönü var. Bunlardan bir tanesi yenilmiş devrimlerden çıkarılması gereken dersler dediğimiz konudur. Şimdi çoğunlukla Marks hakkında da “erken bir Avrupa devrimi beklentisi vardı” denir “sonra bu beklenti boşa çıktı” vs. Halbuki daha dikkatli gözlem Marks’ın bir dizi yenilgi beklediğini gösterir. Mesela bunu Louis Bonapart’ın 18 Brumaire’i kitabındaki o ünlü alıntısında görebiliriz; proleter devrimlerle burjuva devrimleri kıyasladığında birbirini izleyen yenilgiler olabileceğini, muzaffer gözüktüğü bir anda dahi proleter devrimin henüz düşmanlarını bile alt etmediğini sonradan anlayabileceğini

yazar. Ta ki “işte hendek işte deve noktasına” gidinceye kadar. Aynı türde bir değerlendirmeyi Paris Komünü ile ilgili olarak da yapığını görürüz. Dolayısıyla bu yenilgiyi de bu çerçevede değerlendirmemiz lazım. Bir yönü bu; yani yenilmiş devrimlerin dersleri. Konunun diğer boyutu, şu senin “değişen nedir?” sorun. Bu konuda kaçınılmaz olarak, bugünün dünyasını kavramak bakımından kapitalizm eleştirisinin derinleşmesi icap eder. Bu iki alana birbirinden bağımsız yaklaşamayız, kapitalizm eleştirisini derinleştirdiğiniz, o güne kadar eleştirinin bir konusu ya da hedefi olarak gündeminize almadığınız yeni meseleleri gündeminize aldığınız nispette sosyalizm tasavvurunuzu da değiştirirsiniz. Bir kere bu iki yönün birbiri ile bağlantılı olduğunu görelim. Buradan baktığımızda, evet, bugün sosyalist hareket saflarında bir dizi ayrışma, saflaşma, eleştiriye sonuna kadar götürmemek tutumu var. Dogmatik yorumlar devam ediyor. Bunlar doğru ama şunu da görelim artık; her iki yönde de, yani hem kapitalizm eleştirisini derinleştirme, bugünün dünyasının gerçekliğini görme ve anlama, yeneden yorumlama hem de buradan alınan güçle de –tabiri caizse- mızrağın sapıyla da yenilmiş devrimleri yoklama, buradan dersler damıtma arayışımız devam ediyor.

Yahut sizin bir zaman başlattığınız “sosyalist demokrasi” tartışmasını ele alalım. Bu tartışma aslında kademe kademe sosyalist solun çeşitli sektörlerine yayılmadı mı? “Çoğulculuk”, bu tartışma ve bunun bir iç işleyiş hükmü olarak kabul edilmesi giderek yaygınlık kazanmıyor mu? “Pozitif ayrımcılık”, bu giderek daha fazla kesimde ve sektörde kabul görmüyor mu? Bunlar dar anlamda örgütsel işleyişe dair konular değil. Öte yandan programatik yenilenme cephesine bakalım; şöyle tartışma sürüp gitmiyor mu? “Şimdi emperyalizm kavramına küresel kapitalizm koşullarında hangi anlamı yükleyeceğiz ve bunu ulusalcı kavramlara yol açmayacak şekilde programımıza nasıl içerece-

ğiz?” Yahut bu ekoloji dediğimiz bahis, kapitalizmin daha bütünsel ve tarihsel bir veçhesi, bir görünümü değil midir? Derece derece yayılmıyor mu? Bunlardan henüz berrak neticeler çıkmamış olabilir fakat ben bir çabanın devam ettiğini –genel bir sözlü tarihimiz ayrı bir sorundur onu başka bağlamda tartışırız- ama daha fazla sayıda kişi ve kümenin bu kulvarlara girdiğini, bu çerçevede kendini yenileme yolunda olduğunu ve kendini yeniden üretme arayışı içerisinde olduğu kanaatindeyim. Bu bakımdan o kadar da kötümser değilim.

K. A: Sosyalist hareketin bütününe bakıldığında çoğunluk bir başka konumda ama.

K. K: Buna biraz sosyalist harekette süreklilik içerisinde kopuş ya da çeşitli koşulların zorlaması ve basıncı altında bir yeniden kuruluş ışığı altında bakabiliriz. Bunların her biri de yoldur duruma göre. Dünya çok değiştiğine göre, belli ki örgütlü birikimi koruyarak, dönüştürerek yeni süreçlere akıtmak mümkün. Bunu süreklilik içerisinde kopuş olarak ifade etmekte bir sakınca yok bence. Türkiye sosyalist hareketinin yaşadığı sorunlardan bir tanesi de bu. Yani şöyle bir ikileme gelip dayandık: Sosyalist hareketin değişik kolları, ne kadar kalmışsa, bugünkü bakiyesi ne ise kendi yürüyüşü içerisinde, süreklilik içerisinde bir kopuş gerçekleştirebilir mi? Bu şansı 80’lerden sonra, 90’lardan sonra, aynı zamanda sosyalist hareketin var oluş zemininde yaşanan değişimler nedeniyle de yitirdiğimiz kanısında yım. Gelip dayandığımız eşiğin bir yeniden kuruluş eşiği olduğu kanaatindeyim. Burada karar vermekte zorlanıyoruz ya da meselenin gelip buraya dayandığı konusunda bir bilinç berraklığına ulaşmada eşitsizliklerimiz var. Bir açıdan bakarsanız, hâlâ birçok küme “proleteryanın partisi diye bir sorun yok” diye bakmakta konuya. Bu bakışın temel nedeni, bu partiyi kendilerinin temsil ettiklerini düşünmeleri. Burada duruyorsanız, bırakalım yeniden kuruluşu, sü-

reklilik içerisinde kopuşun bile çok uzağındasınızdır. Dikkatle baktığınızda bu dinamik şöyle çalışıyor aslında; arka da bıraktığımız yıllar boyunca önce herkes süreklilik içerisinde kopuşu denedi ve bunun, fiziksel büyüklük olarak, maddi büyüklük olarak, sol içinde etki olarak, kuşak kopukluğu gibi nedenlerle yetmediğini gördü. İşçi hareketi nedeniyle meydana gelen değişimler nedeniyle de, sınıf mücadelesi çevreleyen koşullardaki değişimler nedeniyle de kendi deneyimi içerisinde, kendi tikel tarihinden yola çıkıp sadece bununla sınırlı bir süreklilik içerisinde kopuşun hem yeterli olmadığını hem de sözün tam anlamıyla mümkün olamayacağını gördü. Bunu görenler yeniden kuruluşa yöneliyor.

K. A: 80 öncesi dünya sosyalist hareketinin büyük bir parçalanmışlığı söz konusu. Buna sen de değindin. SBKP-ÇKP arasındaki zıtlık, her ülke sosyalistlerini de bölen bir faktördü. Bu bölünmüşlük gelecek toplum tasavvuruna ilişkin bir tartışmadan da kaynaklanmıyor aksine zahiri konuları içeriyordu. Arkasından 90'ların başında yaşanmış sosyalizm deneylerinin çöküşü geldi. Bütün bu olup bitenlerden sonra teoriye dönüp bakmak, onu kirlerinden arındırmak ve ona uygun yeni bir pratik geliştirmek zorunlu değil mi?

K. K: Elbette öyle. Kendi tikel kulvarından kalkarak süreklilik içerisinde kopuş –ki bunun imkanları sınırlıdır, çünkü herkes sınırlı bir kesimi temsil etmektedir, ölçekler bellidir- kaçınılmaz olarak bunu tek başımıza yapmaya kalkıştığımız takdirde teorik birikimimiz de deneyimden gelen girdiler de yetersiz kalacak ve bu bize sınır çekecek. Önce bundan bir kurtulmamız gerekiyordu. İkinci olarak, herkesin kendi çabalarının da bir ortak havuza akıtılması, genelleştirilebilir olanların genelleştirilmesi gerekiyordu. Aslında bir dinamik çalışmaya başladı. Hem teorik hem pratik bir yenilenme lazım ama teorik yenilenme sürecinde diz-

ginsiz yenilenmeci dediğimiz, karşı kampa itaat etmekle sonuçlanan yaklaşımlarla diğer yenilenmeciler arasında bir sınır çekmemiz gerekiyordu. Marksizm zeminini esas almak, Marksizm'in dogmatik bir yorumuna saplanıp kalmak değildir, yönetimini esas almaktır. Yeterince çalışılmamış yanları üzerinde yoğunlaşmaktır, Marksizm'in özünün eleştirel düşünce olduğunu görmektir, Marksizm'in gerektiğinde düşünsel olarak kendisinin de eleştirisini yapabileceğini bilmek demektir.

Dolayısıyla bu yönlenmenin bu çerçevede Marksizm zeminlerinde bir yenilenme olması gerekiyor. Mesela çalışılmamış yönler dedik, biraz özel ilgi alanına da girdiği için söyleyeyim, diyelim ki yakın zamanlara kadar bu çevreci hareketlerde, ekolojik akımlarda "Marksizm'de ya da tarihsel maddeci düşüncede buna uygun bir temel yok" (bunu da anarko sendikalist düşünce sunuyor ya da başka akımlar sunuyor) deniyordu. Bereket son yıllarda Kapital başta olmak üzere aslında, -Engels'in yazıları da dahil buna- hiç de öyle olmadığı, ekolojik eleştiri biçiminde kendi tarihleri için uzak görüşlülük sayılabilecek öngörülerde bulundukları, burada da bir temelimizin var olduğu bence görüldü. Bu konudaki Marksist araştırmalar da arttı.

Bizim sosyalist hareketin yeniden kuruluşu konusunu başka bir bağlama taşımamız gerekiyor, aksi halde dar manada sosyalist hareketin kendi tarihi içinden düşünüyoruz meseleyi. O bağlam, bizatihi sosyalist hareketin var oluş zemininin de ciddi bir kriz geçiriyor olmasıdır. Yani işçi hareketi, onun kendini yeniden kurma zorunluluğuyla karşı karşıyayız. Eğer sosyalist hareketin yeniden kuruluşu meselesini bu bağlama taşımaz, onun içinde yorumlamaz, gereklerini onun içerisinde görmezsek meseleyi eksik ele almış oluruz. Tarihte işçi hareketinin başına bu ilk defa gelmiyor. İşçi hareketi senelerce kendini yeniden kurma, yeni mücadele ve örgütlenme biçimleri ile ifade etme sorunu ve zo-

runluluğu ile yüz yüze kaldı. Belki bu çaba 70'li yıllardan sonra daha evrensel olmasa bile geçmişte de hayal kırıklıkları ile sonuçlandı, geçmişte de yenildi. Mesela bırakalım dönemin işçi hareketini bizatihi Marks ve Engels için de aslında bir hayal kırıklığı söz konusudur. Paris Komünü yenilgisinin de aslında çok ciddi etkileri olmuştur dönemin işçi hareketi üzerinde.

Başka ülkeler hakkında da konuşabiliriz ama Türkiye işçi hareketine baktığımızda haddinden fazla atomize olmuş, iç rekabetle parçalanmış, yeni bir proleterleşme dalgasıyla büyümüş, geleneksel bazı işkollarının gerilediği, yenilerinin öne çıktığı bir yeni tablo içerisinde şekillenen ama kendisini henüz siyasal ve sendikal ifadelerine büründürmemiş bir işçi hareketi ile yüz yüzeyiz. Bu bir işçi hareketi bakımından da yeniden kuruluş zorunluluğu demektir. Altını çizerek söylüyorum biz kendi yeniden kuruluşumuzu etkileşen süreçler olarak ele almazsak sosyalist hareketin yeniden kuruluşunu çok sınırlamış oluruz. Mesela herhangi bir meselemizi halledeceğimizi zannederiz, sonra yeni hayal kırıklıklarına kapılırız. Oysa şöyle düşünmek mümkün; ölçeğimizi büyüten, yapay ayrımları gideren herhangi bir birlik öteki görevi daha etkili biçimde ele almak için bize yeni araçlar, yeni imkânlar sunar, sadece bu kadar.

K. A: Sosyalist hareketin dünya planındaki izdüşümleri olarak bölünmüş ve rekabet içinde birbirlerine karşı kurulmuş örgütlerin teoriye bakışlarının bir sübjektivizm içerdiğini söyleyebilir miyiz? Çünkü, Sovyet Bilim Akademisi'nin çıkarttığı Marksist Klasikleri Okuma Kılavuzu adında bir kitap vardı. Bu bile aslında teoriye nasıl yaklaşılması gerektiği konusunda baştan yönlendirmeyi içeren yani objektif olmaktan uzak bir yaklaşımdı. Senin biraz önce söylediklerin içinde Paris Komünü, 1917 Ekim Devrimi ve bize bıraktığı miras ve derslere aslında yeniden dönmek ve belki

de bunları yeniden analiz etmek gerekmiyor mu? Çünkü o tarihlerden sonra başka bir şey oldu.

K. K: Bu rekabet konusu üzerinde biraz duralım. Bir ke-re şöyle yaklaşmakta fayda var; sosyalist hareket her za-man çok parçalı olabilir, bu parçalılığın hem fikri bir yöne sahip olması hem de çeşitli sınıf eğilimlerini ya da işçi sınıfının farklı sektörlerinin ifadesi olması mümkündür. Bir ke-re bunu içimize sindirelim. Baktığımızda sadece ülkemizde değil dünya çapında da sosyalist hareket esasında parçalı. Zaman zaman hakkında konuştuğumuz Latin Amerika deneyimlerinde de bu parçalılık sona ermiş değil, sadece başarılı toplumsal siyasal koalisyon örgütlerini görüyoruz. Ama rekabetçilik tabii ki başka bir şey. Rekabetçilik; kapitalist düzenin iktisadi ve sosyal hayatta bir belirleyeni olan bildik rekabetçiliğin yansıması ve tercümesi oluyor aslında. Bunun cezasını çok çektik, yani motivasyonumuzu birbirimize karşı ilişkilerimizden almak, durmaksızın birbirimizle kıyaslamak, bununla övünmek. Bunu bir zaaf olarak kabul etmek ve üstüne gitmek durumundayız ama biraz düşünelim, kökü nedir bunun? Kökü bence şudur; ille bir ad vereceksek rekabetçilik, fikren de kendi var oluşu, konumlanışıyla da sekt halini aşamamak, kendisini büyük mesele, büyük dava içerisinde konumlandıramamak, her adımını, eylemini, faaliyetini, faaliyet toplamını bir genel çıkar ışığında, onun prizmasından geçirmeden yaşamak ve davranmak, bu şekilde dona kalmak anlamına geliyor. Ayrıca doğal olarak her sekt tabii ki diğerini kötüleyerek var oluyor. Bu da kaçınılmaz olarak diğerine karşı rekabetçidir.

Biz fazlasıyla dondurulmuş bir resmi öğreti olarak belletilen bir Marksizm'le haşır neşir olduk, en önemli sorun bu. İkincisi, sondan başlayarak hatırlayalım, 12 Eylül öncesi aslında en çok Lenin okurduk, zinhar okumayalım demiyorum ama gerisinde Marks var bunun, Lenin'in katkısını görebilmek içinde zaten bir Marks tedrisatından geçmek

gerekiyordu. O kuşakların büyük bir kesimi biz de dahil olmak üzere böyle bir tedrisattan yeterince geçmedik. Daha mühimi şudur; Marksizm diğer bütün düşünce akımlarıyla, bilimdeki gelişmelerle sürekli etkileşim halindedir. Marks ve Engels'in bu doğrultudaki faaliyetine şöyle bir göz atacak olursak aslında ömürlerinin ve enerjilerinin yettiği kadarıyla her alana uzanmaya çalışmışlardır, antropolojiden dönemin ekolojisine kadar, ekonomik politığından tarih bilimine kadar her alana uzanmaya çalışmışlardır. Hem bu düşünce akımlarıyla polemik içerisinde oldukları hem de içerebilecek bir bilimi alarak ve içererek kendi düşünce sistemlerini inşa etmeye çalışmışlardır. Dolayısıyla dıştaki siyasi akımları Marksizm içi olarak değerlendirmemiz, eleştirel düşünce konusu olarak telakki etmemiz gerekirken bu teorik skalanın bir kaynağına kendimizi kapatarak, bir bakıma Marksizm'e de kendimizi kapattık. Teorik yenilenme derken sorunun bu cephesini de görmemiz gerektiği kanaatindeyim.

K. A: Sosyalist hareketin birliğine ilişkin epey bir deneyden söz edebiliriz. Aslında buna ilişkin 80 sonrası ilk tartışmalar Kuruçeşme sürecinde başladı ve ilgi de uyanıydı. Darbe sonrası en geniş kitleselliğe ulaşan girişim ise ÖDP oldu. Bu deneyim, o sürecin içerisinde olan, o süreci yaşamış insanlar için yarattığı etki bakımından tartışılması gereken bir konu olarak duruyor. ÖDP başka türlü başlayabilir miydi ya da karşılaştığı sorunları aşarak bölünmeden ve kuruluştaki gücünü koruyarak hayatına devam edebilir miydi? O süreci de yaşamış birisi olarak nasıl değerlendiriyorsun?

K. K: Tarihsel olaylar, tarihe mal olmuş olaylar hakkında konuşurken şöyle bir zaafımız vardır; sondan bakarız, sondan bakar ve geriye doğru okuma yaparız. Sonuç kötüyse, başarısızsa sanki başlangıç noktası bir mukadderat gibi, oraya akmaya mahkummuş gibi düşünürüz. Bu düşü-

nüz tarzı belirli süreçteki başka olanakları görmemizi engeller. ÖDP sürecine dönük olarak da yer yer böyle değerlendirmeler, sondan okumalar, sürecin içerisinde bulunan başka insanları görmeyen değerlendirmeler yapılmakta. ÖDP, yeniden kuruluş mantığı ile değil, Birlik olarak başlayabilirdi ve öyle de başladı. Çünkü belleğimiz ve 12 Eylül'de aldığımız ağır yenilgi birçoğumuzu şöyle düşündürdü: "Aslında eşiği kaçırdık, birleşmemiz lazımdı, en azından 12 Eylül'den önce cephe kurmamız lazımdı, o zaman belki başka türlü göğüsleyebilirdik bu süreci." Ve nihayet cezaevi deneyimleri; pek çoğumuz hücrelerde, cezaevi direnişlerinde vs. yeniden buluştuk, birbirimize karşı önyargılarımız kalktı ortadan, bu da bir arka plan oluşturdu. Dolayısıyla herkesin içinde bir birlik uhdesi vardı ve bu uhde ÖDP ile gerçekleşti. Peki, ÖDP birlikten yeniden kuruluşa doğru evrilemez miydi? Bence bu imkan vardı. Bu imkanın yeterince çalışmadığını düşünüyorum.

Öte yandan her olumsuz deneyim de bir manada deneyimdir fakat bir açıdan ben ÖDP deneyimine tamamen olumsuzluk olarak bakmıyorum. ÖDP'den ayrılmış kümeler, ayrı ekipler ya da partiler olarak duruyorlar, bunların tüzüklerini alıp önümüze koysak ortak hükümler olduğunu görürüz. Yani bazı şeyler artık ortak kabule dönüşmüştür. Programlarını alıp şöyle bir incelesek bazı ortak kabuller olduğunu görürüz. Biraz şöyle bakmakta yarar var; yani bir fizik yasası toplumsal olaylara, siyasal olaylara birebir tercüme edilemez ama maddenin korunumu diye bir yasa var, hiçbir şey kaybolmaz, buharlaşmaz, geleceğe akan bir etki mutlaka bırakır diye düşünmek zorundayız, ben bunu pratikte de görüyorum. Diyelim ki daha geniş platformlar kurduk. Hemen fark ediyoruz ki başkaları süreci bireylere de açmak konusunda ayak direrken ÖDP bileşenlerinde bu kolaylıkla hallediliyor. Genel olarak bu işler yol yordam bilmekle mümkündür, daha kolay yol almakta demek ki

paylaşılmış bir süreç derece derece bileşenlerinde yansımış ya da birikmiş.

Yaptığımız önemli yanlışlardan bir tanesi şudur bence; ÖDP ile birlikte Türkiye sosyalist hareketindeki denge hali, yani yaklaşık olarak birbirine denk kuvvetlere sahip parçalı bir tablo, bir kümeler dizisi bozuldu, ÖDP tanzim edilmiş bir merkez haline geldi. Tanzim edilmiş derken, herkes konumlanırken eleştirerek, yakın durarak veya öykünerek ona bakıyordu. ÖDP'nin çözülüşünden sonra bu denge haline geri savrulduk ve bu tanzim edici merkezden yoksun kalmaya başladık. Bunun kıymetini bence süreç akamete uğradıktan sona gördük ve bu hiç hafife almamamız gereken, etkileri halen devam eden bir geri çekiliş dalgasına yol açtı. Fakat birlikte yaşamaya devam edebilirdik, attığı adımlarda yeni tanımlar koyabilirdik, yol vardı. Niye demedik ki “Biz organik parti olamıyoruz”? Olamıyorsak, gerçek durum ne ise, verili durum ne ise bunun adını koyalım, “Biz koalisyon partisi olarak kalalım”. Yani yol vardı, sonrasına sonra bakalım diyebilirdik. Harcanmış imkanlar var diye bakıyorum. Süreç buraya akmak zorunda değildi.

K. A: Kuruluştaki bir federasyon olduğu söylenebilseydi ya da sorunlar çıkmaya başladığında o sorun alanları iyi tarif edilip, yeni bir anlaşma ile yoluna devam edebilseydi bugün Türkiye sosyalist hareketi başka bir konumda olabilir, biz de başka şeyleri konuşuyor olabilirdik. ÖDP'nin yeniden yapılanma girişimi olmadığından söz ettin. Sosyalist Yeniden Kuruluş (SYK) girişimi ise daha önceki birlik girişimlerine benzemiyor. Ne var ki yeniden yapılanmada dense, sosyalist kamuoyunun zihnine hemen ÖDP deneyimi geliyor Bu konudaki yanlış algıları ortadan kaldırmak nasıl mümkün olacak?

K. K: Evet çok doğru, SYK'nın adını atan çevreler, güçler olarak biz birlik fikrini çöpe atıyor değiliz ya da atmamalıyız. Fakat bunun ÖDP sürecinin bir tekrarı olmadı-

ğının da bilincinde olmalıyız. Temel fark şudur; bir kere artık ağı ÖDP kadar geniş atamayız. Orada ağ, programı ve tüzüğü öyle olmasa bile geniş atıldı. Herhangi bir arzu ya da saik ile ÖDP'ye akan güçlere baktığımızda sol liberalizmi de, sol Kemalizmi de tolere eden bir genişlik vardı, bileşimi içinde de bunun etkilerini görüyoruz zaten.

Aradan geçen zaman içerisinde baktığımızda bu yanlış mıydı? Yanlış değildi. Şu bakımdan değildi; bir kere yürüyüş dalgası, bunun yarattığı fikri karışıklık, tercüme, savrulmalar filan. Bu savrulmalar hikayesinde ÖDP kurtarılabilecek olanı da kurtarmalıydı. Teslim olmadan kurtarılabilecek olanı kurtarmalıydı ama şimdi tablo az çok netleşti, artık bir tarihimiz var; liberalizme iltica eden etti, ulusalcılığa geçen geçti, tablo net. Ağ bu kadar geniş atılamaz, saf-laşmaları hesaba katmak durumundayız, birinci fark bu. İkinci fark; birlik bizim için yan ürün olmalıydı, başlı başına bir amaç değil. Birlik lazım tabii ki, ne kadar sadeleşme o kadar iyidir, böyle bakmamız lazım. Ayrıca unutmamak gerekir ki siyasette ölçek büyüklüğünün bir önemi var, yani bir parti kurduğunuzda 30 ilde örgütünüzün olması ile 60 ilde örgütünüzün olması arasında ülke çapında siyaset yapmak bakımından bir fark var. Aynı şey toplumsal muhalefetin etki alanları bakımından da geçerli. Dolayısıyla ölçek büyüklüğü bir veridir ama tabii ki parçalı tabloyu biraz sadeleştireceksiniz ve kuvvetleri aritmetik toplamın ötesine geçecek şekilde birbirine ekleyeceksiniz. Bu da önemsiz bir konu değil.

Mesele şu; biz bunu hangi bağlama yerleştireceğiz. Şimdi artık bu örgüt değil, yeniden kuruluş. Yeniden kuruluş dediğiniz anda şuna geçersiniz: Sosyalist hareket Türkiye'de sarmal gelişme yoluyla ilerlemek zorunda. Doğrusal gelişmecilik hem rekabet üretmekte hem herkesi kendi kulvarına hapsetmekte. Yeni bir karılma olacaktır, herkes ken-

dini yıkıp yeniden kuracaktır, tabii tasfiyeci sonuçlar da olmayacak şekilde. Birlikçilikten farkı budur.

Biz sadece bir etabı geçmiş olacağız, önümüze yeni etaplar çıkacak, bu zeminin üstüne bir kere bastıktan sonra yeni imkanlar göreceğiz belki.

Üçüncüsü, yeniden kuruluşu, bu yenilenme ihtiyacını görmek yoluyla olacak. Yenilenmenin bir kısmı teorik-politik, bir kısmı da kabul edelim ki deneyden gelecek. Ancak yeni deneyim alanlarına girdikçe, oradan gelen girdilerle, uyarılarla, ilgi alanlarımız farklılaştıkça, hitap alanımız farklılaştıkça dar evrenimizi yer yer bazılarımız bakımından bir gayya kuyusuna dönüşmeye başlayacak, bir neticeye de gidemeyeceğiz. Bu sekt alışkanlıklarından, sürekli yeni ayrılıklar üretmeye müsait bu darlıktan sıyrıldığımız nispette ve temas alanlarımız genişlediği müddetçe yenilenmiş olacağız. Bu bakımdan yenilenme girdileri sadece teorik yenilenme cenahından gelmeyecek. Bu yeni deneyim alanlarıyla temastan gelecek.

Sorunu dar manada sosyalist hareketin sorunu olarak da ele almamalıyız. Bir kere daha tekrar edeyim; işçi hareketinin yeniden kuruluşu ile sıkı sıkıya bağlıdır bu mesele. O zaman demek ki sorunumuzu bu zemine taşıyacağız, işçi hareketini, anti-kapitalist mücadele içerisinden geçerek, kendimizi orada sınayarak yeniden ve yeniden gözden geçirerek kurabiliriz ve bu tabii ki birbirimize bakışımızı da değiştirecek. Ve nihayet yeniden kuruluşçuluk bir kabul ve iddia olarak –bunu söyledim diye gerçekleşmez tabii ki- sosyalist hareketin sektör dönemini kapamak zorundadır.

K. A: Sosyalist hareketin yeni bir eşikte olduğunu ve geçmişteki gibi yürümeye devam ederse iddiasını kaybedeceğini söylüyorsun. Bugünün ihtiyaçlarına yanıt veren, teorideki yenilenme ile işçi sınıfı mücadelesi arasında bağ kuran yeni bir pratikten söz etmek gerekmiyor mu? Dolayısıyla YSK girişimi yeni bir eşik olarak tanımlanabilir mi?

K. K: Kesinlikle yeni bir eşik fakat bu ihtiyacı bilince çıkarma konusunda ciddi eşitsizlikler var. Bu ihtiyacı gidecek daha berrak biçimde, bir farkındalıkla gündemine almış çevreler, kesimler var, daha geriden gelenler var. Yani baktığımızda bugün diyelim ki YSK'yı ihtiyaç olarak görmeyen ama girdiği kulvar ile kaçınılmaz olarak bu tartışmaların içine girmek durumunda olanlar –şahsen benim düşündüğüm kümeler- bir de bunun çok uzağında olanlar var. Bu yeni bir eşik ama toptan gelmiyoruz buraya, ciddi eşitsizlikler var. Dolayısıyla bu eşik şöyle geçilecek gibime geliyor; bir etabı, bu sorunu en çok bilince çıkarmış olanlar, kendilerini buna göre tanzim etmiş olanlar aşacaklar; güçlerini birleştirmenin kendilerine sağladığı olanaklar ve pratiklerle daha geriden gelenlerle belki bir ikinci etap yaşayacağız. Yani toptan aşmayacağız bu eşiği, parça parça olacak gibi geliyor.

K. A: *12 Eylül'de gerçekleşen referandum ile birlikte Birikim çevresi yeni bir kopuştan söz etti ve bunu da deklar etti. Vakti zamanında İdris Küçükömer'in tezleri içerisinde bulunan ve daha çok da onunla birlikte anılan "sol aslında sağdır, sağ aslında soldur" tezinin de yeniden gündeme getirilmesine tanık olduk. Nasıl değerlendiriyorsun?*

K. K: Önce iddiaya bakalım; "Biz yıllardır sosyalizm meselesi üzerinde yeniden tartışalım diyoruz, buna davet ediyoruz ama sol sosyalist hareket bir türlü bu doğrultuda adım atmadığı için, bu davetimize icabet etmediği için artık bu ilişkiyi sonlandırıyoruz." İddia bu. Peki Birikim'in tezi nedir? Kabaca şöyle söyleyebiliriz: Sosyalizmin aşırı iktisadi indirgenmeci bir yorumu, tez budur. Yahut bu yenilenmeci adımlara bakalım. Birikimci arkadaşlarımız Türkiye sosyalist hareketini takip etmiyor değiller bence, bana sorarsan geçmiş sosyalizm deneylerinin eleştirisi ve işçi sınıfının emeği ve insanlığın kurtuluş yönelimi hedefi olarak sosyalizm tahayyülü, tasavvuru konusunda çok önemli, de-

ğerli saptamalar yapmış, adımlar atmış kesimler, çevreler var. Bu bir haksızlık. Bu doğru bir bağ kopma gerekçesi değil.

İkincisi, Birikim'in öteden beri süre gelen duruşu bir sorun yaratır. Marks'ın Feurbach üzerine tezlerinin hilafına bir duruş bu. Kendisini de bir akıldanelik kurumuna yerleştirmiş ve bu akıldanelikte de kendi kabiliyetini haddinden fazla abartan bir duruş. Örnek olsun diye diyelim ki Frankfurt Okulu da böyle konumlandırmış ama kıyas kabul etmez. Yani Frankfurt Okulu'nun ilgi alanlarına, eleştirel olarak ele aldığı konulara, daha başka konularda ya da bir akılçılık eleştirisi –bu akılçılık eleştirisinin bütün sonuçları doğrurabileceğini düşünsek bile- arkadaşlarımız o çapta bir şeyi takip etmiyorlar. Dolayısıyla iddia ile tavır arasında orantı da yok. Evet, İdris Küçükömer bunu kullanmıyor değil ama İdris Küçükömer'e de haksızlık yapmayalım. Bir Doğu-Batı problemi tartışıyor. Bu gerçek bir konudur, bunun üstünden atlayamayız. İkincisi bütün bu lafa gelinceye kadar söyledikleri var. Yani esas olarak söylemek istediği şu: “Solun uzanmaya çalıştığı kitleler, mazlumlarda aslında bu doğucu blok içerisinde, sol neden bu kitleleri terk ediyor?” Bu soru bence kıymetli bir sorudur. Bu sorunun cevabı Birikimci arkadaşlarımızın verdiği cevap değildir. İdris Küçükömer'den de kalksanız böyle değildir. İdris Küçükömer'den yola çıkarak AKP'nin yaptığına muhafazakar devrim diyemezsiniz. Demokratik devrimin tamamlanması diyemezsiniz. O fikirler içerisinde kalkarsak İdris Küçükömer de cevaz vermez buna. Bence bu oluşmuş, sarsılmaz gibi görünen ya da giderek güçlenen toplumu aşağıdan ve yukarıdan kuşatan yeni bir hegemonya içinde konumlanıştır ya da henüz konumlanmak olmasa bile burada kendine yer aramadır.

Bunun başka yansımaları da var, sadece Birikimci arkadaşların tavrı bu manaya gelmiyor, başka tavırlar da var bu

anlama gelen. Buradaki soru şudur hâlâ: “E ne olacak? Pe-ki biz bunu veri mi kabul edelim? Nihai bir ayrışma mı sa-yalım?” diye sorulabilir bence. Bütün bunlar hayat karşı-sında yeniden sınanmaya açık konular. AKP’nin temsil et-tiği yeni hegemonyanın kimi sol çevreler üzerinde ciddi et-kisinden bahsedebiliriz. Ama bunlarla tamamen işimizin bittiği söylenebilir mi?

K. A: Latin Amerika’da sosyalist bir devrimlerden bah-sedemeyiz ama içinde sosyalizmin ciddi ölçüde mayalandı-ğı, gözünü sosyalizme dikmiş bir yürüyüşten bahsedebiliriz. Ve bu durum bir ülke ile de sınırlı değil. Bu ülkelerde geç-mişte gerilla mücadelesi sürdürmüş birçok örgütün birleşe-rek bugün hükümet kurduğunu, belediyeleri kazandığını görüyoruz. Latin Amerika’da ki bu devinimde yeniden ku-ruluş fikrini görebiliyor musun?

K. K: Görebildiğim kadarıyla bu terimlerle konuşulmu-yor ama özellikle belediye deneyiminden kalkarak Cha-vez’in kendisi de bizzat bu tabiri kullandı. Bir “21. yüzyıl sosyalizmi” lafıdır dolaşıyor orada. Telaffuz edildikten sonra daha bir yaygınlık kazanmaya ve tedavüle girmeye başladı. Latin Amerika’nın bu süreci biraz farklı karşıladığı, Sovyetler Birliği’nin çözülüşünden, küresel yenilginin etkilerinden pek fazla etkilenmemiş gözüksüğü söylenebi-lir. Şimdi burada hepsini tek tek sayamam ama dönüp kıta-nın özgünlüklerine bakmak gerekiyor. Bu özgünlüklere baktığımızda bunun en önemlisi kıta solunun evvelinde de, Sovyetler Birliği çözülmeden de başka bir belirlenmesi ol-masıdır. Yani söz gelişi bize yansıdığı kadar uluslararası sosyalist hareketteki bölünme yansımamıştır oraya, evve-linde de o kadar yansımamıştır. Her zaman Castrocu akımlar olmuştur orada, her zaman Sovyetler Birliği ile Çin’le eleştirel mesafesini koruya gelmiş kuvvetli akımlar var ol-muştur. Bu, en önemli özgünlük ve bu özgünlük, olumsuz tesiri az çok izole etmiştir.

İkincisi, Latin Amerika’da her yerde kitle hareketlerinin basıncı altında darbe süreçlerinden çıkış süreci yaşanıyor-du. Bizde ise devam ediyordu. Yani Latin Amerika, Sov-yetler Birliği’nin çözülüşünü daha diri bir kitle mücadelesi ortamında karşıladı.

Tabii ki hesaba katmamız gereken başka faktörler de var. Dikkatle baktığımızda bazı ülkelerde bir tür bastırılışın geri dönüşü dediğimiz bir yerli damar, Latin Amerika yer-liliği, bunun komünal geleneklerinin yeni sosyalizm müca-delesine tercüme edilmesi, akıtılması diyeceğimiz bir öz-günlük var. Nihayet başka yerlerde kolayca tercüme edile-mez kurtuluş teorisi dediğimiz bir olay var, yani bir bakıma kilisenin bir kolunun da bu süreçte rol oynaması. Hıristi-yanlık Latin Amerika’da ve yerel topluluk içerisinde aslın-da kendi yorumuna kalmıştır, bu özgünlüğün görülmesi la-zım. Avrupa’da karşılaştığımız türden, kısmen Katolikliğin daha güçlü olduğu Şili gibi ülkeler dışında orada hiçbir za-man bir Hıristiyan skolastiği etkili olmamıştır. Bu faktörler Latin Amerika’yı da bir anda, her yerde toplumsal muhale-fet hareketi yerlerde sürünürken, burada yepyeni deneyim-lerin tarih sahnesine çıktığı bir alana, bir arenaya çevirdi.

Bir başka özgünlükten bahsetmek gerekirse, Latin Ame-rika’da ulusal sınırlar içinde düşünmemenin, en azından kırsal devrim perspektifinin tarihsel bir arka planı var. Az önce bizim için bir birlik sürecinden söz ettik ya, bunun kökleri, yine Venezuela’da, Simon Bolivar’da olan kıta devrimi perspektifi şeklinde orada hep var olagelmıştır. Böyle bir ufka sahip olmaları çok önemlidir. Bu, şu ya da bu hareketin kendini kurarken baştan hiç yoksa kıtasal öl-çekte enternasyonal bir perspektife sahip olmasını ifade ediyor. Peki, yeniden kuruluş anlamında ne gibi yenilikler var? Benim görebildiğim kadarıyla, orada dile getirildiği şekliyle 21. yüzyıl sosyalizmi aslında kapitalizmin yeni, eylemli bir eleştirisiyle sıkı sıkıya ilişkilidir. Bu farkı göre-

lim. İzleyebildiğim kadarıyla, mesela onlarda problem bizim kadar fikri değildir, çoğulculuk tartışması bizdeki gibi sürmüyor orada ama bakıyorsun bunu yapıyorlar da. Baktığınızda irili ufaklı bir dizi sol akım, Chavez'le ittifak halinde. Komünist parti ve Chavez'in kendisinin inşa ettiği yeni bir parti ittifak halinde. Benzer bir çoğulculuğu Bolivya'da da görüyoruz. Brezilya'da, hem toplumsal muhalefet hareketleri çerçevesinde hem de diyelim ki bizatihi Brezilya İşçi Partisi içerisinde ve dışında da benzer bir çoğulculuğu görüyoruz. Oradaki gelişmeleri izliyorsak şu saptamayı yapabiliriz; bize yaparak gösteriyorlar, doğrusallıktan, bir akımın diğerini silmesinden, tekleşmeden vs. bunlardan vazgeçiyor ve koalisyon fikriyatını temel alıyorlar. Üstelik bunun özgün biçimleri çok güçlü. Bu manada orada olan bitenden alacağımız önemli dersler var.

İkincisi, hem teorinin hem pratiğin konusu önümüzde duruyor. Ne diyeceğiz şimdi? Venezuella, Bolivya... Ben bu soruyu birkaç yazımda da ortaya attım. Şöyle sormuştum mesela: "Bu bir ikili iktidar hali midir yoksa bunlar hâlâ burjuva iktidarlar mıdır?" İkili iktidar hali ise, -en azından Bolivya, Venezuella, kısmen Ekvador'da- tarihte bu kadar uzun sürmüş ikili iktidarlar yok. Bu bakımdan da belki Latin Amerika bizi bir strateji tartışmasına davet ediyor. Yani alışageldiğimiz sosyalist devrimlerde net bir siyasal devrim eşiği bellidir, burjuvazinin ya da önceki hâkim sınıfların iktidardan ne zaman alaşağı edilmesi ve yeni güçlerin iktidara ne zaman geldikleri çok net olarak bellidir. Rusya'yı biliyoruz, Şubat-Ekim arasındır nihayetinde bu ikili iktidar durumu. Burada daha özgün bir durum var ve gerçekten bu özgün durum bizi aynı zamanda bir strateji tartışmasına davet etmektedir, farkları budur. Bir manada da Latin Amerika'daki halklar; deneyerek, denediğini göstererek ilerliyor. Bizim ülkemizde de sosyalist mücadele ve toplumsal muhalefet hareketinin aynı zamanda yeniden kuru-

luşlarla ve bir koalisyonlar dizisinde süreceğini gösteriyor oradaki gelişmeler. Bunu çok önemli bir ders sayıyorum.

K. A: Sosyalist hareketin yeniden yapılanması ya da yeniden kuruluşu meselesiyle enternasyonalizmin ve özel olarak da Kürt ulusal mücadelesinin ilişkisini nasıl değerlendiriyorsun?

K. K: Kabaca şunu söylemek isterim: Bir ulusal hareketten söz ediyoruz ama bunu söyleyip bırakmak yetmez daha başka ilave tanımlar da gerekir, toplumsal tabanına baktığımızda bu aynı zamanda bir halk hareketidir, aynı zamanda bir yoksullar hareketidir, aynı zamanda da adı hâlâ “İşçi Partisi”. Böyle baktığımızda evet farklı ülke olarak farklı iki görev ama bakışmayan, birbirinden kategorik olarak ayrı, birbirinden izole edilebilecek sorun alanları da değil bunlar. Belki daha büyük, içini şimdiden bilmediğimiz, yeniden kuruluşun daha ileri etapları için bizim daha şimdiden bir dolayım ihtiyacımız var, yani yeniden kuruluşumuzu da onun içerisinden geçirmek durumundayız. Bunun bir emek ve özgürlük bloku olarak ifade edilebileceği kanısındayım. Bu blok hem bizi demin konuştuğumuz Latin Amerika’da olduğu gibi bir koalisyon inşa etme görevine taşır, ama hem de iki meseleyi birbirine yaklaştırır. Kategorik ayırıştırmanın doğru olmadığını düşünüyorum çünkü iki halkın mücadele birliği sorununun üzerinden atlayamayız.

Bugün demokratik özerklik olarak ifadesini bulan ve şu anda ortaya atıldığı şekliyle (tartışma devam ediyor çünkü) öz yönetimci ve en azından sermaye hakimiyetini sınırlayıcı unsurları da bulunan, liberal çevrelerin en fazla tepkisine yol açan, ütöpik diye nitelendirdikleri yönleri de var bu demokratik özerkliğin. Bunlara kayıtsız kalamayız. Sadece ezilen halkın mücadelesini enternasyonalist destek anlamında değil, bunun da ötesinde bu yönleri de görerek –çünkü bunlar bizi de alakadar eder- ve nihayet orada bunun kendi ölçeğinde, yerel ekseninde veya dışında görebil-

diğımız kadarıyla çeşitli meclisleşmelerle bir pratiğı de yaşıyor. Yani uzak deneyimlere bakarken yakın deneyimlere de, hemen yanı başımızdaki deneyimlere de bakmak ve bir mücadele ortaklığı aranışının ötesinde aynı zamanda Kürt hareketi ile sürekli bir eleştirel diyalog gerektiğini görmek, onlardan öğrenmeyi de dışlamayan, uzun vadeli yeniden kuruluş perspektifleri bakımından da bana zorunlu görünüyor.

Kasım 2011

Oguzhan Kayserilioğlu:
“KİM YENİ DÖNEME ÖZGÜ BİR POZİSYON
ALABİLİRSE, O ÖZNE BU ÇIKIŞI YAPABİLİR.”

Kadir Akın: Sosyalist hareketin yaşadığı kriz, 1990 yılında başta Sovyetler Birliği olmak üzere pek çok rejimin çökmesiyle bir başka boyut kazandı. Milyonlarca insanın zihninden sosyalizm, gelecek toplum düşüncesi olmaktan çıktı. Bu krizin belirtileri ve öncülleri sizce nelerdir?

Oğuzhan Kayserilioğlu: Sosyalist Hareketin kriz içinde olduğu, hepimizin bildiği bir gerçek durum. Gerçi, son 8-10 yılda, özellikle de Amerika'nın Irak'a müdahalesinden sonra, kapitalizmin kendisine meşruiyet üretmekte zorlanmasına bağlı olarak sosyalist hareketin ya da anti-kapitalist toplumsal hareketlerin yeniden hareketlendiğini görsek de, sosyalist hareketin bu anti-kapitalist yönelim arayışı içinde özel bir hegemonya kuramadığını, hatta oldukça zayıf inisiyatifler kazanabildiğini ve bunun da sosyalist hareketin içinde bulunduğu krizle bağlantılı olduğunu da görmemiz lazım.

Aslında biz bu röportajı sosyalist hareketin içinde olduğu krizin etkilerinin azaldığı ve dünya çapında yeniden çıkış yapma denemeleri yaptığı bir dönemde yapıyoruz. Dolayısıyla, hem bir kriz içindeyiz hem de krizden çıkma sürecinde ilerliyoruz.

Bu krizi neye bağlayabiliriz? İki ana kanaldan sebep üretilebiliriz. Birincisi, krizin netçe ortaya çıkaran ya da herkesçe görünür hale sokan, aslında reel sosyalizmin yıkılmasıydı. O yıkılışla bağlantılı olarak ortaya çıkan bir dizi sorun var. İkincisi ve daha geriden geleni, dünya kapitalizminin 70'li yıllardan sonra yaşadığı büyük dönüşümün ortaya çıkardığı sonuçlara sosyalist hareketin döneme özgün tepkiler üretmekte yetersiz kalmasıyla ilgili.

Sosyalist sistemin yıkılmasıyla ilgili konuşacak olursak, yıkıldığında ortaya çıkan şey şu oldu; birbiriyle çok farklı yerlerde duran ve kendi aralarında sert gerilimler yaşayan sosyalist ülkelerin aslında sosyalizmin ortak bir kavrayışının ürünleri olduğu ortaya çıktı. Bu ortaklaşma, Marksizm'in özgün bir kavrayış biçimi ile ilgili bir şey; modernist/ pozitivist bir Marksizm kavrayışı, bütün sosyalist ülkelerde sosyalizmin gerçekleşme biçimine damgasını vuruyor.

Evet, Marksizm'in kendisi de modernizmin çocuğudur, modernizmin içinde büyümüştür, bir dizi modernist vektör Marksizm'in içindedir; ama Marksizm aynı zamanda modernizmi aşma denemesidir. Reel sosyalizm uygulamaları ise, tam tersine Marksizm'i modernizmin tam da içine soktu, herhangi bir modernist arayış haline çevirdi. Bu yönelim, uygulanan sanayi politikasına, kültür politikasına, ekolojik politikaya, vs... bir dizi alana da kendi hegemonyasını dayattı.

Keza, sosyalist sistemde bir dizi fetiş nesnesinin yaratıldığını görüyoruz. Esas olması gereken şey işçi sınıfının ve giderek tüm halkın kendileri olarak ve kendileri için özgürleşme pratiklerinin kolaylaştırılması ve bu arayışlarının öne çıkarılması gerekirken; devlet ve parti gibi bazı fetiş nesnelerinin ortaya çıktığını, bunların bürokratik bir yozlaşmanın önünü açtığını görüyoruz. Keza, sanayileşme de bir fetiş nesnesi haline dönüşüyor.

Evet, bunların her birisi kuruluş dönemi için gerçek/zo-runlu olgulardı. Ancak, açıktır ki aynı olgular, aşılması ge-reken sınıflı toplumlar tarihinin yarattığı ve o toplumsal ya-pının yapısına/ihtiyaçlarına cevap veren somut-tarihsel ya-pılar ya da süreçlerdi.

İşte, sosyalist kuruluş/sınıflı toplumlardan kopuş süreci-nin bu gerçek ihtiyaçların, hedeflenen komünizme ait temel yapılarda/süreçlerde eğitilerek dengelenmesi, geçicileştiril-mesi ve süreç içinde sönmülendirilmesi gerekiyordu. Ama öyle oldu ki, o aşılması gerekenler, dokunulmaz/kalıcı ve hatta mutlaklaştırılmış fetiş nesneleri haline dönüştürülün-ce, kendi özgün ve son derece güçlü tarihsel kökleri olan yapısal yönelimlerini sosyalist yönelişe dayatarak onu bi-çimsizleştirdiler ve süreç içinde kendisi olmaktan çıkarıp, binlerce yıllık sınıflı toplumlar tarihinin kapsama alanı içi-ne çekiverdiler. Dolayısıyla, reel sosyalizmin bir çıkmaza girmesi ve o çıkmazda sosyalizmin kendisi olmaktan çık-a-rak başka bir şeye dönüşmesi yaşandı.

Buradan çıkacak en önemli ders; sosyalizm, herhangi bir uygarlık denemesi değildir. O, daha önceki bütün uy-garlıklardan/medeniyetten bir kopuş denemesidir ve ancak koptuğu oranda kendisi olabilir. Küçük uzlaşmalarla, özel-likle geçiş döneminde gerekli olan, mecbur olan küçük uz-laşmalara takıldığı oranda sosyalizm kendisi olamaz. Ken-disi olmadığı oranda da içine kapanır, herhangi bir moder-nist kalkınma projesine, uygarlık projesine dönüşebilir.

Hâlbuki sosyalizmin inşasının, henüz yolun başında, da-ha ilk kuruluş sürecinde bile bir kopuş sürecinin elemanı haline gelmesi gerekiyor. O, daha baştan kendisi olma yo-luna çıkmalı, kendisi olarak ve kendi yapısal eğilimlerinin gerçekleşme biçimlerini arayarak/keşfederek öncesi olma-yan özgün bir tarihsel süreci yaratmalıdır. O özgün süreç, kendi yapısını, toplumsallaşma ve siyasallaşma biçimlerini yaratacaktır. O süreç, kuruluşun sancılarının gereksindiği

ek enerjileri/yaratıcı hamleleri/ keşifleri yaratacak ve kendine özgü/komünizme özgü zenginlikleri insanlığın önüne sererek, geri dönüşü olmayan bir tarihsel kopuşun maddi zeminini oluşturacaktır.

Diğerine geçecek olursam, kapitalist sistem, 70' lerde içine girdiği krizden çıkabilmek için bir dizi tepki üretti ve bu tepkilerin sonucunda dünya kapitalizmi başka bir noktaya doğru geldi. Kapitalizmin temel yapısal özellikleri sürse de, kendi içinde ciddi dönüşümler yaşandı.

Bunların analiz edilmesi ve o dönüşümlere sınıf hareketinin bu döneme özgü hangi yapıda ve biçimde mücadele tarzlarını kazanması gerektiğinin ortaya çıkartılması lazım. Geçmişe ait olan, geçmişte doğru olan bir dizi örgüt ve mücadele biçiminin bugün boşluğa düştüğünü, gerçek sonuçlar yaratamayacağını ve sadece nostaljik hareketler olmanın ötesine geçemeyeceğini görmemiz lazım. Bu noktada ciddi problemler yaşandı ve halen de yaşanıyor.

Üstelik aynı dönemde sosyalist sistemin yıkılması, oluşan tarihsel zaafların ortalığa saçılıvermesi ve oluşan moral bozukluğu, devrimci refleksi köreltti ya da yavaşlattı. Bir dizi tasfiyeler yaşandı dünyadaki sosyalist örgütlerde. Bunların sonucunda, sosyalist örgütler kapitalizmin şimdiki dönemine özgü tepkiler üretmekte dünya çapında başarılı olamadı.

İşte, bu iki süreç birleştiği zaman bir kriz oldu. Bunlardan çıkabildiğimiz oranda ve o çıkışı uygun bir şekilde teorize edip pratik çıkış yollarını bulabildiğimiz oranda kriz aşılacaktır. Ben bunu umuyorum ve sanıyorum aşıyoruz da. Bence son on yılda, 90'lı yılları krizin yoğunlaşma yılları olarak görürsek 2000'li yıllardan itibaren, krizden çıkış için teorik, ideolojik ve pratik bir dizi deneme yapılıyor. Artık, belli bir düzeyin yakalandığını söyleyebiliriz.

Dolayısıyla artık hem krizden bahsedebiliriz hem de krizden çıktığımızdan.

K. A: Sosyalist hareketin krizi 90' lı yıllarda rejimlerin çöküşüyle mi başladı? Daha önceki dönemlerde bu krizin belirtileri yok muydu? Lenin dönemine ilişkin eleştiriler çok azdır, daha çok sonrasındaki uygulamalara dönük eleştirilerden bahsedilebilir.

O. K: Çok özel bir dönemleştirme yapmaktan çok, sosyalizmin uygulamalarını belirleyen bütünlüklü bir anlayıştan söz etmek lazım. Sosyalist ülkelerin arayışlarında önce Kautsky'de ve Plehanov'da şekillenen daha sonra en gelişmiş halini Stalin'de bulan bir hegemonik modernist/ pozitif Marksizm kavrayışından bahsedebiliriz. Buradan kuruluş sürecinin hücrelerine dek sızmış ve tabii ki arkasında binlerce yıllık uygarlıkların içinden çıkıp gelen kapitalist modernitenin büyük gücü var. Bu güçlü eğilim, bizlerin de şu anda bir şekilde düşünce sistematigi içinde var; dolayısıyla, bir kişide somutlaştırmaktan çok, bir kavrayış zemini olarak görmek lazım.

Dünya çapında kapitalizm karşıtları aslında hem kapitalizme karşıtlar hem de kapitalizm en temel düşünce ve davranış sistematiklerinden de kopabilmiş değiller. Bu tabii anti- modernist olma anlamına da gelmiyor. Modernizm de insanlık tarihinde bir kazanımdır ama onu aşıp başka bir uygarlık kurabilmek için “kendin” olman gerekiyor, hayata/tarihe “kendin” olarak bakman gerekiyor. Bütün bir uygarlık dizisinin içinde olduğu insanlık tarihini Marks'ın “tarih öncesi” dediği konuma itecek ve kendisine ait bir yeni tarih yaratacak çapta/güçte bir kopuş yapmak gerekiyor. İşte, bu becerilememiştir. Ben özellikle bunu vurgulamak isterim. Her şeye/bütün kertelere yayılan ve kuruluş sürecini çıkmaza sokup boğan bir zaaflı zemin olarak görmek gerekiyor.

K. A: Stalin uygulamalarının bir sosyalizm anlayışı olarak değişik ülke sosyalistlerini de karakterize ettiğini söyleyebilir miyiz? Farklı fikirlere sahip komünistlerin sustu-

rudukları, demokratik ilişkilerin terk edildiği bu süreç Türkiye Komünistleri nasıl etkiledi?

O. K: Önce de söylediğim gibi, özellikle Stalin'i öne çıkartarak onu bir nevi "günah keçisi" yapmak yerine bence, içinde Stalin'in de konumlandığı bir yanlış/zaafli Marksizm kavrayışından ve pratiğinden bahsetmek gerekiyor. O kavrayış, arkasına bütün bir medeniyet/sınıflı toplumlar tarihini alıyor ve onun alışkanlıklar, gelenekler, ön kabuller ve yasalardan, toplumsallaşma ve siyasileşmenin diğer bütün halleri ve bireylerin bilinçlerinin kıvrımlarına kadar hayatın tümünü kapsayan gücüyle besleniyor.

Eh, elbette biz Türkiye komünistler de bütün dünya komünistleri gibi aynı modernist/pozitivist Marksizm anlayışının etki alanı içindeyiz. Teorik açılımlar, ideolojik-politik yönelimler ve örgütlenme ve diğer pratik yönelimlerimiz de, o zeminden beslendikçe ya da ondan etkilendiği veya kopamadığı oranda, sadece demokrasi alanında değil bir dizi başka sorunda da farklı biçimlere bürünen aynı açmazların içinde sıkışmaya ve çıkışsızlığa mahkûm olacaktır.

K. A: Sosyalist hareketin dünya planında yaşadığı, dönemsel olarak dünyadaki bütün komünistleri, sosyalistleri böldüğü bir tartışma daha vardı; bu da SBKP ve ÇKP arasındaki kutuplaşmaydı. Her iki kutbu eleştiren ve bu gerilimin dışında duran sosyalistlerde vardı kuşkusuz. Bu kutuplaşma ve gerilimi sosyalizmin krizinin bir başka versiyonu olarak değerlendirebilir miyiz?

O. K: Tabii ki ama biz artık tarihe bakıyoruz, yaşanmış, herkes rolünü oynamış, sonuçlar üretilmiş, bir dönem kapatılmış ve şimdi biz başka bir dönem içinden geçmişe bakıyoruz, dolayısıyla avantajlı durumdayız.

Şimdi diyelim ki o çok gürültü koparılan ÇKP ve SBKP arasındaki çatışmanın aslında aynı zemin içerisinde duran iki eğilimin birbirleriyle çatışması olarak da biz görebiliriz.

Sonuçta Mao günah keçisi ilan edildi ama SBKP'den çok farklı bir çizgi uygulamıyordu. Eğer siz sosyalist bir zeminde de olsa devlete dayanarak/devleti fetişleştirerek ve iktisadi kalkınmayla ülkenizi zenginleştirmeyi esas alırsanız, aslında aynı zeminde olduğunuz başka sosyalist devletleri “kalkınma yarışı” içinde kendinize rakip olarak görebilirsiniz veya kendi devletinizin varlığını korumayı fetişleştirirseniz enternasyonalist dayanışma boş bir slogana dönüşür.

Evet, o tartışmalarda ne kadar sosyalizm ilkeleri geçerli ne kadar devlet çıkarları ve ülke çıkarları belirleyicidir dersiniz, biz şimdi baktığımız zaman, aslında kendi ülkesinin/devletinin çıkarlarını esas alma mantığının belirleyici olabileceğini görüyoruz. Mao'nun da kendine göre arayışları var, bir bağımsız duruş inşa etmeye çalışıyor. Yani SBKP iyiydi ÇKP kötüydü tarzında bir bakışın şu anda baktığımız zaman doğru olmadığını saptayabiliriz. Ya da ‘Stalin iyiydi Troçki kötüydü, Troçki iyiydi Stalin kötüydü’... Şimdi bizim başka bir gözle bakmamız lazım. Buradan baktığımız zaman, daha genel daha kapsayıcı ve hepsini aşan bir pozisyona doğru kendimizi oturtmakta fayda var diye düşünüyorum.

Stalin de Troçki de, aralarındaki çatışmada, her türlü kişisel tutumları aşarak sınıfın tarihsel yönelimleriyle özdeşleşmedeki zayıflıklarının sonucunda, sorumsuzca bir rahatlık içinde davranarak uçlara savrulmuştur: Ve sonuçta, kazananın da kaybedenin de kaybettiği ve aslında sosyalist kuruluşun sakatlandığı bir süreç başlamıştır. Şöyle bir alternatifi neden öne çıkarmayalım; Leninist ya da başka tarz bir duruş, Troçki'ydi, Stalin'di onların o uçlara doğru savrulmasını engelleyecek ve ikisini de kapsayacak –ki biz bunu 1917 ve sonrasının sıcak günlerinden biliyoruz- işte, öyle bir alternatif de olabilirdi.

Stalinist ya da Troçkist veya Maoist bakış açısıyla bu-

günkü krizi çözmek imkânsız. Onlar, zaten krizin oluşmasında epey pay sahibi durumundalar ve Marksizmin modernist/pozitivist yorumunun şu ya da bu derecede etki alınanda bulunan farklı biçimlerini temsil ediyorlar. Evet, “Biz”e aitler, “Biz”im tarihimizdirler ve ama şimdi bizim onları benimseyerek aşmamız gerekiyor.

Günümüze gelecek olursak, 70’lerdeki Sovyetler-Çin tartışmasında bizlerin içinde olduğu geleneklerin daha avantajlı durumu olsa da, şunu da görmek lazım; bizler o dönemler Anti-Sovyet ya da Anti-Maoist bir konumda olmasak da, bu krizin doğmakta olduğu, güçlendiği noktalarda bir karşı duruş inşa etmekte yeterli olunamadı. Belki uçlara savrulmamış olduk ama biz de onun dışında pek fazla bir şey beceremedik. Ancak, Kıvılcımlı’nın tarihe bakışını özel bir durum olarak, bir “işaret fişegi”, bir çıkış arayışı ya da olanağı olarak vurgulamalıyız.

K. A: Sosyalist hareketin krizden çıkışı, aynı zamanda analitik bir düşünceyi, geçmişle hesap görmeyi, muhasebe yapmayı da zorunlu kılmıyor mu? Bunu yapmadan bu krizden çıkış da çok olanaklı değil gibi geliyor bana. Dolayısıyla ÇKP ve SBKP gerilimine dönecek olursam ve buradan da Türkiye’ye gelebilirsek mesela, Türkiye’de kendini sırf bu ayrım üzerine kurmuş, esas eksenini bu olan politik özneler var. 74’lerde kuruldukları zamanla bugün geldikleri nokta arasında çok büyük fark var. Mesela bunu analiz etmiyorlar. Bunu nasıl değerlendiriyorsun?

O. K: Türkiye toplumunun orijinalliği olarak görmek lazım. Yarı şaka yarı ciddi bir durum; aslında, şaka gibi ama ciddi. Evet, Türkiye’de halen Enver Hoca’nın görüşlerini savunan ve bunun üzerinden kendilerini inşa eden hareketler var ve en azından “bu tutumun geçmişte olduğunu fakat şu anda dönüşmek üzere olduklarına” dair bir açıklamaya ben şahit olmadım.

Güncel olarak da bu hareketlerden bazılarının kimi yer-

lerde oldukça olumlu tutumlar geliştirdiklerini hatta bir bütün olarak kendilerini aşmaya çalıştıklarını görüyoruz. Ama mesela Enver Hocacılar ya da halen daha Sovyetler Birliği'ndeki rejim yıkılmış olmasına rağmen hâlâ daha o rejimin esas hatlarıyla doğru olduğunu, bazı teknik sebeplerden dolayı, işte 'Gorbaçov gibi bir hain çıktı, yıldı' gibisinden bakanlar da var.

Ben günümüzde böylesi eğilimlerin kalıcı kimlikler edinemeyeceği kanaatindeyim. Konjonktürel güçler edinebilirler ama süreç içinde bunların eriyeyeceğini ve sol hareketin kendine özgü bir kültürel öğesi olma konumlarına doğru sürükleneceklerini görmemiz lazım. Gelecek onlarda değil, onlar kendi geçmişlerine bir nevi "ölü sevicisi" tarzında bağlandıkça, yapacak bir şey yok. Hesaplaşmaları gerekiyor, bu hesaplaşmalarda ciddi sancılar ve sorunlar da yaşayacaklar.

Hesaplaşmazlarsa daha kötü; o zaman, siyasal bir güç olma iddiası taşıyalar da bir kültürel öğe haline doğru süreç içinde akacaklar. Doğru hesaplaştıkları oranda tabii ki içlerinde sivrilenler hatta birbirini kapsayanlar da olabilir, ama şu anda Türkiye'de özellikle böyle bir şey gözüküyor ya da kararsız denemeler var. Bugün komünizm özlemini savunarak bir örgütsel/toplumsal güç konumuna sıçrayacak olan politik eğilimlerin, bugüne ait yeni durumlar üzerinde kendisini kuranlar arasından çıkacaktır diye düşünüyorum.

K. A: Bu kriz Türkiye sosyalist hareketinde nasıl yaşanıyor?

O. K: Türkiye sosyalist hareketi 1920'lerden 60'lara kadar bir dönem yaşadı ve daha sonra 60'lardan başlayıp 70'lerde netleşen bir süreç içinde, Cephe, Ordu ve Kaypak-kaya'nın çıkışıyla başka bir ikinci döneme girdi. 80'li yıllarda, aslında bu ikinci dönemin, yani 12 Eylöl darbesine bir karşı tepki örgütleyemediği için bu ikinci dönemin de bittiğini saptayabiliriz. Fakat içinden çıkılmadığı oranda

ikinci dönem biraz sürünerek devam etti 80'li yıllarda. Çıkış denemeleri oldu, özellikle 85-90 dönemi arasında, ama bunlar sosyalist sistemin yenilmesiyle kendi güç kaynaklarından kopmak zorunda kaldı, iç motivasyon düşüklüğü yaşandı ve bunlar da bir başarısızlığa uğradı ve sonrasında da devam edip giden bir ikinci dönemden çıkış çabaları yaşandı.

Biz buna aslında bir yerden sonra üçüncü dönem diyebiliriz.

O 3. dönemde, bir nevi çıkışsızlığın yaşandığı, dünya sosyalizmin yenilgisiyle bütün dünya sosyalist hareketlerine de bir şekilde bulaşan bir moralsizlik, çöküş, bölünme ve tasfiye yaşandı Türkiye sosyalist hareketinde. Bu hem bizim Türkiye'nin kendi orijinal dönemine ait sebeplerden oluşan bir durumdu hem de dünya sosyalist hareketinin bize dayattığı problemlerin altında kalma söz konusuydu.

Dediğim gibi birinci dönem 1920'lerden 60'a kadar sürdüyse, 1960'larda başlayıp Cephe ve Ordu'yla çıkış yaparak 70'lerde egemenliğini kuran ve 12 Eylül darbesiyle aslında biten dönem var. 80'li yıllarda bu 2. Dönemin zaafılarını aşarak onu devrimci bir dalgaya dönüştürme denemeleri olduysa da, bir sonuca varamadı. Sonrasında, 90'lardan başlayan ve 3. dönem diyebileceğimiz bir kısırlık dönemi ve işte, 2000'li yıllarda buradan çıkış yani dördüncü dönemi açma arayışı içindeyiz. Bu sürecin de sosyalist yeniden yapılanma süreci, yani döneme özgü bir sosyalist paradigmanın, ona uygun örgüt ve mücadele biçiminin keşfi ve adım adım inşası biçiminde yaşanabileceğini düşünüyorum.

K. A: Sosyalist hareketin yaşadığı krize, yeniden kuruluş iddiasının içinden geçilerek bir çözüm bulmaya çalışılan politik kümeler var ama Türkiye sosyalist hareketinin neredeyse büyük bir çoğunluğu ise olan biteni yol kazası olarak görüyor. Örgütsel tedbirlerle krizden çıkmaya çalışan bu

grupların krizi anlama ve çözüme imkânları yok. Paradigma değişmedi mi?

O. K: Evet, aynen katılıyorum. Zaten bu yüzden de aslında Türkiye sosyalist hareketler alanı ölü siyasetler mezarlığına dönüşmedi mi? Geçmişte gerçekten iyi direnişler vermiş, bir dizi çıkışlar yapmış, kahramanlıklar göstermiş gelenekleri sağlam bir sürü hareketin, şimdi adı var kendi yok ve bunlar geçmişin sağladığı bir takım teknik imkânlarla isimlerini hâlâ sürdürebiliyorlar fakat siyasal olarak bitmişler, ayağa kalkmaları da oldukça zor görünüyor.

Teknik idari tedbirlerle ya da kimi reformcu çabalarla aşılabilecek bir durum değil, ağır bir dönemin içinden geçiyor dünya sosyalist hareketi ve bağlı olarak Türkiye sosyalist hareketi. Döneme özgü bir paradigmanın inşası hem pratik olarak hem ideolojik ve teorik olarak yapılması, kendine özgü mücadele ve örgüt biçimleriyle pratiğe geçirilmesi gerekiyor. Evet, bu çıkışın ancak bunun içinden olacağı bir gerçektir, bunun dışındaki denemelerin kimi zamanlarda konjonktürel başarı kazanabilir ama bu dönemde kalıcı olamayacaktır.

K. A. : Sosyalist hareketin yaşadığı krizin aynı zamanda çıkış imkânlarından da söz ettin. Latin Amerika'daki gelişmelere ilişkin mi söylüyorsun? Bir de bu hareketlere nasıl bakıyorsun?

O. K : Krizden çıkış olduğuna dair, artık özellikle Latin Amerika'dakiler diye bir durum yok. Latin Amerika başlangıçta belki daha öndeydi, ama toplumsal hareketlenme şu anda Amerika'ya bile yayıldı, Avrupa'da da var. "Arap Baharı" var. Çin'de var. Dünyada topyekûn bir toplumsal hareketlenme başlıyor diyebiliriz. Bu bizim anladığımız anlamda işçi sınıfının sosyalist hareketi biçimine çok az yerde benziyor, belki en yakın biçimi olarak Yunanistan'ı görebiliriz, diğer yerlerde daha farklı, döneme özgü başka hareketler oluşuyor. 20. yüzyıla ait kapitalist egemenlik/ si-

yasal organizasyon biçimleri sorgulanıyor, anti- kapitalizme doğru zaman zaman gitse de, şimdilik çoğunluğu kapitalizm içi reform denemeleri zemininde konumlanıyor.

İşte, komünist hareket burada kendi krizini aşır kendi- ne ait bir özne, başkalarından kopup kendi bağımsız alanlarında, -bu Lenin'in çok vurguladığı ve Bolşevik Partisi'nin inşa zemini olarak görebileceğimiz- "kendisi"/işçi sınıfının bağımsız/devrimci eğilimi olup, başka sınıfların her türlü etki alanından koparak ve artık günümüzün kalıcı bir gerçeği olan kendi parçalı konumlanışını bir özgün bütünselliğe kavuşturarak kapitalizme karşı bağımsız bir alan oluşturabilirse ve tabii özellikle vurguladığımız gibi bu döneme özgü bir kimlikle yaklaşabilirse, kapsayıcı ve dönüştürücü olabilir. Bugün özellikle Latin Amerika ile sınırlı olmayan bir anti- kapitalist dalga esiyor, netleşmemiş ve reformcu özellikleri çok güçlü olan, ama bizim içine girip mücadele etmemiz gereken bir süreç olarak bakmamız lazım. Elbette, süreklilik kazanmış hamleci ve hareketli bir praksis içinde konumlanarak, kendi bağımsız arayış ve yönelimlerimizi güçlendirmeyi ve halen akıp giden ve henüz yolun başında olan direnişçi/muhafız süreçlerle hegemon bir konumda ilişkilkenmeyi hedeflemeliyiz.

K. A: Sosyalist yeniden yapılanmadan ve yeniden kuruluştan bahseden ve bunda da ısrar eden örgütler var dedik. Mesela Sosyalist Yeniden Kuruluş böyle bir iddiayı taşıyor. Bunu daha büyütmek nasıl mümkün olabilir?

O. K: Sosyalist hareketin krizinden çıkış için aday hareketler, senin de söylediğin gibi Sosyalist Yeniden Kuruluş Platformu'nda (SYK) yan yana gelmeye ve bir şeyler üretmeye çalışan hareketler. Bunların ideolojik olarak kimi çıkış yollarını bulmuş olmaları onlara büyük avantaj kazandırıyor ve yan yana gelip ortak bir siyasal özne yaratmaları daha da büyük avantaj kazandıracaktır. Fakat tabii hayatın her zaman rasyonel akmadığını aklımızdan çıkarmadan di-

yebiliriz ki, rasyonel olan budur, süreci teorik olarak analiz eden ve bununla ilgili çıkış denemelerini teorik ve pratik olarak yapanların öncülük yapması beklenebilir.

Ama mutlaka böyle olacaktır diye de bir şey yok. Bir siyasal hareket sezgisel yoklamalarla, pratikten yola çıkarak, keşfettiklerini adım adım biriktirerek ve bunları adım adım teorize ederek de böyle bir süreci inşa edebilir. Bu da ciddi bir olasılıktır ve Halkevleri ve ESP etrafında oluşan siyasal alanı böyle değerlendirebiliriz.

Sosyalist Yeniden Kuruluş içindeki hareketler pratikte başarısız olduğu ve bir değer üretemedikleri oranda, sırf bu süreci doğru analiz edebiliyorlar diye, teorik ve pratik kimi çıkışlar yapıyorlar diye kendiliğinden dönemin hegemonik devrimci siyasal öznesi olabilmeleri de imkân dâhilinde değil bana göre. Şu anda aslında böyle bir kavşak noktasındayız ve ileriye doğru baktığımız zaman, SYK özneleri açısından hiçbir şeyin garantide olmadığını, ancak kimi söylemlerle ve pratik kazanımlarla sınırlı kalan bir gerçekliğin olduğunu görüyoruz. Bu zayıf konumdan çıkış, ancak büyük bir dönüşümle, yani yüksek bir ideolojik ve politik konsantrasyon ve irade, pratik cesaret ve cüretle birlikte gerçekleşebilir.

Henüz Sosyalist Yeniden Kuruluş içindeki hareketlerde böyle bir yoğunlaşma ve pratikleşmenin gerçekleşmediğini görüyoruz. Bu bir yetenektir, bir savaş gücü olabilmektir, bir iktidar ve güç öznesi olmayı becerebilmektir ve bu noktada zaafly olduğunu düşünüyorum Sosyalist Yeniden Kuruluş'un, hepimizin yani. Bunu yapabildiğimiz oranda ciddi bir devrimci boşluğa yerleşiriz ve tarihsel açıdan da anlamlı işler yapabiliriz. Aksi takdirde, diğer olasılık yani SYK dışındaki kimi devrimci arayışların adım adım kendini güçlendirmesi ve kendi siyasal öznesini yaratması süreci de yaşanabilir.

K. A: Sosyalist hareketin parçalı durumu ortada. Bu 80

öncesi de böyleydi ama şimdi hem sınıftan kopuk olması hem de kitleler içinde yer edinememiş olması; sosyalist hareketin bir bütün olarak toplumun kıyısında olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Herhangi bir politik öznenin bu krizden tek başına çıkabileceğini düşünüyor musun?

O. K: Kim yeni döneme özgü bir pozisyon alabilirse, o özne bu çıkışı yapabilir. Zor bir süreçtir ancak yapabilir. Buna şu anda en güçlü aday Sosyalist Yeniden Kuruluş sürecidir, ama dediğim gibi hayat başka türlü rasyonel olmayan bir biçimde akıp kendi öznesini de yaratabilir.

Şu anda Türkiye solunun belli öbekleri liberal ve ulusalcı etki alanı içinde. Liberal etki alanı fazla güçlenemiyor. Ulusalcı etki alanı ise, geçmiş geleneklerin de devamıyla hâlâ sol içinde etkin bir durumda. Özellikle bazı güçlü sol-sosyalist öznelerin ulusalcı etki alanının içinde olduğunu görüyoruz.

Açıktır ki, liberal ve ulusalcı etki alanı içinde kazanılan mevziler, sistem içerisinde kazanılan mevzilerdir son tahlilde. İstendiği kadar ki güçlenilsin, istendiği kadar sosyalizm söyleminde bulunulsun, herhangi bir sistemle hesaplaşma anında o kazanılanlar boşluğa düşecektir ve gerçek bir sistem karşıtı kazanım olmadığı ortaya çıkacaktır.

12 Eylül'den hemen sonra 13 Eylül'de Türkiye solunun durumu aslında yeterince ders vericidir. Halen aynı şeyi bir kere daha yaşamak isteyenler var. 'İşte güçleniyoruz' bilmem ne falan; güçleniyorsun da hangi zeminde güçleniyorsun? Sistem karşıtı zeminde mi güçleniyorsun? Hayır, ulusalcı etki alanı içinde güçleniyorsun. O zaman tam da hesaplaşma/gerginlik anlarında, tıpkı 13 Eylül'de olduğu gibi, senin o gücünün kofluğu ortaya çıkıverir. O konumlanma ulusalcı/son tahlilde sistem içi bir zeminde olduğu sürece, bir komünist güç değil başka bir şey, sistem içi/daha eşitlikçi ve modern bir ülke özleyen/sol-reformist bir güç yaratabilir ancak.

Ulusalcılığa tepki olarak bir liberal güç denemesi özellikle EDP'nin şahsında denense de, bu da pek tutmadı. Liberal solun zayıflığı, Türkiye'deki kapitalizmin gelişim özellikleri ve Türkiye sol siyasal hareketinin tarihsel kökleriyle bağlantılı bir şey ve elbette bundan sonra tutmayacağı anlamına da gelmez. Şu anda ulusalcı etki alanının güçlü olduğunu görüyoruz, ama biliyoruz ki o alanın güç kaynağı Ordu merkezli iktidar alanı zayıflıyor ve bunun soldaki etki alanına da etkisi olacaktır. Öte yandan, "ustalık" döneminde iyice açığa çıkan AKP'nin faşizme meyilli totaliter yapısı ve "ileri demokrasi" denen "ucube" yeni rejimin kimliği, bu olgular üzerine inşa edilmiş liberal hayalleri dağıttığı oranda, liberal etki alanının da zayıflayacağını öngörebiliriz. Ulusalcı ve liberal etki alanlarında oluşan/oluşacak zayıflamanın bağımsız-komünist bir alanın güçlenmesi için yol açacağı açıktır.

Her iki zaafly konumlanıştan, liberal ve ulusalcı etki alanlarından kopmuş bir siyasal özne ancak kendisini güçlendirebilir, gerçekten tarihsel anlamda kalıcı değerler yaratabilir ve kritik momentlerde de kendini ayakta tutabilir. Özellikle dünya kapitalizminin içinde olduğu ve daha sarsıcı sonuçlar yaratarak süreceği anlaşılan kriz ortamının da bu komünist özneye de kendini güçlendirmesi, hatta sıçrayacak güçlendirmesi anlamında çok büyük fırsatlar vereceği açık. Öyle kriz koşullarında ulusalcı ve liberal öznelerin inisiyatif kaybetmeleri beklenebilir.

K. A: Yeniden kuruluş dediğimizde de liberal ya da ulusal zeminde hareket eden kümelerden bahsetmiyoruz elbette, bunlara karşı da pozisyon almış sosyalist öznelerden söz ediyoruz. Sosyalizmin yaşadığı yenilgi, aynı zamanda kirlenmiş teorinin kirlerinden arındırılması ve yeni bir praksisin hayata geçirilmesi değil mi?

O. K: Tabii ki tamamen, baştan itibaren onu söylemeye çalışıyorum, Marksizmin modernizm tarafından gölgelen-

diği ve aslında karanlık bir hücreye hapsedilerek zenginliklerinin köreltildiği bir dönem geride kaldı. Bütün bu sürece karşı çıkanların bile bir biçimde kapsayabilen bir dönem geride kaldı. Şimdi bundan kopulabildiği oranda sadece teori ya da sadece pratik değil, ikisini birleştiren bir eksen de, ikisinin birbirini desteklediği bir sürecin içinde bir siyasal özne kendisini var edebilir. Krizden çıkış için bir özneye/o çıkışa uygun ve onu becerebilecek güce, iradeye ve beceriye sahip bir toplumsal/politik özneye ihtiyaç var.

Dünyada şu andaki hareketlerin de bu öznenin çıkışına yardımcı olacağını düşünüyorum. Çünkü gerçekten, hiçbir toplumsal hareket yokken özel olarak bir örgütsel çıkış yapmak zor gözüküyor, imkânsız değil zor gözüküyor. Bir hareketin içinde ve o hareketle etkileşim içinde bir yeniden yapılanma öznesinin çıkması, daha rasyonel olan da budur. Bunun için de koşullar oluşuyor.

90'lardaki o yenilgi yıllarında biriktirilen teorik açılımların artık özgün bir paradigmaya sıçrayarak bütünsellik kazanmasının, yine özgün bir örgüt biçimine kavuşarak ve özgün mücadele biçimleriyle pratik düzeyde de kendi bağımsız duruşuyla yer almasının önümüzdeki günlerde yaşanacağını düşünüyorum ve zaten yaşanıyor da. Sadece Türkiye çapında diye de bakmayalım, dünya çapında baktığınız zaman sosyalist harekette bir dizi dönüşümlerin yaşandığını ve bu dönüşümlerin de bundan sonra hız kazanarak devam edeceğini düşünüyorum.

K. A: Böyle bir politik özne günümüz kapitalizmi koşullarında nasıl pratikleşebilir?

O. K: Günümüzde oluşacak öznenin, akıp giden toplumsal ve siyasal yaşamın farklı düzeylerinde ve o düzeylerin kertelerinde aynı anda ve uygun biçimde ve ağırlıkta kendisini var etmesi gerekiyor. Ne demek istiyorum? Genel olarak küresel düzeyde komünist hareketlerin yaşaması gereken dönüşümler teorik/ideolojik/politik açılımlar taşımalı

ve örgütsel biçimlenişe, mücadele alanlarına pratik olarak yansıtılmalıdır. Aynı anda ve bakışımı olarak, ülkenin/bölgenin olağanüstü karmaşık güncel süreçleri içinde, diğer sınıfların politik eğilimlerinin etki alanlarından kopmuş bağımsız devrimci bir işçi sınıfı duruşunun pratikte, sokakta ve mücadele içinde inşa edilmesi gerekiyor.

İlk olarak, işçi sınıfının ve onun hareketinin pratik olarak içinde konumlanmak, ağırlıklı olarak sınıfı ve hareketini barındıran bir hareket olmak gerekiyor. Örgütsel kuruluş, yönelim ve mevzilenme, ağırlıklı olarak sınıfın ve hareketinin ana gövdeyi oluşturmasını ve aslında sınıfın öz hareketi olmayı hedefleyen ve koruyan hamleleri temel almalı. Öte yandan, işçi sınıfı, günümüz kapitalizmde farklı ve hatta parçalı bir konumlanış içinde. İşte, öyle davranılmalı ki, o parçalı konumlanış sınıfın bütünsel ve tarihsel çıkarları temelinde hareketli bir kolektif konumlanışa çevrilebilsin. Yani, sınıfın herhangi bir parçasının güncel çıkarlarını değil bütünüünün tarihsel çıkarlarını o güncellikle buluşturan bir örgütsel-pratik duruş, hareketin ana omurgası olmalı.

Ve sonuçta, günümüzün komünist öznesinin, sınıfın günümüzde parçalara ayrılma süreci içinde olan bütünselliğini ve gerçek toplumsal eğilimler tarafından zorlanan kolektif davranma yeteneğini, kendisi olarak ve kendi tarihsel çıkarları zemininde, hem bir teorik/politik konsept içinde ifade ettiği hem de çeşitli örgüt ve mücadele biçimleriyle yeniden ve yeni/güncel biçimlerde kazandığı bir örgüt olması gerekiyor. Aslında, eski dönemlerden farklı olarak, şimdi, örgüt değil de örgütlenme alanı demeliyiz. Neden?

Kapitalizm bir sistem olarak 500-600 yıllık bir tarihten geliyor ve günümüzde kimi tarihsel sınırlarının apaçık kendini dayattığı kimisinin ufukta gözüktüğü bir tarihsel tıkanmayla zorlanıyor. Üstelik 70’li yıllardan beri içinden çıkmadığı krizinin 2008 de metropollere sıçrayarak zirve yap-

masıyla doğrudan güncel olarak da sıkışıyor, geriliyor, sar-sılıyor. Ve yine, yıkılmayıp sürebilme becerisi, sistemin bütün yıkıcı yapısal süreçlerinin yıkıcılık kapasitesinin de kendini sürekli daha güçlendirmesi ve giderek yeryüzündeki canlı yaşamı tehdit eder noktaya dek yükselmesi sonucunu yaratıyor.

Ancak, sistemin kontrol ettiği askeri, politik, medyatik-kültürel ya da ekonomik gibi çeşitli biçimlere bürünmüş muazzam olanaklar da, küresel toplumsal yaşamın bütün alanlarına ve coğrafyasına güçlü biçimde konumlanmış durumda ve sistemin koruyucu refleksleri olarak sürekli devredeler.

Günümüzün kapitalizminin ürettiği bu somut-tarihsel çatalanma, elbette Anadolu ve Kürdistan coğrafyasını da içine alan, günümüze özgü ve oldukça derinlerden gelen toplumsal-siyasal süreçleri yeryüzünün tümünde harekete geçiriyor: Bir yandan kapitalizmin küresel egemenleri git-tikçe sıklaşarak askeri şiddet biçimine bürünme eğiliminde olan sistemlerini koruma yönelimlerini sürekli daha da güçlendirerek devreye sokuyorlar. Öte yandan -ki burası günümüzün komünist öznesini doğrudan ilgilendiriyor- sürekli daha yıkıcı olan kapitalizme karşı yeryüzünün bütün coğrafyalarında çok çeşitli zeminlerde ve günümüze özgü karşı çıkışlar oluşuyor. Artık sadece işçi sınıfının sermayenin kendi üzerindeki sömürsünde zeminini kuran uzlaşmaz çelişkiden ivme alıp yaşamın tümüne yayılan hareketi değil, kapitalizmin yıkıcılığının “şimdi” yarattığı bir dizi gerçek sorundan kaynaklanan günümüze özgü çeşitli toplumsal hareketlenme biçimleri de kapitalizm karşıtı biçimde oluşuyor. Sisteme karşı çıkış kapasitelerinin hangi yetekte olduğu ya da nereye kadar gidebilecekleri tartışmasını bir yana koyarsak, sanırım bütün komünistler bu yeni anti-kapitalist dinamiklerin varlığını kabulleneceklerdir.

İşte, bizlerin, şimdiki somut-tarihsel dönemin komünist-

lerinin, işçi sınıfının bağımsız siyasi hareketini inşa ederken aynı zamanda ve onunla bakışımı olarak, içinde bazen “başka” sınıflardan insanların da yer aldığı kapitalizm karşıtı toplumsal hareketlerden oluşan bir mücadele alanı oluşturmamız gerekiyor. Ve aslında, kendi bağımsız komünist siyasi hareketimizi de öyle bir yapısalılıkta kurmalıyız ki, sınıfın tarihsel çıkarlarını güncel örgüt-mücadele biçimlerine kavuştururken, aynı zamanda kendisinin de kurucularından olacağı/olduğu anti-kapitalist alanla uygun ilişkiler kurabilsin, uyum içinde olsun.

Kapitalist üretim ve tüketimin insanın gerçek ihtiyaçlarından kopuk yapısalılığının günümüzde ulaştığı aşamanın, bir ekolojik kriz yarattığı ve daha ötesinde ekolojik felaketlerin de her geçen yıl sayısını ve yıkım gücünü arttırarak yeryüzündeki yaşamı riske soktuğu açık.

Keza, kapitalizmin içinde çırpındığı güncel krizin büyük kapitalist güçler arasındaki küresel gerilimleri arttırdığı ve bu artışın da ABD’nin imparatorluk hamlesinin boşa düşmesinden sonra küresel hegemonik güç olma konumunun da zorlandığı bir dönemde olduğu koşullarda, kapitalizm her zamanki gibi kendi krizini çözmenin yolu olarak bir savaş hazırlığı içinde. Sistemin günümüzde olduğu aşama bir organik küresel pazar oluşma sürecini ilerletiyor olsa da ve bu henüz yeni olgu topyekûn bir küresel savaşa fren rolünü oynasa da, krizin kurulu dengeleri sarsıcı dip dalgaları organikleşme sürecini parçalayıcı dinamikleri sürekli güçlendiriyor. Ve aslında dünyanın farklı coğrafyalarında bir dizi savaş, yenileriyle sürekli harlanarak sürüp gidiyor. Önümüzdeki orta dönemin kalıcı/sürekli bir savaş dönemi olacağı açık ve bunun hangi biçimlerde yaşanacağını yaşayarak göreceğiz.

İşte, kapitalizm karşıtı ekoloji ve barış hareketleri tam da günümüzün somut-tarihsel gerçekleri olan bu sistemik

sıkışma alanlarından ivmeleniyor. Komünist hareketin buralarda mevzilenmesi gerektiği açık değil mi?

Asla daha önemsiz olmayan somut-tarihsel gerçekler olarak; kadınların günümüz kapitalizmi tarafından ucuz iş gücü ve adeta bir “sömürge” olarak kullanımı ve üstelik patriarkal egemenlik ilişkisinin kapitalist patriarka/patriarkal kapitalizm biçimlerine bürünerek kendisini sürdürmesi, cinsiyetçi baskı ve şiddetin ülkemiz güncelliğinde ulaştığı nokta ve yine, günümüz kapitalizminin kalıcı ve giderek güçlenen bir eğilimi olarak, işsizlik ve yoksulluğun yüz milyonları ve giderek milyarı aşan insanı kapsayan bir kalıcı dip/çürüme noktası oluşturup küresel yaşamı bir kanser hücresi gibi sürekli kaosa doğru itmesi gerçekliği ve devamla antika tarihten günümüze gelen ve kapitalizmin henüz tam kapsayamadığı yeryüzünün farklı coğrafyalarındaki özgün toplumsallaşma biçimlerinin, krizinden çıkabilmek için her yeri ve her şeyi kendisine içermeye çalışması sürecinde sürekli sarsılması, o dokularda hâlâ kendini bir biçimde sürdüren kimi komünal geleneklerin kapitalizm tarafından tümüyle tasfiye edilmeye çalışılması.

Komünistlerin, kadın kurtuluş hareketinde, işsiz ve yoksulların günümüze özgü öfkesinde, tarihsel-devrimci toplumsallıkların isyanlarında, uygun biçimde konumlanması ve kendisini bu toplumsal direniş eğilimleriyle uyumlu bir yapılanma içine sokması gerekiyor.

Açık ki, bu yeni anti-kapitalist direnme eğilimleri, başka halleriyle daha önce de var olmuş olsalar da, anti-kapitalist bir kimliğe yönelimleri henüz yolun başında ve arayış içinde. Onların anti-kapitalist bir dokuyla zenginleşmeleri de ve daha fazlasıyla, bir araya gelip bir özgün anti-kapitalist alan yaratmaları da, aslında kendiliğinden gelişen bir olgu değil; nesnel temelleri olsa da, henüz sadece günümüze özgü devrimci bir fırsat ya da olasılık. Sistem, elindeki muazzam olanakları kullanarak, kendi zaaflarından ya da çık-

mazlarından oluşan bu toplumsal tepkileri bin bir biçimde içermeye, onları kendini yenileme çabalarının aracı yapmaya çalışıyor. Zaten bu hareketler de, kendi özgün oluşumları içinde, sadece anti-kapitalist olmuyor, aynı zamanda sistem içinde konumlananlar da var. Anti-kapitalist olanlar da, her zaman komünist değil. İşte, komünistlerin bir yandan bu yeni devrimci olasılıklarla anti-kapitalist bir zeminde ilişkilenebilirliği ve onlarla ilişkilenebilirliğe uygun bir yapısallıkla zenginleşmesi gerekirken, aynı zamanda sistemin bu toplumsal hareketleri içermeye yönündeki güçlü çabasıyla da sürekli mücadele etmesi gerekiyor.

Zaten, bu hareketlerin sadece anti-kapitalist ya da sosyalist bir kimlikle sınırlanmaları da gerekmiyor. Onların kendi sorun alanlarının özgün tarihinin ve güncelliğinin içinden çıkıp gelmeleri, kendileri olarak kendi özgürleşme pratiklerini hayata geçirmeleri, komünistler açısından en istenir olan konumlanmadır. İndirgemeci ya da basitleştirici her hamle sistemin içermeye çabasına hizmet etmekten başka bir sonuç alamaz. Anti-kapitalist alan, kendileri olarak özgürleşme arayışı içinde olan ve bu dolayısıyla kapitalizmle de hesaplaşmak zorunda olan farklı toplumsal hareketlerin birbirleriyle “ilişkilendikleri”, kimi zaman “düğüm” atarak yoğunlaşma noktaları oluşturup stabilize sağladıkları bir ilişkiler/dolayimler/kesişmeler ve düğümler alanıdır. Orada ilişkiler her türlü indirgeme/hicileştirme yönelimine kapalıdır ve kendi doğal akışı içinde böylesi “cinayet” girişimlerini dışlar, tecrit eder. Ve bir adım daha atarsak, o alanda olup bitenler, aslında, geleceğin komünist toplumunu dayanışma içinde yapılan özgürleşme pratikleriyle kurmaya başlamaktan başka nedir?

Elbette, toplumsal güçlerin birbirleriyle ilişkilendikleri bu alanda en başta farklı sınıfsal konumlanmaların ürettiği ya da farklı sebeplerden kaynaklanan farklı duruşlar/yönelimler olacak ve bu farklılıklar birbirleriyle sadece dayanış-

ma ilişkisi kurmayacaklar; aynı zamanda, itişler, karşılıklı zorlamalar ve hegemonya arayışları da yaşanacaktır. Alan hareketli ve ucu açık bir yapısalılıkta olacak ve iç dengeleri sürekli sorgu altında tutulacaktır. Aksi, totalitarizm olmaz mı? Komünist hareket de, alanı, kendi tarihsel hedefleri yönünde ivmelendirmeye ve orada hegemonya kurmaya çalışacaktır. Ve bir hatırlatma, ilişkilerde çatışma ya da hegemonya kurma çabasının sınırı indirgemeciliktir, kimse diğerrinin var olma, kendisi olarak var olma hakkını yok edemez, etmemelidir. O durumda kazananın da kaybetmesi ve alanın tasfiyesi kaçınılmaz olacaktır; bütün güçlerin, nereye kadar gidebileceğini ve nerede durması gerektiğini bilmesi gerekiyor. Alanın bütünsel çıkarları ve var olma hakkı, katılımcı bütün toplumsal güçlere kendini dayatır ve iç gerilimleri bir özgün hareketli dengede tutmaya çalışır.

Bir başka açıdan bakarsak, kapitalizmin gelişmesi ya da sermayenin toplumsal ilişkileri fethetme/içermesinin günümüzde ulaştığı aşamada, geçmişin farklı/ayrıcıklı toplumsal zümreleri gittikçe sermayenin kontrolü altına giriyor ve bu zümreler işçileşiyor. Süreç o şekilde akıyor ki, emperyalist metropollerde toplumun büyük çoğunluğu işçileşmiş durumda; halk işçileşiyor. Türkiye’de de aynı süreç, üstelik hayli hızlı biçimde işliyor. Öyleyse, açıktır ki alanın içindeki toplumsal hareketler, her ne kadar sadece bu özelliğe indirgenemeseler de, aynı zamanda, işçi sınıfının farklı iç parçalarının politikleşme halleri ve alanın tümü de, gene sadece bu özelliğine indirgenemese de, aynı zamanda, günümüz işçi sınıfına özgü bir bütünselleşme/ortaklaşma alanı.

Komünist hareketin anti-kapitalist alandan bağımsız bir yapısalılık olarak var oluşu, bugünkü koşullarda, hem sınıfın bağımsız-devrimci tarihsel çıkarlarını garantiye alacak hem de alanın anti-kapitalist niteliğinin teminatı olacaktır. Ancak, aradaki ilişkinin karşılıklı verimliliği ve aslında

bizzat günümüz kapitalizminin nesnelliği, komünist harekete de alan biçiminde örgütlenmeyi dayatıyor. O, işçi sınıfının tarihsel çıkarlarını merkezine koyan özel türden bir anti-kapitalist örgüttür ve onun bu biçimi ona anti-kapitalist alanla daha rahat ilişkilene imkânını sağlar.

Komünist hareketin içinde de, onun işçi sınıfını ve tarihsel hareketini merkezine koyan yapısını kabul edip uyum sağlayan ekolojistler, kadın kurtuluşu hareketleri, emperyalist savaş karşıtları, işsiz-yoksul hareketleri ve tarihsel-devrimci hareketler yer almalıdır. O, işçi sınıfının politik hareketi olarak kendisini kurarken, günümüz kapitalizminin yarattığı anti-kapitalist hareketlerin komünizan olanlarını da içermelidir. Ve farklı platformlar parti içinde var olabilmeli, partinin belirlenmiş kuralları çerçevesinde kendisini sürdürebilmelidir. Ayrıca, sadece bu noktadan değil, sınıfın farklı öbekler halinde var oluşundan kaynaklanan farklı platformlar da, sınıfın özgün bir bütünselleşme imkânı olarak parti içinde var olabilmelidir; aksi tutum, istenenin tersine, sınıfın parçalanmasını kabullenmiş ve onun belli bir parçasının dar çıkarlarını diğerlerine dayatmış olacaktır.

Günümüz komünist hareketinin en önemli görevlerinden biri de, sınıfın tümünün tarihsel çıkarlarını merkezi denge noktası olarak kurabilmek ve bütün parçaları o tarihsel çıkarlar temelinde dengede/hareketin içinde tutabilmektir. Ve aslında, tek bir komünist hareket mutlaklaştırılmamalı, bunun sağlanamadığı yerlerde farklı komünist hareketlerin bir komünist alan içinde ve sınıfın tarihsel çıkarları zemininde ortaklaşmaları sağlanmalıdır.

K. A: Kuzey Afrika'daki Arap Baharı ya da isyanına ilişkin değerlendirmelerin nedir?

O. K: "Arap Baharı"nda iki süreci birlikte görmek lazım. Birinci süreç, emperyalizm daha önce bölgede anlaştığı tarihsel/antika egemenlik biçimleriyle anlaşmayı bozması ve bu hamlenin yerelde yarattığı güncel kaos ortamı.

Eskiden yerel egemenlerle belli bir düzlemde anlaşmalar yapılıyordu. Ne vardı? Bir tarafta sosyalist sistem bir tarafta kapitalist sistem vardı ve kapitalizmin yeterince gelişmediği Ortadoğu'daki ülkelerde, içinde Türkiye'nin, Irak'ın, Mısır'ın, Suriye'nin de olduğu kimi ülkelerde, tarihten gelme bazı egemenlik biçimleri, kapitalizmle uzlaşarak kendini sürdürüyordu. Bu ülkeler kapitalist ülkelerdi, kapitalist sermaye biçimindeki toplumsal ilişki toplumsal ilişkilerin merkezinde konumlanıyordu ve siyasal rejimleri de kapitalist siyasal rejimlerdi; ancak, her iki olgu da Batı'da/kapitalist metropollerde bilinen anlamdaki klasik biçimlerden farklıydı.

Kapitalist sermaye ilişkisi kendisini var etmek ve sürdürebilmek için, antika tarihten/kapitalizm öncesinden çıkıp gelen ve güçlü toplumsal etkinliği/derinliği olan antika tefeci-bezirgân sermaye biçimleriyle ilişkililiyor, ittifak kuruyor ve bu farklı sermaye biçimleri arasında içirme, yan yana durma veya itişme ya da farklı melez biçimlerde sürüp giden bir ortak tarihsellik yaşanıyordu. Modernist/pozitivist şemalara pek de uymayan bir ilişkilendirme, maddi bir olgu olarak toplumsal yaşamın gerçekliği idi.

İşte, bölgedeki kapitalist siyasal rejimler de öyle oluştu ki, bölgenin tarihsel gerçekliğinin içinden çıkıp gelen antika despotik egemenlik biçimleri, bir ulus-yaratma/ulusal pazar oluşturma süreci içinde totaliter diktatörlükler biçiminde dönüşerek, kapitalizmin yerel gelişimine uygun yerel siyasallaşma ve toplumsallaşma biçimlerinin önünü açan ve onları uygun bir toplumsal stabilizasyon içine yerleştiren özgün siyasal rejimler kurdular.

Erken kapitalistleşen ve bu "erken"liği dünya-tarihsel bir hegemonyanın zemini/fırsatı görerek hareket eden metropol kapitalist ülkeler de, hammadde ve pazar arayışları ve daha genelinde yeryüzünü kapitalist ilişkilere açma süreci içinde bölgeye yöneldikçe, o antika-melez rejimlerin

kuruluşunda ve güçlenmesinde doğrudan rol aldılar ve bu rejimlerle kendi hegemonyaları zemininde bir ittifakı, kendi küresel iktidar/soygun yönelimlerinin o aşamasının bir zorunlu hamlesi olarak uyguladılar.

Ancak kapitalizmin krizi koşulları ve sosyalist sistemin yıkılması, dünya sermayesini farklı yönelimlere yönlendirdi. Günümüzde, bir dünya pazarı oluşuyor ve bu küresel pazar, tam tersinden dağılma yönünde yapılan çekiştirmelerle zorlanırken bir yandan da organikleşme süreci içinde. Ve dünya sermayesi, günümüzde ulaştığı aşamada, artık kendi birikim süreçlerini/devrelerini sadece ulusal sınırlar içinde değil, bölgesel ve küresel düzeyde de daha hızlı, daha yoğun ve daha karmaşık bütün süreçleriyle birlikte engelsiz bir şekilde yapmak istiyor. Öyle değil mi, sermayenin hareketi, mümkün olan en hızlı bir şekilde, paranın bir yerden diğer yere, ya da farklı biçimleriyle sermayenin bir yerden diğer yere mümkün olan en hızlı bir şekilde ne kadar akıyorsa/hareket ediyorsa o kadar iyidir; karın farklı olanaklarının ortaya çıkması ve toplumsal realizasyonu açısından “hız” en önemli girdilerden biri değil midir?

İşte, günümüzde ulaştığı uluslararası/ulus üstü boyutlarıyla sermaye, mümkün olan en yüksek hızla yeryüzünün en ücra köşelerine bile girmek istiyor. O hızın önünde engel olacak her şeyi ortadan kaldırmak, yeryüzünün tümünü kendi hareketine uyacak bir yapıya dönüştürmek için “temizlemek”, ya da “pürüzsüzleştirmek” istiyor.

İşte, bu “aşamada” o eski egemenlik biçimleri “pürüzler” haline gelmeye başladı. Sermaye akıyor ve Suriye’nin Esad rejimi duvarına çarpıyor, Türkiye’nin Kemalist rejimi duvarına çarpıyor, Irak’ın Saddam rejimi, vs... duvarına çarpıyor. O “çarpma” sonucunda dirençler/sürtünmeler oluşuyor ve yeterince hızlı akamıyor, çünkü orada bazı alışverişler yapmak, dengeler kurmak, gümrük duvarlarını aşmak, vs... gerekiyor, o eski ortağı antika-modern kırması

rejimin rüşvetlerini vermek zorunda. Şimdi, “renkli devrim”lerle ya da Türkiye’deki Kemalizm’den “ılımlı İslam”a dönüşüm gibi farklı biçimlerdeki hamlelerle, bu “pürüzler” temizleniyor ve sermaye hem hareket hızını artırıyor hem de o rejimlere verdiği rüşvetleri kendi kasasına akıtarak yaşadığı birikim sorunlarına çare bulmaya çalışıyor. En son Irak’ın şahsında buraya müdahale edildi ve farklı biçimlerde yaşanan ve bir kısmı halen de süren hamlelerle Türkiye, Tunus, Mısır ve Libya’dan sonra, şimdi de Suriye ve İran sıraya koyulmuş durumda.

Tam da bu noktada, “Arap Baharı”nın ilkinin zıt ucunda yer alan ikinci yapısal dinamiğine değinmeliyiz. Şimdi, evet o müdahale sonucunda sermaye şu anda Irak’a daha kolay giriyordur; fakat yeni egemenlik rejimleri, toplumu kapitalizmin çıkarları doğrultusunda stabilize eden ve belli bir kontrol mekanizması içine sokan yeni egemenlik biçimleri henüz daha inşa edilemedi. Bu özgün güncel durum/politik momentum, eski egemenliklerin baskı altında tuttuğu kimi toplumsal dinamikleri harekete geçirdi. Yani arı kovanına çomak sokmak gibi bir şey yapmış oldu emperyalizm.

İşte, “Arap Baharı”nın ikinci dinamiği budur; oradaki o eski egemenliğin olağanüstü baskı koşullarında sindirilmiş kimi toplumsal dinamikler, eski rejim yıkılınca ve henüz yenisi de kuruluş sürecindeyken, çıkış yapabilecekleri boşluklar/ kanallar gördüler. Bu süreci, Irak’taki tarihsel-devrimci kanat diyebileceğimiz Sadr muhalefeti bir yerden başlattı, Lübnan’da Hizbullah başka bir yerden başlattı; halkın sisteme rağmen irade olabileceği ve kendini ifade edebileceği –bu bizim anladığımız anlamda olmasa da- sistem karşısı belli bir siyasal biçimlere dönüşebileceği bir süreç başladı.

Özellikle Saddam yıkıldıktan sonra neden Kaddafi yıkılmasın? Bu baskı rejimleri, mesela neden Tunus’taki yıkıl-

masın? Neden Yemen'deki, Suriye'deki yıkılmasın? Bu süreç başladı. Bunlar Tunus'ta yerel ve küresel egemenleri gafil avladılar, onun kesinlikle bir halk hareketi olduğunu düşünüyorum; keza, Mısır'da aynı şekilde gafil avladılar ve süreç bir halkın özgürlük arayışı ya da demokrasi arayışı diyebileceğimiz şekilde aktı, anti- kapitalist niteliği zayıf olsa da oraya doğru sıçrama potansiyeli de barındıran bir özgürlük havası esti.

Fakat emperyalizm bu demokratik-halkçı inisiyatifi çok çabuk tahlil etti ve önce Mısır'da süreci kontrole aldı, şimdi Libya'da halkın diktatörlüğe karşı tepkisini yedeğine almayı becerdi ve kendisinin vahşi işgal hareketinin meşruluk kaynağı haline dönüştürdü. Muhalif halk hareketini de, bir çapulcu sürüsü haline dönüştürerek Kaddafi'ye karşı olası demokratik-halkçı muhalefeti henüz doğum halindeyken boğdu.

İşte Libya'da, gerçek bir terörist örgüt olarak NATO'nun bir halkı nasıl parçaladığını, dağıttığını ve bir halkın tarihsel coğrafyasını nasıl bir askeri üslenme alanı olarak görüp kendi kontrolü altına aldığını gördük. Açıktır ki, oradan Afrika'ya yönelik çapulcu hırsızlıklarının askeri hamlelerini yönetecekler. Ve aslında bir yeni dönem açılışı olarak da görebileceğimiz bilinçli/seçilmiş vahşilikte bir tarzda Kaddafi'yi linç ettiler ve bütün dünya ya da bir linç/ölüm pornografisi olarak naklen izlettirdiler. Tıpkı Saddam'ın idamını naklen izlettirmeleri gibi. Dünya halklarını ve o arada kendilerinin emirlerini dinlemeyen egemenleri de, vahşet düzeyinde şiddetle “Şok” etmek, uysallaştırmak ve kolayca teslim almayı hedefliyorlar. Evet, kapitalizmin dünya-tarihsel zemini yok olmaya başlayınca ve kendisine toplumsal meşruiyet ürettiği kaynakları tükenmeye yüz tutunca, ellerinde çıplak şiddetten başkası da kalmamış oluyor. Zavallılar ve korkaklar. Şimdi, Libya'nın benzerini Suriye'ye de yapmak istiyorlar.

Öyle gözüktüyor ki, bölgede süreç ikili bir karakter kazandı: Bir yandan bu eski antika egemenlik rejimlerine karşı tepki gösteren halk hareketleri var ve bu iyidir; ama bir yandan da bu hareketleri absorbe ederek yüksek askeri güçle desteklenmiş bir emperyalist strateji içinde kapsayıp, kendisine daha bağlı daha doğrudan ilişkileneceği ve aslında eskisinin restore edilmiş halinden başka bir şey olmayan yeni rejimler kurma yönünde kullanan güçlü bir emperyalist irade var. İkisi iç içe geçmiş vaziyette ve bölgede önümüzdeki dönem, bu iki ana eğilim arasında bazen silahlı biçimlere de bürünecek bir tarihsel hesaplaşma olarak yaşanacak diye düşünüyorum. Her şey henüz yeni başlıyor.

Aralık 2011

TOPLUM - ARAŞTIRMA - İNCELEME

İran İmp. Dışişleri Bak. Dip. Belgeleri İRAN'IN TARAFSIZLIĞI
Derleyen: Ragıp Zarakolu: SİVİL Toplumda Türk-Ermeni Diyalogu
James Bryce - Arnold Toynbee OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA
ERMENİLERE YÖNELİK MUAMELE 1915-1916 (Cilt 1)
OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA ERMENİLERE YÖNELİK
MUAMELE 1915-1916 (Cilt 2)

Nikolay Hovhannisyan ERMENİ SOYKIRIMI-ERMENİKIRIM
Gabriele Yonan ASUR SOYKIRIMI / UNUTULAN BİR HOLOCAUST
Guido Knopp LANET SAVAŞ / Barbarossa Harekâtı
STALİNGRAD / Ders ve Uyarı

Paul Wittek OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN DOĞUŞU

Lev. N. Tolstoy SAVAŞA KARŞI YAZILAR

Derleyen: Oğuz Özgül DOSTOYEVSKİ'NİN MİRASI

V. İ. Pudovkin SİNEMADA OYUNCU

Nikolai Bukharin DÖNÜŞÜM DÖNEMİNİN EKONOMİSİ

Engin Erkiner ALT EMPERYALİZM VE TÜRKİYE

Leo A. Müller GLADİO/SOĞUK SAVAŞIN MİRASI

Oral Çalışlar REFAH PARTİSİ NEREDEN NEREYE (2. Baskı)

HZ. ALİ MUAVİYE ÇATIŞMASI (9. Baskı)

Erol Sever İSLAMIN KAYNAKLARI/II: MUHAMMED

Hazırlayan: Yücel Feyzioğlu TARİH BOYUNCA DÜNYAYI

SARSAN DOĞAL FELAKETLER

Panait Istrati SOVYETLER 1929

İsmet Zeki Eyuboğlu ANADOLU GERÇEĞİ

GÜLEN ANADOLU

MAÇKA

UYANIŞ

ATATÜRK ANADOLUDUR

OSMANLIDAN CUMHURİYETE TÜRK KADINI

İRAN EDEBİYATI

Çetin Ağaç CEM ERSEVER VE JİTEM GERÇEĞİ

Derleyen: A. Elif 20. YÜZYILIN BİR BİLANÇOSU

Derleyen: Necati Toprak ABD VE FRANSADA İŞÇİ SINIFI

SENDİKALAR IV. ENTERNASYONAL

Derleyen: Leyla Derin LATİN AMERİDAN TÜRKİYE'YE

MİLLİYETÇİ DEVRİMCİLERİN DÜNÜ-BUGÜNÜ

Derleyen: Sinan Adalı SÖMÜRGEÇİLİKTEN KÜRESELLEŞMEYE

KAPİTALİZM ÖLDÜRÜR

Rollo Ahmed KARA BÜYÜ

Mehmet Şekeroğlu ALMAN DEMOKRATLARINA MEKTUPLAR
Öner Yağcı DİL KALEMİNİN ENSTİTÜSÜ
Nejdet Buldan SAVAŞ'A MEKTUPLAR
Battal Pehlivan ALEVİ BEKTAŞI DÜŞÜNÇESİNE GÖRE ALLAH
Mutay Öztemiz CUMHURİYET DÖNEMİ DEVLETİN DİN
POLİTİKALARI
Rıza Algül ALEVİLİĞİN SOSYAL MÜCADELEDEKİ YERİ
İ. Metin Ayçiçek FELSEFE VE BİLİMDE İRKÇİ DÜŞÜNCE
Şaban İba HAL VE GİDİŞ
TKKKÖ SAVUNMASI (Poliste, Mahkemede, Cezaevinde Tavrı)
Levent Özgür Erdem SINIRSIZ EVREN. ARASINDA. AFOROZ
EDİLEN YARATICI
Heinz Diaterich 21YÜZYILIN SOSYALİZMİ
John Reed BALKANLARDA SAVAŞ
JOHN REED'İN EĞİTİMİ
Mehmet Özgen ÇAĞDÖNÜMÜ VE MARKSİZM
ERMENİ MASALLARI
Vasilis Kiratzopoulos KAYIT OLUNMAMIŞ SOYKIRIM
Hüseyin Hasançebi OSMANLI ERMENİ OLAYI SAHNE-İ FECAİ
Yalçın Yusufoglu ETNİK ARINDIRMA POLİTİKALARI
Chris Harman KAYBEDİLMİŞ DEVRİM (Almanya 1918-1923)
1984 Paris Konferansı SUSKUNLUK SUÇU
Savas Kalenderidis ÖCALAN'IN TESLİMİ GERÇEĞİN ZAMANI
Rona Aybay İNSAN HAKLARI

YAŞAMÖYKÜSÜ

Gilbert Badia BİR MEKTUP USTASI: ROSA LUXEMBURG
SINIRSIZ FEMİNİST: CLARA ZETKİN
Wang Shiqing HALKA VE DEVRİME ADANMIŞ BİR YAŞAM: LU SUN
İsmet Zeki Eyuboğlu ANILAR
ÖĞRENCİLER (Gençlik Anıları)
Burchard - Sonja Brentjes İBNİ SİNA (2. Baskı)
Julia Voznesenskaya KAMPLARDAN SEVGİ MEKTUPLARI
Derleyen: Etienne Fajon HAYATI SEVİYORLARDI/FRANSIZ
DİRENİŞÇİLERİNİN SON MEKTUPLARI
Fevzi Karadeniz ESKİ ZAMANLAR
Eugenia Ginzburg ANAFORA DOĞRU/I
ANAFORUN İÇİNDE/II
Kate Millett UÇMAK
Erdoğan Alkan ELSA'NIN MECNUNU ARAGON
Ömer Faruk Ciravoglu TİTREK HAMSİ ÖRGÜTÜ (2. Baskı)
Virginia Hamilton - Paul Robeson PAUL ROBESON

Dido Sotiriu ELEKTRA
Dimitra Sotiri Petrula "ANAN NEREDE ULAN"
Stratis Haviaras AĞAÇ ŞARKI SÖYLEYİNCE
Helen Davenport Gibbons TARSUS'UN KIRMIZI KİLİMLERİ
Maria Di Lorenzo RAHİBE TERASE
Nency Krikoryan ZABEL
Michael J. Arlen ARARAT YOLCULUĞU
Stina Kaçaduryan EFRONYA (Sınırsız Bir Sevgi)
Mariam - Elize Manoukian ARARAT AĞRI DAGININ ÖTE YANI
Andre Sernin TOKATLI YETVART'IN ANILARI
Alice Taşcıyan BAĞRIMA TAŞ BASTIM
Sargis Alemyan ANILAR
Nesim Ovadye İzrail 1915 BİR ÖLÜM YOLCULUĞU KRİKOR
ZOHRAB
Paylazu Kaptanyan 1915 Ermeni Soykırımı BİR TANIĞIN ANILARI

KADIN

Fatmagül Berktaş KADIN OLMAK, YAŞAMAK, YAZMAK
Aleksandra Kollontai BİR BÜYÜK AŞK (2. Baskı)
İŞÇİ ARILARIN AŞKI (2. Baskı)
Lise Vogel MARKSİST TEORİDE KADIN (2. Baskı)
J. Mitchel - A. Oakley KADIN VE EŞİTLİK (3. Baskı)
Julia Voznesenskaya KADINLAR DEKAMERONU
Chanie Rosenberg KADINLAR VE PERESTROYKA
Miranda Davies ÜÇÜNCÜ DÜNYADA İKİNCİ CİNS
Jess Wells BATI AVRUPADA FAHİŞELİĞİN TARİHİ (2. Baskı)
Michèle Barret GÜNÜMÜZDE KADINA UYGULANAN BASKI
Germaine Greer İĞDİŞ EDİLMİŞ KADIN
Paule Salomon GÜNEŞ KADINI
DİRİ VÜCUTLAR
Caroline Ramazanoğlu FEMİNİZM VE EZİLMENİN ÇELİŞKİLERİ
Soumaya Noamane - Guessou BÜTÜN UTANÇLARIN ÖTESİNDE
Anne Moir - David Jessel BEYİN VE CİNSİYET
Shere Hite - Kate Colleran İYİ AŞIKLAR, KÖTÜ AŞIKLAR (3.
Marina Gambaroff SÖYLE BANA BENİ NE KADAR SEVİYORSUN
Elvin Süzer ÖLÜMÜNE SEVER MAÇOLAR
3000 YILININ SIRLARI
ANA TANRIÇA ŞEYTAN
OTOYOL KRALİÇESİ
Tansu Bele KADIN - YAZIN - SİYASA (Denemeler)
Julia Heiman - Leslie Lopiccio - Joseph Lopiccio KADINLARDA
ORGAZM OLMA YÖNTEMLERİ (2.Baskı)

Ines Rieder KADIN GÖZÜYLE KENT ÖYKÜLERİ
Tania Modleski HINÇLA SEVMEK
Müzeyyen Yılmaz EKSİK PAÇALI ERKEKLER
Diana Gittins AİLE SORGULANIYOR

FELSEFE

Diadoches Prokles PLATON'UN PARMANİDES DİYALOGUNUN
YORUMU (141e - 142a)

Karl Kautsky THOMAS MORE VE ÜTOPYASI

Wilhelm Capelle SOKRATES'TEN ÖNCE FELSEFE (3. Baskı)

Keykâvus KABUSNAME

Immanuel Kant ETİK ÜZERİNE DERSLER (2. Baskı)

Aristoteles PROTREPTİKOS - EVREN ÜSTÜNE

Charles Fourier GELECEĞİN AŞK DÜNYASINDAN

Derleyen: Oğuz Özgül. SANATIN PSİKOLOJİSİ

Jaquel Attali UFUKTAKİ GÖRÜNTÜLER

İsmet Zeki Eyuboğlu UYGARLIĞIN IŞILDAKLARI

ORTAÇAĞ FELSEFESİ

BİLGELERİN DİLİNDEN

YOKSUL ÖZDEYİŞLERİ - EĞLENCE SÖZLÜĞÜ

ÇAĞIMIZIN ÇEVİRİNTİLERİ

TOPLUM SARSINTILARI

DİLİN KAPISI

FELSEFE YAZILARI

FELSEFE AÇISINDAN 12 EYLÜL, DİN, BOŞLUĞUN EGE-
MENLİĞİ

İSLAMDA BÖLÜNMELELER ÇELİŞMELER

İSLAMIN ÇÖKÜŞÜ

DİLİN KEMİĞİ

Cengiz Yıldırım - Aydın Öztürk AFŞAR TİMUÇİNLE DÜŞÜNCEYE
YOLCULUK

Emile Noel GÜNÜMÜZDE BİLİMSEL GÖRÜNTÜ RASTLANTI

Esat Korkmaz İNSAN TANRI

ALEVİLERE SALDIRILAR

SÖYLEŞİ - DENEME

M. Halim Spatar KUZEYE ESEN ILIK RÜZGAR

Nejdet Buldan BİTMEYEN YOLCULUK (Kaçış Öyküleri)

Günay Aslan YAS TUTAN TARİH, 33 KURŞUN

Metin Gür KAÇIŞIN ÖYKÜSÜ

Erdoğan Alkan AŞIK VEYSEL'DEN NÜKTELER

Oral Çalışlar ÖCALAN VE BURKAY'LA KÜRT SORUNU

Salman Rüşdü JAGUAR GÜLÜŞÜ (NİKARAGUA GEZİ NOTLARI)
İsmet Zeki Eyuboğlu GELİN CANLAR SÖYLEŞELİM
Fikret Otyam HU DOST
Ali Tiyar Gök SELBUS (Kutsal Işık)
Ali Ekber Aksu YENİ DÜNYA YENİ NESİL
İsmet Kemal Karadayı POLİTİKA VE EDEBİYATIMIZDA
AYKIRI TİPLER
Orhan Şevki KINALIADA
Alki Kiriakidu - Nestoros 12 AY
Hasan Oğuz ÖĞRETMENİN ÖYKÜSÜ
Suat Karavuş CELALİ SÖYLENCER

MÜZİK

Katharine Thomson MOZART'IN YAPITLARINDAKİ MASONİK ÖRGÜ
Sidney Finkelstein BESTECİ VE ULUS (MÜZİKTE HALK MİRASI)
Helen L. Kaufmann BATI MÜZİĞİNDEN KÜÇÜK ÖYKÜLER
Cemal Reşit Rey ORKESTRA YAZILARI
Hikmet Şimşek ORKESTRA YAZILARI
Solomon Volkov TANIKLIK TUTANAĞI (Şostakoviç'in Anıları)

ROMAN

Agop J. Hacıkyan-Jean-Yves Soucy GÜNEŞ O YAZ HIÇ DOĞMADI
Agop J. Hacıkyan KADER AĞLARINI ÖRERKEN
Wartkes Tewekelyan HAYATIN ANLAMLI
TEHLİKELİ BİR HAYAT
Victor Hugo 1793 DEVRİMİ
John Reed VİVA MEKSİKA
Marcel Ollivier SPARTACUS
Heinz G. Konsalik DON'DA AŞK
Paskalis G. Lambardis BOĞAZ GEZGİNİ
Victor Serge BİR DEVRİMİN KADERİ
Anatole France PENGUENLER ADASI
TAİS
BALTHAZAR
KRALİÇE PÉDAQUE KEBAPÇISI
ERMİŞ KLEİR'İN KUYUSU
KÜÇÜK PIERRE
DOSTUMUN KİTABI
BAY BERGERET PARİS'TE
SYLVESTRE BONNARD'IN SUÇU
MAIL'İN KARAAĞAÇLARI
Kemal Bekir HÜCRE 1952 (1998 Orhan Kemal Roman Ödülü)

KAÇAKLAR

YABANCILAR

KANLI DÜĞÜN

Yücel Feyzioğlu ANARBAY

Ömer Faruk Ciravoğlu MÜLTECİNİN ÖLÜMÜ

Murat Tuncel ÜÇÜNCÜ ÖLÜM

Şakir Bilgin SÜRGÜNDEKİ YABANCI

Tahir Abacı AYNADA BİR YÜZ

Erol Yıldırım KARANLIK YÜZÜ

Fatih Oto EDİM'İN HAYATI

Selim Özay CENDERE

Andre Maurois DÜŞÜNCELERİ OKUYAN MAKİNE

ÖYKÜ

Kemal Bekir BÜTÜN ÖYKÜLER

Lu Sun SİLAHLARA ÇAĞRI

Miriam Tlali SOWETO ÖYKÜLERİ

Çağdaş Tayland Edebiyatı'ndan Öyküler YÜREKTEN ÜŞÜMEK

Anais M. Martin BALKABAKLARI

Jülide Uzsayılır SIRADAN SÜRÜDEN

Turgut Acar MOR KAPI

EYLÜL BULUTLARI

Hülya Ergün HALI

Ayşe Baykal GÖKYÜZÜ TARLASINDA ZIPLAMALI

JİMNASTİK HAREKETLERİ

Muharrem Kaya ESİR KAMPININ SU TAŞIYICISI

KÜLLERİMİ SANA BIRAKTIM

Perihan Çelik YABANEL KONUKLARI

TİYATRO

Dimitri Psathas YALANCI ARANIYOR VE DANGALAK

Grigorios Ksenopulos GÜNAHA ÇAĞRI

Menelaos Lundemis ŞİMŞEKLER ÇAKARKEN

Kemal Bekir DÜŞÜŞ

KAMİL BEY

Fevzi Karadeniz LAL (Senaryo)

DİLBİLGİSİ

Sema Sandalcı ESKİ YUNANCA DİLBİLGİSİ VE CÜMLE YAPISI I

ESKİ YUNANCA DİLBİLGİSİ VE CÜMLE YAPISI II